

สวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร : กรณีศึกษาชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่ายาง
ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

Beautiful and Edible Garden to Promote Food Security : A Case Study of
Soi Bonkai-Thayang Community, Kho Hong Sub-District,
Hatyai District, Songkhla Province

อัถพงษ์ ปิ่นทองพันธ์
Auttapong Pinthongpan

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Science in Environmental Management
Prince of Songkla University

2557

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	สวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร : กรณีศึกษาชุมชนชอย บ่อนไก่-ท่าช้าง ตำบลคอกหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	นายอัถพงษ์ ปิ่นทองพันธ์
สาขาวิชา	การจัดการสิ่งแวดล้อม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	คณะกรรมการสอบ
..... (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี)ประธานกรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา ชุสุข)
กรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงอรุณ อิศระมาลัย)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	
..... (รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญจิตร สันติประชา)กรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังสนา บุญโยภาส)
กรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี)
กรรมการ (รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญจิตร สันติประชา)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มี
ส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญจิตร สันติประชา)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ลงชื่อ.....
(นายอัถพงศ์ ปิ่นทองพันธ์)
นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....
(นายอัถพงศ์ ปิ่นทองพันธ์)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	สวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร : กรณีศึกษาชุมชน ชอยบ่อนไก่อ่-ท่ายาง ตำบลคองหงส์ อำเภอนาทม จังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	นายอรรถพงศ์ ปิ่นทองพันธ์
สาขาวิชา	การจัดการสิ่งแวดล้อม
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะสวนที่เหมาะสมต่อความมั่นคงทางอาหาร เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการทดลองจัดสวนกินได้ในชุมชนโดยอาศัยการมีส่วนร่วม และเพื่อศึกษาผลประโยชน์จากการจัดสวนสวยกินได้ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประกอบการสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล การสังเกต การสำรวจ การทดลองจัดสวน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ นำข้อมูลจากการศึกษามาวิเคราะห์ สรุป และบรรยายผลในรูปแบบเชิงพรรณนา การหาค่าเฉลี่ย และภาพประกอบการบรรยาย

ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนชอยบ่อนไก่อ่-ท่ายาง เป็นชุมชนแออัดในเขตเมือง พบทรัพยากรอาหารจากแหล่งการซื้อขาย ผลิตเอง และแลกเปลี่ยนทั้งหมด 170 ชนิด การวิจัยครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมการวิจัยทดลองจัดสวนทั้งหมด 10 ครอบครัว โดยอาศัยหลักการและศิลปะในการออกแบบสวน ทำให้ได้รูปแบบสวนทั้งหมด 10 รูปแบบ ที่มาจากความต้องการชนิดพืชและมาจากการวิเคราะห์เมนูที่รับประทานเป็นประจำของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย โดยมีพืชทั้งหมด 28 ชนิด ในสวนขนาด 1x1 เมตร และ 2x2 เมตร ในการจัดกระบวนการเรียนรู้และทดลองจัดสวน พบว่า ผู้เข้าร่วมการวิจัยสามารถเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีต่อสวน และมีทักษะในการนำไปปฏิบัติด้วยตนเองได้

ผลจากการสร้างสวนช่วยลดค่าใช้จ่ายทางด้านอาหารได้ 298.70 บาท ในระยะเวลา 3 เดือน สำหรับผลการประเมินความพึงพอใจ พบว่า ด้านกระบวนการวิจัยมีความพึงพอใจเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 หรืออยู่ในระดับมากที่สุด ด้านประโยชน์ของการวิจัยมีความพึงพอใจเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 หรืออยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผลจากการวิจัยมีความพึงพอใจเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 หรืออยู่ในระดับมากที่สุด และภาพรวมของการดำเนินงานวิจัยมีความพึงพอใจค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 หรืออยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับบุคคลที่จะนำรูปแบบสวนไปใช้ประโยชน์ ควรเลือกลักษณะพื้นที่ที่เหมาะสมและเลือกปลูกชนิดพืชที่สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ของครอบครัว และจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้ลักษณะของพันธุ์พืชที่จะปลูกเป็นอย่างดี ได้แก่ การเจริญเติบโต การให้น้ำ การใส่ปุ๋ย และความต้องการแสงแดด

Thesis Title	Beautiful Edible Garden to Promote Food Security : A Case Study of Soi Bonkai-Thayang Community, Kho Hong Sub-District, Hatyai Distirct, Songkhla Province
Author	Mr. Auttapong Pinthongpan
Major Program	Environmental Management
Academic Year	2013

Abstract

This research aims to study the form and texture of edible gardens appropriate for promoting food security, to construct a learning process with experiment for creation of the gardens with participation in Bonkai-Thayang community, and to study the benefits of the beautiful edible garden. Data collection was done by interviews using a questionnaire, observation, survey, garden arrangement experiment, and a recording form. The data was analyzed, summarized and described in the form of descriptive narration, simple calculation, and visual illustrations.

The results of this study found that Bonkai-Thayang community could be classified as a slum in urban area. Food resources in this community came from purchasing, self-producing and exchanging with neighbours, 170 types altogether. There were 10 families participated in this research. Following the principles and art of gardening resulted in 10 different garden arrangements. Using data on participant's demand of desired plants and based on their frequent meal menu, the total plant species to design the garden totalled 28 species, on a 1x1-meter or 2x2-meter garden. The research found that participants were able to learn and exchange ideas with understanding on garden arrangement and had positive attitude towards their beautiful and edible garden. They also gained better skills to carry on by themselves.

Creating a garden also reduced the cost of food by 298.70 baht during three months. The assessment results showed that satisfaction level of the research process, benefits of the research, the outcome of the study and the overall project were 4.65, 4.77, 4.63 and 4.70 or at the most satisfied levels.

Those who would like to take the designs of beautiful edible garden to be used must have the appropriate space, and should select plants in accordance with the common usage of the family. They also need to learn the characteristics of plants such as growth, watering, fertilization and sunlight needs.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยการทุ่มเทเอาใจใส่และให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ทุ่มเททั้งร่างกายและแรงใจคอยเสียสละเวลาให้คำแนะนำ คำปรึกษา ชี้แนะ การช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องตลอดจนการมอบความรู้ ความรัก ความห่วงใย และกำลังใจที่สำคัญให้ผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มดำเนินการเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์จนทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสิ้นด้วยความสมบูรณ์และถูกต้อง ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณา เมตตา และความอดทนที่อาจารย์ได้มอบให้ และขอขอบพระคุณด้วยความกตัญญูกับสิ่งที่ได้รับทั้งหมดนี้เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญจิตร สันติประชา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้เมตตากรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการวิจัยในส่วนที่ผู้วิจัยไม่ชำนาญเป็นอย่างดีตลอดจนได้รับความช่วยเหลือในการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของงานวิจัย งานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา ชุสุข ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุมาพร มุณีแนม ประธานกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังสนา บุญโยภาส และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงอรุณ อิศระมาลัย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความกรุณาสละเวลาในการสอบวิทยานิพนธ์และให้คำชี้แนะ แนะนำ ข้อเสนอเพิ่มเติมในการปรับแก้ข้อบกพร่องวิทยานิพนธ์ที่เป็นประโยชน์เป็นอย่างดี เพื่อให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่าน ซึ่งประกอบด้วย นายอำนาจ ณ นคร นางคล่อง พูลสวัสดิ์ นางพิบ แก้วประดิษฐ์ นายณรงค์ พันทวี นายสมบูรณ์ แก้วประดิษฐ์ นายฮานันกัน แซ่ฮ่า นางเล็ก พูลสวัสดิ์ นางแฉล้ม เสือพล นางยุวดี ทองใหญ่ และนายธีรวิทย์ กิตติโสภา ที่เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลรายละเอียดงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ สติปัญญา และการเสียสละร่างกายและแรงใจร่วมดำเนินการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนงานวิจัยเสร็จสิ้นได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ นายนันต์ ภัฏฐารมณ ที่เสียสละเวลาและแรงใจในการถ่ายภาพที่สวยงามเพื่อประกอบรูปเล่มวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและภาพเพื่อประกอบกระบวนการเรียนรู้ในการวิจัย นายยุติพิงค์ แก้วทอง นายเกียรติรัฐ เท่าซุง นางสาวจอมขวัญ ชุมชาติ นางสาวเต็มสิน ทองไกร และนายอภิภัทร เงินหมื่น ที่เสียสละเวลา ร่างกาย และแรงใจในการเก็บข้อมูลและช่วยเหลือในส่วนของการสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยครั้งนี้เสร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ พี่ ๆ น้อง ๆ หน่วยวิจัยเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่คอยให้คำปรึกษา กำลังใจ ความช่วยเหลือ รั้งฟัง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ งานวิจัย และเป็นห่วงเป็นใยผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณ นางมณฑา ไชยงาม ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม นางผลิวัลย์ ขุนทอง นักพัฒนาชุมชน กองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองคอหงส์ ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่คอยแนะนำ ช่วยเหลือ และสนับสนุนงานวิจัยจนเสร็จสิ้นการวิจัย

ขอขอบคุณ อาจารย์ทิพย์ทิวา สัมพันธ์มิตร อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่
คอยอบรมบ่มเพาะผู้วิจัยให้มีความรู้และทักษะทางวิชาการ และผลักดันให้ผู้วิจัยได้ศึกษาในระดับ
บัณฑิตศึกษาครั้งนี้ ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือและกำลังใจมาโดยตลอด

ขอขอบคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำหรับเงินทุนสนับสนุนในการทำ
วิจัยครั้งนี้

ท้ายสุด ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัวปิ่นทองพันธ์และผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน ที่สนับสนุนเวลา
ความอดทน เงินทุน ความเข้าใจ ที่มอบให้ผู้วิจัยและคอยเป็นกำลังใจในทุก ๆ เรื่องอย่างดีเสมอมา ขอ
กราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

อภังค์ ปิ่นทองพันธ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(8)
สารบัญ	(10)
รายการตาราง	(15)
รายการรูปภาพ	(17)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย	1
1.2 คำถามวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 การจัดสวน	6
2.1.1 การจัดสวนเพื่อความสวยงาม	6
2.1.2 การจัดสวนกินได้	13
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	16
2.2.1 ความหมายของความมั่นคงทางอาหาร	17
2.2.2 มิติความมั่นคงทางอาหาร	18
2.2.3 ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารในระดับประเทศและระดับชุมชน	21
2.2.4 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของไทย	22
2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน	23
2.3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน	23
2.3.2 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน	23
2.3.3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	24
2.3.4 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน	24
2.3.5 อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชน	25
สารบัญ (ต่อ)	
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	หน้า
2.4.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดสวนสวยกินได้	26
2.4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	31

2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	35
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	38
3.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย	38
3.2 ขอบเขตการวิจัย	38
3.2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่	38
3.2.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา	39
3.2.3 ขอบเขตด้านเวลา	41
3.2.4 ขอบเขตด้านประชากรและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	41
3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	42
3.3.1 ขั้นการเตรียมการเบื้องต้นและการสำรวจพื้นที่	43
3.3.2 ขั้นการสรรหาและศึกษาความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	45
3.3.3 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลและการออกแบบสวนสวยกินได้	47
3.3.4 ขั้นการดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้	47
3.3.5 ขั้นการปฏิบัติการจัดสวนสวยกินได้ การดูแล บำรุงรักษาสวน และการเก็บเกี่ยว	50
3.3.6 ขั้นการประเมินผลและรายงานข้อมูลผลการวิจัยกับชุมชนและเทศบาลเมืองคอหงส์	52
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย	55
3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	55
3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	56
บทที่ 4 ผลการวิจัย	58
4.1 ผลการเตรียมการเบื้องต้นและการสำรวจพื้นที่	58
4.1.1 ผลการแนะนำตัวอย่างเป็นทางการกับเทศบาลเมืองคอหงส์	58
4.1.2 ผลการแนะนำตัวอย่างไม่เป็นทางการกับชุมชนบ่อนไก่อ-ท่ายาง	59
4.1.3 ผลการสำรวจพื้นที่ชุมชนบ่อนไก่อ-ท่ายาง	59
สารบัญ (ต่อ)	
	หน้า
4.2 ผลการสรรหาและศึกษาความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	63
4.2.1 ผลการสำรวจและสรรหากลุ่มเป้าหมายในการวิจัย	63
4.2.2 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	64
4.2.3 ผลการศึกษาข้อมูลด้านความมั่นคงทางอาหารของครอบครัวผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	67
4.2.4 ผลการศึกษาความต้องการการสร้างสวนสวยกินได้	75
4.3 ผลการออกแบบสวนสวยกินได้	77
4.3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	77

	(12)
4.3.2 ผลการออกแบบสวนสวยกินได้	78
4.4 ผลการดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้	125
4.4.1 ผลการจัดกระบวนการเพื่อเตรียมการและนัดหมายการจัดกระบวนการเรียนรู้	125
4.4.2 ผลการจัดกระบวนการครั้งที่ 1 (การวิจัยและหลักการออกแบบสวน)	126
4.4.3 ผลการจัดกระบวนการครั้งที่ 2 (เทคนิควิธีการจัดสวนและการดูแลบำรุงรักษา และการเก็บเกี่ยว)	128
4.5 ผลการปฏิบัติการจัดสวน	130
4.5.1 ผลการสร้างแปลงเพาะชำพันธุ์พืช	130
4.5.2 ผลการดูแลพันธุ์พืชในแปลงเพาะชำ	131
4.5.3 ผลการสร้างสวนสวยกินได้	131
4.5.4 ผลการดูแลและบำรุงรักษาสวนสวยกินได้	131
4.5.5 ผลการบันทึกข้อมูลค่าใช้จ่ายที่ประหยัดได้และการใช้ประโยชน์ ผลผลิตจากสวนสวยกินได้	136
4.6 ผลการประเมินผลและรายงานข้อมูลผลการวิจัยกับชุมชนและเทศบาลเมืองคอหงส์	143
4.6.1 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยต่องานวิจัย	143
4.6.2 ผลการรายงานข้อมูลผลการวิจัยกับชุมชนบ่อนไก่-ท่ายาง	145
4.6.3 ผลการรายงานข้อมูลการวิจัยกับเทศบาลเมืองคอหงส์	146
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	147
5.1 สรุปผลการวิจัย	147
5.2 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	149
สารบัญญ (ต่อ)	
	หน้า
5.2.1 สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 : รูปแบบและลักษณะสวนที่เหมาะสมต่อ ความมั่นคงทางอาหารที่มีอยู่และทดลองจัดสวนในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท	149
5.2.2 อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 : เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะสวนที่ เหมาะสมต่อความมั่นคงทางอาหารที่มีอยู่และทดลองจัดสวนในชุมชน กึ่งเมืองกึ่งชนบท	152
5.2.3 สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 : เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ในการจัดสวนสวยกินได้สู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับ ครอบครัวและชุมชน	164
5.2.4 อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 : เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ในการจัดสวนสวยกินได้สู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับ ครอบครัวและชุมชน	166
5.2.5 สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 3 : ผลประโยชน์จากการจัดสวนสวยกินได้ ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร	173

5.2.6 อภิปรายตามวัตถุประสงค์ที่ 3 : เพื่อศึกษาผลประโยชน์จากการจัดสวน สวยกินได้ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร	174
5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	177
5.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับเทศบาลเมืองคอหงส์	177
5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนบ่อนไก่-ท่ายาง	177
5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับบุคคลที่จะนำรูปแบบสวนไปใช้	177
5.3.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	178
เอกสารอ้างอิง	179
ภาคผนวก	189
ก. แบบสอบถามการวิจัย	190
ข. แบบบันทึกข้อมูลค่าใช้จ่ายด้านพืชผักในรอบ 6 เดือน	198
ค. เอกสารประกอบการเรียนรู้	200
ง. แบบบันทึกการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวยกินได้	218
จ. แบบประเมินความพึงพอใจ	220
ฉ. การจำแนกชนิดพืชผัก	223
สารบัญญ (ต่อ)	
	หน้า
ช. ตารางบันทึกการซื้อพืชผักของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	228
ซ. ตารางบันทึกการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวยกินได้	238
ฅ. ภาพประกอบสวนสวยกินได้	246
ประวัติผู้เขียน	257

รายการตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-1 รูปแบบและลักษณะของสวนสวยงามและเป็นแหล่งอาหาร	7
ตารางที่ 2-2 ชนิดและลักษณะของสวนสวยงามและเป็นแหล่งอาหาร	8
ตารางที่ 2-3 หลักศิลปะในการออกแบบสวน	9
ตารางที่ 2-4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวนเพื่อความสวยงามและเพื่อแหล่งอาหาร	30
ตารางที่ 3-1 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	53
ตารางที่ 4-1 สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	66
ตารางที่ 4-2 การมีอยู่ของทรัพยากรอาหารประเภทพืชผัก	67
ตารางที่ 4-3 การมีอยู่ของอาหารประเภทผลไม้	68
ตารางที่ 4-4 การมีอยู่ของอาหารประเภทสัตว์	69
ตารางที่ 4-5 การมีอยู่ของอาหารประเภทอาหารสำเร็จรูป กับข้าว และเครื่องปรุง	69
ตารางที่ 4-6 สรุปข้อมูลความมั่นคงทางอาหารของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	75
ตารางที่ 4-7 ชนิดพืชที่ต้องการให้มีในสวนสวยกินได้	76
ตารางที่ 4-8 ชนิดพืชที่เพิ่มเติมจากเมนูอาหาร	77
ตารางที่ 4-9 ชนิดและลักษณะของพืชที่ใช้ในกระบวนการออกแบบสวน	79
ตารางที่ 4-10 ชนิดและจำนวนพืชทั้งหมดที่ใช้เพาะชำเพื่อสร้างสวนสวยกินได้	124
ตารางที่ 4-11 ปัญหาในการปลูกพืช ข้อตกลงจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะ	127
ตารางที่ 4-12 วันและเวลาที่เหมาะสมในการสร้างสวนสวยกินได้ของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	130
ตารางที่ 4-13 การดูแลและบำรุงรักษาสวนสวยกินได้ของแต่ละครอบครัว	132
ตารางที่ 4-14 ผลการรวมยอดรายจ่ายของแต่ละเดือนในการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครอบครัวของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	137
ตารางที่ 4-15 ผลการบันทึกการใช้ประโยชน์พืชผักจากสวนสวยกินได้ในช่วง 3 เดือน	139
ตารางที่ 4-16 จำนวนชนิดพืช ครั้งในการเก็บเกี่ยว และชนิดสวนตามเมนูอาหารในช่วง 3 เดือน	142

ตารางที่ 4-17 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยต่องานวิจัย	143
ตารางที่ 5-1 สรุปรูปแบบสวนตามเมนูอาหาร	150
ตารางที่ 5-2 การเปรียบเทียบประเด็นการศึกษาการพึ่งพาอาหารของแต่ละงานวิจัย	152
ตารางที่ 5-3 การเปรียบเทียบที่มาและจำนวนชนิดของพืชในสวนต่อพื้นที่สวน	156
ตารางที่ 5-4 สรุปลสวนสวยกินได้ตามเมนูแบ่งตามความต้องการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม	157

รายการตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 5-5 การเปรียบเทียบการศึกษาการสร้างสวนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน	158
ตารางที่ 5-6 สรุปลสวนสวยกินได้ตามเมนูแบ่งตามหลักศิลปะในการออกแบบ	159
ตารางที่ 5-7 การเปรียบเทียบรายละเอียดของการออกแบบและการเขียนแบบสวน	163
ตารางที่ 5-8 การเปรียบเทียบลักษณะการสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดสวน ในกระบวนการวิจัย	169

รายการรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 3-1 กรอบแนวคิดของการวิจัย	40
ภาพที่ 3-2 ตำแหน่งและพื้นที่ในการวิจัย	39
ภาพที่ 3-3 ขั้นตอนการค้นหากลุ่มเป้าหมาย	42
ภาพที่ 3-4 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	44
ภาพที่ 4-1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชนบ่อนไก่-ท่าयाง	66
ภาพที่ 4-2 รูปแบบสวนที่ 1 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง	84
ภาพที่ 4-3 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนายอำนาจ ณ นคร (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) ผลดินเบ็ดน้ำแห้ง	86
ภาพที่ 4-4 รูปแบบสวนที่ 2 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง	88
ภาพที่ 4-5 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนางคล่อง พูลสวัสดิ์ (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) หินกรวดใช้ประดับสวน	90
ภาพที่ 4-6 รูปแบบสวนที่ 3 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง	92
ภาพที่ 4-7 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนางพับ แก้วประดิษฐ์ (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) หินใช้ประดับสวน	94
ภาพที่ 4-8 รูปแบบสวนที่ 4 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง	96
ภาพที่ 4-9 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนายณรงค์ พันทวี (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) ตุ๊กตาดินเผารูปหมู	98
ภาพที่ 4-10 รูปแบบสวนที่ 5 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง	100
ภาพที่ 4-11 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนายฮาจันกัน แซ่ฮ่า (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) แก่นไม้ใช้ประดับสวน	102
ภาพที่ 4-12 รูปแบบสวนที่ 6 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง	104
ภาพที่ 4-13 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนายสมบูรณ์ แก้วประดิษฐ์ (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) กระจ่างปลุกต้นหอมจากถังน้ำเก่าเหลือใช้	106
ภาพที่ 4-14 รูปแบบสวนที่ 7 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง	108
ภาพที่ 4-15 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนางเล็ก พูลสวัสดิ์ (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) การปลูกไม้ประดับแซมในพื้นที่สวน	110
ภาพที่ 4-16 รูปแบบสวนที่ 8 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง	112
ภาพที่ 4-17 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนางแฉล้ม เสือพล (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) การตัดใบตะไคร้ให้เกิดรูปทรง	114
รายการรูปภาพ (ต่อ)	
	หน้า
ภาพที่ 4-18 รูปแบบสวนที่ 9 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง	116
ภาพที่ 4-19 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนางยุวดี ทองใหญ่ (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) ตุ๊กตาดินเผารูปคนและหินกรวด	118

ภาพที่ 4-20 รูปแบบสวนที่ 10 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง	120
ภาพที่ 4-21 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนายธีรวิทย์ กิตติโสภาค (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) การใช้แก่นไม้เพื่อให้มะเขือเทศเลื้อย	122
ภาพที่ 4-22 บรรยากาศการเตรียมการและนัดหมายเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้	125
ภาพที่ 4-23 บรรยากาศการจัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งที่ 1	128
ภาพที่ 4-24 บรรยากาศการจัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งที่	129
ภาพที่ 4-25 ตัวอย่างการดูแลและบำรุงรักษาพันธุ์พืชในสวนสวยกินได้	135
ภาพที่ 4-26 รายงานด้านพืชผักของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 10 ครอบครัว ช่วงก่อนและหลังการสร้างสวนสวยกินได้	138
ภาพที่ 4-27 บรรยากาศการรายงานผลการวิจัยกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	146
ภาพที่ 5-1 สรุปกระบวนการและผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์	155
ภาพที่ 5-2 รูปแบบและลักษณะสวนที่เหมาะสมต่อความมั่นคงทางอาหาร	149
ภาพที่ 5-3 รูปแบบสวนแบบมองจากแนวตั้ง (นางคล่อง พูลสวัสดิ์)	174
ภาพที่ 5-4 รูปแบบสวนแบบมองจากแนวตั้ง (นายสมบุญ แก้วประดิษฐ์)	175
ภาพที่ 5-5 กระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนสร้างสวนสวยกินได้ด้วยตัวเอง	164
ภาพที่ 5-6 ผลประโยชน์ที่เกิดจากกระบวนการวิจัย	173

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อันมีผลในการเสริมสร้างการเจริญเติบโตทางร่างกาย การพัฒนาการทางสติปัญญา การมีสภาพจิตใจที่ดี และยังเป็นพลังงานให้มนุษย์ใช้ประกอบกิจกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อตอบสนองความต้องการและความเจริญก้าวหน้าอื่น ๆ ในอดีตวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในชุมชนเมืองและชนบทมีชีวิตอยู่บนผืนดินที่อุดมสมบูรณ์ มีการเก็บหาอาหารและใช้น้ำจากธรรมชาติ มีพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกเพื่อยู่ออกเพื่อกิน มีการปรุงและถนอมอาหารภายในครอบครัว (ฐิติพร โชติดี, 2552) แต่การพัฒนาประเทศในปัจจุบันเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างฟุ่มเฟือยเพื่อให้เศรษฐกิจเติบโต สังคมไทยจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพการดำเนินชีวิตจากการพึ่งพาตนเองและเพาะปลูกตามธรรมชาติเพื่อบริโภคในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า ที่ต้องอาศัยเงินทุน เทคโนโลยี พลังงานเชื้อเพลิง และระบบตลาด เพื่อให้เกิดการซื้อขายอาหารในการบริโภคตามความต้องการมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดปัญหาด้านอาหารและระบบเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากวิกฤตการณ์ข้าวขาดแคลนและสถานการณ์ปัญหาราคาน้ำมันในปี 2550 ที่ส่งผลกระทบต่อในทุกภาคส่วนทั้งภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ทำให้ราคาอาหารทั้งปลีกและส่งรวมถึงค่าครองชีพของประชาชนมีแนวโน้มจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550) นอกจากนี้ปัญหาทางเศรษฐกิจแล้ว ปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ปัญหาทรัพยากรน้ำ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของประชาชน โดยเฉพาะความมั่นคงทางด้านอาหารซึ่งถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ เพราะหากการหาอาหารเพื่อบริโภคในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งที่ทำได้ลำบาก ยังแสดงให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตต้องประสบความยากลำบากมากขึ้นเช่นกัน

ความมั่นคงทางอาหาร (food security) คือ การที่ครอบครัวและชุมชนกินได้อย่างดีสามารถพึ่งตนเองทางด้านอาหารได้ มีสิทธิ มีความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ได้ง่ายและใช้ความรู้ภูมิปัญญา ทักษะ ความสามารถ และเทคโนโลยีที่มีอยู่ในชุมชนจัดการกับทรัพยากรเหล่านั้นอย่างสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น และระบบนิเวศ เพื่อทำให้ครอบครัวรวมถึงชุมชนสามารถมีอาหารสำหรับบริโภคได้อย่างพอเพียงตลอดเวลาที่ต้องการ และอาหารนั้นจะต้องสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน (ปิยนถ อิมดี, 2547) โดยเงื่อนไขในการเกิดความมั่นคงทางด้านอาหารขึ้นอยู่กับปริมาณเสปียงอาหารที่มีคุณภาพเหมาะสมเพียงพอกับทุกคน สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่นำมาทำเป็นอาหารได้ โดยเมื่อมีอาหารแล้วก็สามารถใช้อาหารให้เกิดประโยชน์ ถูกต้องตามหลักชีวภาพผ่านทางโภชนาการ สุขภาพอนามัย และตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน

สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารในประเทศไทยอยู่ในระดับที่มีความเสี่ยงสูง เนื่องจากตัวเลขสถิติอัตราการเติบโตของการผลิตอาหารต่อหัวของประชากรในประเทศไทยเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเพียงร้อยละ 0.7 ต่อปี ทั้งที่อัตราการเติบโตของประชากรเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 1.4 ต่อปี สะท้อนถึงความไม่สมดุลระหว่างการเพิ่มจำนวนประชากรและความสามารถในการผลิตอาหาร โดยมีจำนวน

ประชากรที่ขาดแคลนอาหารทั้งสิ้นร้อยละ 21 หรือประมาณ 12.2 ล้านคนจากประชากรทั้งหมดกว่า 60 ล้านคน (กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์, 2550) ซึ่งสถานการณ์ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นปัญหาที่ถูกพูดถึงทุกยุคทุกสมัย โดยไม่ได้รับการแก้ไขให้หมดไปและดูว่าจะยิ่งรุนแรงมากขึ้น ซึ่งส่งผลทำให้เสียบียงอาหารที่มีอยู่ลดน้อยลงเช่นกัน เป็นการสะท้อนถึงการมีอยู่ของอาหาร (availability) ที่เข้าขั้นวิกฤต ขณะเดียวกันอาหารที่มีอยู่น้อยก็นำไปขายหรือส่งออกต่างประเทศ สะท้อนถึงการวางแผนการจัดการทางด้านอาหารที่ผิดพลาด เพราะไม่สามารถตอบสนองความต้องการการบริโภคอาหารซึ่งเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เกษตรกรที่ทำหน้าที่ผลิตอาหารให้กับสังคมไทยก็ต้องลดปริมาณการผลิต ด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อระบบการผลิต สะท้อนถึงปัญหาการเข้าถึงระบบอาหาร (accessibility) ที่มีราคาอาหารเป็นเครื่องกำหนดความสามารถเข้าถึงอาหารของผู้บริโภค (ปิยนารถ อิมดี, 2547)

ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท (suburban community) และชุมชนเมือง (urban community) เป็นพื้นที่ที่มีประชาชนอาศัยอยู่รวมกันอยู่อย่างหนาแน่น การประกอบอาชีพของคนในชุมชนมีความแตกต่างกันและไม่นิยมทำอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีความเจริญที่เป็นศูนย์กลางในด้านต่าง ๆ คือ ด้านธุรกิจ การค้า การขนส่ง การสื่อสาร การคมนาคม การศึกษา และการท่องเที่ยว โดยการได้มาของอาหารของคนในชุมชนลักษณะนี้จำเป็นต้องพึ่งพาตลาดเกือบทั้งหมด เช่น แผงลอย ร้านอาหาร ตลาดสด ศูนย์การค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต เป็นต้น ซึ่งไม่สามารถควบคุมชนิด คุณภาพ ความปลอดภัย และราคาอาหารได้ด้วยตนเอง การมีอาหารของคนในชุมชนขึ้นอยู่กับผู้ผลิตในพื้นที่เขตชนบท ซึ่งหากระบบเกษตรในพื้นที่ชนบทไม่สามารถผลิตอาหารสู่ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทและชุมชนเมืองได้ ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวก็ต้องประสบปัญหาขาดแคลนอาหารเช่นกัน ซึ่งสิ่งนี้เป็นตัวบ่งชี้ถึงความไม่มั่นคงทางด้านอาหารได้อย่างชัดเจน

แนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยให้คนในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทและชุมชนเมือง ซึ่งมีพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกอยู่อย่างจำกัดมีแหล่งอาหารไว้รับประทาน คือการหาทางใช้ประโยชน์พื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดบริเวณบ้านสำหรับสร้างแหล่งอาหารด้วยตัวเอง โดยอาศัยการจัดสวนที่เป็นพืชผักกินได้และในขณะเดียวกันสามารถสร้างทัศนียภาพที่สวยงามให้กับพื้นที่ด้วย และการใช้ชนิดพืชที่สามารถนำมาบริโภคเป็นอาหารได้ก็ยังคงเป็นทางเลือกที่ดีทางหนึ่งซึ่งสามารถตอบสนองต่อการมีอยู่ของแหล่งอาหารเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในครอบครัวและชุมชนนั้น ๆ ได้ด้วย แม้ว่าพืชผักสวนครัวไม่นิยมนำมาปลูกประดับพื้นที่เพื่อความสวยงาม เพราะพืชผักสวนครัวแต่ละชนิดมีสีสันทที่ใกล้เคียงกันเมื่อนำมาปลูกร่วมกันจึงไม่โดดเด่นดึงดูดสายตาหรือลดความงามได้เหมือนพันธุ์ไม้ประดับชนิดอื่น ประกอบกับพืชสวนครัวมีอายุสั้นและดูแลรักษายากจึงไม่นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ นอกจากนี้การปลูกพืชผักสวนครัวบริเวณที่อยู่อาศัยโดยทั่วไปมักไม่มีการวางแผนในการปลูกทำให้พื้นที่ดูไม่เป็นระเบียบ ทำให้คนทั่วไปมักปลูกพืชผักสวนครัวไว้หลังบ้านหรือมุมเล็ก ๆ ของบ้านเพียงเพื่อประกอบอาหารรับประทานเองเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายเพราะสวนเหล่านี้ไม่ได้ลดความงามและคุณค่าในตัวเอง (ศศิยา ศิริพานิช และเสริมศิริ จันทร์เปรม, 2554) ฉะนั้นการสร้างพื้นที่สวนที่มีความสวยงามและกินได้นั้น จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนความคิดเรื่องพืชผักที่สามารถนำมาสร้างสวนเพื่อความสวยงามและต้องมีการวางแผนหรือออกแบบสวนให้มีความน่าสนใจทั้งในแง่ของความสวยงามและการใช้ประโยชน์ทางด้านอาหารได้ด้วย

เมื่อชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทและชุมชนเมืองเองไม่สามารถหลีกเลี่ยงกับปัญหาการขาดแคลนอาหารอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว ซึ่งสวนทางกับการผลิตอาหารเพื่อบริโภคจากภาคการผลิตในพื้นที่ชนบทที่ลดลง แนวทางการเตรียมรับมือกับปัญหานี้จึงเป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดสวนกินได้และสวยงามในพื้นที่ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทในเทศบาลเมืองคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ชุมชนต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ วิธีการดำเนินชีวิต สิ่งแวดล้อมชุมชน รวมถึงภัยพิบัติจากธรรมชาติด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน การใช้บริโภคภายในครอบครัวเช่นกัน การศึกษาครั้งนี้เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนใช้กระบวนการจัดสวน โดยการปลูกพืชผักสวนครัวที่ทั่วไปนิยมปลูกไว้มุมหลังบ้านและมองว่าไม่มีสีสนหรือรูปร่างที่สวยงาม งานวิจัยชิ้นนี้จะนำพืชผักมาจัดให้มีองค์ประกอบที่เน้นและสร้างจุดเด่นบริเวณหน้าบ้าน เพื่อสร้างความสวยงามของพืชผักในรูปแบบของสวน และพืชผักเหล่านี้ยังให้คุณค่าด้านอาหารที่ครอบครัวและชุมชนได้ใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะอาศัยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และดึงเอาการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาใช้ในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ด้วย นอกจากนี้สวนสวยกินได้จะช่วยเพิ่มความมั่นคงทางอาหารในระดับหนึ่งแล้ว สวนดังกล่าวยังช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียว ช่วยให้คนในครอบครัวใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และได้บริโภคอาหารที่สด สะอาด และปลอดภัย ช่วยเพิ่มความสุขความสัมพันธ์ของคนทั้งในครอบครัวและชุมชน ช่วยดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ช่วยให้อุณหภูมิลดลง นอกจากนี้สวนสวยกินได้จากการวิจัยครั้งนี้ อาจนำไปสู่การส่งเสริมและปรับปรุงพัฒนาให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหารไปยังพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ ที่มีความสนใจต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

- 1) รูปแบบและลักษณะสวนที่เหมาะสมต่อความมั่นคงทางอาหารที่มีอยู่ควรเป็นอย่างไร
- 2) กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการจัดสวนสวยกินได้สู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัวและชุมชนควนเป็นอย่างไร
- 3) ผลประโยชน์จากการจัดสวนสวยกินได้ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารมีอะไรบ้างและอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะสวนที่เหมาะสมต่อความมั่นคงทางอาหารที่มีอยู่และทดลองจัดสวนในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท
- 2) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการจัดสวนสวยกินได้ สู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัวและชุมชน
- 3) เพื่อศึกษาผลประโยชน์จากการจัดสวนสวยกินได้ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) การสร้างพื้นที่สวนสวยกินได้สามารถเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัวและชุมชน ชาวบ้านมีอาหารที่สดสะอาด มีชนิดพืชที่ต้องการเก็บเกี่ยวมาใช้ประโยชน์ และเป็นแหล่ง

อาหารในยามจำเป็น ตลอดจนเกิดผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ผู้เข้าร่วมงานวิจัยมีแหล่งอาหารของตัวเองทำให้ลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น ครอบครัวได้ใช้เวลาว่างร่วมกัน เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน เกิดความปลอดภัยด้านอาหาร เกิดความหลากหลายของสารอาหารจากพืชผัก เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพจากการได้ออกกำลังกาย การมีสภาพแวดล้อมที่ดี เป็นต้น

2) ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถลงมือปฏิบัติในการจัดสวนสวยกินได้และนำไปสู่การปฏิบัติในอนาคตได้

3) รูปแบบของสวนสวยกินได้ที่เกิดขึ้นสามารถเป็นต้นแบบให้ชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทและชุมชนเมืองในพื้นที่อื่น ๆ นำไปใช้เป็นตัวอย่งในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารได้

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1) สวนสวยกินได้ หมายถึง สวนที่จัดขึ้นให้เกิดความสวยงาม โดยเลือกปลูกพืชผัก สมุนไพร และผลไม้ที่กินได้และสามารถปลูกร่วมกันได้อย่างเหมาะสมทั้งพืชอายุยาวและพืชอายุสั้น โดยดูแลได้ไม่ยุ่งยาก เพื่อเป็นแหล่งอาหารให้กับครอบครัว

2) การจัดสวน หมายถึง กิจกรรมที่เป็นการใช้ความคิด งานฝีมือ และความรู้เกี่ยวกับศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการปลูก การดูแลพันธุ์พืชรวมถึงสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างบรรยากาศให้สวยงาม โดยเป็นกิจกรรมในบริเวณที่อยู่อาศัย ซึ่งการจัดสวนครั้งนี้เน้นการใช้ชนิดพืชที่ให้ประโยชน์ทางด้านอาหารมาจัดสวน

3) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมการวิจัยร่วมกันคิดและลงมือปฏิบัติร่วมกันในกระบวนการของการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ คือ การวางแผน การเก็บข้อมูล การเสริมสร้างความรู้ การเพาะชำพันธุ์พืช การนำพันธุ์พืชมาจัดสวน การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิตมาใช้ประโยชน์ และการประเมินผลจากการวิจัย

4) ชุมชน หมายถึง ชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทพื้นที่ชอยชุมชนบ่อนไก่-ท่ายาง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองคอหงส์ ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ราบติดลำคลองและทางเดินรถไฟ ระยะความยาวของชอยประมาณ 800 เมตร มีบ้านจำนวน 172 หลังคาเรือนตั้งอยู่บนที่ดินรถไฟ และมีประชากรประมาณ 450 คน (สำนักงานเทศบาลเมืองคอหงส์, 2555) จึงถือว่าเป็นชุมชนที่มีประชากรและบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่น และเป็นวิถีชีวิตแบบชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท

5) การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การที่ครอบครัวมีแหล่งอาหารของตัวเองในที่นี้หมายถึงการสร้างสวนสวยกินได้เพื่อตอบสนองความต้องการอาหารของครัวเรือน และสามารถนำอาหารเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์เพื่อประกอบอาหารในครอบครัวได้ โดยลดการซื้อหาจากแหล่งอื่น

6) ผลประโยชน์ หมายถึง ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดสวน โดยประโยชน์ทางตรง เช่น ผลผลิตจากพืชที่ได้จากการจัดสวน มูลค่าของสวนในส่วนของกำไรรายจ่ายในครอบครัว การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การได้บริโภคอาหารที่สด สะอาด และปลอดภัย เกิดการมีส่วนร่วมภายในชุมชน เป็นต้น ส่วนประโยชน์ทางอ้อม เช่น การเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน สวนสวยกินได้เป็นแนวทางหรือต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่มีความสนใจนำไปใช้ประโยชน์ เป็นต้น

7) กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย จากการเรียนรู้การวิจัยในเรื่อง งานวิจัย การออกแบบสวน การจัดสวน การดูแล บำรุงรักษา และเก็บเกี่ยว

ผลผลิต ตลอดจนการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ โดยท้ายที่สุดผู้เข้าร่วมกระบวนการเกิดเรียนรู้ความเข้าใจและนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วยเนื้อหาเรื่องการจัดสวน แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร การมีส่วนร่วมของประชาชน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและการกำหนดวิธีการวิจัยในบทที่ 3 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การจัดสวน

2.1.1 การจัดสวนเพื่อความสวยงาม

2.1.1.1 ความสำคัญและความเป็นมาในการจัดสวนสวยงาม

การจัดสวนประดับเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านภูมิทัศน์ โดยใช้หลักวิทยาศาสตร์และศิลปะในการสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษย์ โดยนำหลักวิชาการ ความรู้ เทคนิค ศิลปะ และประสบการณ์มาผสมผสาน เพื่อสร้างหรือพัฒนาให้เกิดประโยชน์ เกิดทัศนียภาพที่มีความงดงามสูงสุด ซึ่งปัจจุบันกำลังเป็นที่นิยมและมีผู้ให้ความสนใจกันอย่างมากเพราะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีกำลังถูกทำลายลง ดังนั้นมนุษย์กำลังหาสิ่งที่น่าสนใจมาทดแทนโดยการปลูกต้นไม้หรือจัดสวนประดับตามบริเวณอาคารสถานที่ต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะ บ้านพักอาศัย บริษัท ห้างร้าน สำนักงาน ตลอดจนสถานที่ราชการต่าง ๆ (พรธรมเพ็ญ ฉายปริษา, 2540) การจัดภูมิทัศน์จึงเป็นการจัดสภาพแวดล้อม ได้แก่ อาคารสิ่งก่อสร้าง ถนนทางเท้า หินประดับ หญ้า พันธุ์ไม้ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้อยู่ในจุดหรือตำแหน่งที่เหมาะสม มีความผสมกลมกลืนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดทัศนียภาพสวยงามน่าดู เพื่ออำนวยความสะดวกทางด้านร่างกายจิตใจของผู้เป็นเจ้าของ และผู้มาเยี่ยมชมโดยตอบสนองต่อความต้องการใกล้ชิดธรรมชาติ ในขณะที่ธรรมชาติกำลังถูกทำลายและเสื่อมสลายด้วยมลพิษ การจัดสวนเพื่อสร้างสรรค์ธรรมชาติที่บริสุทธิ์จึงมีความสำคัญมากขึ้นทุกขณะและเกิดประโยชน์มากมาย เช่น การนำทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่สวยงามมาประดับตกแต่งให้เกิดความสวยงามเพิ่มขึ้น สวนประดับที่มีความสวยงามจะช่วยกระตุ้นให้ผู้พบเห็นเกิดความสนใจ สวนที่มีการจัดต้นไม้หนาแน่นช่วยลดเสียงรบกวนและฝุ่นละอองจากภายนอก ทำให้อากาศบริสุทธิ์ ทำให้บ้านหรือที่พักดูโดดเด่น ร่มรื่น สวยงาม พืชในสวนหลายชนิดยังนำมาเป็นอาหารสำหรับบริโภค เป็นต้น (ประเวศ ไชยวงศ์, 2541)

2.1.1.2 รูปแบบและชนิดของสวน

เมื่อการจัดสวนทั้งเพื่อความสวยงามและเพื่อเป็นแหล่งอาหาร มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์จนขาดไม่ได้ ดังนั้นเมื่อมีที่อาศัยที่พร้อมจะให้มีสวน เจ้าของที่อยู่อาศัยจึงต้องพยายามค้นหารูปแบบและชนิดของสวนที่มีอยู่มากมาย ทั้งนี้การเลือกสวนอาจขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ประโยชน์ใช้สอย การแก้ปัญหาเนื้อที่และสภาพแวดล้อม ตลอดจนรสนิยมที่แตกต่างกันดังตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 รูปแบบและลักษณะของสวนสวยงามและเป็นแหล่งอาหาร

รูปแบบสวน	ลักษณะ
-----------	--------

รูปแบบสวน	ลักษณะ
สวนประดิษฐ์ (formal style)	สวนลักษณะนี้เหมาะกับสถานที่ที่มีเนื้อที่มากประกอบอาคาร เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด สวนสาธารณะ เป็นต้น คำนึงถึงแบบแปลนและการจัดวางแปลนเป็นลักษณะสมมูล (symmetry) (พรรณเพ็ญ ฉายปรีชา, 2540) มีการกำหนดรูปแบบของพันธุ์ไม้ โดยอาศัยรูปทรงเรขาคณิตเป็นหลัก การตัดแต่งพันธุ์ไม้อาจทำเป็นรูปสัตว์ พุ่มกลม หรือเหลี่ยม สนามหญ้าจะราบเรียบ (ประเวศ ไชยวงศ์, 2541)
สวนธรรมชาติ (informal style)	สวนที่จัดลอกเลียนธรรมชาติ เช่น ป่า เขา ลำธาร น้ำตก เกาะ ทุ่งหญ้า เป็นต้น จัดเท่าของจริงหรือย่อส่วนลงมาให้เหมาะสมกับสถานที่ (พันธุ์เพ็ญ ฉายปรีชา, 2540) สวนธรรมชาติอาจเป็นพื้นที่ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติอยู่แล้ว โดยที่มนุษย์ไม่ต้องพัฒนาหรือตกแต่งใด ๆ (ประเวศ ไชยวงศ์, 2541)
สวนจินตนาการ (imaginative style)	สวนในลักษณะนี้จัดกันน้อยเฉพาะโอกาสพิเศษหรือเพื่อการแสดง นิยมนำสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมในอดีตมาเป็นส่วนประกอบของสวน เช่น เสากกรีกโรมัน กำแพงเมือง ชุมประตู่ มุมของตัวอาคาร เป็นต้น ใช้น้ำที่ตัดแต่งรูปทรงเป็นลักษณะพิเศษตามจินตนาการ (พรรณเพ็ญ ฉายปรีชา, 2540)
สวนนามธรรม (abstract style)	สวนที่นิยมและมีการจัดให้ฉีกแนว โดยการนำต้นไม้มาปลูกด้วยการจัดวางอย่างมีจังหวะ เส้นสาย มีช่องว่างหรือรูปแบบตามทฤษฎี (พรรณเพ็ญ ฉายปรีชา, 2540) สวนนามธรรมเป็นการจัดสวนที่ประยุกต์เอาสวนแบบประดิษฐ์และสวนธรรมชาติมาผสมผสานเข้าด้วยกัน (ขวัญชัย จิตสำรวย, 2536)

ที่มา : สรุปข้อมูลจากขวัญชัย จิตสำรวย (2536) พรรณเพ็ญ ฉายปรีชา (2540) และประเวศ ไชยวงศ์ (2541) โดยผู้วิจัย

ข้อมูลข้างต้นเป็นรูปแบบของการจัดสวน สำหรับชนิดของสวนส่วนใหญ่มักเรียกตามประโยชน์ใช้สอยและความนิยมเป็นสำคัญ การเรียกชื่อชนิดของสวนก็เพียงเพื่อสามารถสร้างความเข้าใจมากขึ้น ชนิดของสวนที่จัดและเรียกกันอย่างมาก เช่น สวนหิน สวนกรวด สวนทะเลทราย สวนน้ำ สวนผนัง สวนดาดฟ้า สวนพันธุ์ไม้ สวนหย่อม สวนกระถาง สวนแขวน สวนลอย สวนสาธารณะ สวนสนุก สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ เป็นต้น ทั้งนี้การจัดสวนชนิดต่าง ๆ ต้องอาศัยรูปแบบที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การจัดยังคงยึดองค์ประกอบทางศิลปะมาใช้ผนวกกับประโยชน์ใช้สอย เพื่อให้สวนมีความสวยงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ในที่นี้ผู้วิจัยจะอธิบายถึงชนิดของสวนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างสวนในชุมชนเมืองในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อสร้างความสวยงามและเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับพื้นที่และเจ้าของสวนด้วย จากชนิดสวนที่ เอื้อมพร วิสมหมาย (2530) ได้รวบรวมไว้ดังตารางที่ 2-2

ตารางที่ 2-2 ชนิดและลักษณะของสวนสวยงามและเป็นแหล่งอาหาร

ชนิดของสวน	ลักษณะ
สวนลอยฟ้า (roof garden)	สวนที่จัดบนดาดฟ้าโดยน้ำหนักของสวนจะต้องพอเหมาะกับโครงสร้างของตัวอาคาร รูปแบบของการจัดสวนบนดาดฟ้าจะต้องพิจารณาถึงความเรียบง่ายทั้งการก่อสร้างและการดูแลรักษา พันธุ์ไม้ที่เลือกใช้ ควรเป็นไม้ที่ชอบอากาศร้อนทนลมและแล้งได้พอสมควรรวมถึงต้องสามารถเจริญเติบโตได้ในพื้นที่จำกัด

ชนิดของสวน	ลักษณะ
สวนกระถาง (potable garden)	การจัดสวนที่มีกระถางเป็นตัวสำคัญ ข้อดีของสวนกระถางคือสามารถจัดเปลี่ยนหรือจัดวางใหม่ได้อยู่เรื่อย ๆ ดูแลรักษาได้ง่าย เมื่อกระถางไหนต้นไม้ป่วยหรือตายก็แค่โยกย้ายออกไปได้
สวนผนัง (wall garden)	การจัดสวนประเภทนี้จัดเพื่อแก้ปัญหาเนื้อที่และจัดตามสภาพแวดล้อม อาจประดับด้วยดอกไม้หลากหลายบนพื้นที่กำแพงเพื่อให้ดูสวยงาม
สวนน้ำ (water garden)	สวนน้ำสามารถแยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ สวนที่จัดในน้ำ จะบนผิวน้ำหรือใต้ผิวน้ำก็ตาม ต้นไม้ที่จะใช้ก็จะต้องเป็นต้นไม้ที่อยู่ตามธรรมชาติ อยู่ในน้ำหรือแช่น้ำ ส่วนสวนน้ำอีกประเภทหนึ่งคือ การจัดสวนประกอบบ่อน้ำ ลำธาร น้ำตก ควรเลือกใช้ต้นไม้ที่อยู่ในธรรมชาติแต่เป็นพวกที่สามารถขึ้นได้บนพื้นดิน
สวนแขวน (hanging garden)	การจัดสวนแขวน เพื่อเป็นการแก้ปัญหากรณีที่บ้านมีเนื้อที่จำกัด เช่น ตึกแถว คอนโดมิเนียม โดยต้นไม้ที่เลือกใช้ส่วนใหญ่อยู่ในกระถางแขวนที่มียอดเลื้อยไปทางด้านบน หรือสามารถห้อยลงมาด้านล่างปกคลุมกระถาง
สวนสมุนไพร (medicinal plant garden)	การจัดสวนสมุนไพรไม่แตกต่างจากการจัดสวนโดยทั่วไป โดยผู้ที่มาใช้สอยส่วนมาก เพื่อการเข้ามาศึกษาหาความรู้ ชนิด รูปร่าง และคุณสมบัติ ดังนั้นการจัดวางควรมีการจัดให้มีความชัดเจนและสะดวก บางสวนอาจจัดแต่งให้สวยงามเพื่อให้เป็นสวนที่สามารถใช้พักผ่อนได้อีกด้วย
สวนพันธุ์ไม้ (plant garden)	การจัดสวนชนิดนี้เหมาะสำหรับพื้นที่ที่ไม่กว้างมาก หากมีการจัดสวนแบบเต็มรูปแบบก็อาจดูแน่นจนเกินไป สวนจึงอาจจะนำต้นไม้ที่มีรูปทรง สี สัน และใบไม้ที่มีลักษณะสวย ๆ มาประดับเพื่อให้เกิดความงาม
สวนที่ราบ (flat garden)	การจัดสวนประเภทนี้ต้องคำนึงถึงแบบแปลนเป็นสำคัญ แต่จะเน้นความเป็นอิสระหรือความเป็นธรรมชาติมากกว่า โดยอาจใช้วัสดุอื่น ๆ เข้ามา เช่น กรวด หิน รูปปั้น กระถาง เป็นต้น

ที่มา : เอื้อมพร วิสมหมาย (2530)

จากชนิดสวนที่เอื้อมพร วิสมหมาย (2530) ได้รวบรวมไว้ข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าชนิดสวนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ด้านการจัดสวนเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทได้ คือ สวนพันธุ์ไม้และสวนที่ราบ เพราะพื้นที่สร้างสวนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ค่อนข้างมีความจำกัดในด้านของขนาดที่ไม่กว้างมากนัก เน้นชนิดพืชที่มีรูปทรงตามธรรมชาติและหลากหลาย ซึ่งสามารถใช้วัสดุตกแต่งสวนเพิ่มเติมความสวยงามได้ด้วยเช่นกัน

2.1.1.3 หลักศิลปะในการออกแบบสวน

รวีภา เตชชาชาญ (2553) รายงานว่าหลักศิลปะเกี่ยวกับการจัดสวน มีพื้นฐานคล้ายคลึงกับศิลปะด้านอื่น เช่น ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น อาจมีเพียงบางส่วนที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสม ดังแสดงในตารางที่ 2-3

ตารางที่ 2-3 หลักศิลปะในการออกแบบสวน

หลักศิลปะ	ลักษณะของหลักศิลปะ
ความกลมกลืนกัน (unity)	ความกลมกลืนภายในสวนขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่ของสวน อาคารสถานที่ ดังนั้นต้นไม้ที่ใช้ปลูกก็เลือกให้ถูกชนิดตามความเหมาะสมกับลักษณะพื้นที่และ

หลักศิลปะ	ลักษณะของหลักศิลปะ
	ตัวอาคาร
รูปแบบของสวน (styles)	การจัดสวนมี 2 แบบ คือ แบบ formal style เป็นการจัดสวนที่อยู่อาศัยรูปทรงเรขาคณิต และแบบ informal style เป็นการจัดสวนที่ไม่อาศัยรูปทรงเรขาคณิต
เวลา (time)	การจัดสวนอาจใช้เวลามากกว่าสิบปีเพื่อการตัดแต่งหรือรอคอยให้ต้นไม้มีรูปร่างที่สมบูรณ์แบบตามที่คุณออกแบบได้คิดภาพไว้
สัดส่วน (scale)	การจัดสัดส่วนในการจัดสวนให้ได้จังหวะที่ดีและสวยงามมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ แพลนบน (overhead plane) แพลนตั้ง (vertical space divider) และพื้นล่าง (base plane)
การแบ่งพื้นที่ที่จัดสวน (space division)	รูปแบบของการจัดสวนมีผลมาจากการแบ่งสัดส่วนกันระหว่างที่โล่งกับที่ทึบ ซึ่งแล้วแต่จะจัดให้มีสิ่งใดมากกว่ากัน การจัดสวนที่ดีควรจัดให้มีทั้งที่โล่งและที่ทึบประกอบกันไป
เส้น (line)	การจัดสวนจำเป็นต้องมีการใช้เส้นหลายชนิด เพื่อนำมาประกอบเข้ากันได้ตามจุดมุ่งหมายของคุณออกแบบ โดยทั่วไปเส้นให้ความรู้สึกต่างกัน
รูปร่าง (form)	เส้นทำให้ความรู้สึกที่แตกต่างกัน แต่เมื่อนำเอาเส้นมาประกอบเข้าด้วยกันจะได้เป็นรูปร่างต่าง ๆ เช่น รูปร่างของทางเดินในสวน รูปร่างของสนามหญ้า เป็นต้น
ตารางที่ 2-3 (ต่อ)	ผิวสัมผัสช่วยให้รูปแบบต่าง ๆ ดูเด่นขึ้น ผิวสัมผัสที่แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ ผิวสัมผัสที่หยาบและละเอียด การใช้ผิวสัมผัสที่แตกต่างกันออกไปตามโอกาส
สี (color)	สีช่วยให้ความสว่างไสวแก่สวนและให้ความหมายแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้สีไม่ว่าจะเป็นสีของต้นไม้ ดอกไม้ ทางเดิน ผนัง เฟอร์นิเจอร์ หรืออื่น ๆ จึงควรเรียนรู้และทราบถึงทฤษฎีสี
หลักจิตวิทยาในการออกแบบ (psychology of design)	การที่ทราบถึงความต้องการหรือทราบถึงสภาพจิตใจส่วนใหญ่ของมนุษย์จะทำให้สามารถออกแบบได้ดีขึ้นโดยแรงจูงใจ (motivation) และกระตุ้นความคิดของมนุษย์ที่จะเกิดพฤติกรรมที่ดีได้

ที่มา : รวิภา เดชาชาญ (2553)

หลักศิลปะในการออกแบบสวนโดยทั่วไปนั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดสวนได้ทุกชนิดตามความเหมาะสม และการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักศิลปะซึ่งประกอบด้วย ความกลมกลืน รูปแบบของสวน เวลา เส้น รูปร่าง ผิวสัมผัส สี สัน และหลักจิตวิทยาในการออกแบบ ใช้ในการออกแบบแปลนสวนสวยกินได้ด้วย ในส่วนของสัดส่วนและการแบ่งพื้นที่จัดสวนนั้น ผู้วิจัยไม่นำมาใช้ในการออกแบบเนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นการใช้พื้นที่ที่มีขนาดไม่กว้างมากนัก

2.1.1.4 ขั้นตอนการออกแบบแปลนสวน

การออกแบบ (design process) สำหรับการจัดสวนมีขั้นตอนเพื่อให้ผู้ออกแบบได้เข้าใจถึงสถานที่และจุดประสงค์ของเจ้าของ ซึ่งสำหรับผู้เริ่มเรียนรู้และไม่ค่อยได้ออกแบบก็จะเป็นเรื่องยาก ซึ่งการปฏิบัติเพื่อออกแบบจะยากกว่า การเรียนรู้ในเรื่องทฤษฎีในการออกแบบครั้งแรกอาจจะยุ่งยากติดขัด แต่ในครั้งต่อไปก็จะเริ่มง่ายขึ้นเป็นลำดับ (ประเวศ ไชยวงศ์, 2541) โดยทั่วไปขั้นตอนในการออกแบบสวนของประเวศ ไชยวงศ์ (2541) มี 5 ขั้นตอนดังนี้

1) การสำรวจสถานที่ (site analysis)

ผู้ออกแบบจะต้องศึกษาสภาพภูมิประเทศของสถานที่นั้น ๆ และข้อมูลที่ควรทราบ ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ คุณภาพดิน คุณภาพน้ำ การระบายน้ำ บริเวณพื้นที่และการเข้าถึง ทิศทางการรับแสงและลม สิ่งก่อสร้างและลักษณะอาคาร และพันธุ์ไม้เดิม

2) การสัมภาษณ์เจ้าของสถานที่ (client analysis)

เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความชอบ รสนิยม รวมทั้งงานอดิเรกต่าง ๆ ของสมาชิกในครอบครัว หรือสถานที่นั้น ๆ ข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม สังเกต รวมทั้งการพิจารณาจากสภาพทั่ว ๆ ไป

3) การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis)

จากการสำรวจสถานที่และสัมภาษณ์ข้อมูลต่าง ๆ จากผู้ต้องการสวน นำข้อมูลทั้งหมดมาแยกเป็นส่วน จัดเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย

4) การใช้วงกลมในการออกแบบ (balloon diagram)

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยแล้ว เลือกเอาส่วนที่จำเป็นต้องมีภายในสวนให้แต่ละส่วนเป็นวงกลม 1 วง นำเอาวงกลมเหล่านั้นวางลงในแปลน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันของวงกลม แต่ละวงระหว่างวงกลมกับตัวบ้าน ดูความเหมาะสมและประโยชน์ใช้สอยในแบบแปลน

5) การเขียนแปลน (plan)

แปลน หมายถึง ลักษณะรูปร่างของสถานที่หรือสิ่งของนั้น ๆ โดยมองจากด้านบนลงมา (top view) แปลนสามารถบอกรายละเอียดเกี่ยวกับที่ตั้ง ทิศทาง และขนาดของสิ่งต่าง ๆ ภายในแปลนทั้งหมด โดยทั่วไปแล้ว แปลนจะแบ่งออกได้หลายชนิด ตามความเหมาะสม เช่น มาสเตอร์แปลน (master plan) ไซต์แปลน (site plan) ดีเทลแปลน (detail plan) สกีมาติกแปลน (schematic plan) คอนสตรัคชันแปลน (construction plan) แพล้นทิงแปลน (planting plan) สเตจิงแปลน (staging plan) แต่ผู้วิจัยจะขอเสนอเพียงการเขียนแปลนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งประกอบด้วย

ก. สกีมาติกแปลน (schematic plan) เป็นแผนผังแสดงทิศทางการสัญจรและทางเดิน หรือความสัมพันธ์ระหว่างจุดต่าง ๆ ในแปลน

ข. คอนสตรัคชันแปลน (construction plan) แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องวัสดุต่าง ๆ ขนาดโครงสร้างและสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็น

ค. แพล้นทิงแปลน (planting plan) เป็นแปลนที่แสดงรายละเอียดชนิดและตำแหน่งของพันธุ์ไม้ รวมทั้งขนาดและจำนวนของพันธุ์ไม้นั้น ๆ

ง. สเตจิงแปลน (staging plan) เป็นแปลนที่แสดงขั้นตอน ในการก่อสร้างโดยเรียงความสำคัญหรือความจำเป็นจากมากไปน้อยตามลำดับ

จากการทบทวนเรื่องการออกแบบแปลนสวน ผู้วิจัยสามารถนำขั้นตอนไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ โดยเริ่มจากการสำรวจสถานที่ การสัมภาษณ์เจ้าของสถานที่ การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนแบบแปลน ซึ่งในส่วนของการเขียนแบบแปลนนั้นผู้วิจัยได้มีการแสดงรายละเอียดของสัญลักษณ์ การอธิบายถึงชนิด ตำแหน่ง จำนวน และขนาดของพันธุ์พืชด้วยเช่นกัน

2.1.1.5 การดูแลรักษาสวน

แม้ว่าการออกแบบสวนและการจัดสวนจะทำให้ผลที่ออกมาสวยงาม หากสวนนั้นขาดการเอาใจใส่ดูแลรักษาหรือดูแลรักษาไม่ถูกต้อง ความสวยงามดังกล่าวก็จะค่อย ๆ หายไปในที่สุด

ประเวศ ไชยวงศ์ (2541) รายงานว่าการดูแลรักษาสวนเพื่อให้สวนสวยงามคงสภาพเดิมนานที่สุด มีวิธีที่จะต้องปฏิบัติคือ

1) การตัดแต่งพันธุ์ไม้ (pruning)

การตัดแต่งพันธุ์ไม้เป็นการตัดส่วนที่ไม่ต้องการออก วัตถุประสงค์ของการตัดแต่งก็เพื่อจะให้ไม้นั้น ๆ มีรูปทรงตามที่ต้องการ การตัดแต่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับไม้ต้น (tree) และไม้พุ่ม (shrub) ไม้ต้นและไม้พุ่มที่นำมาจัดสวนจะมีการเจริญเติบโตจนรูปทรงเปลี่ยนแปลงไป การตัดแต่งจะช่วยให้ไม้นั้น ๆ คงสภาพรูปทรงที่เราต้องการได้ การตัดแต่งที่ถือปฏิบัติเริ่มแรกจะเป็นการตัดแต่งกิ่งที่แห้งตาย กิ่งที่อ่อนแอ ฉีกขาด กิ่งที่เป็นโรค กิ่งที่เจริญผิดปกติ และกิ่งที่แทงเข้าภายในพุ่มต้น

2) การใส่ปุ๋ย (fertilization)

การให้ปุ๋ยกับพันธุ์ไม้ควรจะเลือกใช้ให้ถูกต้องกับชนิดของไม้นั้น รวมทั้งให้เหมาะกับระยะของการเจริญเติบโตและใส่ให้ถูกเวลาซึ่งเวลาที่เหมาะสมในการใส่ปุ๋ยควรจะเป็นเวลาเช้า ในการดูแลรักษาสวนอาจจะมีการใส่ปุ๋ยทุกสัปดาห์โดยแต่ละสัปดาห์จะให้น้ำในปริมาณที่ไม่เข้มข้นมาก ในไม้กระถางอาจจะใช้ปุ๋ยที่ละลายตัวช้าให้ปุ๋ยนั้นค่อย ๆ ละลายตัวเป็นประโยชน์ต่อพืชโดยไม่ต้องใส่ปุ๋ยบ่อยครั้ง

3) การป้องกันกำจัดศัตรูพืช (pest control)

การดูแลรักษาสวนนอกจากการให้น้ำ ใส่ปุ๋ย ดูแลสนามหญ้า รวมทั้งตัดแต่งพันธุ์ไม้ให้อยู่ในสภาพที่ต้องการแล้ว การป้องกันกำจัดศัตรูพืชเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน เพราะการเจริญเติบโตของพืชในธรรมชาติจะมีศัตรูต่าง ๆ คอยรบกวน เช่น โรค แมลง หรือทั้งโรคและแมลงพร้อม ๆ กัน โรคที่พบอาจจะเกิดจากเชื้อรา แบคทีเรีย หรือไส้เดือนฝอย แมลงจำพวก ปากกัด เช่น ตัวง หนอน แมลงปากดูด เช่น เพลี้ยไฟ เพลี้ยแป้ง เพลี้ยอ่อน ไรแดง เป็นต้น

4) การปรับปรุงสวน (gardening improvement)

สถานที่ที่มีการจัดสวนอย่างสวยงามและใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการนั้น แม้ว่าจะมีการดูแลรักษาเอาใจใส่ดีเพียงใดก็ตาม ช่วงเวลาที่ผ่านไปความสวยงามก็จะลดลงตามกฎของธรรมชาติ เพราะองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดสวน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิต เช่น พันธุ์ไม้ สิ่งไม่มีชีวิต เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ม้านั่งในสวน ทุกสิ่งจะต้องมีวันเสื่อมทรุดโทรมและตาย ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แก้ไข ให้สภาพของสวนสวยงามเหมือนเดิม การดูแลบำรุงรักษาสวนทั้งการให้น้ำ ใส่ปุ๋ย ป้องกันศัตรูพืช รวมทั้งการตัดแต่งจะช่วยให้พันธุ์พืชต่าง ๆ เจริญเติบโตสวยงาม แม้ว่าการตัดแต่งจะช่วยให้พันธุ์ไม้เจริญเติบโตใหม่ได้ แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไปรูปทรงของพันธุ์ไม้นั้น ๆ อาจจะเปลี่ยนแปลงจนไม่สามารถทำให้ได้รูปทรงที่ต้องการหรือพันธุ์ไม้บางชนิดถูกรบกวนโดยโรคแมลงรบกวนจนตายไป การปรับปรุงสวนจะเริ่มจากไม้กระถาง พันธุ์ไม้ที่ปลูกลงดิน และองค์ประกอบอื่น ๆ

นอกจากการปรับปรุงสวนตามที่รายงานไว้ข้างต้นแล้ว การเปลี่ยนแปลงสภาพสวนทั้งหมดก็อาจจะเกิดขึ้นได้โดยที่เจ้าของสถานที่อาจจะเบื่อหน่ายความจำเจหรือมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงให้เหมาะกับสภาวะนั้น ๆ เช่น การจัดสวนครั้งแรกเมื่อมีครอบครัวใหม่ ๆ ต่อมาเมื่อมีสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นจำเป็นจะต้องมีสถานที่สำหรับเด็ก อาจจะต้องการบ่อทราย ซิงช้า บ้านตุ๊กตา ต่อมาสมาชิกในบ้านเติบโตขึ้นเป็นหนุ่มสาวมีเพื่อนฝูงมาบ้าน สถานที่ต่าง ๆ ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงจาก

บ่อทราย กลายเป็นเตาอย่าง ลานพักผ่อน บ้านตุ๊กตาก็อาจจะเป็นที่เลี้ยงสัตว์ จนท้ายที่สุดเมื่อสมาชิกเริ่มแยกย้ายไปมีครอบครัวใหม่สภาพสวนก็จะเปลี่ยนเป็นสวนธรรมชาติมีพันธุ์ไม้ที่ต้องการการเอาใจใส่ดูแลไม่มาก รวมทั้งอาจจะมีแปลงพืชผักสวนครัวให้เจ้าของสถานที่ได้ใช้ประโยชน์และใช้ออกกำลังภายในช่วงปลายของชีวิต (ขวัญชัย จิตสำรวย, 2536)

จากการทบทวนข้อมูลรูปแบบและชนิดของสวนซึ่งผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลดังกล่าวประยุกต์ใช้โดยการเลือกรูปแบบและชนิดเพื่อสร้างสวนในพื้นที่ที่ทำการศึกษาคั้งนี้ ในส่วนของหลักศิลปะในการออกแบบประกอบด้วย ความกลมกลืน รูปแบบของสวน เวลา สัดส่วน การแบ่งพื้นที่จัดสวน เส้น รูปร่าง ผิวสัมผัส สี สัน และหลักจิตวิทยาในการออกแบบ สำหรับขั้นตอนในการออกแบบแปลงสวนประกอบด้วย การสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์เจ้าของสถานที่ การวิเคราะห์ข้อมูล การใช้วงกลมในการออกแบบ และการเขียนแปลน โดยผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการเขียนแบบแปลนและหลักศิลปะมาใช้ในการออกแบบด้วย และการดูแลรักษาสวนที่เริ่มจากการตัดแต่งพันธุ์ไม้ การใส่ปุ๋ย การป้องกันศัตรูพืช และการปรับปรุงสวน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้นำไปสอดแทรกในกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้นำไปใช้ในการดูแลรักษาสวนของตนเองในอนาคตได้

2.1.2 การจัดสวนกินได้

2.1.2.1 ความสำคัญและความเป็นมาในการจัดสวนกินได้

สวนกินได้อยู่คู่กับวัฒนธรรมการบริโภคมาอย่างช้านานตั้งแต่สมัยสุโขทัยมีการสร้างสวนผลไม้คือ หมาก มะพร้าว ลาน มะม่วง และตาล สมัยอยุธยามีการสร้างสวนแบบฝรั่งเศส มีการปลูกไม้ดอกไม้ร่วมกับไม้ผล และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการสนับสนุนให้ชาวบ้านทำสวนผักบริเวณชานเมืองโดยทั่วไปสวนกินได้อาจมีชื่อเรียกหลายแบบ เช่น สวนครัว สวนผัก เป็นต้น สวนกินได้จะมีลักษณะเป็นสวนขนาดเล็กที่ปลูกไว้แค่พอเก็บรับประทานในบ้านเท่านั้น พืชที่นิยมปลูก เช่น ตะไคร้ พริกขี้หนู กะเพรา โหระพา สะระแหน่ มะกรูด มะนาว ข่า เป็นต้น โดยอยู่ในตำแหน่งหลังบ้านใกล้ ๆ ครัว (ศศิยา ศิริพานิช และเสริมศิริ จันทรเปรม, 2554) นอกจากนี้ในกระแสใหม่ ๆ ยังมีการสร้างสวนเพื่อตอบสนองความต้องการทางอาหารด้วย คือ สวนผักกินได้ทั้งในพื้นที่ชุมชนเมืองและชนบท คือการมีสวนผักไว้ในครอบครัว ถือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้คนเมืองและคนในชนบทสามารถพึ่งตนเองด้านอาหารได้มากขึ้น ทั้งช่วยลดรายจ่าย ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและคนในชุมชนผักที่ปลูกมีคุณค่าทางโภชนาการ ส่งผลดีต่อสุขภาพ เนื่องจากปัจจุบันอาหารต่าง ๆ ที่คนเมืองเลือกซื้อ มากักเต็มไปด้วยสารเคมี ทั้งยังผ่านกระบวนการแปรรูปหลายขั้นตอน ทำให้คุณค่าทางอาหารน้อยลง นอกจากนี้สวนผักยังมีส่วนช่วยแก้ปัญหาวิกฤติอาหารและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเมืองซึ่งเป็นปัญหาโดยรวมของสังคมอีกด้วย (อุดมลักษณ์ มัจฉาชีพ, 2553)

สำหรับรูปแบบ ชนิด และหลักศิลปะในการออกแบบสวนกินได้นั้น พบว่า มีลักษณะเหมือนกับการจัดสวนเพื่อความสวยงาม แต่รูปแบบของสวนกินได้มีการจัดเพียง 3 รูปแบบ คือ สวนประดิษฐ์ สวนธรรมชาติ และสวนนามธรรม ส่วนชนิดของสวนนั้น ๆ จะมีการเรียกตามลักษณะเฉพาะของสวนที่จัดเพื่อต่อการเข้าใจและจดจำ ส่วนการใช้หลักศิลปะการออกแบบสวนกินได้มีลักษณะเหมือนกับการสวนสวยงาม คือ ความกลมกลืนกัน รูปแบบของสวน เวลา สัดส่วน การแบ่งพื้นที่ที่จัดสวน เส้น รูปร่าง ผิวสัมผัส สี และหลักจิตวิทยาในการออกแบบ

จากการทบทวนข้อมูลทางแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดสวนทั้งสวนสวยงามและสวนกินได้ พบว่า การสร้างสวนดังกล่าวอยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านาน ในส่วนของสวนกินได้นั้นอาจมีชื่อเรียกหลายรูปแบบ เช่น สวนครัว สวนผัก เป็นต้น ซึ่งนิยมสร้างสวนในลักษณะนี้เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านอาหารเท่านั้น สำหรับรูปแบบ ชนิด หลักศิลปะในการออกแบบ พบว่าการจัดสวนทั้ง 2 แบบมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่หลักการออกแบบสวนกินได้มีแนวคิดหลัก คือ สามารถจัดสวนได้ทุกที่ ไม่จำกัดขนาดและตำแหน่ง นิยมปลูกพืชชนิดที่ไม่ใหญ่มากเพื่อประกอบอาหารหรือไม้ดอกไม้ประดับที่บริโภคได้ โดยผู้วิจัยได้นำหลักการและแนวคิดด้านรูปแบบ ชนิด หลักศิลปะ เทคนิคการปลูก และการเขียนแบบแปลนไปออกแบบสวนให้เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยที่เกิดขึ้น เพื่อความสวยงามและความมั่นคงทางอาหารด้วย

2.1.2.2 หลักการออกแบบสวนกินได้

ผัก ผลไม้ สมุนไพร และไม้ดอกไม้ประดับ สามารถนำมาปลูกเป็นสวนกินได้ภายในบ้านได้ และยังสามารถจัดสอดแทรกไว้ได้ในทุกพื้นที่ อาศัยเพียงความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคนและลักษณะสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชกินได้แต่ละชนิด รวมทั้งการดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะทำให้สวนกินได้งอกงามและสวยงามสมบูรณ์อยู่เสมอ

หลักการออกแบบสวนกินได้มีแนวคิดหลัก คือ สามารถจัดสวนได้ทุกที่ ไม่จำกัดขนาดและตำแหน่ง และไม่จำเป็นต้องปลูกบนพื้นดินเสมอไป นอกจากนี้ยังสามารถทำได้ทุกฤดู (all season garden) แต่เนื่องจากอาจมีพื้นที่จำกัดจึงควรเลือกปลูกเฉพาะพืชที่นำมาใช้ประกอบอาหาร เช่น พริก ตะไคร้ ใบมะกรูด หรือเรียกว่า พืชตั้มยำ ก็ได้ นอกจากนี้ยังสามารถปลูกไม้ดอกไม้ประดับที่บริโภคได้แทรกลงไปแปลงในสวน เพื่อช่วยเพื่อความสวยงามและยังใช้ตกแต่งจานอาหารได้ด้วย และควรเลือกปลูกพืชกินได้ชนิดที่มีขนาดไม่ใหญ่มาก โดยดูให้เหมาะสมตามขนาดของพื้นที่ด้วย (ศศิยา ศิริพานิช และเสริมศิริ จันท์เปรม, 2554)

สำหรับการเลือกปลูกพืชนั้นจำเป็นต้องเป็นพืชที่มีการใช้สอยอยู่เป็นประจำและตอบสนองเมนูอาหารของครอบครัวด้วย และแนวคิดในการปลูกไม้ดอกไม้ประดับหรือพืชสมุนไพรไว้บริเวณสวนจะช่วยเพิ่มความสวยงามให้กับพื้นที่สวนที่สร้างขึ้นด้วยเช่นกัน

2.1.2.3 การปลูกและบำรุงรักษาสวนกินได้

บ้านที่มีพื้นที่จำกัดมักต้องเปลี่ยนการปลูกพืชกินได้จากแปลงขนาดใหญ่มาปลูกในกระถางหรือพื้นที่แปลงขนาดเล็ก เพื่อช่วยประหยัดพื้นที่ใช้สอย สะดวกต่อการเคลื่อนย้าย และบำรุงรักษา การปลูกพืชกินได้จึงต้องคำนึงถึงการเลือกวัสดุปลูก การดูแล และการเก็บที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้ผักที่สดสมบูรณ์และมีสวนกินได้ที่สวยงามอยู่เสมอ

ศศิยา ศิริพานิช และเสริมศิริ จันท์เปรม (2554) อธิบายถึงเทคนิคการปลูกและการบำรุงรักษาสวนกินได้ไว้ 5 ประเด็น คือ

1) การเลือกดินปลูก

การเลือกซื้อดินปลูกที่มีวางจำหน่ายอยู่ทั่วไป มักมีส่วนผสมของดิน ใบไม้ผุ กาบมะพร้าวสับ และปุ๋ยคอก ตามอัตราส่วนต่าง ๆ กัน ที่คลุกเคล้ากันมาเสร็จเรียบร้อยแล้วสามารถใช้งานได้ทันที สำหรับการใช้งานจริงอาจเติมปุ๋ยคอกหรือกากมะพร้าวสับเพิ่มเติมลงไปเพื่อเพิ่มธาตุอาหาร และช่วยให้ดินมีการระบายน้ำได้ดีขึ้น ในกรณีที่ซื้อดินมามีลักษณะค่อนข้างเหนียวและแน่น ควรผสมปุ๋ยเม็ด

ละลายเข้าสู่ตรสมอ ซึ่งเป็นปุ๋ยที่บรรจุอยู่ในสารเคลือบโพลีเมอร์ชนิดพิเศษ มีความแตกต่างกับปุ๋ยธรรมดาทั่วไป โดยที่การทำงานของปุ๋ยละลายช้าจะเริ่มขึ้นเมื่อสัมผัสกับความชื้นในดินหรือเครื่องปลูกที่เปียกชื้น เม็ดของปุ๋ยจะเริ่มดูดซึมน้ำผ่านพื้นผิวของสารเคลือบซึ่งเป็นรูเล็กมากเข้าไปละลายธาตุอาหารภายในที่มีความเข้มข้นสูงและสารละลายนั้นจะค่อย ๆ ซึมผ่านเปลือกของโพลีเมอร์ที่เคลือบไว้ ออกมาที่ละน้อยอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเป็นเวลานาน พอเหมาะกับความต้องการของพืช ทำให้พืชได้รับธาตุอาหารอย่างเพียงพอและต่อเนื่องตลอดช่วงอายุของพืช การเติมปุ๋ยดังกล่าวคืออัตราส่วนปุ๋ยเม็ดละลายช้าครึ่งกำมือต่อดิน 1 ถัง สำหรับการใช้พื้นดินปลูกก็ควรศึกษาสภาพดินก่อนจึงค่อยมีการเตรียมดินให้เหมาะสมต่อไป

2) การรดน้ำ

ผักต่างชนิดกันต้องการน้ำในปริมาณที่ต่างกันด้วย ผักที่มีใบบาง เช่น ผักกาดหอม ผักกาดขาว ผักบุ้ง ต้องการน้ำมากกว่าผักคะน้าหรือกะหล่ำปลี เพราะน้ำระเหยออกจากใบได้น้อย แต่เมื่อต้นใหญ่ขึ้นก็จะมีความต้องการน้ำมากขึ้น นอกจากนี้ดินปลูกที่มีส่วนผสมของทรายในปริมาณมาก จะมีความสามารถอุ้มน้ำได้น้อย จึงควรรดน้ำบ่อยกว่าดินที่มีส่วนผสมของกาบมะพร้าวและใบไม้ผุมากกว่า แสงแดดก็มีผลต่อการระเหยของน้ำที่อยู่ในดินด้วย ดังนั้นสถานที่ ขนาดกระถาง ชนิดพืช จะสามารถบอกได้ว่าจะรดน้ำมากน้อยเพียงใด

3) การให้ปุ๋ย

ดินในพื้นที่ปลูกมีธาตุอาหารต่อการเจริญเติบโตของพืชไม่เพียงพออย่างแน่นอน ในช่วงของการเตรียมดินจึงแนะนำให้เพิ่มปุ๋ยลงในการผสมดินช่วงแรก ซึ่งใช้เป็นอาหารให้ต้นกล้า ปุ๋ยจำนวนนี้จะถูกใช้ใน 2 สัปดาห์แรก ดังนั้นหากผักที่ปลูกมีช่วงอายุที่มากกว่านั้นก็ควรใส่ปุ๋ยเม็ดแบบธรรมดา สูตรเสมอเพิ่มเติม โดยต้องใส่ให้ห่างจากโคนต้น เพราะถ้าเม็ดปุ๋ยอยู่ติดโคนต้น ปุ๋ยที่ละลายจากการรดน้ำอาจทำให้ต้นไม้เกิดแผลและเน่าตายได้ ปุ๋ยที่ใช้แล้วปลอดภัยแต่มีราคาแพงกว่า คือ ปุ๋ยละลายช้า มีข้อดีคือ มีเปลือกหุ้มที่ควบคุมการละลายน้ำได้ ระยะการละลายต่างกันคือ 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน โดยไม่ต้องระวังว่าความเข้มข้นของเม็ดปุ๋ยจะไปทำลายโคนต้น การใช้ปุ๋ยแบบนี้จึงมีความสะดวกและเหมาะสมกับเจ้าของบ้านที่ไม่ค่อยมีเวลาดูแลต้นไม้

4) การเก็บเกี่ยวและการตัดแต่ง

เวลาที่เหมาะสมในการเก็บผักมาบริโภคนั้นมีข้อพิจารณาแตกต่างกัน ผักส่วนมากนิยมนำมาบริโภคตอนเป็นต้นอ่อนหรือยังไม่ออกดอก แต่จะแก่อ่อนแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับพืชแต่ละชนิด เช่น ผักคะน้า ถ้าปลูกแบบโรยเมล็ดในกระถางหรือแปลง เมื่อโต 6 - 10 นิ้ว ก็สามารถถอนแยกต้นที่ติดกันมากมาบริโภคก่อนได้ ปล่อยให้ต้นที่เหลือเจริญเติบโตอีก 20 - 30 วัน แล้วนำมาบริโภค แต่ไม่จำเป็นต้องถอน ตัดเอาเฉพาะส่วนยอดที่เอามาบริโภค ให้เหลือใบติดโคนต้น 2 - 3 ใบ รดน้ำใส่ปุ๋ยก็สามารถได้คะน้ามาบริโภคอีกรอบ นอกจากนี้ยังมีพืชกินใบชนิดอื่นที่สามารถเก็บเกี่ยวเช่นนี้ได้ เช่น กะหล่ำปลี บรอกโคลี ส่วนผักที่ปลูกกินดอก ผล หรือผักที่มีอายุยาวนาน เช่น พริก มะเขือ มะละกอก็สามารถตัดแต่งได้เช่นเดียวกัน แต่อาจขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของต้นและราก ส่วนผักกินใบที่ไม่นิยมตัดแต่ง คือ ผักบุ้ง เพราะเวลาที่ใช้เริ่มจากการเพาะเมล็ดถึงช่วงตัดมาบริโภคใช้เวลาสั้นมาก ประมาณ 30 วันเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องเพาะกล้า อีกทั้งเมล็ดก็มีขนาดใหญ่ ปลูกได้ง่ายและรวดเร็ว ปลูกแล้วถอนต้นจึงคุ้มค่ากว่า

5) การกำจัดโรคและแมลง

สำหรับสวนกินได้ที่มีการปลูกพืชผักหลายชนิด ชนิดละไม่มาก อาจแทบจะไม่พบปัญหาใด ๆ โรคที่มักพบบ้าง ได้แก่ โรคเน่าในต้นกล้าผัก โรคใบจุดต่าง ๆ ซึ่งมักพบมากในฤดูฝน ถ้าพบว่ามีโรคดังกล่าวให้ใช้วิธีถอนต้นที่เป็นโรคทิ้งหรือตัดแต่งส่วนที่เป็นโรคออก ก็สามารถลดปัญหาดังกล่าวได้มาก และควรหลีกเลี่ยงการปลูกพืชในช่วงฤดูที่มักมีโรคระบาดได้ง่าย เลือกปลูกพืชผักที่ทนทานโรค ส่วนแมลงและศัตรูพืชที่พบบ่อยในสวนกินได้ คือ หอยทาก หนอน และเพลี้ย ซึ่งสามารถกำจัดโดยการหมั่นดูแลและจับทิ้ง สำหรับเพลี้ยสามารถกำจัดโดยใช้น้ำฉีด เพราะเพลี้ยส่วนมากไม่ชอบน้ำและจะหนีไปเอง บางครั้งอาจใช้น้ำสบู่หรือน้ำยาล้างจานประมาณ 1 ช้อนชาต่อน้ำ 1 ลิตร ฉีดพ่นให้โดนตัวเพลี้ยก็สามารถช่วยได้วิธีหนึ่ง

ในส่วนของการปลูกและการดูแลรักษาสวนกินได้นั้นประกอบด้วย การเลือกดินปลูก การรดน้ำ การให้ปุ๋ย การเก็บเกี่ยวและการตัดแต่ง และการกำจัดโรคและแมลง ผู้วิจัยได้นำเนื้อหาในส่วนข้างต้นนี้ใช้เพื่อให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย พร้อมทั้งใช้เป็นข้อมูลในเอกสารประกอบการเรียนรู้อีกด้วย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

แนวคิดในเรื่องความมั่นคงทางอาหารนั้นมีพัฒนาการที่ต่อเนื่องมายาวนาน โดยในทศวรรษที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนิยามความหมายที่ส่งผลไปยังมุมมองทางมิติความมั่นคงทางอาหารและตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารในระดับประเทศและชุมชน รวมไปถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารที่เกิดขึ้น

2.2.1 ความหมายของความมั่นคงทางอาหาร

แม้ว่าแนวคิดและนิยามความหมายขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO จะใช้กันโดยทั่วไป แต่ก็มีแนวคิดในด้านความมั่นคงทางอาหารที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจากนักวิชาการ และกลุ่มองค์กรที่ออกมาให้ความหมายเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารไว้ดังนี้

ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การกินดีอยู่ดี ซึ่งได้มาจากการมีสิทธิที่จะเข้าถึงการจัดการทรัพยากรในการผลิตทางการเกษตรที่ยั่งยืน จากที่ดิน ป่า น้ำ และตลาดชุมชน ทั้งด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจอย่างพอเพียง ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ ที่ตรงกับรสนิยมของตนเอง รวมถึงสิทธิที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในด้านการบริโภค สิทธิในการมีชีวิตเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน เพื่อการมีชีวิตที่ดีและสุขภาพที่แข็งแรง นำไปสู่ความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครัวเรือน ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ และไม่เพียงแต่มีความเพียงพอในเรื่องปริมาณเท่านั้น ต้องคำนึงถึงรสนิยมและความปลอดภัยของอาหารตลอดจนคุณค่าทางโภชนาการ (นพรัตน์ ละมุล, 2543; สมฤทัย มนตรี, 2552; ธีระ วงศ์สมุทร, 2554; อุษา กลิ่นหอม, 2554) ในขณะเดียวกันนักวิชาการหลายท่านมีการแสดงแนวคิดทางความหมายที่แตกต่างจากข้างต้น โดยมุ่งเน้นไปในส่วนของการผลิต คือ ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การมีปริมาณอาหารสำหรับบริโภคภายในครอบครัวและชุมชน ซึ่งในความหมายนี้รวมถึงการมีระบบการจัดการผลผลิตที่เกื้อหนุนต่อความยั่งยืน และความมั่นคงทางการผลิตทั้งที่ดิน น้ำ และทรัพยากรเพื่อการผลิตอื่น ๆ มีระบบการ

กระจายผลผลิตที่เป็นธรรมและเหมาะสมทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ (องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ, 2549; สุพาณี ธนวิวุฒิ, 2544; นวลน้อย ตรีรัตน์, 2551)

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจาก 2 กลุ่มที่นำเสนอข้างต้น โดยมองว่าความมั่นคงทางอาหารอยู่บนพื้นฐานของการจัดการและการผลิตโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมกับพื้นที่ คือ สุนันท์ธนา แสนประเสริฐ (2545) ได้ให้ความหมายความมั่นคงทางอาหารไว้ว่า หมายถึง การเพิ่มขึ้นของจำนวนผลผลิตที่มากขึ้น รวมถึงโอกาสของประชาชนที่สามารถมีรายได้ในการซื้ออาหารและประชาชนที่มีรายได้น้อยที่สุดในกลุ่มก็ต้องได้รับอาหารด้วย โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับ บัณฑิตปิยะศิลป์ (2549) ที่ได้ให้ความหมายของความมั่นคงทางอาหารไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจจัดการและใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยหน่วยงานสังคมที่เล็กที่สุดของประเทศหรือครัวเรือนเกษตรกรในชนบทจะต้องมีความสามารถในการผลิตอาหารให้กับครอบครัวได้อย่างพอเพียง ผลผลิตส่วนเกินที่เหลือจึงขายและเมื่อกกล่าวถึงกระบวนการผลิตอาหาร หมายถึง การผลิต การแปรรูป การหีบห่อที่ปลอดภัย ปราศจากการปนเปื้อนสารเคมีและความมั่นคงทางอาหาร รูปแบบดังกล่าวจะเป็นไปได้ เมื่อเกษตรกรมีทรัพยากรการผลิตและมีสิทธิในการปลูกพืชอาหารเพื่อเลี้ยงครอบครัว การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินยอมทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะรักษาที่ดิน น้ำ และระบบนิเวศในไร่นาและป่าไม้ เพื่อให้พื้นที่นั้นสามารถนำมาใช้ผลิตอาหารและสร้างรายได้ให้ครอบครัวได้อย่างยั่งยืนตลอดไป โดยความมั่นคงทางอาหารในภาพรวมยังครอบคลุมถึง

1. การมีปริมาณอาหารเพียงพอสำหรับบริโภคทั้งภายในครอบครัว ชุมชน และชุมชนอื่น ๆ
2. คุณภาพอาหารปลอดภัย มีหลากหลายครบถ้วนตามหลักโภชนาการและสอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น
3. มีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา สร้างความหลากหลายทางชีวภาพและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม
4. มีระบบการจัดการผลผลิตที่สอดคล้องเหมาะสมและเป็นธรรม มีการกระจายอาหารอย่างทั่วถึงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน
5. มีความมั่นคงทางการผลิตทั้งที่ดิน น้ำและทรัพยากรเพื่อการผลิต และสร้างความมั่นคงในอาชีพเกษตรกรผู้ผลิต

ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของความมั่นคงทางอาหารจากนิยามความหมายที่นำเสนอมาข้างต้นว่าหมายถึง การกินดีอยู่ดีในระดับครอบครัว ชุมชน สามารถพึ่งพาตัวเองทางด้านอาหารได้ และนำไปสู่ความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ รวมถึงการมีสิทธิที่จะเข้าถึงการจัดการทรัพยากรในการผลิตทางการเกษตรที่ยั่งยืน จากที่ดิน ป่า น้ำ ธรรมชาติและตลาดชุมชนได้ง่าย ตลอดจนการใช้ทักษะ ความสามารถ องค์กรความรู้ และเทคโนโลยีที่มีในพื้นที่มาจัดการกับทรัพยากรเหล่านั้นอย่างเหมาะสม อันจะทำให้เกิดความเพียงพอตลอดเวลาที่ต้องการและสามารถใช้ประโยชน์จากอาหารนั้น ๆ ได้อย่างยั่งยืนต่อไป โดยสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจะให้คำจำกัดความของความมั่นคงทางอาหารว่าหมายถึง การที่ครอบครัวมีแหล่งอาหารของตนเอง ในที่นี้มาจากการสร้างสวนสวดยกินได้ และตอบสนองความต้องการอาหารของครัวเรือน และสามารถนำอาหารเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์เพื่อประกอบอาหารในครอบครัวได้ โดยลดการซื้อหาจากแหล่งอื่น

2.2.2 มิติความมั่นคงทางอาหาร

การให้นิยามถึงมิติความมั่นคงทางอาหารในสังคมไทย โดยส่วนใหญ่จะใช้กรอบความคิดและตัวชี้วัดขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations : FAO) ซึ่งใช้ประเมินภาวะความมั่นคงทางอาหารของประเทศ (องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ, 2549) นอกจากนี้มีการให้นิยามมิติความมั่นคงทางอาหารจากกลุ่มต่าง ๆ แต่ยังไม่กว้างขวางมากโดยมีการให้นิยามมิติว่ามี 3 มิติ 4 มิติ และ 5 มิติ ดังนี้

Simon Maxwell และ Marisol Smith (1991 อ้างถึงใน ปิยนาล อัมดี, 2547) รายงานไว้ว่าความมั่นคงทางอาหารประกอบด้วย 3 มิติ

1) การมีอยู่ของอาหาร (food availability) การมีปริมาณเสถียรของอาหารที่มีคุณภาพเหมาะสมอย่างมั่นคงเพียงพอต่อทุกคน และอาหารนั้นจะต้องหาได้และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา ทุกคนสามารถนำอาหารมาใช้ในการบริโภคได้อย่างพอเพียง ทั้งปริมาณ คุณภาพ และความหลากหลายของชนิด มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ต้องมีการสะสมอาหารไว้ให้เพียงพอต่อความต้องการต่อการบริโภคด้วย การมีอยู่ของอาหารและการหาอาหารนั้นมีเงื่อนไขอยู่ที่ฤดูกาล แหล่งอาหาร และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่มีเจ้าของและไม่มีเจ้าของ

2) การเข้าถึงอาหาร (food accessibility) การที่ทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรที่จะนำมาทำเป็นอาหารที่มีคุณค่า เข้าถึงทรัพยากรที่เหมาะสมกับอาหาร เช่น ที่ดิน น้ำ ป่า เทคโนโลยี เป็นต้น สามารถหาอาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง หรือความสามารถในการหาอาหารได้ (affordability) ไม่ว่าจะเป็ทางตรง คือ การมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ทางอ้อม คือ ความสามารถซื้อหาอาหารมาได้ในราคาอาหารที่ไม่แพงเกินไป การได้มาซึ่งอาหารนั้นต้องเป็นสิทธิพื้นฐานของแต่ละคน ทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกปลูกและบริโภคได้ ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงทรัพยากร คือ กฎหมาย ประเพณี การมีอธิปไตยทางอาหาร ทรัพยากรสาธารณะร่วม การมีที่ดิน การมีรายได้พอที่จะซื้อหาอาหาร รวมถึงระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3) การใช้อาหารให้เป็นประโยชน์ (food utilization) การใช้อาหารให้ถูกต้องตามหลักชีวภาพผ่านทางโภชนาการ สุขอนามัย การดูแลสุขภาพ อาหารจะต้องนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานและอาหารต้องนำมาใช้เพื่อสุขภาพของบุคคลและมีคุณค่าทางอาหาร มีความปลอดภัยไม่ปนเปื้อนสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อาหารให้เป็นประโยชน์ หมายถึง การมีความรู้ ความสามารถ และศักยภาพในการผลิตอาหาร การหาอาหาร การประกอบอาหาร เทคโนโลยี และเครื่องมือในการทำมาหากิน ที่ส่งผลต่อการนำอาหารมาใช้ประโยชน์ด้วย

ความมั่นคงทางอาหารตามแนวคิดขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (2549) ประกอบไปด้วย 4 มิติ คือ

1) การมีอาหารเพียงพอ (availability) หมายถึง การมีอาหารในภาพรวม (ระดับประเทศ) เพียงพอที่จะบริโภคภายในประเทศ ซึ่งอาจได้มาโดยการผลิตในประเทศหรือนำเข้าจากต่างประเทศด้วย แต่ถ้านำเข้ามากก็มีความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่มั่นคงทางอาหารได้

2) การเข้าถึงอาหาร (access) หมายถึง ความสามารถของประชาชนในการเข้าถึงอาหารโดยการผลิตเองในครัวเรือนหรือซื้อมาบริโภค ดังนั้นการที่ประเทศมีอาหารในภาพรวมเพียงพอ ก็ไม่ใช่เป็นสิ่งที่รับประกันได้ว่าประชาชนทุกคนจะมีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะถ้าหากประชาชนไม่มีรายได้เพียงพอ ในขณะที่อาหารมีราคาแพงหรือภาครัฐไม่มีระบบบริหารจัดการด้านสวัสดิการที่ดีแล้ว ประชาชนบางส่วนก็อาจขาดแคลนอาหารบริโภคได้

3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร (utilization) หมายถึง การใช้ประโยชน์หรือการบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ คือ มีความปลอดภัย หลากหลาย (ครบหมู่) ให้พลังงาน (calories) เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของร่างกายและการมีสุขภาพที่แข็งแรง

4) การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (stability) หมายถึง ทุกมิติข้างต้นจะต้องมีเสถียรภาพด้วย เช่น ไม่ขาดแคลนอาหารในบางปี บางฤดูหรือประชาชนไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้ในบางครั้ง รวมทั้งการบริโภคที่ไม่ถูกหลักโภชนาการในบางโอกาส เป็นต้น

เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก (2545) และเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย (2545) ได้ให้นิยามความมั่นคงทางอาหารไว้ว่าประกอบด้วย 5 มิติ ดังนี้

1) การมีปริมาณอาหารเพียงพอสำหรับบริโภคทุกคน ทั้งภายในครอบครัว ชุมชน และชุมชนอื่น ๆ

2) คุณภาพอาหารปลอดภัย มีความหลากหลายครบถ้วนตามหลักโภชนาการ และสอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น

3) มีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาที่สร้างให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

4) มีระบบการจัดการผลผลิตที่สอดคล้อง เหมาะสม เป็นธรรม มีการกระจายอาหารอย่างทั่วถึงทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ

5) มีความมั่นคงในทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหาร ได้แก่ ที่ดิน แหล่งน้ำ ฝืนป่า พันธุกรรม และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เอื้อให้เกิดความมั่นคงในอาชีพเกษตรกรผู้ผลิต

มิติความมั่นคงทางอาหารนั้น โดยภาพรวมแล้วจะมองถึงทรัพยากรที่มีอยู่ การเข้าถึงแหล่งทรัพยากรอาหาร และการใช้อาหารที่มีอยู่อย่างเป็นประโยชน์ รวมถึงระบบการผลิตที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมด้วย ซึ่งครอบครัว ชุมชน และประเทศที่มีมิติทางความมั่นคงทางอาหารครบทุกมิติถือว่ามีความมั่นคงทางอาหารอย่างแท้จริง นิยามความหมายและมุมมองในมิติความมั่นคงทางอาหารจึงมีบริบทที่หลากหลายและไม่สามารถมีตัวชี้วัดเพียงตัวชี้วัดเดียวที่อธิบายความมั่นคงทางอาหารทั้งในระดับประเทศและระดับชุมชนได้ เนื่องจากความมั่นคงทางอาหารมีความสัมพันธ์กับมิติทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของครัวเรือนและชุมชน ดังนั้นตัวชี้วัดที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้สังคมมีความมั่นคงทางอาหาร จึงต้องมีมิติที่หลากหลาย สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสะท้อนความเป็นจริงของสถานะความมั่นคงทางอาหารของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นเครื่องมือที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มและชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและทำให้ประชาชนมีสิทธิและสามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างมีศักดิ์ศรี เป็นธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในส่วนของงานวิจัยนี้ผู้วิจัยทำการศึกษา

ความมั่นคงทางอาหาร 4 มิติ คือ การมีอยู่ของแหล่งอาหาร การเข้าถึงแหล่งอาหาร การจัดการแหล่งอาหาร และการใช้ประโยชน์อาหาร

2.2.3 ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารในระดับประเทศและระดับชุมชน

การวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารในสังคมไทย มักวิเคราะห์ในระดับประเทศ โดยใช้กรอบตัวชี้วัดในระดับภาพรวม ในขณะที่การมองปัญหาความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนถูกละเลย ทำให้การแก้ไขปัญหา และการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับนโยบายจึงยังเน้นที่การเพิ่มผลผลิตเป็นด้านหลัก มิติการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในด้านความมั่นคงทางอาหารยังขาดความชัดเจน ทั้งนี้องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (2549) ได้รายงานถึงตัวชี้วัดเรื่องความมั่นคงทางอาหารไว้ดังนี้

1) ความสามารถในการเข้าถึงอาหารของประชาชน คือ ประชาชนต้องมีความสามารถเข้าถึงอาหารได้ตลอดเวลา โดยพิจารณาจากรายได้ประชาชาติของประชากรต่อคน ต่อปี และสัดส่วนในการใช้จ่ายในเรื่องอาหารต่อรายได้ทั้งหมด

2) ความเพียงพอของอาหารต่อความต้องการบริโภค คือ อาหารต้องเพียงพอต่อความต้องการในการบริโภคของประชาชนในครัวเรือน ชุมชน และประเทศ ทั้งนี้ทำได้โดยการพิจารณาจากความต้องการพลังงานของอาหารต่อคนต่อวัน

3) การมีอาหารสะสม ทั้งนี้หมายถึงการเข้าถึงอาหารอย่างสม่ำเสมอ โดยเน้นที่ความสามารถในการผลิตของชุมชนและประเทศ ได้แก่ การศึกษาดัชนีความหลากหลายของการผลิตอาหาร

4) สถานการณ์การบริโภคอาหารของประชาชน ได้แก่ การพิจารณาสัดส่วนของประชากรที่ขาดอาหารเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดในชุมชนหรือในประเทศ

5) สถานการณ์ทางโภชนาการ ได้แก่ การพิจารณาสัดส่วนร้อยละของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

6) สถานการณ์ทางอนามัยและสาธารณสุข ได้แก่ การพิจารณาจากการมีแหล่งน้ำกิน น้ำใช้ที่สะอาดและปลอดภัย และหมายรวมถึงการพิจารณาอัตราการเสียชีวิตของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี

ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ และระดับชุมชน มีพัฒนาการควบคู่ไปกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม สู่การเปลี่ยนแปลงภายใต้โลกาภิวัตน์ ซึ่งทำให้การค้าเสรีเข้ามามีบทบาทต่อเศรษฐกิจและสังคม อาหารได้กลายเป็นสินค้าที่มีการเก็งกำไรทางการค้า รวมทั้งการแข่งขันทางการค้าที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตและการบริโภคของครัวเรือนและชุมชน ทำให้องค์การชาวนาโลก (via campesina) ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องอธิปไตยทางอาหาร (food sovereignty) หมายถึง สิทธิของประชาชนที่จะกำหนดนโยบายเกษตรและอาหารของตนเอง ควบคุมการค้าและการผลิตทางการเกษตรภายในประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนให้เกิดการพึ่งพาตนเอง มีการจัดการการใช้และมีสิทธิในทรัพยากรโดยการเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเป็นที่ยอมรับได้ในทางวัฒนธรรม (ศจินทร์ ประชาสันต์, 2552)

ความมั่นคงทางอาหารจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นเพียงความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัวเท่านั้น ซึ่งตัวชี้วัดที่จะศึกษาได้อาจมีเพียงการศึกษาถึงความสามารถในการเข้าถึงแหล่งอาหารแต่ละแหล่งและความเพียงพอของอาหารต่อการบริโภคเท่านั้น

2.2.4 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของไทย

จากค่านิยมและมิติของความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งมุ่งหวังว่าประชาชนทุกคนมีความสามารถในการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการในทุกเวลา เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย ความพึงพอใจ และการมีสุขภาพที่ดี โดยความมั่นคงทางอาหารนั้นมี 4 องค์ประกอบสำคัญคือ ความพอเพียง การเข้าถึง การใช้ประโยชน์ และเสถียรภาพ ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดการผลผลิตที่ส่งเสริมสนับสนุนต่อการผลิตอย่างยั่งยืน เช่น การปฏิรูปที่ดิน การจัดการแหล่งน้ำ การกระจายผลผลิตและผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่เกษตรกรทั้งในระดับชุมชนและประเทศชาติ และปัจจัยการผลิตต่างๆ เป็นต้น และจากการรวบรวมปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของมูลนิธิชีววิถี (2555) พบปัจจัย ได้แก่ ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลกต่อการผลิตอาหาร ผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรีและความตกลงระหว่างประเทศต่อระบบอาหาร ความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรอาหาร โรค แมลงศัตรูพืช โรคระบาดสัตว์ ราคาของพลังงาน การพัฒนาเทคโนโลยี และผลตอบแทนต่อเกษตรกรผู้ผลิต ดังนั้นการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นจึงต้องเกี่ยวข้องกับการแก้ไข ปรับปรุง และแสวงหาทางออกทั้งระบบ ตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย ตั้งแต่ประเด็นการฟื้นฟูฐานทรัพยากรไปจนถึงมิติทางวัฒนธรรมของระบบอาหารด้วย

จากการทบทวนเอกสาร พบว่า ความมั่นคงทางอาหารเกิดขึ้นจากการมีแหล่งอาหารที่เพียงพอและมีคุณภาพ ซึ่งทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารเหล่านั้นและนำอาหารมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารที่สำคัญ แต่อย่างไรก็ตามความมั่นคงทางอาหารยังมีปัจจัยทั้งธรรมชาติและมนุษย์ที่เป็นตัวกำหนด โดยข้อมูลดังกล่าวยังส่งผลต่อแนวทางในการวิจัยด้านการศึกษาประเด็นความมั่นคงทางอาหาร และทำการส่งเสริมให้ชาวบ้านสร้างแหล่งอาหารด้วยตนเองจากการจัดสวน เพื่อตอบสนองต่อการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากแหล่งอาหารที่ผลิตขึ้นเอง ส่งผลต่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครอบครัวและชุมชนเพื่อประโยชน์ในอนาคตที่ตามมาด้วย

2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน

2.3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการที่เกี่ยวกับการกำหนดกฎเกณฑ์ นโยบาย กระบวนการบริหารและตัดสินใจ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งในด้านการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน (วิชญ์ สถานนท์ชัย, 2550) การมีส่วนร่วมที่แท้จริงต้องเป็นการจัดตั้งขึ้นเองโดยประชาชนทั้งในระดับบุคคลไปจนถึงองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีศักยภาพในการเข้าไปร่วม

ตัดสินใจ ตลอดจนการคัดค้านในกรณีที่มีการกระทำที่ไม่ถูกต้องหรือขัดต่อศีลธรรมซึ่งอาจมีผลกระทบต่อพื้นที่ส่วนบุคคลและผลประโยชน์สาธารณะด้วย (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2544)

2.3.2 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543) และกรมการพัฒนาชุมชน (2547) รายงานกระบวนการมีส่วนร่วมมี 5 ขั้นตอนคือ

1) การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนแหล่งทรัพยากรที่จะใช้ของโครงการ

3) การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา ขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินการพัฒนาที่ได้กระทำนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (formative evaluation) เป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินรวม (summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปโดยรวม

2.3.3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมสามารถแยกได้ตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมโดยไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงเฉพาะชนิดและปริมาณของกิจกรรมที่กระทำ แต่ยังคงมีความแปรเปลี่ยนในระดับความเข้ม (degree) ในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบเพื่อเริ่มและวางแผนกิจกรรม ดังนั้นระดับของการมีส่วนร่วมมีตั้งแต่ระดับการยอมรับบริการที่จัดไว้ให้แล้วไปจนถึงการรวมกลุ่มเพื่อตัดสินใจและเริ่มโครงการพัฒนา ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมสามารถจำแนกได้ 3 ระดับ คือ

1) ระดับการตัดสินใจ (decision making) เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการกับกิจกรรมการพัฒนาด้วยตัวเอง

2) ระดับการร่วมมือ (cooperation) เป็นความร่วมมือต่อแผนงานที่เริ่มโดยหน่วยงานภายนอก ซึ่งอาจต้องการความช่วยเหลือจากประชาชน ในด้านเวลา ทรัพย์สิน และแรงงาน เพื่อช่วยให้โครงการประสบผลสำเร็จ การมีส่วนร่วมในระดับนี้ถือว่าการมีส่วนร่วมในระดับที่ยอมรับได้

3) ระดับการใช้ประโยชน์ (utilization) โดยประชาชนจะยอมรับและใช้ประโยชน์จากบริการที่ได้วางโครงการไว้ให้เป็นการมีส่วนร่วมในระดับการยอมรับบริการ (อรัทัย ก๊กผล, 2552)

2.3.4 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน

มานิตย์ จันทร์จำเริญ (2530) และนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) รายงานไว้ว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งที่ต้องเอื้อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วม โดยปัจจัยพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 3 ประการ คือ

1) ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรงร่วมทรัพยากรหรืออื่น ๆ มีเหตุผล 2 ประการ คือ การมองเห็นว่าจะได้รับประโยชน์จากสิ่งตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ และการได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2) ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวบ้านเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะที่เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนา มีการกำหนดเวลาและลักษณะกิจกรรมที่แน่ชัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

3) ปัจจัยในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนด เป้าหมาย วิธีการหรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

2.3.5 อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชน

อรทัย ก๊กผล (2552) รายงานไว้ว่าการมีส่วนร่วมทำให้การทำงานประสบความสำเร็จได้ง่าย เพราะเป็นการนำคนที่มีศักยภาพแตกต่างกันมาร่วมกันทำงาน ย่อมส่งผลดีกว่าให้คนหนึ่งคนทำ แต่การมีส่วนร่วมไม่สามารถทำได้ง่าย เพราะการนำคนที่มีความแตกต่างกันมาทำงานร่วมกันย่อมเกิดปัญหา เพราะแต่ละคนต่างมีเป้าหมาย แรงจูงใจ มุมมองในการทำงานที่แตกต่างกันส่งผลแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่แตกต่างกันด้วย

1) การยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ ประชาชนจำนวนมากพอใจในสิ่งที่เป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว แม้ในมุมหนึ่งจะเป็นเรื่องที่ดี แต่การยอมรับสภาพกับสิ่งที่ทำอยู่ อาจส่งผลทำให้ไม่เกิดความต้องการในการพัฒนาตนเอง

2) การกลัวความยากลำบาก การมีส่วนร่วมหมายถึงการมีส่วนร่วมในความสำเร็จ ความล้มเหลว ได้มาด้วยการทุ่มเท เสียสละ และยินดีทำงานหนัก ซึ่งถ้าองค์กรมีบุคลากรลักษณะนี้จำนวนมาก ย่อมสามารถบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรได้โดยง่าย

3) ความรู้สึกไม่พร้อม หากรู้สึกไม่พร้อมที่จะมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบหรือไม่พร้อมที่จะทำสิ่งที่ดูเหมือนเกินความสามารถของตน โดยใช้เหตุผลว่าไม่มีศักยภาพเพียงพอจะไม่มีใครสามารถทำสิ่งใดได้เลย ฉะนั้นควรกล้าที่จะเริ่มต้นแม้ว่าจะยังไม่พร้อมก็ตาม

ปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วม ยังมีทั้งปัญหาที่มาจากการเมืองโดยนโยบายและองค์กรภาครัฐไม่เอื้อต่อการพัฒนา เนื่องจากไม่กระจายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่ประชาชน อุปสรรคด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถเข้าร่วม เพราะขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนและการแบ่งแยกเชื้อชาติ ภาษา เพศ อุปสรรคด้านปัญหาเศรษฐกิจ ได้แก่

กระบวนการผลิตและปัจจัยการผลิตอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยม และอุปสรรคทางด้านโครงสร้างของสังคม ได้แก่ ความแตกต่างในสังคม รายได้ อำนาจ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระบบการเมือง และการขาดกลไกอย่างมีประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร

กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การเริ่มตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลการพัฒนาโครงการ เป็นสิ่งสำคัญที่นำมาสู่การร่วมมือในการปฏิบัติงาน สำหรับปัจจัยที่นำมาสู่ความร่วมมือขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจ ช่องทางการเข้าร่วม และการส่งเสริมกิจกรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม โดยนำปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยครั้งนี้มีส่วนร่วมในทุกระดับ ตั้งแต่การตัดสินใจในการเข้าร่วมการวิจัย การร่วมมือเป็นอย่างดีในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย และการได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการวิจัย ตลอดจนเทคนิคการมีส่วนร่วมให้เกิดประโยชน์ ทั้งเทคนิคการให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริง เทคนิคการรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การรับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นทางการในกระบวนการเรียนรู้ และเทคนิคการปรึกษาหารือตลอดกิจกรรมการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติการมาใช้เพื่อลดอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในระยะดำเนินการวิจัยให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชาวบ้านและพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสวนสวยกินได้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในชุมชนเมืองด้วยการมีส่วนร่วมนั้น ผู้วิจัยจำแนกงานวิจัยออกเป็น การจัดสวนสวยงามและสวนกินได้ ความมั่นคงทางอาหาร และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดสวนสวยกินได้

2.4.1.1 งานวิจัยด้านการจัดสวนเพื่อความสวยงาม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวนในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างสวนเพื่อประโยชน์ด้านความสวยงามในบริเวณพื้นที่ต่าง ๆ เช่น พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ราชการ พื้นที่ส่วนบุคคล เป็นต้น ตัวอย่างเช่นงานวิจัยของ สุพรรณชัย เคนพรม (2540) สุขศิริ บุญเรือง (2548) จุฑาทิพย์ เสียงประเสริฐ (2550) และอมต จันทรังษี (2552) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบางงานที่ศึกษาความพึงพอใจในรูปแบบสวนหลังจากการจัดสวนในพื้นที่แล้วเพิ่มเติมด้วย เช่น งานวิจัยของศิริมา เสนาหมื่น (2542) ซึ่งศึกษาการจัดสวนหย่อมด้านทิศใต้ของโรงอาหารในสถาบันราชภัฏเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองพันธุ์พืชและหารูปแบบของสวนที่เหมาะสมต่อประโยชน์ใช้สอย ในเนื้อที่ 26 ตารางเมตร จากวิธีการศึกษา 3 ขั้นตอน คือ การสำรวจพื้นที่และสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญนำมาสู่การออกแบบ การจัดสวนและการประเมินผลจากการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ พบว่าในการจัดสวนครั้งนี้ มีการจัดวางตำแหน่งของพันธุ์ไม้ ก้อนหิน และการจัดการขอบแปลงได้เหมาะสมตามลำดับคะแนนในการวิเคราะห์แบบสอบถาม งานวิจัยของชัชวีร์ ธีรพงษ์ (2540) ได้ประเมินเทคโนโลยีการจัดสวนสวนกลางที่เหมาะสมสำหรับบ้านจัดสรร ในโครงการบ้านจัดสรร 10 โครงการ เพื่อศึกษาองค์ประกอบของปัจจัยทางทรัพยากรและรูปแบบสวนที่มีอิทธิพลต่อการจัดสวนที่เหมาะสม จากการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการศึกษาพบว่าสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการจัดสวนให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมประกอบด้วย การใช้ทรัพยากรทุกประเภทใน

ปริมาณน้อยทั้งด้านราคา การจัดการ ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมของแหล่งที่มา การดูแลรักษาที่สะดวก ไม่ยุ่งยาก และความคงทนของสวนที่จัด เป็นต้น

งานวิจัยของต่างประเทศที่ทำการศึกษเกี่ยวกับประโยชน์จากความสวยงามของสวน ส่วนใหญ่มักมีการศึกษาทัศนคติและความรู้สึกของคนที่มีต่อสวนประดับ เช่น งานวิจัยของ Macedo (2011) Agustina และ Beilin (2012) เป็นต้น ในส่วนของ Connell (2004) ทำการศึกษาทัศนคติของผู้ที่เป็นเจ้าของสวนบริเวณบ้าน จากการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ พบว่า สวนบริเวณบ้านมีผลต่อการบำบัดโรคและสามารถเพิ่มความสุขให้ผู้ที่เป็นเจ้าของสวนได้ และงานวิจัยของ Gross และ Lane (2007) ศึกษาช่วงวัยกับความสนใจที่มีต่อสวน จากการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ พบว่า ความสนใจที่มีต่อสวนขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านเวลา สื่อ อารมณ์ ความรู้สึก การที่คนเข้าไปพักผ่อนในพื้นที่ธรรมชาติทำให้เกิดความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และการบำบัดความเครียดเป็นแนวคิดที่สำคัญในการเข้าไปพักผ่อนในพื้นที่สวน

จากงานวิจัยข้างต้นทั้งหมด พบว่า มีการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเหมือนกัน ผลจากการวิจัยสามารถอธิบายได้ว่าสวนมีความสำคัญต่อบทบาทการสร้างสรรคพื้นที่ให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงามและความสุขทางใจ เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในการพักผ่อนที่ติเยี่ยมให้กับผู้ที่เป็นเจ้าของสวน

2.4.1.2 งานวิจัยด้านการจัดสวนเพื่อตอบสนองการบริโภค

ในส่วนของการวิจัยที่เป็นการสร้างพื้นที่สวนเพื่อตอบสนองเรื่องการบริโภค พบว่ามีงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เช่น งานของ Laaksoharju และคณะ (2012) Graham และคณะ (2005) Thaman (1995) ประเสริฐศิลป์ อรรฐาเมศร์ (2553) สุดารัตน์ เลิศสีทอง (2553) ปณิตดา โตเกียรติรุ่งเรือง (2552) สมพล เบญจสว่างจิต (2553) เดชา ศิริภัทร (2554) นกศิริ โกมลพันธุ์ (2554) วิฑูรย์ เลื่อนจำรูญ (2554) ชุมพล บัวแย้ม (2552) พีรธร เสนีย์วงศ์ (2554) รัชต์สุพงศ์ ดวงแก้ว (2554) ธวัช ละเปารยะ (2524) เป็นต้น

งานวิจัยของ Laaksoharju และคณะ (2012) และ Graham และคณะ (2005) ได้ศึกษาพื้นที่สวนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งโภชนาการ ในงานวิจัยของ Laaksoharju และคณะ (2012) ศึกษาเรื่องบทบาทของสวนต่อแหล่งเรียนรู้และโภชนาการในวัยเด็กอายุ 7-12 ปี ในประเทศอังกฤษ พบว่าสวนมีผลต่อการเรียนรู้ และการที่เด็กได้ใช้ประโยชน์จากสวนทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เกิดความสามัคคี มิตรภาพ สวนที่มีพืชกินได้ยังส่งผลต่อแหล่งโภชนาการ และงานวิจัยของ Graham และคณะ (2005) ศึกษาเรื่องสวนเพื่อการเรียนการสอนในรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา จากการส่งแบบสอบถามไปทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์และไปรษณีย์ถึงผู้บริหารโรงเรียนเพื่อเก็บข้อมูล พบว่าสวนในพื้นที่โรงเรียนมีการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ และพืชสมุนไพร ทางโรงเรียนได้ใช้พื้นที่สวนในการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ คือ วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และโภชนาการ ส่วนการปลูกผักผลไม้ในโรงเรียนส่งผลต่อการใช้เป็นแหล่งอาหารให้กับนักเรียนด้วย นอกจากนี้งานวิจัยของ Thaman (1995) ศึกษาการสร้างสวนอาหารที่มีทั้งพืชและสัตว์เพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงทางอาหาร บริเวณเซาท์แปซิฟิก ประเทศฟิจิ จากการเก็บข้อมูลสวนอาหารรอบหมู่เกาะแปซิฟิก พบพืชอาหารที่ประกอบด้วย กลุ่มพืชหัว เช่น มันสำปะหลัง เผือก มัน เป็นต้น พืชอาหารยืนต้น เช่น มะพร้าว มะม่วง

อะโวคาโด เป็นต้น และพืชอื่น ๆ รวมถึงการเลี้ยงสัตว์เพื่ออาหาร ดังนั้นการมีส่วนร่วมได้ทั้งในแหล่งสถานศึกษาหรือในครัวเรือนจะส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารด้วยเช่นกัน

สำหรับงานวิจัยของประเสริฐศิลป์ อรรฐาเมศร์ (2553) ทำการศึกษาเรื่องแปลงผักพีร์มิตสวนผักแนวตั้งทางเลือกใหม่สำหรับคนเมือง เพื่อตอบสนองปัญหาการขาดแคลนอาหารของคนในชุมชนเมือง จังหวัดนครนายก และการสร้างสวนผักกินได้ในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด ใช้พื้นที่ปลูกทั้งหมด 4 ตารางเมตร โดยมีการเลือกใช้ท่อพีวีซีเหลือใช้ต่อขึ้นเป็นชั้นรูปพีร์มิต งานวิจัยชิ้นนี้มีการอาศัยกระบวนการและทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์มาใช้ทั้งการวางระบบและการปลูก ส่วนงานวิจัยของสุตารัตน์ เลิศสีทอง (2553) และปณิตดา โตเกียรติรุ่งเรือง (2552) ศึกษาการปลูกผักบนดาดฟ้าในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้วยข้อจำกัดเรื่องการบริโภคพืชผักในท้องตลาดที่มีคุณภาพต่ำ ทำให้มีการคิดริเริ่มปลูกผักกินเอง โดยใช้เทคนิคการปลูกพืชแบบสวนกระถาง ซึ่งมีการเลือกใช้กระถางและวัสดุเหลือใช้ที่มีน้ำหนักเบาในการเพาะปลูกและเลือกปลูกเฉพาะพืชผักที่มีประโยชน์ในการใช้สอยในครอบครัวพบว่า สวนผักยังเกิดประโยชน์ในแง่ของการมีอาหารไว้บริโภคในครอบครัวอย่างเพียงพอ จากการสอบถามยังพบอีกว่าพื้นที่ปลูกผักบนดาดฟ้ายังช่วยลดความร้อนของพื้นคอนกรีตที่จะส่งผลมายังตัวบ้านทำให้บริเวณในบ้านมีอุณหภูมิลดลง การมีส่วนร่วมช่วยให้สมาชิกในครอบครัวมีการใช้เวลาว่างร่วมกันโดยสมาชิกทุกคนยังมีความสุขกับการทำสวนร่วมกันด้วย สวนดาดฟ้าในการศึกษารั้วนี้พบพืชมากถึง 30 ชนิด นอกจากนี้การสร้างสวนบนพื้นที่หลังคาที่เป็นอีกแนวทางหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาด้านพื้นที่ จากการศึกษาของสมพล เบญจสว่างจิต (2553) ศึกษาการปลูกพืชบนหลังคาร้านขายต้นไม้เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จากความต้องการที่จะเสริมสร้างให้พื้นที่เกิดความสวยงามและลดอุณหภูมิได้ แต่มีปัจจัยเรื่องพื้นที่เป็นตัวกำหนดจึงมีแนวคิดในการจัดสวนบนพื้นที่หลังคา 2 ตารางเมตร โดยมีวิธีการที่เริ่มจากการศึกษาโครงสร้างการรับน้ำหนักของหลังคา โดยเริ่มปลูกพืชที่สามารถดูแลได้ง่ายและในปริมาณที่น้อยและมีการปลูกผักปนกับไม้ดอก แต่ต้องมีการดูแลเป็นพิเศษทั้งจากแมลงศัตรูพืชนก และหุบบนหลังคา ระยะเวลาจึงมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพียงอย่างเดียว สวนบนหลังคาในครั้งนี้อย่างสร้างประโยชน์ทั้งทางสิ่งแวดล้อม การสร้างทัศนียภาพที่สวยงามให้กับที่อยู่อาศัยและผู้พบเห็นเป็นที่อาศัยของสิ่งมีชีวิตและส่งผลต่อไปยังความหลากหลายทางชีวภาพที่จะเกิดขึ้นในชุมชนเมือง การปลูกพืชบนหลังคาประมาณ 10 ชนิด ยังจะช่วยยืดอายุการใช้งานของกระเบื้องเนื่องจากหลังคาไม่ได้รับแสงโดยตรงอีกด้วย

งานวิจัยของเดชา ศิริภัทร (2554) ทำการศึกษาและส่งเสริมให้ประชาชนในเมืองปลูกพืชอายุสั้นกินได้ตลอดทั้งปี หลังจากภาวะการเกิดน้ำท่วมพบว่าประชาชนในพื้นที่ชุมชนเมืองเริ่มมีการขาดแคลนอาหาร โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาและส่งเสริมในครั้งนี้เป็นประชาชนที่อาศัยในคอนโดมิเนียมและทาวน์เฮ้าส์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งรูปแบบของสวนที่เกิดขึ้น คือ สวนกระถางที่มีการปลูกพันธุ์พืชที่มีการใช้ประโยชน์ทางอาหารในครอบครัวที่สอดคล้องกับงานวิจัยของนาถศิริ โกมลพันธุ์ (2554) งานวิจัยของวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ (2554) และงานวิจัยของชุมพล บัวแย้ม (2552) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่าหลังจากศึกษาและส่งเสริมการจัดสวนกินได้ค่าใช้จ่ายในครอบครัวในการซื้อหาพืชผักลดลง สอดคล้องกับวิถีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ คนในครอบครัวมีการใช้เวลาว่างทำกิจกรรมปลูกผักร่วมกัน ผักที่ได้จากการปลูกด้วยตนเองเป็นผักที่สด สะอาด และปลอดภัยในการบริโภค นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนเมือง นอกจากนี้มีงานวิจัยของพีรธร

เสนีย์วงศ์ (2554) และรัชต์สุพงศ์ ดวงแก้ว (2554) ทำการศึกษาเรื่องสวนผักคนเมืองในพื้นที่สาธารณะของชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารของผู้ที่มีรายได้น้อยในเมือง มีการสร้างสวนผักทั้งการทำแปลงผักควบคู่กับการทำสวนกระถางในพื้นที่ว่างของชุมชน เน้นชนิดผักที่ปลูกง่ายและมีการใช้ประกอบอาหารเป็นประจำ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการปลูก ดูแล และใช้ประโยชน์ พบว่าการที่ชุมชนมีส่วนร่วมทำให้คนในพื้นที่ได้บริโภคผักที่สด ปลอดภัย สะอาด และลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว จากการสอบถามพบว่าผลพลอยได้อื่นยังทำให้ชุมชนดังกล่าวมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นและมีการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน คุณภาพชีวิตและคุณภาพสิ่งแวดล้อมก็ดีขึ้นด้วยเช่นกันเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนและหลังมีโครงการดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัช ลวะเปารยะ (2524) ศึกษาเรื่องหลักการทำสวนครัวให้เก็บบริโภคได้ทุกวันในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษารูปแบบการทำสวนผักทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท มีการเก็บข้อมูลจากการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ พบว่าสวนผักที่ปลูกพบทั้งพืชยืนต้นและพืชล้มลุก พืชทุกชนิดที่เพาะปลูกเป็นพืชที่คนทั่วไปคุ้นเคยและใช้บริโภคในครอบครัวอยู่เป็นประจำ รูปแบบสวนครัวที่ได้รับการยอมรับ คือ 1) ปลูกพืชที่บริโภคเป็นประจำให้มากชนิดเท่าที่ทำได้ โดยเป็นพืชผักที่คุ้นเคยและมีคุณค่าทางโภชนาการ 2) ให้มีผักประเภทยืนต้นซึ่งไม่ต้องปลูกบ่อย 3) เน้นการปลูกพืชล้มลุกแปลงละ 1 ตารางเมตร เพื่อสะดวกในการดูแลรักษา การกำจัดศัตรูพืช ปริมาณที่เก็บเกี่ยวได้ไม่มากเกินไปจนบริโภคและไม่น้อยเกินไป

จากการทบทวนเอกสารผู้วิจัยยังพบอีกว่าปัญหาการปลูกพืชผักคือเมื่อเริ่มปลูกครั้งแรกพืชผักจะมีอาการเหี่ยวเฉาและล้มตายในที่สุด โดยแนวทางการแก้ไขนั้นก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ การค้นหาคำตอบด้วยการหาความรู้เพิ่มเติม มีการสำรวจพื้นที่แสงแดดส่องและลักษณะเนื้อดิน หลังจากนั้นเป็นการแก้ไขเรื่องระบบปลูก กล่าวคือ การเติมวัสดุปลูก คือ กาบมะพร้าวที่สามารถช่วยเก็บน้ำได้ดี เพราะพื้นที่เมืองมีความร้อนสูงน้ำที่ซึบรดพืชผักก็มีการระเหยง่ายหรือแนวทางการแก้ปัญหาด้วยการทำซุ้มไม้เลื้อยพรางแสงและสามารถแขวนพืชต่าง ๆ ตามแนวตั้งได้ด้วยเพื่อตอบสนองเรื่องพื้นที่ที่มีอย่างจำกัดก็เป็นการแก้ไขปัญหาที่นิยมกันมาก

จากงานวิจัยของสุภารัตน์ เลิศสีทอง (2553) บันดาศา โตเกียรติรุ่งเรือง (2552) เดชา ศิริภัทร (2554) นาถศิริ โกมลพันธุ์ (2554) วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ (2554) และชุมพล บัวแย้ม (2552) ล้วนแล้วแต่มีการสร้างสวนผักบริเวณพื้นที่ของครอบครัวเพื่อตอบสนองความมั่นคงทางอาหารและมีการคำนึงถึงความปลอดภัยของสุขภาพ โดยผลพลอยได้อื่นที่เหมือนกันในการสร้างสวนผักคือ การมีส่วนร่วมยังช่วยลดอุณหภูมิได้ เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และสวนผักเป็นแหล่งอาหารที่ยั่งยืนอีกด้วนอกจากการสร้างสวนผักในครอบครัวแล้ว งานวิจัยของพีรธร เสนีย์วงศ์ (2554) รัชต์สุพงศ์ ดวงแก้ว (2554) และธวัช ลวะเปารยะ (2524) มีการสร้างพื้นที่สวนผักบริเวณพื้นที่สาธารณะของชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันด้วย โดยสามารถสรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างสวนสวยกินได้ในตารางที่ 2-4

จากงานวิจัยข้างต้นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีแนวทางในการสร้างสวนผักที่สามารถตอบสนองความต้องการเรื่องการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนที่ดำเนินการวิจัยได้ โดยสวนผักที่เกิดขึ้นต้องมีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน ทั้งชนิดของสวนที่สวยงาม ชนิดของพืชที่ตอบสนองความต้องการทางอาหาร ขนาดของสวนที่ง่ายต่อการดูแลรักษาและผลพลอยได้อื่น ๆ ที่ตามมา

ตารางที่ 2-4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวนเพื่อความสวยงามและเพื่อแหล่งอาหาร

ชื่อผู้วิจัย	จุดเริ่มต้นของสวน		วัตถุประสงค์หลักของการ สร้างสวน			บริเวณ/ขนาดพื้นที่	รูปแบบ/ ชนิดสวน	ชนิดพืช
	สวนที่มี อยู่แล้ว	สวนเกิด จากวิจัย	ความ สวยงาม	การ เรียนรู้	แหล่ง อาหาร			
ธวัช ละเปารยะ (2524)		✓			✓	บริเวณบ้าน ขนาด 36 ตารางเมตร	สวนครัว	ผักสวนครัว 48 ชนิด
ซุซรี ธีรพงษ์ (2540)	✓		✓			บริเวณบ้านจัดสรร 10 โครงการ	สวนประดับ	ไม้ดอกไม้ประดับ
ศิริมา เสนาหมื่น (2542)		✓	✓			บริเวณทิศใต้โรงอาหาร 26 ตารางเมตร	สวนประดับ	ไม้ดอกไม้ประดับ 7 ชนิด
ปนัดดา โตเกียรติ รุ่งเรือง (2552)		✓			✓	บริเวณตลาดฟ้า	สวนกระถาง	ผักสวนครัว 40 ชนิด
ชุมพล บัวแย้ม (2552)		✓			✓	บริเวณหน้าบ้าน	สวนกระถาง	ผักสวนครัว 30 ชนิด
ประเสริฐศิลป์ อรรฐาเมศร์ (2553)		✓			✓	บริเวณพื้นที่ซีเมนต์หน้าบ้าน 4 ตารางเมตร	สวนพีรมิต	ผักสวนครัว 10 ชนิด
สมพล เบญจสว่าง จิต (2553)		✓	✓		✓	บริเวณหลังคาที่พัก 2 ตารางเมตร	สวนลอยฟ้า	ไม้ดอกและผัก รวม 10 ชนิด
เดชา ศิริภัทร (2554)		✓			✓	บริเวณระเบียงที่พัก ใน คอนโดมิเนียม/ ทาวน์เฮ้าส์	สวนกระถาง	ผักสวนครัว 10 ชนิด
ตารางที่ 2-4 (ต่อ)		✓			✓	บริเวณบ้าน	สวนกระถาง	ผักสวนครัว 10 ชนิด
วิฑูรย์ เลียนจำรูญ (2554)		✓			✓	บริเวณบ้าน	สวนครัว	ผักสวนครัว 10 ชนิด
รัชสุพงศ์ ดวงแก้ว (2554)		✓			✓	บริเวณพื้นที่สาธารณะ ชุมชน	สวนครัว	ผักสวนครัว 40 ชนิด
พีรธร เสนีย์วงศ์ (2554)		✓			✓	บริเวณพื้นที่สาธารณะ ชุมชน 72 ตารางวา	สวนกระถาง /สวนครัว	ผักสวนครัว 40 ชนิด
สุดารัตน์ เลิศสีทอง (2555)		✓			✓	บริเวณตลาดฟ้า ขนาด 90 ตารางเมตร	สวนกระถาง /สวนครัว	ผักสวนครัว 30 ชนิด
Thaman (1995)	✓				✓	บริเวณบ้าน รอบหมู่ เกาะแปซิฟิก	สวนครัว	ผัก พืชหัว ไม้ยืนต้น
Connell (2004)	✓		✓			บริเวณบ้าน	สวนประดับ	ไม้ดอกไม้ประดับ
Graham, et al. (2005)	✓			✓	✓	บริเวณโรงเรียนในรัฐ แคลิฟอร์เนีย	สวนประดับ /สวนครัว	ไม้ดอกไม้ประดับ ผักสมุนไพร
Gross and Lane (2007)	✓		✓			บริเวณบ้าน	สวนประดับ	ไม้ดอกไม้ประดับ
Laaksoharju, et al. (2012)	✓		✓	✓	✓	บริเวณบ้าน	สวนประดับ /สวนครัว	ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผัก

จากตารางงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวนโดยส่วนใหญ่นิยมใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ การพูดคุย และการสังเกต ในการรวบรวม วิเคราะห์ และเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณานั้น จะเห็นได้ว่าการจัดสวนสวยงามมักจะเป็นการศึกษาสวนที่มีการจัดไว้แล้ว โดยส่วนใหญ่ใช้พันธุ์พืชที่เป็นไม้ดอกไม้ประดับที่มีสีสันสวยงามและมีการสร้างสวนที่มีแบบแปลนที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองความสุขทางใจของผู้เป็นเจ้าของสวนเท่านั้น ส่วนการสร้างสวนเพื่อเป็นแหล่งอาหารนั้น ส่วนใหญ่นิยมจัดบริเวณที่ปกอาศัยตามขนาดพื้นที่ที่มี ไม่ว่าจะเป็นบริเวณหน้าบ้าน หลังบ้าน ชั้นดาดฟ้า และพื้นที่สาธารณะของชุมชน มีการปลูกโดยไม่ได้วางแผนมากนัก คือจะมีการปลูกให้เต็มพื้นที่ที่มีอยู่ให้ได้จำนวนมากชนิดและเป็นชนิดที่มีการบริโภคในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ และมีงานวิจัยเพียง 2 งานวิจัยเท่านั้นที่มีการสร้างสวนเพื่อประโยชน์ทั้งสร้างความสวยงามและเพื่อแหล่งอาหาร ซึ่งถือได้ว่ามีจำนวนน้อย งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นการออกแบบและสร้างพื้นที่สวนที่มีความสมบูรณ์ทั้งในแง่ของการสร้างทัศนียภาพที่สวยงามบริเวณบ้านและสร้างแหล่งอาหารเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับครอบครัว คือ พืชที่จัดในพื้นที่สวนสวนกินได้เป็นพืชที่มาจากความต้องการปลูกของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและมีการใช้ประโยชน์ในการประกอบอาหารเป็นประจำ

2.4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

จากการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ชนบท โดยเน้นการศึกษาฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติที่แต่ละชุมชนมีและการได้มาซึ่งอาหารจากแต่ละแหล่งเพื่อใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค

2.4.2.1 งานวิจัยการศึกษาการมีอยู่ของแหล่งอาหาร

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกิดขึ้นได้ จากแหล่งอาหารที่ชุมชนมีทั้งในพื้นที่ธรรมชาติ การสร้างแหล่งอาหารด้วยตัวเองและการซื้อขาย มีงานวิจัยของอังคณา มหายศนันท์ (2542) น้ำอ้อย ภัคติวงศ์และคณะ (2543) และรัชดา มหาวิวัฒน์ (2548) โดยงานวิจัยของอังคณา มหายศนันท์ (2542) ศึกษาความหลากหลายทางพืชอาหารและการใช้ประโยชน์ของชาวลัวะในจังหวัดน่าน ซึ่งใช้วิธีทบทวนข้อมูลทุติยภูมิและเข้าชุมชนเพื่อสัมภาษณ์ชาวบ้านแบบเจาะลึก สันทนา กลุ่ม รวมถึงการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน พบแหล่งอาหารของชุมชนมี 3 แหล่ง คือ ป่าไม้ ไร่ และสวนครัวบริเวณบ้าน โดยชุมชนมีอาหารกินอย่างเพียงพอและมีการพึ่งพาอาหารจากภายนอกหมู่บ้านน้อยมาก จากปัจจัยทางกายภาพคือความอุดมสมบูรณ์ของของป่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจคือการผลิตที่ทำไร่หมุนเวียน ไม่ใช้สารเคมี ชุมชนจึงมีอาหารกินที่ปลอดภัยและหลากหลาย ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมคือกิจกรรมการอนุรักษ์พันธุ์พืชในชุมชน ปัจจัยทั้งหมดจึงส่งผลให้ชุมชนมีอาหารกินที่เพียงพอและตลอดทั้งปี งานวิจัยของน้ำอ้อย ภัคติวงศ์และคณะ (2543) ศึกษาาระบบความมั่นคงทางอาหารของชุมชนถึง 4 ภาค ได้แก่ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี อำเภเทพา จังหวัดสงขลา อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น และอำเภอมือง จังหวัดน่าน จากการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์และสำรวจข้อมูลจากร้านค้าชุมชน ทุกชุมชนมีแหล่งอาหารมาจากการผลิตด้วยตัวเอง พื้นที่ธรรมชาติ และจากแหล่งจำหน่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน อาหารผลิตเองส่วนใหญ่ ได้แก่ ข้าว ผัก ผลไม้ และไข่ไก่ แหล่งอาหารที่สำคัญที่สุดในทุกชุมชนคือร้านค้า เพราะมีอาหารทุกชนิดแต่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพ ทุกชุมชนมีแนวโน้มการลดลงของปลา ผัก และ

เนื้อสัตว์ตามธรรมชาติ และรัชดา มหาวิวัฒน์ (2548) ทำการศึกษาเรื่องการบริโภคอาหารธรรมชาติของหมู่บ้านวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา จากการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และทำแผนที่ จากการเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการร้านอาหารและผู้ทำอาหารในครอบครัวทั้งหมด 68 ครอบครัว พบว่าแหล่งอาหารจากธรรมชาติของหมู่บ้านมาจากพื้นที่ไร่ นา ป่า และแหล่งน้ำรอบหมู่บ้าน พบอาหารทั้งหมด 72 ชนิด ได้แก่ พืช เห็ดกินได้ และสัตว์จากงานวิจัยทั้ง 3 งานวิจัยข้างต้นเป็นการศึกษาในประเด็นการมีอยู่ของแหล่งอาหารในชุมชน ทั้งจากธรรมชาติและแหล่งจำหน่ายทั้งในและนอกชุมชนเอง นอกจากการมีอยู่ของอาหารแล้วความมั่นคงทางอาหารยังมองถึงประเด็นการเข้าถึงและการจัดการแหล่งอาหารนั้น ๆ ด้วย

2.4.2.2 งานวิจัยการศึกษาการมีอยู่ของแหล่งอาหารและการเข้าถึงแหล่งอาหาร

สำหรับงานวิจัยของวรรณธิภา จันทร์กลม (2549) ได้ศึกษาประเด็นการเข้าถึงอาหาร จากการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเผ่ามูเซอ บ้านใหม่พัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ จากการเก็บข้อมูลการประเมินชุมชนแบบเร่งด่วน (RRA) เดินสำรวจโดยใช้ระบบสารสนเทศเชิงภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อวางแผนสำรวจพืชอาหาร พบว่าชาวมูเซอส่วนใหญ่มีอาชีพเก็บหาของป่าและสมุนไพรเป็นอาชีพหลัก พืชที่เก็บหามา 2 ลักษณะคือ เก็บตลอดทั้งปีและเก็บเฉพาะบางฤดูกาล พืชอาหารป่าและสมุนไพรที่ชาวบ้านเก็บหาจะสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและยังประหยัดค่าใช้จ่ายในครอบครัวอีกด้วย และสุธานี มะลิพันธ์ (2552) ศึกษาความมั่นคงทางอาหารของชาวละแ้วบ้านป่าก่าอำเภอป่าสัก จังหวัดน่าน จากการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม พบว่า ชาวละแ้วเข้าถึงอาหารจาก 4 แหล่ง คือ แหล่งธรรมชาติ การผลิตเอง การซื้อขายแลกเปลี่ยน และการรับบริจาค โดยชุมชนใช้อาหารจากแหล่งธรรมชาติและการผลิตเองมากที่สุด เพราะมีเครื่องมือ ทักษะ และความรู้ที่เหมาะสมกับแหล่งอาหาร ส่วนอาหารที่มาจากการซื้อขายยังมีน้อย เนื่องจากความเชื่อและรายได้ของคนในชุมชนเอง

2.4.2.1 งานวิจัยการศึกษาการมีอยู่ของอาหาร การเข้าถึงอาหาร และการจัดการอาหาร

ในส่วนของงานวิจัยที่ทำการศึกษถึงการมีอยู่ของอาหาร การเข้าถึงอาหาร และการจัดการอาหาร พบว่ามีงานวิจัยของปิยนถ อิมดี (2547) มนัชยา มรรคอนันตโชติ (2549) ปราณี โนนจันทร์ และคณะ (2550) อุทุมพร หลอดโค (2552) ซึ่งงานวิจัยของปิยนถ อิมดี (2547) ทำการศึกษาเรื่องความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชนบท บ้านป่าคา ตำบลสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน จากการเก็บข้อมูลแผนที่ทางอาหารโดยใช้แบบบันทึกประกอบการสัมภาษณ์และจัดเวทีสนทนา ในประเด็นการมีอยู่ของอาหาร ความสามารถในการมีอาหาร และการจัดการอาหาร จากกลุ่มตัวอย่าง 23 ครอบครัว พบว่า อาหารจากการบริโภคของชาวบ้านมาจากการผลิตด้วยตัวเองและอาหารจากธรรมชาติรวม 6 แหล่ง คือ บริเวณบ้าน ป่าไม้ แหล่งน้ำ พุงนา สวน และร้านค้า โดยแหล่งอาหารธรรมชาติถือว่าเป็นแหล่งส่วนรวมของชุมชน แต่ก็มีกรลดลงของอาหารอันเนื่องมาจากการบุกรุกป่า การใช้สารเคมี และการหาของป่าขายเกินปริมาณการผลิต ทำให้เกิดการสร้างกฎระเบียบและกระบวนการสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับการเก็บหาของป่าโดยไม่เป็นการทำลายธรรมชาติด้วย งานวิจัยของมณัชยา มรรคอนันตโชติ (2549) ศึกษาองค์ความรู้และประสบการณ์การจัดการป่าเพื่อให้ได้อาหารจากป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนห้วยไคร้ จังหวัดเชียงราย จากการใช้กระบวนการแบบการมีส่วนร่วม (PAR) และใช้แบบบันทึกข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า

แหล่งน้ำของชุมชนมีผลทำให้ป่าห้วยไคร้มีความอุดมสมบูรณ์และป่าสามารถผลิตอาหารให้ชุมชนได้ตลอดทั้งปีมากถึง 296 ชนิด นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความรู้เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าให้ยั่งยืนถึง 25 วิธีและการแปรรูปอาหารไม่น้อยกว่า 20 วิธี ป่าห้วยไคร้ยังทำให้ชุมชนมีอาหารจากป่าไว้บริโภคเฉลี่ย 2 มื้อต่อวัน ซึ่งปราณี โนนจันทร์ และคณะ (2550) ศึกษาวิถีชีวิตและความมั่นคงทางอาหาร จากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปากบุงและชุมชนใกล้เคียงในตำบลคันไร่ จังหวัดอุบลราชธานี จากการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ แบบสำรวจทรัพยากร การจัดเวทีสนทนา และชุดบันทึกข้อมูลรายครอบครัว พบว่าแหล่งอาหารของชุมชนมาจากพื้นที่ป่า เนิน และริมน้ำมูล ประกอบด้วยสัตว์ พืชอาหาร และสมุนไพร แต่ขณะการดำเนินการวิจัยพบว่าอาหารลดปริมาณลง ซึ่งชุมชนเองก็ได้ร่วมกันสร้างมาตรการแก้ไข เช่น การปล่อยปลา หอย ปู ลงสู่แหล่งน้ำ การปลูกต้นไม้เพิ่ม เป็นต้น และงานวิจัยของอุทุมพร หลอดโค (2552) ศึกษาเรื่องการจัดการความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติ บ้านหินเหิบ ตำบลพระยี่น อำเภอยี่น จังหวัดขอนแก่น จากการใช้เครื่องมือการจดบันทึกประกอบการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลในระดับครอบครัวและระดับชุมชน พบว่า ระบบอาหารธรรมชาติในชุมชนมาจาก 3 แหล่ง คือ ป่า แหล่งน้ำ และพื้นที่ทางการเกษตร โดยปริมาณการผลิตอาหารขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศเป็นหลัก และกระบวนการจัดการความรู้สามารถอธิบายได้ 4 ขั้นตอน คือ 1) องค์ความรู้ที่มีของชุมชนเกิดจากสถาบันครอบครัว เครือญาติ ชุมชน สังคม ประเพณี วัฒนธรรม 2) การคิดค้นเอาตัวรอดจากกระบวนการพัฒนาความรู้เดิมจากบรรพบุรุษ 3) การถ่ายทอดองค์ความรู้ภายในครอบครัวและทักษะการนำความรู้มาปฏิบัติจริงอย่างมีส่วนร่วม 4) เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ในชุมชน เช่น การกำหนดสิทธิในการเก็บหา วิธีการอนุรักษ์พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ เป็นต้น

งานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดมุ่งเน้นการศึกษาความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยมีวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคล้ายคลึงกัน คือ การใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ การสำรวจและสังเกตทรัพยากรในพื้นที่โดยผู้วิจัยเอง แต่งานวิจัยของมนัชยามรรคอนันต์โชติ (2549) ใช้กระบวนการแบบการมีส่วนร่วม (PAR) โดยให้คนในชุมชนร่วมเป็นนักวิจัย ส่วนงานวิจัยของวรรณธิกา จันทร์กลม (2549) อาศัยการประเมินชุมชนแบบเร่งด่วน (RRA) และเดินสำรวจโดยใช้ระบบสารสนเทศเชิงภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อวางแผนสำรวจพืชอาหารพร้อมเก็บข้อมูลในครั้งนี้ด้วย และงานวิจัยทุกงานวิจัยข้างต้นมีการได้มาซึ่งแหล่งอาหารจาก 3 แหล่งใหญ่ ๆ คือ พื้นที่ธรรมชาติ การผลิตเอง และร้านค้าตามพื้นฐานบริบทของแต่ละชุมชน แต่มีงานวิจัยของสุธานี มะลิพันธ์ (2552) ชาวบ้านยังได้มีแหล่งอาหารจากการได้รับบริจาคคนนอกเหนือจากพื้นที่ธรรมชาติและร้านค้า นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของปิยนถ อิมดี (2547) อุทุมพร หลอดโค (2552) ปราณี โนนจันทร์ และคณะ (2550) และอังคณา มหายศนันท์ (2542) ที่มีการสร้างแนวทาง วิธีการ กฎระเบียบข้อตกลงในการจัดการแหล่งอาหารที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อการใช้อย่างยั่งยืน

จากงานวิจัยดังกล่าวเห็นได้ชัดว่าประเด็นในการศึกษาความมั่นคงทางอาหารนั้น มีการศึกษา 3 ประเด็นหลักซึ่งถือเป็นตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร คือ การมีอยู่ของแหล่งอาหาร การเข้าถึงแหล่งอาหาร และการจัดการแหล่งอาหาร ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ และในการศึกษาทั้งหมดยังไม่มีการศึกษาในเขตพื้นที่ชุมชนเมือง ซึ่งการทบทวนเอกสารงานวิจัยในครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยมีแนวทางในการศึกษาความมั่นคงทางอาหารในชุมชนที่ดำเนินการวิจัย

โดยสามารถใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมกับชุมชน รวมทั้งประเด็นการศึกษาที่ครอบคลุมมิติต่าง ๆ เพื่อศึกษาข้อมูลและแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนได้อย่างถูกต้อง

2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในพื้นที่เมืองต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพและศักยภาพมากขึ้น ดังงานวิจัยต่อไปนี้ เช่น งานวิจัยของสุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (ม.ป.ป.) ดุสิตา แก้วสมบูรณ์ (2545) จุฑารัตน์ บุญญานูวัฒน์ (2545) จินตนา ด้วงวงษ์ (2546) สุจิตรา พิษณุวรานนท์ (2550) และสุชาดา นวนทอง (2555) โดยงานวิจัยดังกล่าวได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งผลจากการวิจัยในทุกงานวิจัยพบว่าประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมภายในชุมชน คือ งานวิจัยของสุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (ม.ป.ป.) ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนเมืองเพื่อลดภาวะโลกร้อน เพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพิ่มพื้นที่สีเขียว โดยใช้เทคนิคตลาดสังคมนิยมชุมชนและแนวทางการใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ จากการใช้เทคนิคและมาตรการดังกล่าว พบว่าเกิดผลตอบรับเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นอย่างดี จนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของชุมชนในการลงมือปฏิบัติในการปลูกต้นไม้ร่วมกัน จากการสร้างแรงกระตุ้นและค้นหาอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

งานวิจัยของดุสิตา แก้วสมบูรณ์ (2545) ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา พบว่า รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของการวิจัยเริ่มต้นจากการร่วมคิด ร่วมพูดคุย ปรึกษาหารือ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับประชาคมตำบล และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการด้วยการร่วมมือประสานงานจากหน่วยงานและประชาชนในท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ที่เกิดขึ้นตามมาในหมู่บ้านเช่นกัน

งานวิจัยของจุฑารัตน์ บุญญานูวัฒน์ (2545) ทำการศึกษาเรื่องการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์โดยมีการนำข้อมูลไปสร้างแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง พบว่า แนวทางการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนมีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ การเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล และประกอบด้วย 8 กิจกรรม ส่วนในผลของการศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมพบว่าการมีส่วนร่วมเกิดจาก สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของคนเมือง การบริหารจัดการ กลไกของภาครัฐ รวมถึงเงื่อนไขของชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมในครั้งนี้อย่างจำเป็นต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงต่อเนื่องที่จะนำไปสู่การเรียนรู้และการปฏิบัติด้วย

งานวิจัยของจินตนา ด้วงวงษ์ (2546) ทำการศึกษาเรื่องการใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการปลูกผักในจังหวัดนครสวรรค์ จากการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมไปพร้อมกับการปฏิบัติจริงในแปลงทดลอง และมีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ และแบบทดสอบเก็บข้อมูลในครั้งนี้ พบว่าเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมากขึ้นในการปลูกผักปลอดสารพิษและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติได้อย่าง

ถูกต้อง โดยสิ่งสำคัญในการฝึกอบรมและให้ความรู้ด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม คือการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความมั่นใจในกระบวนการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อการผลิตที่ยั่งยืนด้วย

งานวิจัยของสุจิตรา พิษณุวรานนท์ (2550) ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการปลูกผักปลอดสารพิษของชุมชนบ้านเปือย บ้านนา จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีความรู้และการปฏิบัติในการใช้สารเคมีที่ถูกต้อง จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม สู่กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สมัครใจมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอน จากการวางแผน การดำเนินการ การรวบรวมข้อมูล พบว่า ความรู้จากการฝึกอบรมกลุ่มตัวอย่างสามารถนำไปใช้จริงได้อย่างถูกต้อง เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการปลูกผักปลอดสารพิษ ชุมชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้สารเคมีมาเป็นการใช้สารชีวภาพได้เกือบทั้งหมดทำให้ชุมชนพัฒนาไปในทางที่ดี

และงานวิจัยของสุชาดา นวนทอง (2555) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลป่าบอน อำเภอบ้านนา จังหวัดพัทลุง มีกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำชุมชน ผลจากการศึกษา พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการศึกษาทำให้ชุมชนเกิดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และการมีส่วนร่วมในชุมชนอยู่ในระดับที่ดี ตั้งแต่กระบวนการร่วมคิดค้นปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านและต้องการแก้ไขเป็นอย่างแรก ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีการร่วมมือในการเก็บข้อมูลและตรวจสอบคุณภาพน้ำในชุมชนทั้งระหว่างและหลังกระบวนการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้นั้น ประกอบด้วย ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านหน่วยงานและบุคลากรของหน่วยงานนั้น ๆ ในชุมชน ปัจจัยด้านที่มิวิจัยชุมชน และปัจจัยภายนอก สำหรับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้นี้ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านภาระหน้าที่ของที่มิวิจัยชุมชนและลักษณะสภาพอากาศ

จากตัวอย่างงานวิจัยข้างต้นดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกิจกรรมการดำเนินงานต่าง ๆ ผู้วิจัยจำเป็นต้องมองถึงตัวของชุมชน ประชาชนในชุมชน องค์กรในชุมชน และศักยภาพหรือความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งอาศัยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม เป็นต้น การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ของนักวิจัยเพื่อค้นหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและอาศัยความร่วมมือในชุมชน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิด การพูดคุย การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมขึ้นตลอดระยะเวลาการวิจัยและหลังการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว

จากการทบทวนเอกสารทั้งหมดในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดต่าง ๆ ไปกำหนดกรอบแนวคิดและวิธีการวิจัยในบทที่ 3 ต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ผู้วิจัยทำการศึกษาและปฏิบัติการร่วมกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยตลอดกระบวนการศึกษา โดยอาศัยข้อมูลปฐมภูมิจากแต่ละขั้นตอนของการศึกษา เพื่อทำการออกแบบสวนและเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

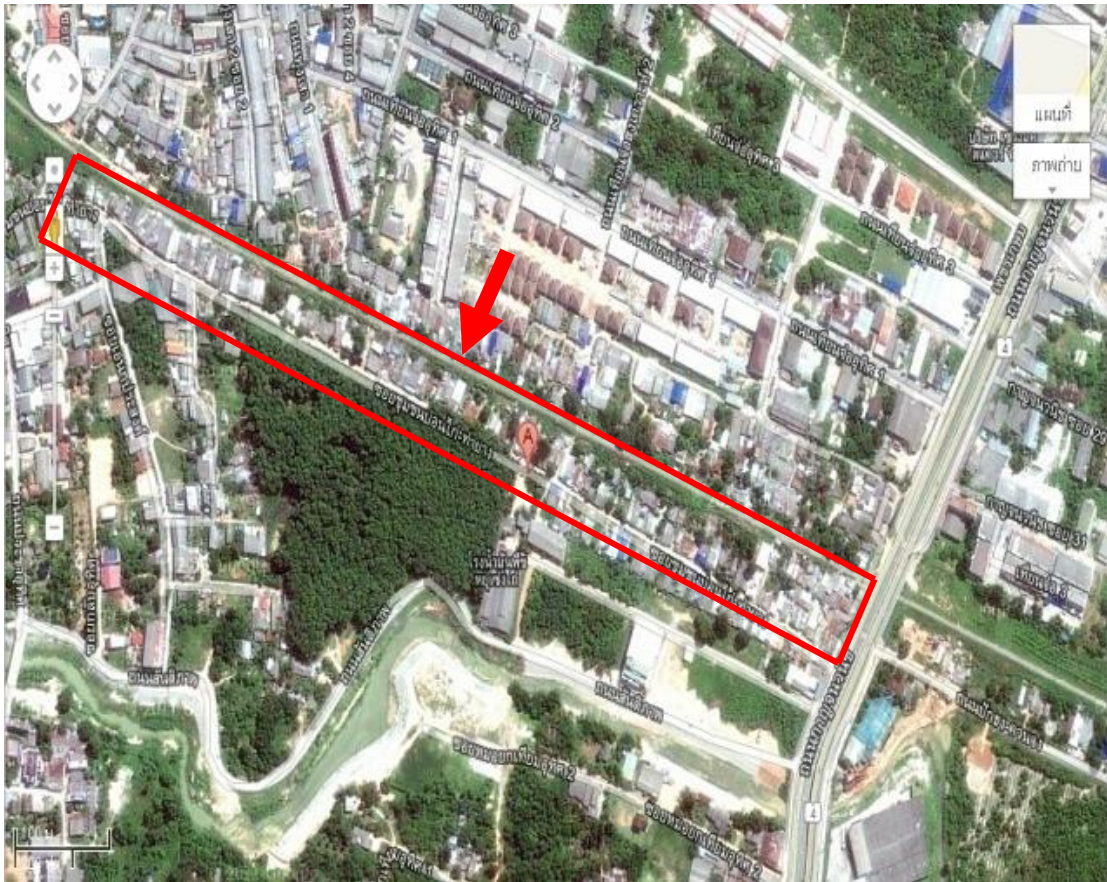
การวิจัยนี้เป็นการนำเอาศิลปะการจัดสวนมาประยุกต์ใช้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับครอบครัวและส่งผลกระทบต่อชุมชน ในการรับมือและเตรียมความพร้อมกับปัญหาความมั่นคงทางอาหารที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดและการร่วมกันปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ในบทที่ 2 ทำให้ได้กรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อสร้างสวนสวยกินได้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในชุมชนในครั้งนี้ ดังภาพประกอบที่ 3-1

3.2 ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการสร้างพื้นที่สวนสวยกินได้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการศึกษาในแต่ละด้านดังนี้

3.2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

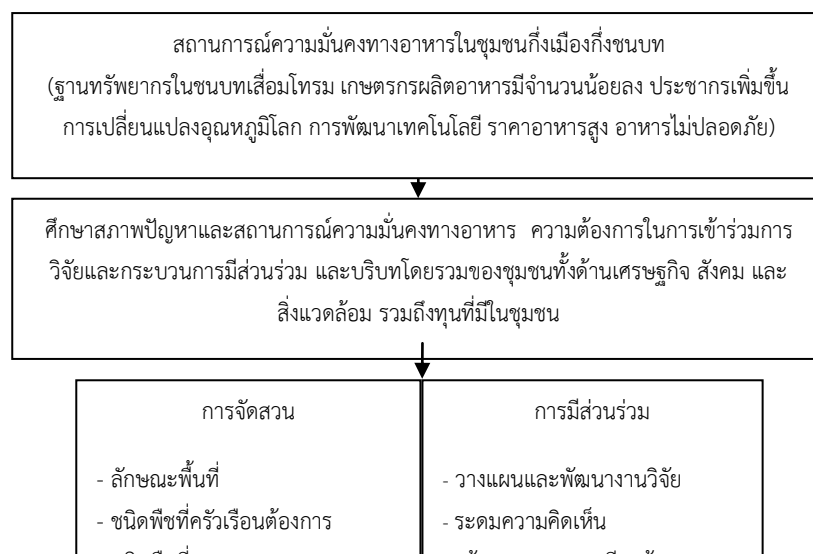
ผู้วิจัยเลือกพื้นที่แบบเจาะจงในเขตเทศบาลเมืองคอหงส์ ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งประกอบด้วย 5 ชุมชนหลัก ได้แก่ ชุมชนคลองเปล ชุมชนคอหงส์ ชุมชนทุ่งรี ชุมชนคลองหะ และชุมชนบ้านโนไร่ โดยมีเกณฑ์การเลือกพื้นที่ คือ การรวมตัวของคนในชุมชนต้องทำได้ง่ายและบ้านเรือนต้องมีพื้นที่เอื้อต่อการสร้างสวนสวยกินได้ ซึ่งจากการสอบถามความคิดเห็นจากผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองคอหงส์ พบว่า 3 ชุมชนแรก คือ ชุมชนคลองเปล ชุมชนคอหงส์ และชุมชนทุ่งรี เป็นชุมชนที่มีเขตพื้นที่ไม่ชัดเจน การรวมตัวของคนในชุมชนค่อนข้างทำได้ยากและไม่มีพื้นที่สำหรับการรวมตัวของคนชุมชน สำหรับชุมชนบ้านโนไร่ เป็นชุมชนที่ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักอยู่แล้ว ซึ่งไม่ตรงกับจุดประสงค์ของงานวิจัยในลักษณะนี้ ผู้วิจัยจึงตัดสินใจเลือกพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนบ่อนไก่อ-ท่ายาง ตั้งอยู่ภายในชุมชนคลองหะ ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศจากกลิ่นของมูลสุกร ซึ่งชุมชนและเทศบาลก็พยายามแก้ไขปัญหานี้ และมีความต้องการให้ชุมชนยกระดับตนเองให้เป็นที่ยอมรับจากชุมชนข้างเคียงจึงมีความต้องการให้งานวิจัยนี้ดำเนินการในชุมชนดังกล่าว ซึ่งรายละเอียดของพื้นที่ศึกษาผู้วิจัยจะนำเสนอในบทถัดไปดังแสดงในภาพประกอบที่ 3-2

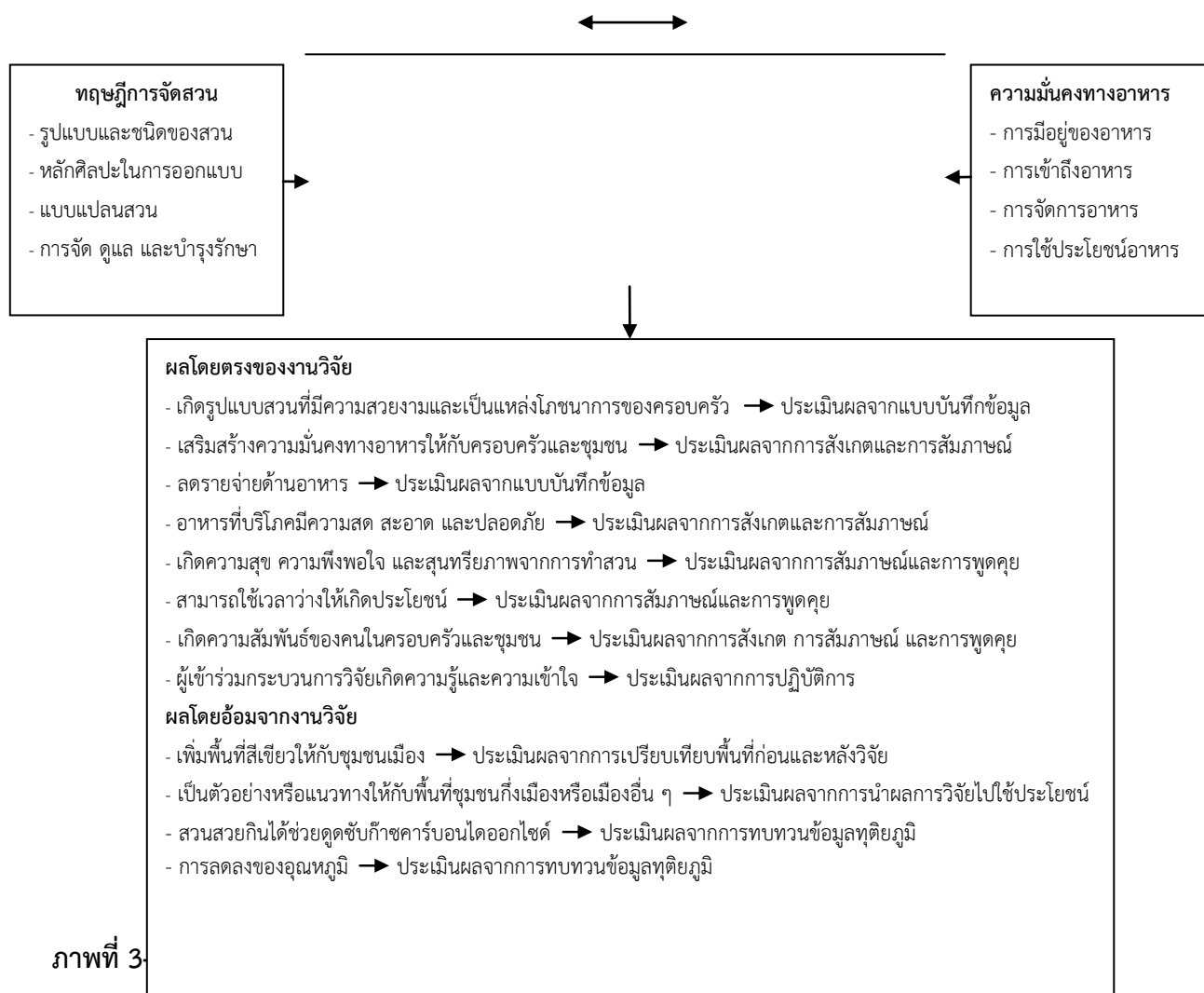

ภาพที่ 3-2 ตำแหน่งและพื้นที่ในการวิจัย
ที่มาภาพประกอบ : google map (15 ตุลาคม 2556)

3.2.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในด้านความมั่นคงทางอาหาร เน้นเฉพาะการเสริมสร้างการมีอยู่ การเข้าถึง และการใช้ประโยชน์ ในด้านการจัดสวนเน้นเฉพาะสวนกินได้ โดยพิจารณาจากลักษณะของสวน รูปแบบสวน ชนิดสวน ชนิดพันธุ์พืช และปริมาณพันธุ์พืช และในด้านผลประโยชน์ทางตรงของสวนจะพิจารณาเฉพาะด้านการลดรายจ่ายของครอบครัวและความพึงพอใจของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเท่านั้น ส่วนผลประโยชน์ทางอ้อมอื่น ๆ จะวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ภาพที่ 3

3.2.3 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาสวนสวยกินได้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร ในพื้นที่ชุมชนบ่อนไก่-ท่าयाง ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2557 รวมระยะเวลาในการศึกษาทั้งสิ้น 12 เดือน

3.2.4 ขอบเขตด้านประชากรและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

3.2.4.1 ประชากร

ครัวเรือนในชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่าयाง ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 172 ครัวเรือน จำนวน 592 คน (สำนักงานเทศบาลเมืองคอหงส์, 2555)

3.2.4.2 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมด 10 ครอบครัวที่สามารถเข้าร่วมและมีความพร้อมกับการดำเนินการวิจัยนี้มากที่สุด โดยปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ คือ ปัจจัยด้านพื้นที่ งบประมาณ ระยะเวลา และความสามารถในการติดตามดูแลรักษาสวนของ

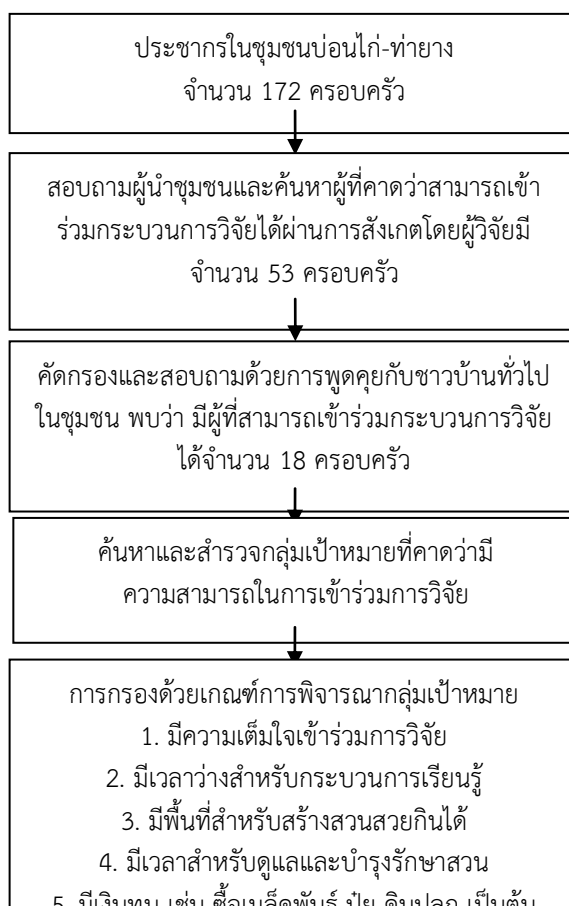
ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ในการได้มาซึ่งจำนวนกลุ่มเป้าหมายนั้น ได้มาจากการสอบถามผู้นำชุมชน และศึกษาลักษณะพื้นที่บริเวณแต่ละครอบครัวในชุมชนที่คาดว่าจะมีความสามารถเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ได้ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมดประมาณ 53 ครอบครัว แต่เมื่อสอบถามชาวบ้านทั่วไปในชุมชน ทำให้ทราบได้ว่าทั้ง 53 ครอบครัว โดยส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้ ด้วยเหตุผลคือ

1) กลุ่มครอบครัวทางทิศตะวันออกของชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวพม่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อประกอบอาชีพก่อสร้าง จำนวน 20 ครอบครัว

2) ครอบครัวบริเวณกลางชุมชนพื้นที่บ้านจะติดกับสวนยางพาราทำให้บริเวณบ้านไม่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชผัก จำนวน 6 ครอบครัว

3) กลุ่มครอบครัวทางทิศตะวันตกของชุมชนเป็นครอบครัวที่ไม่เคยมีการเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ของชุมชน จำนวน 9 ครอบครัว

เมื่อผู้วิจัยได้คัดกรองโดยการสอบถามแล้ว ทำให้ผู้วิจัยได้กลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะเข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ได้จำนวน 18 ครอบครัว และจากการพิจารณาคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ คือ มีความเต็มใจในการเข้าร่วมการวิจัย มีบริเวณบ้านสำหรับสร้างสวนสวยกินได้ มีเวลาว่างในการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ การประชุมระดมความคิดเห็นตลอดกระบวนการ พร้อมทั้งสามารถดูแลบำรุงรักษาสวนดังกล่าวได้ และมีความสามารถในการจ่ายเงินเพื่อการสร้างสวนสวยกินได้ในครั้งนี้ โดยเมื่อทำการสำรวจ สอบถาม และคัดกรองด้วยเกณฑ์ข้างต้นดังกล่าว พบว่าผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมด 10 ครอบครัว นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากนักพัฒนาชุมชน สำนักงานเทศบาลเมืองคองหงส์ในการให้ข้อมูล แนะนำบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน และสนับสนุนในการเผยแพร่หรือนำงานวิจัยไปใช้งานในอนาคต โดยขั้นตอนการค้นหากลุ่มเป้าหมายแสดงในภาพประกอบที่ 3-3

ภาพที่ 3-3 ขั้นตอนการค้นหากลุ่มเป้าหมาย

3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบสวนสวนสวยกินได้และทดลองจัดสวนขึ้นในพื้นที่ศึกษา โดยอาศัยการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนและกิจกรรม ออกเป็น 6 ขั้นตอน (ดังภาพประกอบที่ 3-4) คือ

- ขั้นที่ 1 การเตรียมการเบื้องต้นและการสำรวจพื้นที่
- ขั้นที่ 2 การสรรหาและการศึกษาความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย
- ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการออกแบบสวนสวยกินได้
- ขั้นที่ 4 การดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้
- ขั้นที่ 5 การปฏิบัติการจัดสวนสวยกินได้ การเก็บเกี่ยว ดูแล และบำรุงรักษาสวนสวยกินได้
- ขั้นที่ 6 การประเมินผลและรายงานข้อมูลกับชุมชนและเทศบาลเมืองคอหงส์

3.3.1 ขั้นการเตรียมการเบื้องต้นและการสำรวจพื้นที่

การเตรียมการเบื้องต้นและการสำรวจพื้นที่เป็นขั้นตอนแรกในการดำเนินการวิจัยซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

3.3.1.1 การแนะนำตัวอย่างเป็นทางการกับเทศบาลเมืองคอหงส์

ในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) แนะนำตัวผู้วิจัยกับเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองคอหงส์ 2) ชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัยที่จะดำเนินการในพื้นที่ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และ 3) ค้นหาชุมชนที่สามารถเข้าร่วมการวิจัยและศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิจัยดังกล่าวในพื้นที่ที่เลือกดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

1) การเข้าพบเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองคอหงส์

วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยเข้าพบผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม คุณมณฑา ไชยงาม ณ สำนักงานเทศบาลเมืองคอหงส์ โดยเริ่มจากการแนะนำตัวผู้วิจัยและนำเสนอกรอบของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัยพร้อมทั้งขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ภายใต้ชื่องานวิจัยเรื่องสวนสวยกินได้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร จากนั้นผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่ได้แลกเปลี่ยนและอภิปรายถึงพื้นที่ชุมชนที่จะทำการศึกษาและความเป็นไปได้ที่จะดำเนินการวิจัยในพื้นที่ชุมชนที่ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมได้นำเสนอและพื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกที่จะดำเนินการวิจัยใน

ครั้งนี้ด้วย พร้อมมอบเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของชุมชนภายในเทศบาลเมืองคอหงส์ให้กับผู้วิจัยด้วยเช่นกัน

2) การเข้าพบหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองคอหงส์

วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยได้เข้าพบหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน คุณผลวิทย์ ขุนทอง กองสวัสดิการสังคม สำนักงานเทศบาลเมืองคอหงส์ โดยได้ดำเนินกระบวนการแนะนำตัวและโครงการวิจัยเหมือนการเข้าพบผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมดังกล่าวไปข้างต้นแล้ว

ภาพที่ 3-4 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

3.3.1.2 การแนะนำตัวอย่างไม่เป็นทางการกับชุมชนบ่อนไก่-ท่ายางและการสำรวจพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการแนะนำตัวอย่างไม่เป็นทางการ คือ 1) แนะนำตัวผู้วิจัยกับกลุ่มคนต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชน 2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนผ่านการสำรวจ สังเกต พูดคุย และจดบันทึก โดยการแนะนำตัวอย่างไม่เป็นทางการถือเป็นการสร้างความสนิทสนม ความไว้วางใจ และ 3) การชักชวนคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย

1) การแนะนำตัวกับผู้เฝ้าตามธรรมชาติของชุมชน

วันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยได้เข้าพื้นที่ชุมชนบ่อนไก่-ท่ายาง ทำการแนะนำตัวและพูดคุยกับผู้เฝ้าตามธรรมชาติของชุมชนและชาวบ้านทั่วไปในชุมชนประมาณ 12 คน โดยการพูดคุยและสอบถามถึงลักษณะทั่วไปของชุมชน สภาพแวดล้อม ประวัติชุมชน และประเด็นต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งในช่วงการพูดคุยครั้งนี้ผู้วิจัยมีการสอดแทรกรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยด้วย

2) การแนะนำโครงการวิจัยกับคนในชุมชนและการสำรวจพื้นที่ชุมชน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการแนะนำโครงการวิจัยกับคนในชุมชนพร้อมทั้งสำรวจพื้นที่ทั้งหมด 3 ครั้ง ได้แก่ วันที่ 3 4 และ 7 เมษายน พ.ศ. 2556 โดยการเดินสำรวจและสอบถามข้อมูลทั่วไปของชุมชน จากชาวบ้านทั่วไปในชุมชน รวมทั้งการสนทนากลุ่มชาวบ้านบริเวณร้านค้าในชุมชนพร้อมบันทึกข้อมูลจากการสำรวจโดยการถ่ายภาพ ได้แก่ ลักษณะพื้นที่ของชุมชน สถานที่สำคัญ และผู้นำชุมชน พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตด้วยว่าครอบครัวใดที่จะสามารถเข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้ เพื่อเป็นข้อมูลในการค้นหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยต่อไป

3.3.2 ขั้นตอนการสรรหาและศึกษาความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ตลอดจนศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของครอบครัว ความมั่นคงทางอาหาร ในครอบครัวและชุมชน และข้อมูลความต้องการสวนสายกินได้ รวมไปถึงการตอบรับการเข้าร่วมการวิจัย โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณโดยอาศัยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือ มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

3.3.2.1 การสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

1) การเตรียมการเพื่อสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

วันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยเข้าพื้นที่เพื่อสำรวจครอบครัวที่คาดว่าจะเข้าร่วมกระบวนการวิจัยนี้ได้ โดยการสังเกตการณ์จากลักษณะบริเวณบ้านที่สามารถดำเนินการสร้างพื้นที่สวนได้และสอบถามความเป็นไปได้จากชาวบ้านทั่วไปในชุมชน ซึ่งได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 3.2.4 และภาพประกอบที่ 3-3 แล้ว

2) การสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยครั้งที่ 1

วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยเข้าพื้นที่วิจัยเพื่อดำเนินการสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยที่กระจายตัวอยู่ในชุมชนตามคำแนะนำของผู้นำตามธรรมชาติ ในขั้นตอนการสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชนจากการสังเกต พูดคุยกับชาวบ้านทั่วไปในชุมชน และสอบถามความสามารถตามเงื่อนไขและเกณฑ์ในการเข้าร่วมการวิจัย พร้อมกับการอธิบายข้อมูลการวิจัยเบื้องต้นด้วย โดยขั้นตอนการสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยในแต่ละครั้งที่ดำเนินการจะมีความคล้ายคลึงกันคือ การแนะนำงานวิจัย การชักชวนชาวบ้านให้เข้าร่วมการวิจัย ภายใต้เงื่อนไขการวิจัย และการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ (ภาคผนวก ก) เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ความมั่นคงทางอาหารของครอบครัว และความสามารถและความต้องการสร้างสวนสวยกินได้ ซึ่งจากการเดินสำรวจตลอดพื้นที่ชุมชนตามคำแนะนำของผู้นำตามธรรมชาติเพื่อสรรหาและสอบถามผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ซึ่งมีผู้ที่สามารถเข้าร่วมการวิจัยได้เพียง 4 ครอบครัวเท่านั้น จากการสอบถามทั้งหมด 8 ครอบครัว

3) การสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยครั้งที่ 2

วันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยได้เข้าพื้นที่วิจัยเพื่อสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยตามคำแนะนำของชาวบ้านในชุมชนอีกครั้ง โดยได้ดำเนินการสรรหาคู่คล้ายคลึงกันกับครั้งที่ 1 แต่การค้นหาคำนี้ ผู้วิจัยสังเกตและศึกษาจากสภาพบริเวณรอบบ้านของคนในชุมชน กล่าวคือสอบถามจากครัวเรือนที่มีพื้นที่บริเวณหน้าบ้านที่จะสามารถสร้างสวนสวยกินได้จำนวน 10 ครัวเรือน พบว่า มีผู้ที่สามารถเข้าร่วมกระบวนการวิจัยเพิ่มอีกจำนวน 6 คน ดังนั้นจากการสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 2 ครั้ง มีจำนวนผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมด 10 ครัวเรือน ที่มีความเต็มใจ และสามารถเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดกระบวนการวิจัย และเมื่อสอบถามผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 10 คน รวมถึงชาวบ้านคนอื่น ๆ ในชุมชนเพื่อสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเพิ่มเติม พบว่า ไม่มีครอบครัวใดในชุมชนที่จะสามารถเข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้อีก

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมเกี่ยวกับข้อมูลของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลลักษณะของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางสังคมและสถาบัน และลักษณะของเศรษฐกิจ ไปทวนสอบกับชาวบ้านในชุมชนพร้อมทั้งสำรวจพื้นที่โดยผู้วิจัยอีกครั้ง สำหรับข้อมูลความต้องการสร้างสวนสวยกินได้นั้นผู้วิจัยนำข้อมูลทวนสอบกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่านอีกครั้งเช่นกัน

3.3.2.2 การศึกษาความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ในขั้นตอนของการศึกษาความต้องการสร้างสวนสวยของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการพร้อมกับการสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย คือ เมื่อผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยตอบตกลงที่จะเข้าร่วมการวิจัยผู้วิจัยจึงใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลความต้องการซึ่งอยู่ในตอนที่ 3 ของแบบสอบถามโดยประกอบด้วยข้อมูลพืชเดิมบริเวณบ้าน เครื่องมือทำสวน ความรู้เรื่องสวน เวลาสำหรับการดูแลสวน ลักษณะพื้นที่และตำแหน่งที่ต้องการสร้างสวน และความต้องการชนิดพืชที่ให้มีในสวนที่จะสร้างขึ้น

3.3.3 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลและการออกแบบสวนสวยกินได้

ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ และ 2) นำข้อมูลจากการสอบถามความต้องการมาออกแบบสวนของแต่ละครัวเรือน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ข้อมูลความมั่นคงทางอาหารของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย และความต้องการสร้างสวนสวยกินได้ของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาแยกและจัดประเภท นับจำนวน คำนวณค่า และประมวลผลเพื่อหาข้อสรุป

3.3.3.2 การออกแบบสวนสวยกินได้

การออกแบบสวนตามความต้องการสร้างสวนกินได้ของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 10 ครัวเรือน อาศัยหลักศิลปะการออกแบบสวนประกอบด้วย ลักษณะของเส้น รูปร่าง สี สัน ผิวดมผัส ความกลมกลืน รูปแบบ เวลา และหลักจิตวิทยาในการออกแบบ ประกอบกับหลักการออกแบบโดยเริ่มจากการสำรวจสถานที่ การวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการชนิดพืช การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะพืชที่ได้จากหัวข้อ 3.3.3.1 การเขียนเค้าโครงของแปลน และการเขียนแบบแปลนที่สมบูรณ์ หลังจากรูปแบบสวนเสร็จเรียบร้อยแล้วมีอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยจำนวน 2 คน นักวิจัยหน่วยวิจัยเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมจำนวน 1 คน และนักศึกษาคณะการจัดการสิ่งแวดล้อมจำนวน 8 คน รวมจำนวน 11 คน เป็นผู้ตรวจสอบแบบแปลน

3.3.4 ขั้นตอนการดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้

ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบ จัดกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ และระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยกับผู้วิจัย ซึ่งมีรายละเอียดของการจัดกระบวนการดังต่อไปนี้

3.3.4.1 การเตรียมการเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้

เมื่อทำการออกแบบสวนเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยได้เตรียมการเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยมีการเตรียมอุปกรณ์ สื่อการนำเสนอ ตลอดจนการวางแผนงานเพื่อแบ่งหน้าที่กับผู้ช่วยดำเนินการจัดกระบวนการทุกท่าน

3.3.4.2 การทำความเข้าใจและการบันทึกข้อมูลรายจ่ายด้านพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือนของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยเข้าพื้นที่เพื่อนำแบบบันทึกข้อมูลการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในรอบ 6 เดือน (มิถุนายนถึงพฤศจิกายน พ.ศ. 2556) (ภาคผนวก ข) ให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายก่อนและหลังจากการดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้น ซึ่งจากการเข้าชุมชนครั้งนี้ผู้วิจัยได้สอบถามถึงวันและเวลาที่เหมาะสมในการจัดกระบวนการด้วย และผู้วิจัยได้ติดต่อกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยอีกครั้งในวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2556 ก่อนวันจัดกระบวนการครั้งแรก

3.3.4.3 การจัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งที่ 1 (การวิจัยและหลักการออกแบบสวน)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย 2) ศึกษารูปแบบสวนสวยกินได้ของแต่ละครัวเรือนร่วมกัน และ 3) หาข้อตกลงร่วมกันในประเด็นการเพาะชำพันธุ์พืช กิจกรรมนี้จัดขึ้นในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2556 บริเวณพื้นที่ลานหน้าบ้านของนาง แฉล้ม เสือพล โดยมีผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ 12 คน ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินกิจกรรมดังนี้

1) การเตรียมการและการทวนสอบข้อมูล

ผู้วิจัยสอบถาม พูดคุย แลกเปลี่ยน และทวนสอบข้อมูลชุมชนอื่น ๆ ที่ไม่ครอบคลุมในประเด็นที่ศึกษาที่ผ่านมา เช่น พื้นที่สำคัญในชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชน ความแตกต่างของกลุ่มคนในชุมชน เป็นต้น ระหว่างรอผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเดินทางมาในเวลานัดหมาย

2) การบรรยายและทำความเข้าใจรายละเอียดโครงการวิจัย

ผู้วิจัยบรรยายรายละเอียดโครงการวิจัยประกอบด้วย ที่มาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย ขั้นตอนของการวิจัย รวมถึงรูปแบบสวนสวยกินได้ในพื้นที่อื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จโดยใช้สื่อ power point ประกอบ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยซักถามข้อสงสัยจากการบรรยายและสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยด้วย

3) การบรรยายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักศิลปะและเทคนิคในการออกแบบสวน

ผู้วิจัยบรรยายหลักศิลปะและเทคนิคในการออกแบบสวนโดยใช้สื่อ power point ประกอบการนำเสนอ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้มีการซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลังการบรรยาย

4) การนำเสนอสวนที่ออกแบบไว้สำหรับแต่ละครอบครัว

ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสวนของแต่ละครัวเรือนที่ได้ออกแบบไว้ให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยศึกษาไปพร้อม ๆ กัน และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ทุกท่านเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแบบสวนของแต่ละครัวเรือนและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นการเรียนรู้เรื่องหลักศิลปะและเทคนิคการออกแบบสวนร่วมกัน

5) การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการเพาะชำพันธุ์พืช

ผู้วิจัยระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการเพาะชำพันธุ์พืชจากผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย สถานที่เพาะชำพันธุ์พืช การแบ่งหน้าที่สำหรับดูแลรักษาพันธุ์พืชในแปลงเพาะชำ วันและเวลาในการเตรียมการสำหรับเพาะชำพันธุ์พืช โดยผู้วิจัยได้เขียนความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ในกระดาษปรีฟเพื่อสามารถเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

6) การสรุปประเด็นการเรียนรู้

ผู้วิจัยสรุปประเด็นการเรียนรู้ในการจัดกระบวนการครั้งที่ 1 และสรุปข้อตกลงต่าง ๆ จากกิจกรรมระดมความคิดเห็นเรื่องการเพาะชำพันธุ์พืช หลังจากนั้นผู้วิจัยอธิบายแนวทางและกำหนดการดำเนินการวิจัยในครั้งต่อไป โดยให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดวันและเวลาในการดำเนินงานด้วย

3.3.4.4 การจัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งที่ 2 (เทคนิควิธีการจัดสวนและการดูแลบำรุงรักษา และการเก็บเกี่ยว)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ถ่ายทอดความรู้เรื่องกระบวนการจัดสวน และ 2) หาข้อตกลงร่วมกันสำหรับวันและเวลาในการจัดสวนของแต่ละครอบครัว กิจกรรมนี้จัดขึ้นในวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2556 บริเวณพื้นที่ลานหน้าบ้านของนางแฉล้ม เสือพล โดยมีผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ 11 คน ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินกิจกรรมดังนี้

1) การเตรียมการเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยได้จัดเตรียมสื่อสไลด์โชว์ จัดทำเอกสารประกอบกระบวนการเรียนรู้ และจัดเตรียมอุปกรณ์การจัดกระบวนการเรียนรู้อื่น ๆ และในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยเข้าพื้นที่ชุมชนเพื่อทวนตารางนัดหมายและเชิญชวนให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ในวันที่ 22 สิงหาคม ด้วย

2) การบรรยายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดสวน หลักการปลูกพืช และการบำรุงดูแลรักษาสวน

ผู้วิจัยใช้การบรรยายประกอบสไลด์โชว์ โดยมีการทบทวนกิจกรรมตลอดกระบวนการวิจัยที่ผ่านมาและบรรยายความรู้ในหัวข้อหลักการจัดสวน หลักการปลูกพืช การดูแลรักษา การให้น้ำ การใส่ปุ๋ย และเทคนิคการทำปุ๋ยหมักใช้เองในครัวเรือน ทั้งนี้ผู้วิจัยมีการแจกเอกสารประกอบการบรรยาย (ภาคผนวก ค) พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ซักถามข้อสงสัยจากการบรรยาย และสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ครั้งนี้ด้วย

3) การระดมความคิดเห็นและหาข้อตกลง

ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้พูดคุยและปรึกษาหารือในประเด็นวันและเวลาในการสร้างสวนสวยกินได้ในแต่ละครอบครัว

4) การสรุปกระบวนการเรียนรู้

ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันสรุปกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดจากการบรรยายและข้อตกลงในครั้งนี้

3.3.5 ขั้นตอนการปฏิบัติการจัดสวนสวยกินได้ การดูแล บำรุงรักษาสวน และการเก็บเกี่ยว

ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพาะชำต้นกล้าของพันธุ์พืชที่ใช้ในการจัดสวน 2) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดสวน เพื่อนำไปสู่ 3) ความสามารถในการจัดสวนได้ด้วยตนเองของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกคน ซึ่งผู้วิจัยร่วมกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทำการเตรียมสถานที่เพื่อเพาะชำพันธุ์พืชทั้งหมดที่สามารถเพาะชำได้ตามรูปแบบสวนสวยกินได้ของแต่ละครอบครัว สำหรับพันธุ์พืชอื่นที่ไม่สามารถเพาะชำได้ผู้วิจัยทำการหาซื้อมาจากแหล่งอื่น โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นการเพาะชำพันธุ์พืชบางชนิดล่วงหน้าและดำเนินการเตรียมแปลงสร้างสวนตั้งแต่วันที่ 22-30 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยรายละเอียดของการดำเนินกิจกรรมมีดังนี้

3.3.5.1 การเตรียมแปลงและอุปกรณ์เพาะชำพันธุ์พืช

ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยช่วยกันสร้างแปลงเพาะชำพันธุ์พืชจำนวน 3 แปลง โดยอาศัยอุปกรณ์ที่มีอยู่แล้ว เช่น จอบ เสียม คราด เป็นต้น จัดหาปุ๋ยมูลสัตว์ที่มีอยู่ในชุมชนและเติมใน

แปลงที่เตรียมไว้ มีการใช้ปูนขาวและตาข่ายเพื่อป้องกันศัตรูพืช และเตรียมดินในถุงดำและอุปกรณ์อื่นที่สามารถหาได้เพื่อเพาะชำเมล็ดพืชอีกส่วนหนึ่ง

3.3.5.2 การดูแลรักษาแปลงเพาะชำพันธุ์พืช

หลังจากนั้นผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยใช้เวลาว่างช่วยกันดูแลพันธุ์พืชที่เพาะชำไว้ในแปลงเพาะชำเป็นระยะเวลา 28 วัน ตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 – วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2556

3.3.5.3 การสร้างและการจัดสวนสวยกินได้ของแต่ละครัวเรือน

วันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2556 – วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและผู้วิจัยทำการสร้างสวนสวยกินได้ตามแบบสวนของตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การเตรียมแปลงในการสร้างสวนสวยกินได้

การกำหนดแนวเขตพื้นที่ของแปลงตามแบบสวนด้วยอุปกรณ์ที่มี เช่น เศษไม้ ขวดแก้ว เชือก ฟาง เป็นต้น และทำการตาดหญ้า พรุนดิน และใส่ปุ๋ยคอก

2) การสร้างสวนสวยกินได้

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยนำพันธุ์พืชจากแปลงเพาะชำ จากการหาซื้อ รวมทั้งเมล็ดพันธุ์ปลูกตามแบบแปลนสวนของตนเองตามที่ผู้วิจัยออกแบบให้ โดยผู้วิจัยได้สอดแทรกความรู้และวิธีการต่าง ๆ ทั้งการปลูกและการดูแลรักษาพันธุ์พืชที่ปลูกแต่ละชนิด

3) การดูแลและรักษาพันธุ์พืชในแปลงหลังการสร้างสวนสวยกินได้

หลังจากสร้างสวนสวยกินได้เสร็จเรียบร้อย ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยรดน้ำและจัดหาวัสดุป้องกันแปลงจากสัตว์เลื้อย รวมถึงการใช้ตาข่ายคลุมเพื่อป้องกันแสงแดดหลังจากการปลูกเสร็จเรียบร้อย สู่ขั้นตอนการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากสวนที่เกิดขึ้นดังกล่าว

3.3.5.4 ขั้นตอนการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการดูแลรักษาสวนสวยกินได้

ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เก็บข้อมูลการลดรายจ่ายจากแบบบันทึกข้อมูล 2) ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตจากสวนสวยกินได้มาใช้ประโยชน์ได้จริงในครัวเรือน และ 3) สามารถนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้นำไปดูแลและปรับปรุงสวนให้สวยอยู่ได้ตลอดเวลา โดยการดำเนินกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

1) การทำความเข้าใจและการบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชผักจากสวนสวยกินได้เพื่อประกอบอาหารในครัวเรือนของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยนำแบบบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชผักจากสวนสวยกินได้ (ภาคผนวก ง) มอบให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่านและอธิบายรายละเอียดการบันทึกข้อมูลดังกล่าว เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถบันทึกข้อมูลด้วยตนเองได้

2) การติดตามการดูแลรักษาสวนสวยกินได้และการเก็บเกี่ยวผลผลิต

ผู้วิจัยได้ดำเนินการในขั้นนี้ทั้งหมด 6 ครั้ง ได้แก่ วันที่ 11 และ 29 กันยายน วันที่ 10 และ 30 ตุลาคม และวันที่ 10 และ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 โดยเฉลี่ยผู้วิจัยเข้าชุมชนเดือนละประมาณ 2 ครั้ง เพื่อศึกษาข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชผักจากสวนสวยกินได้ จากแบบบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชผักจากสวนสวยกินได้และการพูดคุย ตลอดจนการสังเกตความสมบูรณ์ของรูปแบบสวน

3) การรวบรวมแบบบันทึกข้อมูล

วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยเข้าชุมชนเพื่อพูดคุย สังเกตการณ์ และศึกษาแบบบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชผักในสวนสวยกินได้รวมทั้งแบบบันทึกข้อมูลการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในรอบ 6 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน-เดือนพฤศจิกายน และการบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชผักจากสวนสวยกินได้จะครอบคลุมตั้งแต่เดือนกันยายน-เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 รวมระยะเวลา 3 เดือน หลังจากขั้นการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากสวนสวยกินได้เสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกข้อมูลดังกล่าว นำมาสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล นำไปสู่ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวิจัย

3.3.6 ขั้นการประเมินผลและรายงานข้อมูลผลการวิจัยกับชุมชนและเทศบาลเมืองคอหงส์

ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยต่องานวิจัย 2) เพื่อรายงานข้อมูลผลการวิจัยให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยรับทราบ 3) เพื่อระดมความคิดเห็นในส่วนของประโยชน์ที่เกิดจากกระบวนการวิจัย และ 4) เพื่อรายงานข้อมูลผลการวิจัยให้เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองคอหงส์ทราบ ซึ่งผู้วิจัยร่วมกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทำการเตรียมศาลาบริเวณหน้าบ้านนางเล็ก พูลสวัสดิ์เพื่อจัดการประชุมรายงานผลการวิจัยคืนสู่ชุมชน และในส่วนของกรรายงานผลงานวิจัยกับเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองคอหงส์ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้พื้นที่กองสวัสดิการสังคมเทศบาลเมืองคอหงส์ ซึ่งมีรายละเอียดของการดำเนินกิจกรรมมีดังนี้

3.3.6.1 ขั้นการรายงานข้อมูลผลการวิจัยกับชุมชนบ่อนไก่อ-ท่ายาง

ผู้วิจัยบรรยายประกอบสื่อ สไลด์โชว์ โดยมีการสรุปรายละเอียดพร้อมผลการศึกษาดลอดกระบวนการวิจัยที่ผ่านมาให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยตลอดระยะเวลาการดำเนินการวิจัย และผู้วิจัยได้ทำการสรุปความคิดเห็นของการพูดคุยอีกครั้ง

3.3.6.2 ขั้นตอนการประเมินความพึงพอใจ

หลังจากกระบวนการรายงานผลการวิจัยกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเสร็จสิ้น ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบประเมินความพึงพอใจ (ภาคผนวก จ) ที่สร้างขึ้น โดยให้เวลาในการศึกษาและประเมินงานวิจัยตามแบบประเมินความพึงพอใจที่แจกให้ จากนั้นผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมแบบประเมินดังกล่าวเพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป

3.3.6.2 ขั้นการรายงานผลการวิจัยกับเทศบาลเมืองคอหงส์

วันที่ 24 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ผู้วิจัยติดต่อเจ้าหน้าที่ คือ คุณผลิวัลย์ ขุนทอง หัวหน้าฝ่ายนักพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองคอหงส์ คุณจิตาภา การคำ หัวหน้าฝ่ายสังคมสงเคราะห์เทศบาลเมืองคอหงส์ และเจ้าหน้าที่ทั่วไปที่สนใจ เพื่อบรรยายและสรุปผลการวิจัยที่ดำเนินการเสร็จสิ้นในพื้นที่ชุมชนบ่อนไก่อ-ท่ายาง สังกัดเขตเทศบาลตำบลคอหงส์ในครั้งนี้ ให้ทราบ โดยกระบวนการนี้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในส่วนของผลการวิจัยและการนำงานวิจัยดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ให้เกิดความยั่งยืนกับชุมชนบ่อนไก่อ-ท่ายาง และชุมชนอื่น ๆ ที่มีความสนใจต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ผู้วิจัยสรุปขั้นตอนการดำเนินงาน พร้อมวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน อุปกรณ์ เครื่องมือ การเก็บข้อมูล และระยะเวลา ไว้ดังแสดงในตารางที่ 3-1

ตารางที่ 3-1 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินการ	อุปกรณ์	เครื่องมือและการเก็บข้อมูล	ระยะเวลา
1. การติดต่อเทศบาลเมืองคองหงส์เพื่อหาชุมชนตัวอย่าง	เพื่อนำเสนอข้อมูลงานวิจัยกับเจ้าหน้าที่และค้นหาชุมชนที่เหมาะสมกับการวิจัย	- ติดต่อเจ้าหน้าที่พร้อมนำเสนอโครงร่างการวิจัย - ศึกษาข้อมูลพื้นที่ของชุมชนจากการสอบถามและแผนที่ชุมชน	- กล้องบันทึกภาพ - อุปกรณ์จดบันทึก - แผนที่ชุมชน	- การสัมภาษณ์	2 วัน
2. การสำรวจและปรึกษาชุมชนพร้อมค้นหากลุ่มเป้าหมาย	เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	- เข้าพื้นที่สำรวจบริบทชุมชน - ร่วมพูดคุยกับสมาชิกในชุมชนเพื่อสอบถามความสามารถและความพร้อมในการเข้าร่วมการวิจัย	- กล้องบันทึกภาพ - อุปกรณ์จดบันทึก	- ข้อมูลทุติยภูมิ - การสัมภาษณ์ - การสังเกตการณ์ - การสำรวจ - การสนทนากลุ่ม	15 วัน
3. การรวบรวมข้อมูลของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและความต้องการของครอบครัว	- ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในแต่ละครอบครัวที่เข้าร่วมการวิจัย	- กล้องบันทึกภาพ - อุปกรณ์จดบันทึก	- แบบสอบถาม - การสัมภาษณ์	15 วัน
4. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเตรียมการออกแบบสวน	เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและออกแบบสวนที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์	- ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม - ออกแบบสวนโดยคำนึงถึงกรอบการออกแบบภายใต้ความต้องการของชุมชนและตอบสนองในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร	- กระดาษขาว - ปากกา - ดินสอ - สีระบาย	- ข้อมูลทุติยภูมิ	30 วัน
5. การสร้างการเรียนรู้ด้านการวิจัย การบันทึกข้อมูลก่อนเริ่มกระบวนการวิจัย การเรียนรู้ด้านหลักการออกแบบสวนและสร้าง	เพื่อแจ้งข้อมูลความต้องการทั้งหมดให้กับครอบครัวที่เข้าร่วมวิจัยทราบ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน	- ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยร่วมประชุมเพื่อรับทราบข้อมูลทั้งหมดจากแบบสอบถามจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย - การระดมความคิด การแลกเปลี่ยนประเด็นในการเรียนรู้ของงานวิจัยทั้งหมด ตลอดจนหาข้อตกลงร่วมกัน	- flip chart - กล้องบันทึกภาพ - อุปกรณ์จดบันทึก - อุปกรณ์จัดประชุม	- สไลด์โชว์ - การประชุม - การสังเกต - การสนทนากลุ่ม	1 วัน
6. การสร้างแปลงเพาะชำพันธุ์พืช	เพื่อเพาะชำต้นกล้าของพันธุ์พืชที่ใช้ในการจัดสวน	- ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทำการเตรียมพื้นที่เพื่อเพาะชำพันธุ์พืช - การจัดหาวัสดุในท้องถิ่นเพื่อเพาะเมล็ดพันธุ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งการเพาะชำและการดูแลรักษา	- สถานที่เพาะชำ - อุปกรณ์ปลูก - กล้องบันทึกภาพ - อุปกรณ์จดบันทึก	- การสังเกตการณ์ - การสนทนากลุ่ม	30 วัน

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินการ	อุปกรณ์	เครื่องมือและการเก็บข้อมูล	ระยะเวลา
7. การเรียนรู้เทคนิควิธีการจัดสวนและการดูแลสวน	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง	- ผู้วิจัยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย เรื่องการจัดสวน การดูแลรักษาสวน การเก็บเกี่ยวผลผลิต - การบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกข้อมูล โดยมีการนำความรู้ที่ได้รับนำไปปฏิบัติ โดยมีการแลกเปลี่ยนและระดมความคิดเห็น	- การประชุม - กล้องบันทึกภาพ - อุปกรณ์จัดบันทึก - อุปกรณ์จัดประชุม	- สไลด์โชว์ - เอกสาร - การสังเกตการณ์ - การสนทนากลุ่ม - การสัมภาษณ์	1 วัน
8. การปฏิบัติการจัดสวนสวยกินได้ด้วยตนเอง	เพื่อให้ครอบครัวสามารถจัดสวนได้ด้วยตนเอง	- ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเตรียมพื้นที่เพื่อจัดสวนตามแบบแปลนสวน - การรับชนิดพืชจากแปลงเพาะชำเพื่อนำไปจัดสวนในพื้นที่ของแต่ละครอบครัว โดยผู้วิจัยคอยให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำตลอดการดำเนินการ	- จอบ - เสียม - บัวรดน้ำ - ปุ๋ยคอก - พันธุ์พืช - กล้องบันทึกภาพ - อุปกรณ์จัดบันทึก	- แบบแปลนสวน - การสังเกตการณ์ - การสัมภาษณ์	10 วัน
9. การดูแลรักษาพันธุ์พืชในสวนสวยกินได้และการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวยกินได้	เพื่อศึกษาผลประโยชน์จากสวนที่สร้างขึ้น	- ผู้วิจัยนำแบบบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์จากสวนให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยบันทึกการใช้ประโยชน์ของผลผลิตที่เกิดจากสวน - ผู้วิจัยมีการเข้าชุมชนเพื่อสังเกตและบันทึกข้อมูลสวนอื่น ๆ	- กล้องบันทึกภาพ - อุปกรณ์จัดบันทึก	- การสังเกตการณ์ - แบบบันทึกข้อมูล - การสัมภาษณ์	90 วัน
10. การประเมินผลจากการวิจัย	เพื่อศึกษาข้อดีข้อเสียข้อเสนอแนะความคิดเห็น ของชุมชนสวนวิจัยขึ้นนี้	- ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมดช่วยกันแลกเปลี่ยนและระดมความคิดเห็นจากการสร้างสวนสวยกินได้และการหาแนวทางในการทำให้สวนนี้อยู่ต่อไปได้หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย	- กล้องบันทึกภาพ - อุปกรณ์จัดบันทึก	- สไลด์โชว์ - การประชุม - แบบประเมิน - ความพึงพอใจ	15 วัน
11. การวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย	เพื่อศึกษาประโยชน์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นโดยการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย	- ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยโดยนำข้อมูลจากการสังเกต การทดลอง และแบบบันทึกจากครอบครัวมาวิเคราะห์และสรุปผล รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป	- คอมพิวเตอร์ - อุปกรณ์เครื่องเขียน	- ข้อมูลทุติยภูมิ	15 วัน
12. การรายงานข้อมูลให้กับชุมชนและเทศบาลเมืองคอหงส์	เพื่อรายงานข้อมูลผลจากการวิจัยให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและเจ้าหน้าที่	- ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นผล การวิจัยไปเสนอให้กับชุมชนและเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองคอหงส์ เพื่อสามารถนำข้อมูลที่ได้จาก	- กล้องบันทึกภาพ - อุปกรณ์จัดบันทึก - อุปกรณ์จัดประชุม	- สไลด์โชว์ - การประชุม - การสังเกตการณ์ - การสนทนากลุ่ม	2 วัน

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินการ	อุปกรณ์	เครื่องมือและการเก็บข้อมูล	ระยะเวลา
	เทศบาลเมืองคอหงส์ทราบ	กระบวนการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์			

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เช่น เพศ อายุ รายได้ รายจ่าย เป็นต้น ทำการหาผลรวมและหาค่าเฉลี่ยแต่ละประเด็น

2) ข้อมูลชนิดและการพึงพาอาหารจากการซื้อของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ผู้วิจัยทำการรวบรวมและสรุปข้อมูลและทำการนับจำนวนอาหารด้วยการแจกแจงเป็นประเภทและทำการหาผลรวมของแต่ละประเภท

3) ข้อมูลชนิดพันธุ์พืช

ผู้วิจัยทำการรวบรวม สรุป และนับจำนวนและอธิบายในรูปแบบตาราง

4) ข้อมูลค่าใช้จ่ายด้านพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือนและข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชผักจากสวนสวยกินได้

ผู้วิจัยทำการหาผลรวมของการบันทึกข้อมูลรายจ่ายด้านพืชผักและการใช้ประโยชน์พืชผักจากสวนสวยกินได้ของแต่ละครอบครัวของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ทำการสรุปและนำเสนอในรูปแบบของตาราง

5) ข้อมูลความพึงพอใจ

แบบวัดความพึงพอใจผู้วิจัยได้นำไปใช้ในขั้นตอนของการประเมินผลการวิจัยหลังเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัยแล้ว ซึ่งประเมินโดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย และทำการหาผลรวมและค่าเฉลี่ยทางสถิติ โดยเกณฑ์การให้คะแนนความพึงพอใจ 5 ระดับ ตามมาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งมีค่าน้ำหนักดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	ระดับความรู้สึก	พึงพอใจมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	ระดับความรู้สึก	พึงพอใจมาก
คะแนน	3	หมายถึง	ระดับความรู้สึก	พึงพอใจปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	ระดับความรู้สึก	พึงพอใจน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	ระดับความรู้สึก	พึงพอใจน้อยที่สุด

โดยแบบวัดความพึงพอใจมีการพิจารณาความครอบคลุมของเนื้อหา ข้อคำถาม และภาษา ตามขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินการวิจัยโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม และมีการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

กำหนดค่าช่วงเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2545) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.51-5.00	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51-4.50	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ย	2.51-3.50	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51-2.50	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อย
ค่าเฉลี่ย	0.00-1.50	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผ่านการแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูล สรุปข้อมูล และทำการบรรยายผลในรูปแบบเชิงพรรณนา

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) ข้อมูลจากวิธีการ

ข้อมูลจากวิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสำรวจ การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การบันทึกภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากส่วนต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ ผู้วิจัยทำการสรุปและอภิปรายผลในรูปแบบเชิงพรรณนา

2) ข้อมูลจากกระบวนการเรียนรู้

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดกระบวนการเรียนรู้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยนำเสนอข้อมูลผ่านการสรุปและการบรรยายในรูปแบบเชิงพรรณนาเช่นกัน ซึ่งได้จากกระบวนการเรียนรู้ การสัมภาษณ์ การพูดคุย การสังเกต และการซักถามของผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ที่แสดงออกมา ระหว่างการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยผู้วิจัย ในประเด็นเรื่องการจัดสวน การดูแลรักษาสวน การประชุมกลุ่มเพื่อระดมความคิดหรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในช่วงเวลาต่าง ๆ และการรับฟังรายงานผลจากข้อมูลของกระบวนการวิจัยทั้งหมด ซึ่งรายละเอียดของข้อมูลผู้วิจัยจะนำเสนอในบทถัดไป

บทที่ 4 ผลการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลจากการวิจัยซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนในบทที่ 3 ได้แก่ 4.1 ผลของการเตรียมการเบื้องต้นและการสำรวจพื้นที่ 4.2 ผลการศึกษาความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย 4.3 ผลการออกแบบสวนสวยกินได้ 4.4 ผลการดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้ 4.5 ผลการปฏิบัติการจัดสวน และ 4.6 ผลการประเมินและสรุปผลการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ผลการเตรียมการเบื้องต้นและการสำรวจพื้นที่

ผลของการศึกษาในขั้นตอนการเตรียมการเบื้องต้นและการสำรวจพื้นที่ ประกอบด้วย การแนะนำตัวอย่างเป็นทางการกับเทศบาลเมืองคอหงส์ การแนะนำตัวอย่างไม่เป็นทางการกับชุมชนซอยบ่อนไก่ท่ายาง และการสำรวจพื้นที่ศึกษาวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 ผลการแนะนำตัวอย่างเป็นทางการกับเทศบาลเมืองคอหงส์

ผลจากการที่ผู้วิจัยติดต่อเทศบาลเมืองคอหงส์โดยแนะนำตัวผู้วิจัยและงานวิจัยเรื่องสวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร กับนางมณฑา ไชยงาม ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมให้ความสนใจกับงานวิจัยครั้งนี้ และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลพื้นฐานชุมชนจากผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบว่า มีชุมชนทั้งหมด 5 ชุมชน แต่ชุมชนที่เหมาะสมในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่ายาง (ดังที่ได้รายงานไปบางส่วนในหัวข้อที่ 3.2) โดยชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่ายางเป็นชุมชนที่มีการเลี้ยงสุกรและมีปัญหาเรื่องกลิ่นของมูลสุกรที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบ แต่ในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการสร้างโรงแก๊สชีวภาพขึ้นในชุมชนและชุมชนเองก็พยายามที่จะยกระดับชุมชนโดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เทศบาลจัดขึ้น ทั้งนี้ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมยังกล่าวอีกว่างานวิจัยชิ้นนี้จะป็นงานที่ยกระดับชุมชนงานหนึ่ง และหากงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ทางเทศบาลเมืองคอหงส์จะจัดให้เป็นชุมชนต้นแบบในการปลูกผักสวนครัวที่สร้างความสวยงามให้กับบ้านและปลอดภัยจากสารเคมีไว้รับประทานเอง

นอกจากนี้ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมยังแนะนำนางสาวพลีวัลย์ ขุนทอง นักพัฒนาชุมชน กองสวัสดิการสังคม ประจำเทศบาลเมืองคอหงส์ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลด้านชุมชนสนับสนุนการวิจัย ตลอดจนการติดตามผลการวิจัยและการจัดกระบวนการในชุมชนแต่ละครั้งอีกด้วย โดยนักพัฒนาชุมชนเน้นย้ำกับผู้วิจัยว่าทางเทศบาลเมืองคอหงส์พร้อมที่จะสนับสนุนการวิจัยที่พัฒนาชุมชนและหากต้องการข้อมูลหรือประสบปัญหาใด ๆ ทางเทศบาลคอหงส์ยินดีที่จะช่วยเหลือผู้วิจัย นอกจากนี้หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนได้แนะนำผู้นำทางการเมืองและผู้นำตามธรรมชาติจำนวน 2 คน คือ นายสมบุรณ์ แก้วประดิษฐ์ และนายสมพงษ์ แซ่เฮง ให้ด้วย

4.1.2 ผลการแนะนำตัวอย่างไม่เป็นทางการกับชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่ายาง

ผลจากการติดต่อและอธิบายเกี่ยวกับโครงการวิจัยให้กับผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน (นายสมบุรณ์ แก้วประดิษฐ์) ทำให้นายสมบุรณ์ แก้วประดิษฐ์ได้แนะนำชาวบ้านคนอื่น ๆ ในชุมชนที่คาดว่า

จะสามารถเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ได้ จำนวน 3 คน คือ นายธีรวิทย์ กิตติโสภาน นางพัช แก้วประดิษฐ์ และนายเชาว์ ชุมวรรณ และทั้ง 3 ท่านได้แนะนำคนอื่น ๆ ในชุมชนให้เพิ่มเติม เมื่อประกอบกับการสอบถามชาวบ้านโดยผู้วิจัย ทำให้ได้รายชื่อทั้งหมด 53 ครอบครัว ที่คาดว่าจะเป็นผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้ กิจกรรมนี้ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนิทสนมกับชุมชนมากขึ้น

4.1.3 ผลการสำรวจพื้นที่ชุมชนชอยบ่อนไก่อ-ท่ายาง

สำหรับข้อมูลพื้นที่ชุมชนชอยบ่อนไก่อ-ท่ายาง (หัวข้อที่ 4.1.3.1-4.1.3.4) ผู้วิจัยได้จากการสอบถามข้อมูลจาก นางมณฑา ไชยงาม ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มจากชาวบ้าน การสำรวจและสังเกตการณ์โดยผู้วิจัย การใช้แบบสอบถาม ประกอบการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 10 คน ตลอดจนการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนชอยบ่อนไก่อ-ท่ายาง ได้ดังนี้

4.1.3.1 ลักษณะของชุมชน

ชุมชนชอยบ่อนไก่อ-ท่ายางอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 5 ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งพื้นที่ชุมชนอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองคองหงส์ เป็นชุมชนแออัดในเขตเมือง โดยชาวบ้านเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ที่ดินของการรถไฟในประมาณปี พ.ศ. 2522 โดยไม่ได้รับการยอมรับจากการรถไฟแห่งประเทศไทยในตอนแรก ชุมชนตั้งอยู่ทางทิศใต้ของชุมชนทางหาดใหญ่ ห่างจากสถานีรถไฟหาดใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเมืองเพียงประมาณ 1 กิโลเมตร และเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่รอยต่อกับเทศบาลนครหาดใหญ่ห่างเพียง 20 เมตร ปัจจุบันปี พ.ศ. 2556 มีครัวเรือนทั้งหมด 172 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรในชุมชน 592 คน (เทศบาลเมืองคองหงส์, 2556)

อาณาเขต จากการสำรวจและสอบถามผู้นำชุมชน พบว่า ชุมชนชอยบ่อนไก่อ-ท่ายางมีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนต่าง ๆ คือ ทิศเหนือติดกับชุมชนทุ่งเสา เทศบาลนครหาดใหญ่ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทิศใต้และทิศตะวันตกติดกับชุมชนคลองหะ ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และทิศตะวันออกติดกับเขตใต้สะพาน ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีเนื้อที่รวมของชุมชนทั้งหมดประมาณ 33.5 ไร่

ภูมิประเทศและภูมิอากาศ ลักษณะโดยรวมของภูมิประเทศในพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่ราบริมทางรถไฟ ลักษณะเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย สภาพภูมิอากาศมี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนอยู่ในช่วงประมาณเดือนมกราคม-กันยายน และจะร้อนจัดในช่วงเดือนมีนาคม ส่วนฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม-ธันวาคมของทุกปี แต่ในบางปีช่วงฤดูกาลจะแตกต่างไปจากนี้บ้าง ในส่วนของอุณหภูมิเฉลี่ยเท่ากับ 27.8 องศาเซลเซียส และปริมาณฝนเฉลี่ยทั้งปีเท่ากับ 1,922.10 มิลลิเมตร (ศูนย์ภูมิอากาศสำนักพัฒนาอุตุวิทยามหาวิทยาลัย, 2556)

ประวัติความเป็นมาของชุมชน ชุมชนชอยบ่อนไก่อ-ท่ายาง เกิดจากการก่อสร้างชุมชนของชาวบ้านที่บุกเบิกที่ดินของการรถไฟในช่วงปี พ.ศ. 2522-2524 ครอบครัวกลุ่มแรกได้อพยพมาจากคาบสมุทรมหานครและได้มาประกอบอาชีพเลี้ยงสุกร ต่อมาได้มีชาวบ้านจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อพยพเข้ามาเพิ่มเติมเพื่อเข้ามาทำงานก่อสร้างในเมืองหาดใหญ่ และจากการที่การรถไฟแห่งประเทศไทยอนุญาตให้ชาวบ้านเข้ามาอยู่อาศัยบนที่ดินของการรถไฟ ทำให้กลุ่มคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่เดิมตั้งแต่แรกได้ชักชวนญาติพี่น้องและเพื่อนสนิทเข้ามาอยู่ในชุมชน เพราะเห็นว่าอยู่

ใกล้เขตเมืองและมีเส้นทางที่จะทำกินได้ ในช่วงปี พ.ศ. 2525-2529 มีกลุ่มอพยพใหม่เข้ามาในชุมชนเพิ่มมากขึ้นและมาจากหลายจังหวัด เช่น พัทลุง นครศรีธรรมราช ยะลา สงขลา เป็นต้น โดยเข้ามาประกอบอาชีพที่หลากหลายเช่นกัน เช่น อาชีพรับจ้าง เกษตรกรรม พนักงานบริษัท เป็นต้น

4.1.3.2 ลักษณะทางกายภาพ

สภาพการตั้งบ้านเรือนของชุมชนจะกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดของชุมชนเป็นเส้นขนานตามแนวรางรถไฟระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร การปลูกสร้างบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียวที่สร้างจากวัสดุไม้อัด สังกะสี ปูน หรือแบบ 2 ชั้นลักษณะครึ่งปูนครึ่งไม้ ในส่วนสภาพถนนสายหลักเป็นดินลูกรัง เนื่องจากอดีตมีการสร้างเส้นทางเพื่อให้รถบรรทุกดินใช้ขนดินไปถมในพื้นที่บริเวณอื่น เส้นทางนี้จึงกลายเป็นถนนที่ชาวบ้านใช้สัญจรในปัจจุบันด้วย ซึ่งสภาพถนนในปัจจุบันเป็นหลุมมีน้ำท่วมขังในช่วงฤดูฝนและมีฝุ่นในช่วงฤดูแล้ง ถนนสายหลักประกอบด้วยซอย 2 ซอย คือ ซอยหอมฉ้วนและซอยเอนกประสงค์

เขตพื้นที่ชุมชนไม่มีแหล่งทรัพยากรตามธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำธรรมชาติ ป่าไม้ อยู่เลย มีเพียงแต่ทรัพยากรที่เป็นที่ดินทำกินเล็ก ๆ บริเวณรอบตัวบ้านสำหรับปลูกพืชและสร้างคอกเพื่อเลี้ยงสัตว์เท่านั้น

4.1.3.3 ลักษณะทางสังคมและสถาบัน

กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ ส่วนอีกร้อยละ 1 นับถือศาสนาอิสลาม มีการสร้างครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว สำหรับความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง มีทั้งความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่ใกล้ชิดกันและความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้าน แต่โดยรวมชาวบ้านในชุมชนมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน ตัวอย่างเช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ กิจกรรมต่อเติมบ้าน ชาวบ้านจะมาร่วมกันช่วยงานและทำกิจกรรมกันอย่างพร้อมหน้า โดยทำหน้าที่จัดหาวัสดุและปรุงอาหาร จัดเตรียมสถานที่ และทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพในงานนั้น ๆ ส่วนความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชน พบว่า คนภายนอกชุมชนทั้งในส่วนของภาครัฐและคนอื่น ๆ ทั้งในเขตเทศบาลเมืองคอหงส์หรือเขตเทศบาลนครหาดใหญ่เองก็แทบจะไม่มีรู้จักถึงการมีอยู่ของชุมชนนี้ เช่น กรณีน้ำท่วมครั้งใหญ่ของเมืองหาดใหญ่ในปี พ.ศ. 2543 มีตัวแทนชุมชนได้ไปขอความช่วยเหลือจากเทศบาลเมืองคอหงส์ ทำให้เทศบาลเมืองคอหงส์เพิ่งทราบว่าชุมชนนี้อยู่ในเมืองหาดใหญ่ด้วย สำหรับคนในสังคมเมืองทั้งในเขตเทศบาลเมืองคอหงส์เองหรือแม้กระทั่งคนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยจากการกล่าวถึงหรือพูดคุยถึงชื่อของชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่ายางโดยผู้วิจัยเอง ปรากฏว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าวไม่รู้จักชุมชนนี้เลย เป็นต้น แต่คนในชุมชนเองก็พยายามที่จะทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของกลุ่มคนภายนอก โดยการสร้างกิจกรรม โครงการ และการเข้าร่วมในงานต่าง ๆ เช่น โครงการการประสานความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชน การเป็นสมาชิกเครือข่ายสลัม 4 ภาค เป็นต้น ชุมชนเชื่อว่าการประสานความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวเป็นการเปิดพื้นที่ให้สังคมภายนอกได้รับรู้ถึงคามมีอยู่ของชุมชน ในขณะเดียวกันกระบวนการเรียนรู้จากการมีกลุ่มองค์กรภายในชุมชนเป็นสิ่งที่ชุมชนเชื่อมั่นว่าจะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและผลักดันให้เป้าหมายการเรียกร้องสิทธิให้กับชุมชนในด้านต่าง ๆ บรรลุความสำเร็จได้ เช่น ด้านสวัสดิการชุมชน สาธารณูปโภค เป็นต้น

ชุมชนชอยบ่อนไก่อ-ท่ายางยังมีการเคารพนับถือผู้สูงอายุภายในชุมชน เพราะถือว่าผู้สูงอายุในชุมชนเป็นศูนย์รวมจิตใจของลูกหลานในชุมชนเอง และมีการยกย่องผู้สูงอายุของชุมชนหลายท่านด้วยกันเป็นผู้นำธรรมชาติ แต่ผู้นำธรรมชาติที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือที่สุดในชุมชน คือ นายสมบุญ แก้วประดิษฐ์ เพราะเป็นผู้ที่ร่วมก่อสร้างชุมชนและสร้างคุณประโยชน์ให้กับชุมชน เช่น การเป็นแกนนำในการเรียกร้องสิทธิและผลประโยชน์ให้กับชุมชน เป็นต้น

กลุ่มองค์กรภายในชุมชน แม้ว่าชุมชนชอยบ่อนไก่อ-ท่ายางจะเป็นชุมชนที่ไม่ได้รับความสนใจจากภาครัฐมากนัก แต่ท่ามกลางความขาดแคลน ชุมชนก็ได้สร้างความเข้มแข็งที่เป็นพื้นฐานในการรวมตัวของคนในชุมชนโดยผ่านกลุ่มต่าง ๆ ผ่านภาวะผู้นำ ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งจากการที่ชุมชนมีผู้นำตามธรรมชาติที่มีความคิดริเริ่ม อุทิศตัว และมีความเสียสละให้กับชุมชน ทำให้ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี และก่อให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรม เช่น การจัดตั้งกรรมการชุมชนเพื่อจัดทำผังที่อยู่อาศัย การยื่นข้อเสนอเรียกร้องสิทธิการเช่าพื้นที่จากการรถไฟ การจัดกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งพลังในชุมชนด้านนี้นับเป็นทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่และเป็นฐานที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เพื่อการก่อสร้างกลุ่ม อื่น ๆ ในชุมชนต่อมา คือ กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน กลุ่มเวรยามดูแลชุมชน กลุ่มอาชีพ เป็นต้น ซึ่งพลังของชุมชนดังกล่าวนี้ถือเป็นกลไกที่ชุมชนสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นสิ่งที่คุ้มกันหรือตัวปกป้องให้กับชุมชนเอง โดยไม่รอความช่วยเหลือจากภาครัฐ ดังนั้นการมีกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนจึงถือเป็นความภาคภูมิใจของชุมชนเองและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่าความเข้มแข็งของกลุ่มจะเป็นพลังที่มีอำนาจและแรงขับเคลื่อนในการต่อรองเพื่อให้ได้สิทธิและประโยชน์ตามเป้าหมายที่กลุ่มชาวบ้านหรือชุมชนเองต้องการ

สวัสดิการชุมชนและสาธารณูปโภค ด้านการใช้น้ำ พบว่า ทุกครอบครัวจะมีทั้งน้ำบ่อ น้ำบาดาล และน้ำประปา เพื่อการอุปโภค และมีการซื้อน้ำจากร้านค้าในชุมชนในการบริโภคและมีส่วนน้อยที่มีการบริโภคน้ำบ่อและน้ำบาดาลอยู่บ้าง ส่วนด้านการใช้ไฟฟ้ามีการต่อมิเตอร์ไฟฟ้าจากเพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่และมีไฟฟ้าริมถนนในเวลากลางคืน การสื่อสารของชุมชนมีตู้โทรศัพท์สาธารณะแต่ไม่เป็นที่นิยมใช้มากนัก โดยส่วนใหญ่จะใช้โทรศัพท์มือถือส่วนตัวมากกว่า ชุมชนยังมีศาลาป้านูนซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้ประชุมหรือใช้จัดกิจกรรมร่วมกันในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังมีศูนย์สาธิตแก๊สชีวภาพสำหรับครัวเรือน ในการเผยแพร่ข้อมูลให้กับคนที่สนใจอีกด้วย โดยสามารถแสดงภาพของพื้นที่ชุมชนได้ดังภาพประกอบที่ 4-1

4.1.3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

อาชีพของคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับลักษณะของเขตเมืองที่สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย โดยมีอาชีพทั้งที่ต้องออกไป

ทำงานนอกบ้านและอาชีพที่ต้องทำงานอยู่ที่บ้าน คือ รับจ้างทั่วไป แม่บ้าน ลูกจ้างประจำ ค้าขาย เกษตรกรรม รับราชการ และอาชีพบริการ เช่น ขับมอเตอร์ไซค์รับจ้าง ขับรถสองแถว ขับรถโฆษณา ขับรถสิบล้อ เสริมสวย เป็นต้น และพบว่าโดยส่วนใหญ่ในแต่ละครอบครัวจะมีการประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ เช่น เลี้ยงสุกรเป็นอาชีพหลักและค้าขายเป็นอาชีพเสริม เลี้ยงสุกรเป็นอาชีพหลัก และรับจ้างก่อสร้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริม เป็นต้น โดยประชากรที่เป็นแรงงานส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาทต่อเดือนต่อคน

ภาพที่ 4-1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชนชอยบ่อนไก่-ท่ายาง

4.2 ผลการสรรหาและศึกษาความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ผลการศึกษาความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย ผลการสำรวจและสรรหากลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ผลการศึกษาข้อมูลด้านความมั่นคงทางอาหาร และผลการศึกษาข้อมูลความต้องการสวน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 ผลการสำรวจและสรรหากลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ค้นหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยด้วยวิธีการสังเกตเบื้องต้นจากความเหมาะสมของพื้นที่บ้านในการสร้างสวน พบว่า ในพื้นที่ชุมชนมีครอบครัวที่พื้นที่บริเวณบ้านสามารถสร้างสวนได้มีทั้งหมด 53 ครอบครัวจาก 172 ครอบครัว และเมื่อสอบถามชาวบ้านทั่วไปในชุมชนและการแนะนำของผู้นำในชุมชน พบว่า ครอบครัวที่คาดว่าจะสามารถเข้าร่วมการวิจัยได้มี 18 ครอบครัว และจากการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เพื่อคัดเลือกผู้ร่วมการวิจัยและทำการเดินสำรวจเพื่อค้นหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ภายใต้เงื่อนไขความเต็มใจ วันและเวลาในการเข้าร่วมกระบวนการ การมีพื้นที่สำหรับสร้างสวน และมีเงินทุนสำหรับใช้ในการสร้างสวน ซึ่งการค้นหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามคำบอกเล่าของผู้นำตามธรรมชาติ คำบอกปากต่อปากของชาวบ้านในชุมชน และการสังเกตโดยผู้วิจัย โดยเริ่มจากการดำเนินการแนะนำงานวิจัยทั้ง 18 ครอบครัว พบว่า ทุกครอบครัวให้ความสนใจและสอบถามรายละเอียดต่าง ๆ จากงานวิจัย แต่เมื่อรับทราบเงื่อนไขการวิจัยแล้วชาวบ้าน 8 ครอบครัวไม่สามารถเข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้ ด้วยเหตุผลคือไม่มีเวลาในการเข้าร่วมการจัดกระบวนการได้เนื่องด้วยอาชีพที่ต้องออกจากบ้านตอนเช้าและกลับบ้านในเวลาตอนค่ำ พื้นที่บริเวณบ้านแคบไม่เหมาะกับการเพาะปลูกประกอบกับพื้นที่บริเวณบ้านมีพันธุ์ไม้ชนิดอื่นเต็มพื้นที่แล้ว และมีความกังวลว่าหลังการปลูกแล้วจะไม่มีเวลาดูแลรักษาพันธุ์พืชเหล่านั้น

ผู้วิจัยพยายามสอบถามรายชื่อจากผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและชาวบ้านคนอื่น ๆ ในชุมชนเพื่อทำการค้นหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเพิ่มเติม พบว่า ทุกคนให้ข้อมูลรายชื่อที่ซ้ำกับบุคคลเดิมที่เข้าร่วมการวิจัยแล้ว และกล่าวว่าคนในชุมชนที่สามารถเข้าร่วมการวิจัยได้คงมีเพียงเท่านั้น “บริเวณกลุ่มครัวเรือนทางทิศตะวันออกของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มชาวพม่าที่เข้ามาอาศัยในชุมชนเพื่อประกอบอาชีพก่อสร้าง จึงไม่เหมาะที่จะเข้าร่วมการวิจัย” (จิตตราภรณ์ แก้วประดิษฐ์, 18 เมษายน 2556) และ “ในส่วนของทางทิศตะวันตกของชุมชนเป็นกลุ่มครอบครัวที่ไม่นิยมเข้าร่วมการดำเนิน

กิจกรรมใด ๆ ของชุมชน การชวนให้มาเข้าร่วมการวิจัยคงทำได้ยาก” (ยุวดี ทองใหญ่, 21 เมษายน 2556) ซึ่งหลังจากนั้นผู้วิจัยได้เข้าไปบริเวณครอบครัวทางทิศตะวันตกของชุมชนเพื่อสอบถามการเข้าร่วมการวิจัย พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพและทำงานนอกชุมชน กล่าวคือ มีการเดินทางออกจากบ้านไปทำงานในช่วงเช้าและเดินทางกลับบ้านในช่วงค่ำ จึงไม่เหมาะสมในการเข้าร่วมงานวิจัยในครั้งนี้

อย่างไรก็ตามครอบครัวที่ไม่สามารถเข้าร่วมการวิจัยได้ในครั้งนี้ได้มีแนวคิดในการร่วมกระบวนการครั้งถัดไปหากมีโอกาสและมีความต้องการนำพืชผักจากแปลงเพาะชำมาปลูกในกระถางเล็ก ๆ เพื่อประดับบริเวณหน้าบ้าน ซึ่งจากการสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า มีผู้ที่สามารถเข้าร่วมกระบวนการตามเงื่อนไขของการวิจัยได้เพียง 10 ครอบครัว

ขั้นการสรรหาผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ข้อมูลด้านความมั่นคงทางอาหารของครอบครัวและชุมชน ข้อมูลความต้องการสวนสวยกินได้ พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่านให้ความร่วมมือทั้งจากการพูดคุยและอภิปรายเป็นอย่างดีสำหรับการให้ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะนำเสนอในหัวข้อถัดไป

4.2.2 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ผู้เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ทั้งหมด 10 ครอบครัว ในพื้นที่ชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่ายาง หมู่ที่ 5 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปดังต่อไปนี้

1) เพศ

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยประกอบด้วยเพศชาย 5 คน และเพศหญิง 5 คน

2) ศาสนา

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 10 คน นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด

3) สถานภาพทางการสมรส

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสมรสแล้วทั้งหมด 9 คน สถานภาพเป็นหม้าย 1 คน และอยู่ในสถานภาพโสด 1 คน

4) อายุ

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีอายุอยู่ในช่วงตั้งแต่ 49-76 ปี หรือมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 60.2 ปี

5) ระดับการศึกษา

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีระดับการศึกษาที่หลากหลาย คือ ศึกษาโรงเรียนวัด 1 คน (เป็นการศึกษาเล่าเรียนกับพระภิกษุในวัดโดยไม่ได้รับวุฒิมัธยมศึกษา) จบการศึกษาในระดับสูงสุดชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 คน มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 คน และอนุปริญญา 1 คน

6) สมาชิกในครอบครัว

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีสมาชิกในครอบครัวตั้งแต่ 1-10 คน ทั้งเป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ทั้งอยู่ในบ้านหลังเดี่ยวและบ้านหลายหลังในอาณาเขตเดียวกัน หรือมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ยเท่ากับ 5 คน

7) จำนวนแรงงานในครอบครัว

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีจำนวนคนที่เป็นแรงงานหรือทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวตั้งแต่ 1-7 คน หรือมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ใช้แรงงานเท่ากับ 2 คน

8) อาชีพหลักของครอบครัว

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการประกอบอาชีพหลักที่แตกต่างกันออกไป คือ เกษตรกรรม 4 คน ค้าขาย 4 คน และรับจ้างทั่วไป 2 คน

9) อาชีพเสริมของครอบครัว

นอกจากการประกอบอาชีพหลักเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวแล้ว ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการประกอบอาชีพเสริม โดยประกอบอาชีพเสริมรับจ้างทั่วไป 4 ครอบครัว เกษตรกรรม 1 ครอบครัว และอีก 5 ครอบครัวไม่มีการประกอบอาชีพเสริม

10) รายได้ต่อเดือนของครอบครัว

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 10 ครอบครัว มีรายได้ต่อเดือนของครอบครัวอยู่ในช่วงระหว่าง 9,000-20,000 บาทต่อเดือน หรือรายได้เฉลี่ยของครอบครัวเท่ากับ 13,200 บาท

11) รายจ่ายต่อเดือนของครอบครัว

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 10 ครอบครัว มีรายจ่ายต่อเดือนของครอบครัวอยู่ในช่วงระหว่าง 4,000-15,000 บาทต่อเดือน หรือรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวเท่ากับ 6,500 บาท

12) สถานภาพในครอบครัว

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเป็นหัวหน้าครอบครัวจำนวน 6 คน และอีก 4 คนมีสถานะเป็นสมาชิกในครอบครัว

โดยผลจากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย สรุปได้ดังตารางที่ 4-1

ตารางที่ 4-1 สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ชื่อ-สกุล	ศาสนา	เพศ	การศึกษา	อาชีพหลัก/เสริม	อายุ (ปี)	จำนวนสมาชิก ในครอบครัว (คน)	รายได้ต่อเดือนของครอบครัว (บาท)	รายจ่ายต่อเดือน ของครอบครัว (บาท)
ยุวดี ทองใหญ่	พุทธ	หญิง	ประถมศึกษา 4	ค้าขาย/เกษตรกร	55	7	20,000	15,000
ณรงค์ พันทวี	พุทธ	ชาย	มัธยมศึกษา 6	เกษตรกร/รับจ้าง	57	5	10,000	7,500
เล็ก พูลสวัสดิ์	พุทธ	หญิง	ประถมศึกษา 4	เกษตรกร/-	65	5	5,000	3,000
พับ แก้วประดิษฐ์	พุทธ	หญิง	ประถมศึกษา 4	เกษตรกร/-	71	2	8,000	5,000
แฉล้ม เสือพล	พุทธ	หญิง	ประถมศึกษา 4	ค้าขาย/รับจ้าง	63	2	10,000	7,000
อานันท์ แซ่ฮ่า	พุทธ	ชาย	ประถมศึกษา 4	ค้าขาย/รับจ้าง	71	10	10,000	6,000
อำนาจ ณ นคร	พุทธ	ชาย	อนุปริญญา	รับจ้าง/-	57	2	35,000	4,000
สมบุญ แก้วประดิษฐ์	พุทธ	ชาย	โรงเรียนวัด	เกษตรกร/รับจ้าง	76	4	10,000	6,000
ธีรวิทย์ กิตติโสภาก	พุทธ	ชาย	มัธยมศึกษา 6	รับจ้าง/-	49	1	9,000	4,500
คลอง พูลสวัสดิ์	พุทธ	หญิง	ประถมศึกษา 4	รับจ้าง/-	58	7	15,000	8,000
		เฉลี่ย			60.2	5	13,200	6,500

4.2.3 ผลการศึกษาข้อมูลด้านความมั่นคงทางอาหารของครอบครัวผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลในประเด็นความมั่นคงทางอาหารของชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่ายาง ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยรวบรวมและนำเสนอข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมด 10 ครอบครัว โดยนำเสนอเนื้อหาแบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ การมีอยู่ของแหล่งอาหาร การเข้าถึงแหล่งอาหาร การจัดการแหล่งอาหาร และการใช้ประโยชน์จากอาหาร ดังนี้

4.2.3.1 การมีอยู่ของแหล่งอาหาร

การมีอยู่ของอาหาร ทรัพยากรอาหาร และแหล่งอาหารของชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่ายาง พบว่าชุมชนมีทรัพยากรอาหารอยู่หลากหลายชนิด แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรอาหารประเภทพืชผัก 65 ชนิด ประเภทผลไม้ 34 ชนิด ประเภทสัตว์ 36 ชนิด และประเภทอาหารสำเร็จรูป กับข้าว และเครื่องปรุง 35 ชนิด ทรัพยากรอาหารเหล่านี้เกิดขึ้นทั้งจากการที่ชาวบ้านผลิตเองทั้งในพื้นที่รอบบ้าน สวน ไร่ และจากการซื้อหาจากแหล่งอาหารต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยชุมชนไม่มีการพึ่งพาทรัพยากรอาหารจากแหล่งธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ เป็นต้น

1) การจำแนกประเภททรัพยากรอาหารในชุมชน

1.1) ทรัพยากรอาหารประเภทพืชผัก

ทรัพยากรอาหารประเภทนี้มีจำนวนชนิดมากที่สุด อาหารประเภทนี้เป็นอาหารที่ชาวบ้านมีการปลูกเองบริเวณบ้านและซื้อหาจากตลาดนอกชุมชนเพื่อนำมาประกอบอาหารในครอบครัวสามารถจำแนกพืชผักออกเป็น 7 ประเภท และมีชนิดพืชผักทั้งหมด 65 ชนิด ดังแสดงในตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2 การมีอยู่ของทรัพยากรอาหารประเภทพืชผัก

ประเภท	ชนิดทรัพยากรอาหารประเภทพืชผัก	
	ชนิดที่ผลิตเอง	ชนิดที่ซื้อหาจากตลาด
ไม้ยืนต้น	ขี้เหล็ก สะเดา มะรุม กระจิน มะกรูด มะนาว สะตอ	มะกรูด มะนาว สะตอ เนียง ผักเหริยง
ไม้พุ่ม	พริกขี้หนู มะเขือพวง ชะอม มะเขือเปราะ มะเขือยาว ตะไคร้ ชะเพรา โหระพา ผักเหริยง	มะเขือเปราะม่วง มะเขือยาว มะเขือยาวม่วง หน่อไม้ หน่อไม้ฝรั่ง พริกขี้ฟ้า
ตารางที่ 4-2 (ต่อ) พชตมต๑๑	แวงตุง ผักบุงจิ้น ผักโขม	ผักกาดขาว คะน้า กะหล่ำปลี กะหล่ำปลีม่วง ผักกาดหอม บลอคโคลี
พืชน้ำ	ผักชีล้อม ผักหวาน	ผักแว่น ผักน้ำ ผักกระเฉด สายบัว ผักบุงไทย ผักกูด
ไม้เลื้อย	ถั่วพู ตำลึง ถั่วฝักยาว	มะระจีน มะระขี้นก พักเขียว พักทอง ย่านนาง บวบเหลี่ยม พักข้าว ถั่วฝักยาว ถั่วฝักยาวม่วง ถั่วลิ้นเตา แตงกวา
พืชหัว	มันเทศ กระจาย	มันสำปะหลัง เผือก หอม กระจเทียม ขมิ้น
เห็ด	เห็ดนางฟ้า	เห็ดเข็มทอง เห็ดหูหนู เห็ดขาว

ประเภท	ชนิดทรัพยากรอาหารประเภทพืชผัก	
	ชนิดที่ผลิตเอง	ชนิดที่ซื้อจากตลาด
รวม	27 ชนิด	42 ชนิด

1.2) ทรัพยากรอาหารประเภทไม้ผล

ทรัพยากรอาหารประเภทนี้ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านซื้อจากท้องตลาดและมีการบริโภคตามฤดูกาลตลอดปี แม้จะมีการปลูกไม้ผลไว้บริเวณบ้านบ้างแต่ก็ปลูกไว้เพื่อร่มเงาเป็นหลัก เพราะไม้ผลบริเวณบ้านไม่ให้ผลผลิตดีเท่าที่ควรและมีการปลูกเพียงชนิดละ 1 ต้นเท่านั้นเพราะมีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ โดยผู้วิจัยแบ่งไม้ผลไว้ 2 ประเภท มีทั้งหมด 34 ชนิด ดังแสดงในตารางที่ 4-3

ตารางที่ 4-3 การมีอยู่ของอาหารประเภทไม้ผล

ประเภท	ชนิดทรัพยากรอาหารประเภทไม้ผล	
	ชนิดที่ผลิตเอง	ชนิดที่ซื้อจากตลาด
ไม้ยืนต้น	ชมพู่ ฝรั่ง มะเฟือง มะพร้าว มะยม มะขาม มะม่วง ขนุน	ส้ม แอปเปิ้ล องุ่นเขียว องุ่นแดง ส้มโอ เงาะ ลางสาด ลองกอง ทูเรียน กระท้อน ลำไย มะกอก มะปริง มะปราง มะไฟ ลิ้นจี่
พืชล้มลุก	กล้วยไข่ กล้วยน้ำว้า กล้วยหิน กล้วยทอง กล้วยเล็บมือนาง มะละกอ	มะละกอ กล้วยหอม สับปะรด แตงโม ข้าวโพด
รวม	14 ชนิด	21 ชนิด

1.3) ทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์

ทรัพยากรอาหารประเภทนี้ส่วนใหญ่ชาวบ้านซื้อจากท้องตลาดและมีการเลี้ยงสัตว์ไว้ตามครอบครัวเพื่อค้าขายและเพื่อบริโภคบ้าง มีการสร้างคอกสัตว์ไว้บริเวณข้างบ้านและหลังบ้านตามความเหมาะสมของเนื้อที่ของบ้าน ซึ่งผู้วิจัยแบ่งทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์ไว้ 5 ประเภท มีทั้งหมด 36 ชนิด ดังแสดงในตารางที่ 4-4

ตารางที่ 4-4 การมีอยู่ของอาหารประเภทสัตว์

ประเภท	ชนิดทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์	
	ชนิดที่ผลิตเอง	ชนิดที่ซื้อจากตลาด
สัตว์น้ำ	ไม่มี	ปลาตุก ปลาช่อน ปลาสวาย ปลาไส้ตัน ปลาทุ ปลากะพง ปลานิล ปลาไน ปลาดูเพียน ปลาแรด ปลาโอ ปลาลิ้นหมา หอยแครง หอยแมลงภู่ หอยขม ปูดำ ปูม้า กุ้งขาว กุ้งกุลาดำ
สัตว์ปีก	เป็ด ไก่พันธุ์พื้นเมือง	นก ไก่ฟาร์ม ไช้ไก่ ไช้เป็ด
สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ	ไม่มี	กบ

แมลง	ไม่มี	แมงดา แมงกระซอน หนอนไม้ไผ่ ตั๊กแตน มดแดงและไข่มดแดง ตัวงมะพร้าว
สัตว์บก	สุกร โค	โค หมูป่า
รวม	4 ชนิด	33 ชนิด

1.4) ทรัพยากรอาหารประเภทอาหารสำเร็จรูป กับข้าว และเครื่องปรุง

อาหารประเภทนี้ชาวบ้านซื้อหามาจากร้านขายของชำในชุมชน รด 3 ล้อเคลื่อนที่ที่นำอาหารมาขายในชุมชน ร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า และตลาดภายนอกชุมชน เพื่อนำมาประกอบอาหารสำหรับครอบครัวที่มีการประกอบอาหารเอง และสำหรับครอบครัวที่ไม่มีการประกอบอาหารก็จะซื้ออาหารสำเร็จรูปประเภทกับข้าวจากตลาดนอกชุมชนมารับประทานในครอบครัว ส่วนอาหารสำเร็จรูปอย่างอื่นนั้นจะมีการซื้อมารับประทานเพียงครั้งคราวเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งอาหารหมวดหมู่นี้ไว้ 3 ประเภท มีทั้งหมด 35 ชนิด ดังแสดงในตารางที่ 4-5

ตารางที่ 4-5 การมีอยู่ของอาหารประเภทอาหารสำเร็จรูป กับข้าว และเครื่องปรุง

ประเภท	ชนิดทรัพยากรอาหารประเภทอาหารสำเร็จรูป กับข้าว และเครื่องปรุง	
	ชนิดที่ผลิตเอง	ชนิดที่ซื้อหามาจากตลาด
กับข้าว	น้ำพริก ผักลวก แกงส้ม แกง กะทิ ปลาทอด หมูทอด แกงเผ็ด ต้มกะทิ แกงเลียง	น้ำพริก ผักลวก ยำ แกงส้ม แกงกะทิ ปลาเค็ม ปลา ทอด หมูทอด แกงเผ็ด ต้มกะทิ แกงเลียง ต้มยำ
เครื่องปรุง	ไม่มี	น้ำมันพืช เกลือ น้ำตาลทราย น้ำปลา ผงปรุงรส ซอสพริก ซอสมะเขือเทศ น้ำมันหอย ผงชูรส น้ำตาลแว่น
อาหารสำเร็จรูป	ไม่มี	ข้าวสาร บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ปลากระป๋อง น้ำเปล่า น้ำอัดลม ลูกชิ้น ขนมหวาน ขนมขบเคี้ยว ลูกอม นมกล่อง น้ำผลไม้ นมข้นหวาน เบเกอรี่
รวม	9 ชนิด	35 ชนิด

ชุมชนมีการพึ่งพาระบบอาหารทั้งจากการผลิตเองในครัวเรือนและจากการซื้อขายแลกเปลี่ยนผ่านระบบตลาดทรัพยากรอาหารทั้ง 4 ประเภท คือ พืชผัก ไม้ผล สัตว์ และอาหารสำเร็จรูป กับข้าว และเครื่องปรุง รวมทั้งทั้งหมด 170 ชนิด โดยชุมชนสามารถผลิตได้เองทั้งหมด 51 ชนิด และพึ่งพาตลาดทั้งหมด 119 ชนิด โดยแหล่งอาหารในชุมชนอธิบายในหัวข้อถัดไป

2) แหล่งอาหารในชุมชน

2.1) แหล่งอาหารจากการผลิตเอง

แหล่งอาหารจากพื้นที่บริเวณรอบบ้าน จากการสอบถามชาวบ้านในชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่า
ยาง พบว่า ชาวบ้านมีการปลูกพืชผักไว้รับประทานเองบ้างบริเวณพื้นที่แคบ ๆ รอบบ้านที่มีอยู่อย่าง
จำกัด พืชผักที่ปลูกส่วนใหญ่ก็เป็นพืชผักที่ทนทานต่อสภาพแวดล้อม กล่าวคือ หลังจากการปลูกแต่ละ
ครั้งก็จะมีการดูแลและเก็บเกี่ยวจนเสร็จเรียบร้อยก็ปล่อยให้ปล่อยทิ้งไว้ และหากมีการปลูกตรงกับช่วงฤดูแล้ง

ก็จะไม่ได้รับการรดน้ำอย่างทั่วถึง ทำให้พืชผักที่ปลูกล้มตายไปบ้าง ในส่วนของอาหารที่ผลิตเอง ประเภทเนื้อสัตว์ พบว่า ชุมชนนี้มีการประกอบอาชีพการเลี้ยงสุกรซึ่งเป็นอาชีพที่โดดเด่น แต่ไม่มีการเลี้ยงไว้รับประทานเอง การเลี้ยงทั้งหมดเพื่อส่งขายเข้าโรงฆ่าสัตว์ เว้นจากสุกรที่ตายหรืออายุมาก ชาวบ้านจะฆ่าและเพื่อบริโภคเองในครอบครัวและแจกจ่ายให้เพื่อนบ้าน ในส่วนสัตว์เลี้ยงเพื่อบริโภคอื่น ๆ ชาวบ้านมีการเลี้ยงเป็ดและไก่พันธุ์พื้นเมือง เพื่อไว้รับประทานเองในครอบครัว ส่วนหนึ่งที่เหลืออาจแบ่งขายให้คนที่มาติดต่อเพื่อซื้อไปบริโภค

แหล่งอาหารจากสวนและไร่ นอกจากแหล่งอาหารที่มาจากการผลิตเองรอบบ้านแล้ว ชาวบ้านบางส่วนยังมีพื้นที่ทำกินอยู่นอกชุมชนและยังมีการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ดังกล่าวด้วยแต่เป็นส่วนน้อย หรือครอบครัวบางส่วนมีการไปเช่าพื้นที่เพาะปลูกพืชผักนอกชุมชนด้วย ซึ่งถือเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพทางเลือกหนึ่ง ผลผลิตที่เหลือจากการส่งตลาดในเมืองก็จะนำมาบริโภคในครอบครัวและแบ่งปันผลผลิตให้กับเพื่อนบ้าน

2.2) แหล่งอาหารจากการซื้อขายและแลกเปลี่ยน

ร้านค้าในชุมชน จากการสอบถามคนในชุมชนและการสำรวจโดยผู้วิจัย พบว่า มีร้านค้าทั้งหมดในชุมชน 5 ร้าน มีลักษณะเป็นร้านขายของชำทั่วไปและทุกร้านมีการขายสินค้าที่คล้ายคลึงกัน คือ ประเภทของใช้ในบ้าน ตัวอย่างเช่น สบู่ ผงซักฟอก ยาสีฟัน แก๊สหุงต้ม ไม้กวาด ไม้ถูพื้น แปรงสีฟัน เป็นต้น ประเภทอาหารสำเร็จรูป ตัวอย่างเช่น น้ำปลา บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ขนมขบเคี้ยว ลูกอม เป็นต้น และประเภทเครื่องปรุง ตัวอย่างเช่น ผงชูรส น้ำปลา น้ำตาลทราย เกลือ กะปิ เป็นต้น ซึ่งทุกร้านพบว่าไม่มีการขายอาหารประเภทพืชผักและเนื้อสัตว์ ทำให้คนในชุมชนต้องซื้อหาอาหารดังกล่าวจากแหล่งอื่นนอกชุมชน

รถสามล้อเคลื่อนที่ ในชุมชนจะมีรถสามล้อเคลื่อนที่นำอาหารเข้ามาขายถึงบริเวณหน้าบ้าน โดยทั่วไปพ่อค้าหรือแม่ค้าจะนำอาหารมาขายเวลาเย็น อาหารที่รถสามล้อเคลื่อนที่นิยมนำเข้ามาขายในชุมชน คือ ลูกชิ้นปิ้งหรือทอด น้ำหวาน น้ำอัดลม ขนมจีบ ซาลาเปา และขนมหวานชนิดต่าง ๆ แต่ไม่ได้เข้ามาขายในชุมชนทุกวัน กลุ่มที่ซื้ออาหารจากรถสามล้อเคลื่อนที่บริโภคส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเด็กในชุมชน

ตลาดสดนอกชุมชน จากการสอบถามข้อมูลการซื้อขายและการได้มาของอาหารประเภทของสด คือ เนื้อสัตว์ ผัก และวัตถุดิบอื่นในการประกอบอาหารภายในครอบครัวแต่ละมื้อ พบว่า ชาวบ้านทุกครอบครัวในชุมชนมีการซื้อหาอาหารประเภทนี้จากตลาดสดภายนอกชุมชน ได้แก่ ตลาดสดทุ่งเสา ระยะทางจากชุมชนประมาณ 500 เมตร ตลาดสดคลองเรียน ระยะทางจากชุมชนประมาณ 1 กิโลเมตร ตลาดสดเทศบาลนครหาดใหญ่ ระยะทางจากชุมชนประมาณ 3 กิโลเมตร และตลาดสดบ้านพรุ ระยะทางจากชุมชนประมาณ 6 กิโลเมตร ในส่วนของตลาดสดอื่นนอกชุมชนพบว่าชาวบ้านยังมีการซื้อหาบ้างนาน ๆ ครั้ง กรณีไปทำธุระไกล ๆ แล้วผ่านตลาดก็อาจจะมีการแวะเพื่อซื้อหาอาหารเข้ามาบริโภคที่บ้านเช่นกัน

ร้านสะดวกซื้อและห้างสรรพสินค้า นอกจากแหล่งอาหารที่ได้มาจากแหล่งซื้อขายข้างต้นนี้แล้ว พบว่า อาหารบางส่วนยังมาจากร้านสะดวกซื้อและห้างสรรพสินค้าด้วย กล่าวคือ หากมีความต้องการซื้ออาหารแบบเฉพาะเจาะจงก็อาจมีการแวะซื้อหาที่ร้านสะดวกซื้อนอกชุมชนหรือทางผ่านกลับบ้าน ได้แก่ ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น (7-eleven) และโลตัสเอ็กซ์เพรส (Lotus express) บางกรณี

หากชาวบ้านต้องการซื้อวัสดุหรือของใช้ในปริมาณครั้งละมาก ๆ จะมีการไปหาซื้อที่ห้างสรรพสินค้า และแต่ละครั้งก็จะมีอาหารมาด้วย ทั้งอาหารสำเร็จรูปและอาหารที่ต้องนำมาปรุงเพื่อประกอบเป็นอาหารในครอบครัว ได้แก่ แม็คโคร โลตัสสาขาหน้ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ บิ๊กซีเอ็กซ์ตรา เป็นต้น

การแลกเปลี่ยนอาหารกับเพื่อนบ้าน จากการสอบถามข้อมูลการแลกเปลี่ยนอาหาร พบว่า กลุ่มผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและกลุ่มชาวบ้านคนอื่น ๆ ในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนอาหารประเภทกับข้าว ผัก และผลไม้กับเพื่อนบ้านและญาติพี่น้อง ตัวอย่างเช่น บ้านที่ปลูกมะนาวก็จะแบ่งปันมะนาวให้คนอื่น ๆ ในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าอาหารยังมาจากญาติพี่น้องที่อยู่ต่างชุมชนหรือต่างจังหวัด ที่จะนำอาหารมาฝากเมื่อมาเยี่ยมคนในชุมชน สำหรับในประเด็นการได้มาของอาหารจากการขอและได้รับบริจาค ชาวบ้านให้ข้อมูลที่ตรงกันว่าไม่เคยได้รับอาหารส่วนนี้จากบุคคลหรือภาคส่วนของรัฐใด ๆ เลย

4.3.2.2 การเข้าถึงแหล่งอาหาร

จากการศึกษาการเข้าถึงแหล่งอาหารของคนในชุมชน พบว่า มีการเข้าถึงแหล่งอาหาร 2 วิธี คือ วิธีที่มาจากการผลิตเองในพื้นที่บริเวณบ้านและนอกชุมชนทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ และวิธีที่มาจากซื้อจากแหล่งค้าขายทั้งในชุมชนและนอกชุมชนและการแลกเปลี่ยนอาหารกันในชุมชนระหว่างครอบครัวที่ติดกันและแลกเปลี่ยนกับครอบครัวอื่นนอกชุมชน ซึ่งแหล่งอาหารที่ชุมชนพึ่งพาอยู่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การเข้าถึงอาหารจากการผลิตเอง

อาหารที่ได้จากการผลิตในชุมชนได้มาจากการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ พบว่า ครัวเรือนมีการเพาะปลูกพืชอาหารร่วมกับการเลี้ยงสัตว์บริเวณรอบบ้าน เพื่อเป็นอาหารในครอบครัวและชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1) การเพาะปลูก

คนในชุมชนมีการปลูกพืชหลายชนิดและหลายรูปแบบทั้งในแปลงเพาะปลูกรอบบ้านและไร่นอกชุมชน โดยนิยมปลูกเพื่อการบริโภคในชีวิตประจำวัน ซึ่งทุกครอบครัวสามารถปลูกพืชได้ในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดของตนเอง คือในครอบครัวที่มีพื้นที่บริเวณบ้านกว้างก็สามารถปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นได้แต่จำนวนครัวเรือนเหล่านี้มีค่อนข้างน้อยในชุมชน สำหรับในครอบครัวที่มีพื้นที่บริเวณบ้านแคบก็สามารถปลูกได้เฉพาะพืชล้มลุกต้นเล็ก ๆ บริเวณบ้านเท่านั้น และในครอบครัวที่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่นอกพื้นที่ชุมชนก็สามารถปลูกพืชได้หลายชนิดและแต่ละชนิดก็สามารถปลูกได้ในปริมาณที่มากซึ่งครอบครัวในลักษณะนี้มีจำนวนค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนครอบครัวในชุมชนเช่นกัน โดยขั้นตอนการปลูกพืชทั้งบริเวณรอบบ้านและพื้นที่นอกชุมชนมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยมีการอาศัยเครื่องมือที่มีในครัวเรือน ได้แก่ จอบ เสียม คราด มีดพรวน และอุปกรณ์รดน้ำ โดยมีขั้นตอนคือการเตรียมพื้นที่ การหาซื้อเมล็ดพันธุ์และต้นกล้า การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยการเก็บเกี่ยวแต่ละครั้งจะเก็บเฉพาะพอกินในครอบครัว โดยอาศัยวิธีการเก็บเกี่ยวต่าง ๆ เช่น การเด็ดส่วนยอด การเก็บผล การเก็บใบ เป็นต้น

1.2) การเลี้ยงสัตว์

คนในชุมชนส่วนใหญ่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งเป็นการเลี้ยงเพื่ออาชีพและการเลี้ยงเพื่อการบริโภคในครัวเรือน คือ มีการเลี้ยงสุกรเป็นอาชีพ และมีการเลี้ยงโค เป็ด และไก่พันธุ์พื้นเมืองเป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน ซึ่งมีทั้งการเลี้ยงแบบปล่อยและการเลี้ยงแบบระบบคอก สำหรับสุกรมีการเลี้ยงแบบระบบคอกทั้งหมด โคมีการเลี้ยงโดยในช่วงเวลากลางวันมีการปล่อยในพื้นที่สาธารณะของชุมชน และกลับเข้าคอกในเวลากลางคืน และสำหรับเป็ดและไก่พันธุ์พื้นเมืองเป็นการเลี้ยงแบบปล่อย

2) การเข้าถึงอาหารจากการซื้อขายและแลกเปลี่ยน

อาหารจากการซื้อขายถือเป็นอาหารที่มีความสำคัญที่สุดในชุมชนเพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่มีการพึ่งพาระบบตลาดทั้งหมด ทั้งจากการซื้ออาหารสำเร็จรูปและวัตถุดิบที่นำมาปรุงเป็นอาหารในครัวเรือน

2.1) การซื้อขายอาหาร

ระบบตลาดถือเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญที่สุดในชุมชนซึ่งพบว่าชุมชนมีการซื้อหาอาหารจากระบบตลาดตลอดทั้งปีทั้งจากในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่นอกชุมชนดั่งนำเสนอมาแล้วในประเด็นแหล่งทรัพยากรอาหารข้างต้น โดยการได้มาของอาหารจากการซื้อขายจำเป็นต้องอาศัยบุคคลในการเดินทางเพื่อไปหาซื้ออาหาร โดยพบว่าหน้าที่การหาซื้ออาหารไม่ได้เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่งตายตัวซึ่งทุกคนในครอบครัวสามารถหาซื้ออาหารได้ แต่แม่บ้านในครอบครัวจะมีความสามารถหาซื้ออาหารได้ดีที่สุดจากความชำนาญและรู้แหล่งอาหารที่ต้องการจะซื้อเป็นอย่างดี

2.2) การแลกเปลี่ยนอาหาร

การแลกเปลี่ยนอาหารในชุมชนเกิดขึ้นเฉพาะครอบครัวที่มีความสนิทสนมกันเท่านั้นทั้งการแลกเปลี่ยนอาหารจากการปรุงในครัวเรือนและวัตถุดิบในการประกอบอาหาร สำหรับการแลกเปลี่ยนอาหารจากภายนอกชุมชนอยู่ในรูปแบบของการที่ญาติพี่น้องนำอาหารมาฝากเท่านั้น

โดยสรุป พบว่า ชุมชนยังมีพื้นที่สำหรับสร้างแหล่งอาหารด้วยตนเองในพื้นที่เล็ก ๆ ข้างบ้าน พื้นที่นอกชุมชน และการซื้อหาอาหารทั้งอาหารสำเร็จรูปและอาหารที่ต้องนำมาประกอบเองในครอบครัว โดยทุกครอบครัวมีการประกอบอาหารเองได้ทั้งหมด และมีเพียงส่วนน้อยที่มีทั้งประกอบอาหารเองและซื้ออาหารสำเร็จรูปประเภทกับข้าวมารับประทานในครอบครัว โดยทุกครอบครัวคนที่ทำหน้าที่หาอาหารมารับประทานในครอบครัวเป็นคนคนเดียวกับคนที่ปรุงอาหารและส่วนมากจะเป็นผู้หญิงหรือแม่บ้าน ในส่วนของความเพียงพอของอาหารของแต่ละครอบครัวนั้น ชาวบ้านคิดว่าอาหารที่มีอยู่เพียงพอกับการบริโภค แต่การได้มาของอาหารในแต่ละครั้งนั้นจำเป็นต้องอาศัยเงินเพื่อให้ได้อาหารมาและอาศัยการเดินทางไปยังแหล่งอาหารนั้น ๆ ด้วย ดังนั้นการเข้าถึงอาหารของคนในชุมชนจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ คือ ระยะเวลา เงินทุน บุคคลในการหาอาหาร ความรู้ และเครื่องมือ ซึ่งทุกคนในชุมชนมีสิทธิและความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงแหล่งอาหารแต่ละแหล่งได้

4.2.3.3 การจัดการแหล่งอาหาร

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการจัดการกับแหล่งอาหารที่ผลิตเองเท่านั้น คือ แหล่งอาหารบริเวณข้างบ้านทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์และแหล่งอาหารที่มีการไปปลูกไว้นอกชุมชนเท่านั้น ส่วนแหล่งอาหารที่ได้มาจากแหล่งอื่น ๆ พบว่าชาวบ้านในชุมชนไม่มีการจัดการ

แหล่งอาหารที่ผลิตเองในครอบครัว จากการสำรวจพื้นที่ในชุมชน พบว่า ชาวบ้านมีทั้งการปลูกพืชผัก ไม้ผล และเลี้ยงสัตว์ ในส่วนของการปลูกพืชผักนั้นจะมีการใช้พื้นที่หลังบ้านยกแปลงขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่ว่างของครอบครัวปลูกทั้งพืชอายุสั้นและพืชอายุยาว มีการใช้วัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่เพื่อเพาะปลูกพืชอยู่บ้าง เช่น กะละมังร้ว กล่องโฟม ถังน้ำ หม้อ ล้อย่างรถยนต์ เป็นต้น ส่วนใหญ่ปลูกพืชจำพวกพริก มะเขือ โหระพา กะเพรา สำหรับการปลูกพืชผักที่เป็นไม้เลื้อย เช่น ถั่วฝักยาว ถั่วพู เป็นต้น ก็มีการใช้ไม้ค้ำเพื่อให้ต้นพืชเลื้อยได้ หลังจากปลูกแล้วก็มีการดูแลรักษา คือ การรดน้ำและการให้ปุ๋ย ทั้งปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมีเป็นปกติตลอดระยะเวลาการปลูก แต่มักนิยมปลูกในช่วงฤดูฝน เพราะไม่ต้องรดน้ำมาก ในส่วนของไม้ผลชนิดอื่น ๆ ที่ปลูกไว้รอบบ้านก็ปลูกไว้เพื่อให้ร่มเงาเท่านั้น แต่หากมีผลผลิตชาวบ้านก็นำมาบริโภคเช่นกัน แต่เป็นส่วนน้อย สำหรับการจัดการก็มีการให้ปุ๋ยบ้างและมีการตัดแต่งไม่ให้ดูรกจนเกินไป สำหรับการเลี้ยงสัตว์ จากที่ได้อธิบายมาข้างต้นแล้วว่า ชาวบ้านมีการเลี้ยงสัตว์เพียง 4 ชนิด คือ สุกร เป็ด โค และไก่พันธุ์พื้นเมือง ซึ่งการเลี้ยงสุกรนั้น พบว่า ชาวบ้านมีการไปปรับเศษอาหารตามร้านอาหารมาเพื่อเป็นอาหารให้กับสุกรในเวลายืนของทุกวันและนำอาหารทั้งหมดมาต้มให้สุกอีกครั้ง หลังจากนั้นก็นำไปให้สุกรในคอกกิน โดยมีการทำความสะอาดคอก รวมถึงดูแลรักษาและซ่อมแซมคอกอยู่เรื่อย ๆ ตลอดการเลี้ยงสุกรในแต่ละรุ่น และเมื่อสุกรโตจนถึงวัยที่จำหน่ายได้ชาวบ้านก็ติดต่อโรงฆ่าสัตว์ให้มารับซื้อหน้าคอก ในส่วนของไก่พันธุ์พื้นเมือง เป็ด และโค ซึ่งคนเลี้ยงจะเลี้ยงแบบปล่อยไว้ข้างบ้านและจะทำคอกไว้หลังบ้านสำหรับเป็นที่อยู่ของไก่ในเวลากลางคืน

4.2.3.4 การใช้ประโยชน์อาหาร

การประกอบอาหาร จากการที่ทุกครอบครัวสามารถประกอบอาหารเองได้เพื่อบริโภคในครอบครัว ทำให้ชาวบ้านมีอาหารไว้บริโภคในครอบครัวและเชื่อว่าครอบครัวของตนเองสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านอาหารได้ แคมีรายได้ที่เพียงพอและมีแรงงานในการทำงานเพื่อให้ได้เงินมาเพื่อซื้อหาอาหาร โดยชาวบ้านยังเชื่ออีกว่าอาหารที่ผ่านการปรุงโดยครอบครัวเองหรือเลือกซื้อมาจากท้องตลาดเป็นอาหารที่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับร่างกายได้ดีที่สุด ซึ่งอาหารที่ผ่านการปรุงในทุก ๆ มื้อ มีการบริโภคจนหมดทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าที่สุดของอาหารนั้น ๆ ในส่วนของการประกอบอาหารนั้น พบว่า ทุกครอบครัวมีอุปกรณ์สำหรับประกอบอาหารที่ครบถ้วน เช่น เตาแก๊สหุงต้ม หม้อ กระทะ เป็นต้น โดยอาหารที่มีการบริโภคมากที่สุดในชุมชนประกอบด้วย แกงส้ม ผัดผัก แกงเลียง น้ำพริกผักลวก แกงกะทิ แกงไตปลา ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังพบปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านอาหารด้วยคือ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญกระบวนการวิจัย พบว่า พืชผักและผลไม้บางชนิดเมื่อซื้อมาบริโภคแล้ว ถ้าไม่ได้ล้างหรือทำความสะอาดให้ดีเท่าที่ควร เมื่อรับประทานแล้วจะเกิดการลื่นชา แสดงว่าอาหารชนิดนั้น ๆ น่าจะมีสารพิษ จึงไม่ต้องการจะซื้อพืชผักหรือผลไม้บางชนิดที่ทานแล้วเกิดการป่วยมารับประทานอีก จากข้อมูลความมั่นคงทางอาหารในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4-6 สรุปข้อมูลความมั่นคงทางอาหารของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

การมีอยู่ของแหล่งอาหาร	ชุมชนไม่มีแหล่งอาหารที่เป็นแหล่งธรรมชาติ แหล่งอาหารที่มีมาจากการผลิตเองบ้างแต่เป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่มีการพึ่งระบบตลาดทั้งหมด ทั้งภายในและภายนอกชุมชน
การเข้าถึงแหล่งอาหาร	ในส่วนของแหล่งอาหารที่มาจากการผลิตเองจะมีทั้งใช้ในครัวเรือนและผลิตเพื่อการค้า ส่วนแหล่งอาหารที่ได้จากการซื้อขายแลกเปลี่ยนถือเป็นปัจจัยที่สำคัญ การเข้าถึงอาหารแต่ละแหล่งต้องอาศัย เงินทุน การเดินทาง และบุคคลในการหาอาหาร
การจัดการแหล่งอาหาร	ชุมชนมีการจัดการแหล่งอาหารบริเวณบ้านคือ การดูแล รักษา ทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ในส่วนของแหล่งอาหารอื่น ๆ ไม่มีการจัดการแต่อย่างใด
การใช้ประโยชน์อาหาร	ทุกคนรอบครัวในชุมชนสามารถประกอบอาหารเพื่อรับประทานในครอบครัวเองได้ โดยอาศัยอุปกรณ์ประกอบอาหารที่ครบถ้วน โดยเมนูอาหารที่นิยมบริโภคเป็นอาหารทั่วไปของภาคใต้ เช่น แกงส้ม แกงเลียง แกงไตปลา เป็นต้น

จากข้อมูลความมั่นคงทางอาหาร พบว่า ชุมชนมีการสร้างแหล่งอาหารด้วยตัวเองแต่ค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่มีการพึ่งพาอาหารจากระบบตลาด ที่ต้องอาศัยเงินทุนเป็นหลัก ซึ่งถ้าหากไม่มีเงินแล้วก็จะไม่สามารถซื้อหาอาหารไว้บริโภคได้ นอกจากนี้การพึ่งพาอาหารจากตลาดเพียงอย่างเดียวนั้นอาจทำให้ชีวิตเกิดปัญหาความเสี่ยงอื่น ๆ ตามมาได้ เช่น ปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหาร ปัญหาความปลอดภัย ปัญหาสุขภาพ ปัญหาเรื่องรายจ่าย เป็นต้น ซึ่งหากจะลดปัญหาความเสี่ยงต่าง ๆ เหล่านี้ จำเป็นที่จะต้องสร้างแหล่งอาหารด้วยตนเองเพื่อความมั่นคงทางอาหารที่จะเกิดขึ้นในครอบครัวของตนเอง โดยตอบสนองการมีอยู่ของแหล่งอาหาร เข้าถึงแหล่งอาหารนั้น ๆ ได้อย่างสะดวก สามารถจัดการแหล่งอาหารนั้นด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ และใช้ประโยชน์จากอาหารเหล่านั้นได้อย่างคุ้มค่า

4.2.4 ผลการศึกษาความต้องการการสร้างสวนสวยกินได้

จากการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ทุกคนมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมการวิจัยโดยให้เหตุผลที่คล้ายคลึงกัน คือ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่มีความน่าสนใจแปลกใหม่สำหรับชุมชน แม้ว่าชุมชนจะมีการปลูกพืชผักหรือไม้ผลอยู่บ้างแล้วแต่มีจำนวนเพียงไม่กี่ชนิด ครอบครัวเองอยากปลูกพืชผักไว้รับประทานเองอยากสร้างแหล่งอาหารด้วยตนเอง และอยากปรับภูมิทัศน์หน้าบ้านด้วยการปลูกพืชผัก โดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกคนมีพื้นฐานการปลูกและการดูแลพันธุ์ไม้ คือ ทุกคนรอบครัวมีการปลูกพืชจำพวกไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ผล และพืชผักบ้าง โดยมีการใช้อุปกรณ์ดูแลรักษาสวนที่มีในบ้าน คือ จอบ เสียม มีดพรวน กรรไกร ตัดกิ่ง มีด บัวรดน้ำ ถังรดน้ำ และสายยาง ในการดูแลรักษาพันธุ์ไม้ที่มีการปลูกไว้ในระหว่างเลิกงาน ตอนเย็นของทุกวันหรือเวลาว่างอื่น ๆ ที่เหมาะสม แต่เมื่อผู้วิจัยได้ซักถามเกี่ยวกับความรู้เรื่องการจัดสวน พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยไม่มีความรู้เรื่องวิธีการจัดสวนและมีความต้องการที่จะเรียนรู้แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการจัดสวน และผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกคนให้ข้อมูลที่เหมือนกันว่าอยากให้มีพื้นที่สวนที่เกิดจากการวิจัยในครั้งนี้อยู่บริเวณหน้าบ้านหรือพื้นที่ที่มีคนพบเห็นได้ง่าย สะดวกต่อการดูแลรักษา ใกล้แหล่งน้ำของบ้าน และสามารถเก็บเกี่ยวมาใช้ประโยชน์ได้ง่าย โดยพืชผักที่ทุก

ครอบครัวอยากปลูกและให้มีในสวนของตนเป็นพืชผักที่ครอบครัวมีการใช้ประโยชน์อยู่เป็นประจำ โดยแสดงในตารางที่ 4-7

ตารางที่ 4-7 ชนิดพืชที่ต้องการให้มีในสวนสวยกินได้

ผู้เข้าร่วม กระบวนการวิจัย	ความรู้เรื่องการปลูกพืช และการจัดสวน	ชนิดพืชเดิม บริเวณบ้าน	ชนิดพืชที่ต้องการให้มีในสวน
นายอำนาจ ณ นคร	มีความรู้เรื่องการปลูกพืชและไม่มี ความรู้เรื่องการจัดสวน	มะละกอ มะนาว มะม่วง	พริกชี้หูสวน มะเขือยาว ตะไคร้ กะเพรา
นางคล่อง พูลสวัสดิ์	มีความรู้เรื่องการปลูกพืชและไม่มี ความรู้เรื่องการจัดสวน	ไม่มี	พริกชี้หูสวน มะเขือเปราะ มะเขือยาว
นางพับ แก้วประดิษฐ์	มีความรู้เรื่องการปลูกพืชและไม่มี ความรู้เรื่องการจัดสวน	มะกรูด ถั่วพู ตำลึง มะเขือเปราะ ชะอม มะพร้าว กลัวยน้ำว่า ผักชีล้อม อ้อดิบ	ผักบุ้ง ผักชีฝรั่ง
นายณรงค์ พันทวี	มีความรู้เรื่องการปลูกพืชและไม่มี ความรู้เรื่องการจัดสวน	ขนุน มะม่วง	พริกชี้หูสวน มะเขือเปราะ ตะไคร้ คะน้า
นายอานันท์ แซ่ฮ่า	มีความรู้เรื่องการปลูกพืชและไม่มี ความรู้เรื่องการจัดสวน	มะเขือยาว มะเฟือง	พริกชี้หูสวน โหระพา กะเพรา ผักบุ้ง กวางตุ้ง คะน้า
นายสมบูรณ์ แก้วประดิษฐ์	มีความรู้เรื่องการปลูกพืชและไม่มี ความรู้เรื่องการจัดสวน	มะรุม ผักหวาน	พริกชี้หูสวน มะละกอ โหระพา กะเพรา ตะไคร้ บวบ
นางเล็ก พูลสวัสดิ์	มีความรู้เรื่องการปลูกพืชและไม่มี ความรู้เรื่องการจัดสวน	มะขาม ขนุน มะเขือเปราะ	พริกชี้หูสวน มะละกอ ผักชีฝรั่ง ผักกาด
นางแฉล้ม เสือพล	มีความรู้เรื่องการปลูกพืชและไม่มี ความรู้เรื่องการจัดสวน	มะเขือเปราะ สะเดา มะกรูด	พริกชี้หูสวน ผักเหียง ถั่วฝักยาว มะเขือเปราะ ตะไคร้ คะน้า
นางยุวดี ทองใหญ่	มีความรู้เรื่องการปลูกพืชและไม่มี ความรู้เรื่องการจัดสวน	ไม่มี	พริกชี้หูสวน ตะไคร้ ผักบุ้ง กวางตุ้ง
นายธีรวิทย์ กิตติโสภาค	มีความรู้เรื่องการปลูกพืชและไม่มี ความรู้เรื่องการจัดสวน	มะนาว กลัวยน้ำว่า กลัวยหิน	มะเขือเปราะ มะเขือยาว ผักบุ้ง
รวม		22 ชนิด	15 ชนิด

4.3 ผลการออกแบบสวนสวยกินได้

จากข้อมูลในหัวข้อที่ผ่านมาผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เพื่อเป็นผลมาสู่การออกแบบสวน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอถึงผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว และในส่วนของผลการออกแบบสวนจะอธิบายถึง ผลการสำรวจพื้นที่สร้างสวน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพันธุ์พืช ผลของการใช้หลักศิลปะในการออกแบบ และผลของรูปแบบสวนทั้งแบบมูบมบและแนวตั้ง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

จากข้อมูลความต้องการชนิดพืชที่ต้องการให้มีในสวน พบว่า มีชนิดพืชผักทั้งหมด 15 ชนิด ได้แก่ พริกชี้หูสวน มะเขือเปราะ มะเขือยาว ตะไคร้ กะเพรา ผักบุ้ง ผักชีฝรั่ง คะน้า โหระพา กวางตุ้ง บวบ ผักกาด ผักเหียง และถั่วฝักยาว และผลไม้จำนวน 1 ชนิด คือ มะละกอ และจากการที่ผู้วิจัยได้คำนึงถึงประเด็นความมั่นคงทางอาหารที่จะเสริมสร้างให้กับครอบครัวแต่ละครอบครัวพบว่า การปลูกพืชชนิดนี้อาจไม่สามารถเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับครอบครัวได้ ผู้วิจัยจึงได้

พิจารณาเพิ่มเติมชนิดพืชในพื้นที่สวนที่สร้างขึ้น โดยคำนึงถึงเมนูอาหารที่ครอบครัวนั้น ๆ บริโภคอยู่เป็นประจำและขนาดของพื้นที่ที่จะสร้างสวนด้วย ทั้งนี้พืชที่ผู้วิจัยเพิ่มเติมให้มีชนิดพืชทั้งหมด 28 ชนิด โดยประกอบด้วยชนิดผักและสมุนไพรที่เพิ่มเติมจากเดิมจำนวน 13 ชนิด คือ มะเขือพวง ขมิ้น ผักน้ำ มะเขือเทศ ข่า มะกรูด หมุย ต้นหอม ผักชี ผักหวาน ตำลึง และพริกไทย และชนิดที่จัดเป็นผลไม้ 1 ชนิด คือ สับปะรด แสดงในตารางที่ 4-8

ตารางที่ 4-8 ชนิดพืชที่เพิ่มเติมจากเมนูอาหาร

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	เมนูอาหารที่บริโภคเป็นประจำ	ชนิดพืชที่ต้องการให้มีในสวน	พืชที่เพิ่มเติมโดยคำนึงถึงเมนูอาหารที่บริโภคเป็นประจำ
นายอำนาจ ณ นคร	ผัดผัก	พริกขี้หนูสวน มะเขือยาว ตะไคร้ กะเพรา	ผักกาด ผักน้ำ
นางคล่อง พูลสวัสดิ์	แกงกะทิ	พริกขี้หนูสวน มะเขือเปราะ มะเขือยาว	ตะไคร้ โหระพา ผักบุ้ง
นางพับ แก้วประดิษฐ์	แกงกะทิ	ผักบุ้ง ผักชีฝรั่ง	พริกขี้หนูสวน ถั่วฝักยาว ตะไคร้ มะเขือพวง บวบ
ตารางที่ 4-8 (ต่อ)	ผัดเผ็ด	พริกขี้หนูสวน มะเขือเปราะ ตะไคร้ กระชาย	ถั่วฝักยาว พริกไทย โหระพา
นายฮานันกัน แซ่อ่า	แกงเลียง	พริกขี้หนูสวน โหระพา กะเพรา ผักบุ้ง กวางตุ้ง กระชาย	ผักเหียง ตำลึง มะเขือเปราะ ผักหวาน
นายสมบูรณ์ แก้วประดิษฐ์	แกงจืด	พริกขี้หนูสวน มะละกอ โหระพา กะเพรา ตะไคร้ บวบ	ตำลึง ผักกาด ต้นหอม ผักชี
นางเล็ก พูลสวัสดิ์	แกงส้ม ผัดผัก	พริกขี้หนูสวน มะละกอ ผักชีฝรั่ง ผักกาด	มะละกอ สับปะรด ขมิ้น กวางตุ้ง ผักเหียง ผักบุ้ง กระชาย
นางแฉล้ม เสือพล	แกงส้ม ผัดผัก	พริกขี้หนูสวน ผักเหียง ถั่วฝักยาว มะเขือเปราะ ตะไคร้ กระชาย	มะละกอ ขมิ้น สับปะรด ผักบุ้ง ผักเหียง กวางตุ้ง กระชาย
นางยุวดี ทองใหญ่	แกงส้ม น้ำพริก- ผักเคี้ยว	พริกขี้หนูสวน ตะไคร้ ผักบุ้ง กวางตุ้ง	มะละกอ ขมิ้น สับปะรด มะเขือพวง มะเขือเปราะ ถั่วฝักยาว หมุย บวบ
นายธีรวิทย์ กิตติโสภาค	ผัดผัก ต้มยำ	มะเขือเปราะ มะเขือยาว ผักบุ้ง	ถั่วฝักยาว มะเขือยาว ผักเหียง กระชาย พริกขี้หนูสวน มะกรูด ข่า มะเขือเทศ ตะไคร้ ต้นหอม ผักชี ผักชีฝรั่ง
รวม		15 ชนิด	28 ชนิด

ข้อมูลชนิดพืชที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยต้องการให้มีในพื้นที่สวนและข้อมูลชนิดพืชที่ผู้วิจัยแนะนำให้ปลูกเพิ่มเติมตามขนาดพื้นที่ที่มีโดยคำนึงถึงเมนูอาหารที่บริโภคเป็นประจำนั้น เพื่อเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหารมากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยนำข้อมูลส่วนนี้ไปเพื่อเป็นการประกอบการในการออกแบบสวนที่มีความเหมาะสมกับแต่ละครอบครัว

4.3.2 ผลการออกแบบสวนสวยกันได้

สำหรับการออกแบบสวนผู้วิจัยอาศัยการเข้าใจถึงลักษณะพื้นที่และความต้องการของเจ้าของบ้านหรือผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย การออกแบบสวนครั้งนี้เป็นการนำพืชผักมาจัดองค์ประกอบตามหลักการจัดสวนเพื่อสร้างความสวยงามให้กับพื้นที่และเป็นแหล่งอาหารให้กับครอบครัวของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย โดยการสร้างสวนเป็นลักษณะสวนขนาดเล็กบริเวณพื้นที่บริเวณบ้านทั้งติดกับตัวอาคารและห่างจากตัวอาคาร เพื่อเสนอต่อผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.2.1 ผลการสำรวจสถานที่

จากการสำรวจพื้นที่ที่สามารถสรุปได้ตามประเด็นต่อไปนี้

ขนาดพื้นที่ จากการศึกษาขนาดของการสร้างสวน พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีพื้นที่สร้างสวนขนาดเล็กที่สุดคือ 1x1 ตารางเมตร ตำแหน่งของสวนส่วนใหญ่อยู่บริเวณหน้าบ้านและข้างบ้านตามความเหมาะสมของพื้นที่ว่าง การออกแบบสวนในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีการออกแบบสวนที่มีขนาด 1x1 ตารางเมตร และ 2x2 ตารางเมตร เพื่อสะดวกและง่ายต่อการนำแบบแปลนสวนไปใช้ในงานอื่น ๆ ต่อไปด้วย

ทิศทาง พื้นที่ตั้งของชุมชนตั้งตามขวางในแนวทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ทำให้พื้นที่สร้างสวนส่วนใหญ่สามารถรับแสงแดดได้ตลอดทั้งวัน และมี 2 พื้นที่สร้างสวนอยู่ใต้ร่มไม้เดิมทำให้ได้รับแสงแดดเพียงรำไร ผู้วิจัยจึงต้องออกแบบสวนโดยคำนึงถึงชนิดพืช ตำแหน่งการปลูก และความต้องการแสงด้วย

สภาพดิน จากการศึกษาสภาพเนื้อดิน พบว่า พื้นที่สร้างสวนของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย 9 ครัวเรือน มีลักษณะดินเป็นดินร่วน และอีก 1 ครัวเรือนเป็นลักษณะดินร่วนปนทราย โดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยก็ได้พยายามนำดินร่วนจากบริเวณอื่นของบ้านมาเติมในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ภูมิอากาศ ชุมชนมีลักษณะอากาศ 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน จากการสอบถามผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย พบว่า การปลูกพืชผักจะทำได้ดีในฤดูร้อนโดยพืชผักอายุยาวทุกชนิดจะมีอายุอยู่ได้ตลอดปี สำหรับในช่วงของฤดูฝนก็สามารถปลูกได้เช่นกันเพราะหลายปีที่ผ่านมาฝนไม่ตกชุกตลอดฤดูกาล แต่หากเกิดปัญหาฝนตกชุกก็สามารถหาวิธีป้องกันพันธุ์พืชและแปลงผักโดยการใช้ตาข่ายหรือทางมะพร้าวที่มีอยู่ข้างแปลงผักก็จะสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

4.3.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพันธุ์พืช

จากข้อมูลพันธุ์พืชทั้ง 28 ชนิดที่จะปลูกในสวนที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลไว้ในหัวข้อที่ 4.3.1 ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ลักษณะต่าง ๆ ของพืช เพื่อใช้ในการออกแบบสวนให้เหมาะสม ดังแสดงในตารางที่ 4-9

ตารางที่ 4-9 ชนิดและลักษณะของพืชที่ใช้ในกระบวนการออกแบบสวน

ชนิดพืช	อายุพืช ¹	ความสูง ¹	เรือนยอด ¹	ผลผลิต	ผิวสัมผัส	สี	ลักษณะ ²	รูปทรง
กวางตุ้ง	30-45 วัน	30 ซม.	15 ซม.	ต้นและใบ	หยาบ	เขียวอ่อน	ไม้ล้มลุก	พุ่มเตี้ย
กะเพรา	ตลอดปี	60 ซม.	20 ซม.	ใบ	ละเอียด	เขียวอ่อน	ไม้ล้มลุก	พุ่ม
ขมิ้น	ตลอดปี	45 ซม.	30 ซม.	เหง้า	หยาบ	เขียวอ่อน	ไม้ล้มลุก	สูง

ตารางที่ 4-9 (ต่อ)

ข้า	ตลอดปี	100 ซม.	50 ซม.	เหง้า	หยาบ	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	พุ่ม
คะน้า	30-45 วัน	30 ซม.	15 ซม.	ต้นและใบ	หยาบ	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	พุ่มเตี้ย
ต้นหอม	40-60 วัน	20 ซม.	5 ซม.	ต้นและใบ	ละเอียด	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	สูง
ตะไคร้	ตลอดปี	40 ซม.	40 ซม.	ต้น	ละเอียด	เขียวอ่อน	ไม้ล้มลุก	พุ่ม
ตำลึง	ตลอดปี	200 ซม.	15 ซม.	ยอด	หยาบ	เขียวเข้ม	ไม้เถา	สูง
ถั่วฝักยาว	90 วัน	200 ซม.	20 ซม.	ฝัก	หยาบ	เขียวเข้ม	ไม้เถา	สูง
บวบก	ตลอดปี	5 ซม.	5 ซม.	ใบ	ละเอียด	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	พุ่มเตี้ย
ผักกาด	30-45 วัน	30 ซม.	20 ซม.	ใบ	หยาบ	เขียวอ่อน	ไม้ล้มลุก	พุ่มเตี้ย
ผักชี	40-60 วัน	20 ซม.	5 ซม.	ใบ	ละเอียด	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	สูง
ชนิดพืช	อายุพืช¹	ความสูง¹	เรือนยอด¹	ผลผลิต	ผิวสัมผัส	สี	ลักษณะ²	รูปทรง
ผักชีฝรั่ง	60-90 วัน	10 ซม.	5 ซม.	ใบ	ละเอียด	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	กลม
ผักน้า	ตลอดปี	15 ซม.	5 ซม.	ต้นและใบ	ละเอียด	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	พุ่มเตี้ย
ผักบุ้งจีน	30-45 วัน	30 ซม.	10 ซม.	ต้นและใบ	ละเอียด	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	สูง
ผักหวาน	ตลอดปี	120 ซม.	20 ซม.	ยอด	ละเอียด	เขียวเข้ม	ไม้พุ่ม	สูง
ผักเหียง	ตลอดปี	150 ซม.	40 ซม.	ยอด	หยาบ	เขียวเข้ม	ไม้พุ่ม	สูง
พริกขี้หนู	60-90 วัน	120 ซม.	50 ซม.	ผล	ละเอียด	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	พุ่ม
พริกไทย	ตลอดปี	200 ซม.	15 ซม.	ผล	หยาบ	เขียวเข้ม	ไม้เถา	สูง
มะกรูด	ตลอดปี	150 ซม.	60 ซม.	ใบ	ละเอียด	เขียวเข้ม	ไม้พุ่ม	สูง
มะเขือเทศ	60-80 วัน	50 ซม.	40 ซม.	ผล	ละเอียด	เขียวอ่อน	ไม้ล้มลุก	สูง
มะเขือเปราะ	60-85 วัน	50 ซม.	30 ซม.	ผล	หยาบ	เขียวอ่อน	ไม้ล้มลุก	พุ่ม
มะเขือพวง	60-85 วัน	80 ซม.	60 ซม.	ผล	หยาบ	เขียวอ่อน	ไม้ล้มลุก	พุ่ม
มะเขือยาว	80 วัน	50 ซม.	40 ซม.	ผล	หยาบ	เขียวอ่อน	ไม้ล้มลุก	พุ่ม
มะละกอ	90 วัน	200 ซม.	100 ซม.	ผล	หยาบ	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	สูง
สับปะรด	ตลอดปี	40 ซม.	40 ซม.	ผล	หยาบ	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	กลม
หนุ่ย	ตลอดปี	50 ซม.	20 ซม.	ยอด	ละเอียด	เขียวเข้ม	ไม้พุ่ม	สูง
โหระพา	ตลอดปี	60 ซม.	20 ซม.	ใบ	ละเอียด	เขียวเข้ม	ไม้ล้มลุก	พุ่ม

ที่มา : ¹ ช่อขวัญ วงศ์สุวรรณ (2544) และ ² จิราภา จอมไธสง (2551)

อายุพืช คือ ระยะเวลาและความสามารถในการเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยพืชอายุสั้นเก็บเกี่ยวได้เพียงครั้งเดียว เช่น กวางตุ้ง คะน้า ผักกาด เป็นต้น และพืชบางชนิดหลังจากเก็บเกี่ยวครั้งแรกแล้วสามารถเก็บเกี่ยวได้เพียงไม่กี่ครั้งหลังจากนั้น เช่น มะเขือเทศ มะเขือยาว เป็นต้น ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การเก็บเกี่ยว ดูแล และบำรุงรักษาด้วย แต่พืชบางชนิดหลังปลูกสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดทั้งปี เช่น ข้า ผักเหียง มะกรูด หนุ่ย เป็นต้น **ความสูง** คือ ความสูงที่เกิดจากการประมาณโดยผู้วิจัยที่ตัดแต่งให้พันธุ์พืชมีความสูงที่เหมาะสมใกล้เคียงกับธรรมชาติของพันธุ์ไม้นั้นมากที่สุดเพื่ออำนวยความสะดวกจัดสัดส่วนของสวน **เรือนยอด** คือ ระยะประมาณเส้นผ่านศูนย์กลางของพันธุ์พืชแต่ละชนิดเมื่อมองจากมุมบน **ผลผลิต** คือ ส่วนต่าง ๆ ที่ได้จากพันธุ์พืชนั้น ๆ มาบริโภคหรือใช้ประโยชน์ **ผิวสัมผัส** คือ ลักษณะของใบตามองค์ประกอบศิลป์ โดยผิวสัมผัสหยาบ คือ ใบที่มีลักษณะที่ใหญ่และยาวและผิวสัมผัสละเอียด คือ ลักษณะใบที่มีรูปร่างเล็กจะยาวหรือสั้นก็ได้ **สี** คือ ลักษณะภาพรวมของสีใบที่

พันธุ์พืชชนิดนั้น ๆ มีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงลักษณะสีของยอดอ่อน และลักษณะคือ การจำแนกพืชอย่างง่าย โดยไม้ล้มลุก คือ พืชที่มีใบและก้านตายราบลงถึงพื้นดินเมื่อเสร็จสิ้นฤดูกาลปลูกหรือเก็บเกี่ยวและเมื่อออกดอกหรือผลแล้วสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูกได้ในปีต่อไป ซึ่งไม้ล้มลุกอาจเป็นพืชปีเดียว ไม้พุ่ม คือ พืชอายุหลายปีมีลำต้นแตกขยายเป็นพุ่มและเตี้ย อาจขึ้นอยู่กับสภาพการเจริญเติบโตรวมทั้งการตัดแต่งโดยตั้งใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยก็ได้ ไม้เถา คือ พืชที่มีลักษณะของลำต้นที่พิเศษและเปลี่ยนรูปร่างได้โดยการเลื้อยทอดไปตามวัสดุหรือพันธุ์ไม้ชนิดอื่น ๆ และรูปทรงของพืชชนิดต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยได้แบ่งรูปทรงตามการมองเห็น เช่น ทรงสูง ตัวอย่างเช่น มะละกอ หนุ่ย เป็นต้น ทรงพุ่มเตี้ย ตัวอย่างเช่น ผักกาด กวางตุ้ง เป็นต้น ทรงพุ่ม ตัวอย่างเช่น ตะไคร้ ฆ่า เป็นต้น ทรงกลม ตัวอย่างเช่น สับปะรด เป็นต้น

4.3.2.3 ผลการเขียนเค้าโครงของแปลนโดยอาศัยหลักศิลปะการจัดสวน

การเริ่มเขียนแบบแปลนจากการอาศัยข้อมูลลักษณะพันธุ์พืชทั้ง 28 ชนิดที่แยกอยู่ในพื้นที่สวนของแต่ละครอบครัวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยทฤษฎีและหลักศิลปะในการออกแบบเป็นตัวควบคุมการออกแบบประกอบด้วย เส้น รูปร่าง สี สัน ผิวดมผัด ความกลมกลืน รูปแบบ เวลา และหลักจิตวิทยา สำหรับหลักศิลปะการออกแบบอื่น ๆ ได้แก่ สัดส่วนและการแบ่งพื้นที่จัดสวน ไม่สามารถนำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการสร้างสวนขนาดเล็กในงานวิจัยนี้ได้ เนื่องจากหลักการดังกล่าวต้องใช้กับพื้นที่สวนที่มีขนาดใหญ่ เช่น อุทยาน สวนสาธารณะ ลานบ้าน เป็นต้น เหมาะสำหรับสวนที่มีการปลูกต้นไม้ขนาดใหญ่และสวนต้องมีพื้นที่โล่งเพื่อการสร้างสนามหญ้า โดยหลักศิลปะการออกแบบสวนสามารถอธิบายได้ดังนี้

เส้น การใช้ลักษณะเส้นเพื่อการออกแบบในการสร้างสวนโดยทั่วไปไม่นิยมใช้เส้นตรงเพียงอย่างเดียว เพราะเส้นตรงให้ความรู้สึกแข็งกระด้างและตรงไปตรงมา โดยทั่วไปนิยมใช้เส้นโค้งสำหรับทางเดิน บ่อน้ำ ศาลา แต่การสร้างสวนในงานวิจัยนี้เป็นการสร้างพื้นที่สวนขนาดเล็กเพื่อประกอบตัวอาคารเท่านั้น ผู้วิจัยจึงอาศัยลักษณะของเส้นโค้งในการวางชนิดพันธุ์พืชภายในแปลง เพื่อให้ความรู้สึกที่เปลือยเปลienเห็นแล้วรู้สึกไม่เบื่อและผู้วิจัยยังใช้เส้นต่าง ๆ ได้แก่ เส้นตรงและวงกลม เพื่อทำให้เกิดความสัมพันธ์กัน เพราะเส้นต่าง ๆ ที่ประกอบกันทำให้เกิดรูปร่างได้

รูปร่าง รูปร่างเป็นส่วนประกอบที่เกิดขึ้นในสวน ไม่ว่าจะรูปร่างของพันธุ์พืชแต่ละชนิด รูปร่างของพันธุ์พืชที่อยู่รวม ๆ กัน หรือรูปร่างของวัสดุปลูกที่ได้จากวัสดุเหลือใช้ในครัวเรือน ก็ควรมีความกลมกลืนกันทั้งสวน ซึ่งการออกแบบสวนในการวิจัยนี้เป็นลักษณะการออกแบบสวนแบบธรรมชาติ คือ มีการออกแบบและกำหนดเส้นสายที่เป็นอิสระตามธรรมชาติ เพราะฉะนั้นเส้นจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดทิศทางของสวนและรูปร่างที่จะทำให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ เช่นกัน

สี การจัดธีมสีของต้นไม้และองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในสวนนับเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยการออกแบบสวนจากการวิจัยเป็นการใช้พืชผัก ซึ่งมีธีมสีเขียว พบว่า สีเขียวเป็นสีที่ทำให้พื้นที่สวนดูสบายตา ในขณะที่เดียวกันผลผลิตที่เกิดจากพืชผักอาจเป็นการสร้างสีสันให้เกิดจุดที่น่าสนใจภายในสวนได้ เช่น ผลของมะเขือเทศแก่ที่มีสีเขียวและสีแดงเมื่อผลสุก ผลของมะเขือเปราะที่มีทั้งสีขาว สีเขียว และสีม่วง ยอดของผักเหียงที่มีสีแดงอ่อน เป็นต้น นอกจากนี้พืชผักแต่ละชนิดมีลักษณะใบสีเขียวที่แตกต่างกันทั้งเขียวอ่อนและเขียวเข้ม เมื่อนำมาจัดรวมกันก็ทำให้เกิดความน่าสนใจเช่นกัน

ผิวสัมผัส พืชผักแต่ละชนิดมีลักษณะรูปฟอร์มหรือรูปทรง ขนาดของต้น ใบ ดอก และผล ที่ต่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็ทำให้เกิดความรู้สึกที่ต่างกัน คือ พืชที่มีผิวสัมผัสหยาบลักษณะใบและลำต้นใหญ่ จะให้ความรู้สึกที่กระด้าง เกะกะ รุ่มร่าม รกตา ส่วนผิวสัมผัสละเอียดลักษณะใบและลำต้นเล็ก ให้ความรู้สึกสบายตา สดชื่น นุ่มนวล การออกแบบสวนแต่ละสวนในครั้งนี้อยู่จึงออกแบบสวนให้มีพืชที่มีผิวสัมผัสที่ทั้งหยาบและละเอียดมีความสัมพันธ์กัน

ความกลมกลืน การออกแบบมีการคำนึงถึงข้อมูลความกลมกลืน ในประเด็นของพื้นที่สร้างสวนที่กลมกลืนกับตัวบ้าน ซึ่งสวนที่เกิดขึ้นมีทั้งสวนลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัสเดี่ยว ๆ บริเวณบ้านและลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่ต่อกันจนเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าตามขนาดพื้นที่สร้างสวนที่ไม่กว้างมากรวมกับสภาพแวดล้อมเดิม นอกจากความกลมกลืนกับตัวบ้านแล้ว พื้นที่สวนแต่ละรูปแบบมีการจัดวางและปลูกพันธุ์พืชในกลุ่มเดียวกันและต่างกลุ่มที่มีความสูงเตี้ยที่แตกต่างกัน ขนาดต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็กที่ต่างกัน รูปร่างใบที่มีทั้งลักษณะใบใหญ่ เล็ก ยาว และกลมที่ต่างกัน นำมาจัดวางที่ให้ความรู้สึกที่มีความกลมกลืนกันทั้งสวน

รูปแบบ การออกแบบสวนทั้ง 10 รูปแบบเป็นการยึดแบบ informal style กล่าวคือ การสร้างสวนที่ไม่เน้นรูปทรงเรขาคณิต อาศัยหลักการสมดุลในการจัดวางหรือการจัดวางที่พอดีไม่เน้น 2 ข้างที่เท่ากัน มีการใช้เส้นโค้งมากกว่าเส้นตรง โดยรูปทรงของต้นไม้ก็ปล่อยให้ป็นรูปทรงที่อิสระ มีการตัดแต่งบ้างแต่ไม่เสียรูปทรงตามธรรมชาติ

เวลา เวลาถือเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยใช้ออกแบบสวนและทำความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย คือ พันธุ์พืชแต่ละชนิดต้องการเวลาในการเจริญเติบโตที่ต่างกัน พืชอายุสั้นอาจมีการเจริญเติบโตและเก็บบริโภคได้แล้วในขณะที่พืชอายุยาวบางชนิดยังไม่เจริญเติบโต ความสมบูรณ์ของสวนจึงต้องใช้เวลาพอสมควร การออกแบบสวนเป็นเป็นเรื่องของการจินตนาการถึงภาพและตำแหน่งของพันธุ์พืชในสวนที่มีความสมบูรณ์และสวยงามแล้ว

หลักจิตวิทยาในการออกแบบ การออกแบบสวนเกิดจากความต้องการและความเห็นชอบของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่าน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ สวนเป็นแหล่งอาหารของครอบครัวและสามารถสร้างทัศนียภาพบริเวณรอบบ้านให้ดีขึ้น โดยรูปแบบสวนที่เกิดขึ้นผ่านการออกแบบที่มีความสวยงาม เกิดจากแรงบันดาลใจ ความผ่อนคลาย และเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่าน

สำหรับการเขียนเค้าโครงแบบแปลนสวนครั้งนี้ ผู้วิจัยอาศัยการกำหนดพื้นที่จริงตามพื้นที่ว่างของแต่ละครอบครัว โดยการสมมติการวางตำแหน่งพันธุ์พืชต่าง ๆ พร้อมเขียนแบบแปลน และหลังจากนำแบบแปลนนำเสนอเพื่อทำการตรวจสอบ พบว่า ได้รับข้อเสนอแนะดังนี้ เค้าโครงแบบสวนทั้ง 10 รูปแบบมีความสวยงาม ชัดเจน และดูเป็นระเบียบ แต่หากมีการเปลี่ยนแปลงหรือย้ายพันธุ์ไม้ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น พันธุ์ไม้ที่ต้องการน้ำมากอยู่ใกล้กันจะง่ายต่อการให้น้ำ พันธุ์ไม้ที่ต้องการแสงมากควรปลูกในพื้นที่แสงจัดหรือพันธุ์ไม้ไม่ชอบแสงก็ควรปลูกได้ร่มไม้อื่น ๆ ในสวน เป็นต้น และหากมีการเพิ่มเติมชนิดพืชเข้าไปในสวนตามความเหมาะสมก็จะทำให้รูปแบบและการใช้ประโยชน์ดียิ่งขึ้น ซึ่งจากเค้าโครงแบบแปลนสวนและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะเหล่านี้ไปปรับปรุงเพื่อออกแบบแปลนสวนที่สมบูรณ์อีกครั้ง

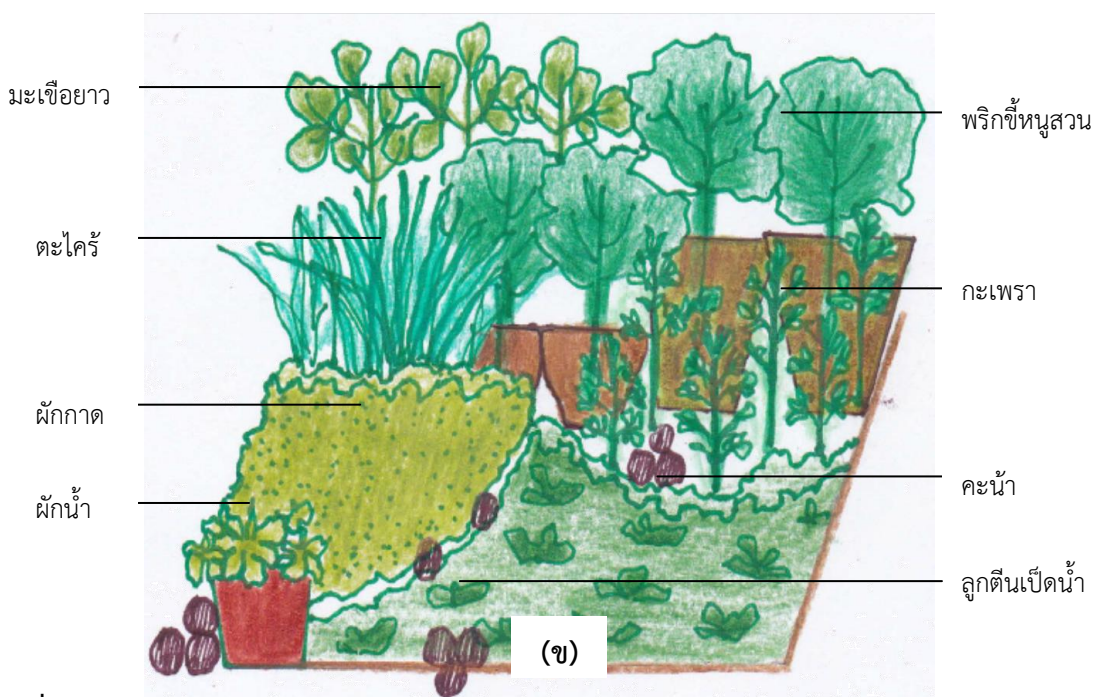
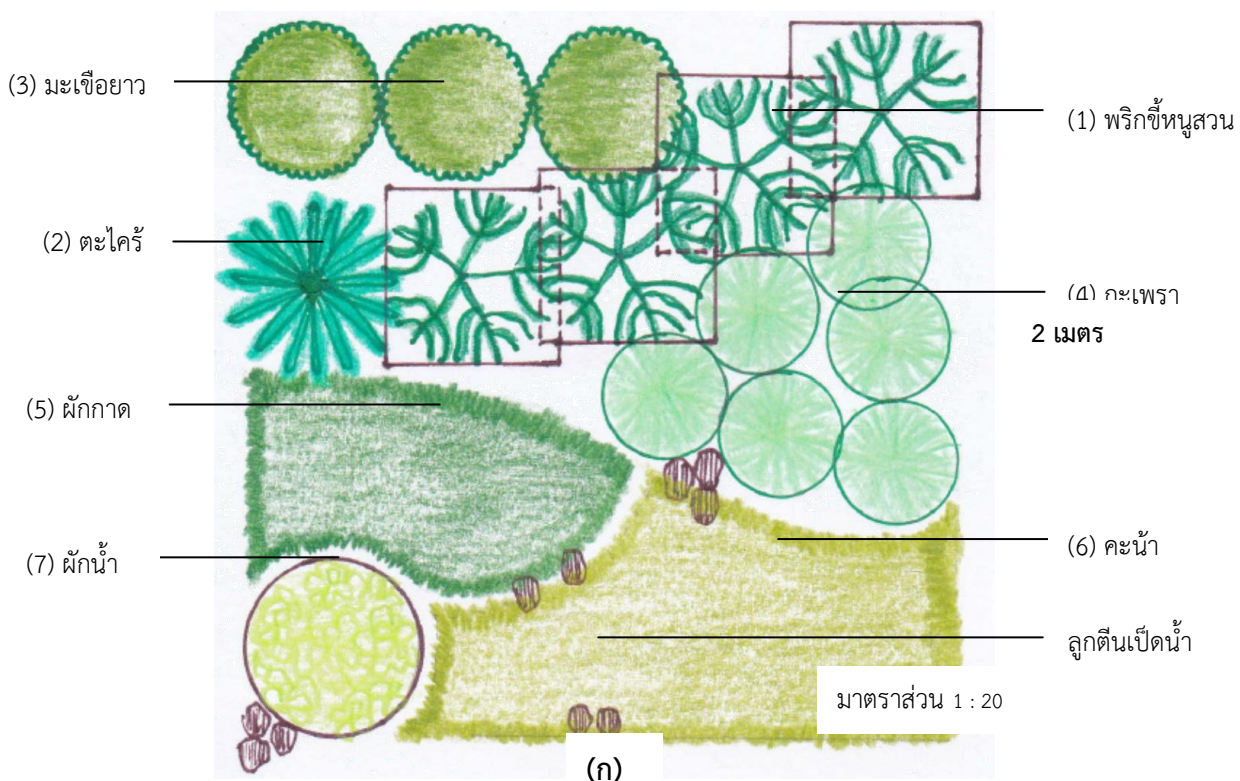
4.3.2.4 ผลการออกแบบและเขียนแบบแปลนสวนฉบับสมบูรณ์

การออกแบบหรือการเขียนแบบแปลนเป็นการคิดสร้างจินตนาการล่วงหน้า โดยอาศัยข้อมูลระหว่างข้อมูลสถานที่และความต้องการของเจ้าของบ้านหรือผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้แบบแปลนที่ออกมาเป็นรูปแบบที่ผู้ดูสามารถเข้าใจได้ง่าย ทั้งนี้ต้องอาศัยความสามารถและศิลปะในการเขียนแบบด้วย

การเขียนแบบแปลนแต่ละสวนผู้วิจัยได้อาศัยเครื่องมือหลายชนิด ได้แก่ ปากกาเขียนแบบ ดินสอ แผ่นเพลต ไม้บรรทัด ยางลบ และสีไม้ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเครื่องมือต่าง ๆ รวมถึงวิธีใช้เพื่อให้ได้แบบสวนที่คมชัด เข้าใจง่าย และมีความสวยงาม โดยการออกแบบผู้วิจัยได้ทำการออกแบบทั้งรูปแบบแปลนที่เขียนมองจากด้านบนลงมา (top view) ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นขอบเขตรูปร่าง ตำแหน่งที่ตั้ง และทิศทางขององค์ประกอบต่าง ๆ ในสวน และรูปแบบแปลนแนวตั้งที่เขียนโดยกำหนดพื้นดินเป็นระดับสายตา สามารถแสดงให้เห็นความมีมิติ ความสูงต่ำ ความยาว ความกว้าง ขนาดต้นไม้ และส่วนประกอบต่าง ๆ ในสวน เพื่อให้การเขียนแบบสวยงามและเป็นระเบียบ ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์ของพันธุ์ไม้ทั้ง 28 ชนิดด้วยตัวเอง เนื่องจากไม่มีการกำหนดสัญลักษณ์ของพันธุ์ไม้แบบมาตรฐานสากลไว้ ซึ่งแบบแปลนแต่ละแบบ พบว่า มีพันธุ์พืชมากกว่า 5 ชนิด ผู้วิจัยจึงเลือกการใช้ตัวเลขแทนชนิดของพันธุ์พืช โดยมีรายชื่อและจำนวนต้นตามตัวเลขนั้น ๆ บรรยายอยู่ด้านล่างของแปลนอีกครั้ง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยซึ่งเป็นคนนำแบบแปลนไปศึกษาและจัดสวนสามารถอ่านและเข้าใจได้ง่ายที่สุด

การเขียนแบบพันธุ์พืชในแปลนครั้งนี้เขียนโดยถือว่าพันธุ์พืชนั้น ๆ โตเต็มที่แล้วและมีการตัดแต่งบ้างตามความเหมาะสม เพราะการเขียนแปลนต้องคำนึงถึงสัดส่วนของพันธุ์พืช โดยผู้วิจัยจำเป็นต้องทราบถึงขนาดที่โตเต็มที่ของพันธุ์พืชแต่ละชนิดด้วย โดยแบบแปลนที่สมบูรณ์ทั้งแบบมองจากมุมบนและแนวตั้ง แสดงในภาพประกอบที่ 4-2 ถึง 4-21

แปลนสวนสวยกินได้ นายอำนาจ ณ นคร : สวนผักผัก		
ตำแหน่ง	110/65 หมู่ที่ 5 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	
พื้นที่สร้างสวน	ขนาดพื้นที่สร้างสวน 2x2 เมตร	ขนาดแบบสวน 2x2 เมตร
ผู้ออกแบบ	นายอภพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	29 เมษายน 2556
ผู้เขียนแบบ	นายอภพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	5 พฤษภาคม 2556
คำอธิบายเพิ่มเติม	แบบสวนประกอบด้วยพืชที่ต้องการปลูก 4 ชนิดและเพิ่มเติมจากเมนูอาหาร 3 ชนิด	
ชนิดพืชที่ต้องการ	1. พริกขี้หนูสวน จำนวน 4 ต้น 3. มะเขือยาว จำนวน 3 ต้น	2. ตะไคร้ จำนวน 1 กอ 4. กะเพรา จำนวน 6 ต้น
ชนิดพืชที่เพิ่มเติม (ผักผัก)	5. ผักกาด จำนวน 1 แปลง 6. คื่นช่าย จำนวน 1 แปลง 7. ผักน้ำ จำนวน 1 กระถาง	

ภาพที่ 4-2

รูปแบบ

สวนที่ 1 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง

รูปแบบสวนที่ 1 ประกอบด้วยพันธุ์พืชทั้งหมด 7 ชนิด โดยการจัดองค์ประกอบศิลป์ซึ่งพืชที่มีความสูงใกล้เคียงกันทำการปลูกด้านหลังของแบบแปลน ได้แก่ พริกขี้หนูสวนและมะเขือยาว สำหรับไม้พุ่มที่มีความสูงรองลงมา คือ ตะไคร้และกะเพรา ทำการปลูกลดหลั่นกันมาทางด้านหน้าของแบบแปลน ซึ่งพืชทั้ง 4 ชนิดนี้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถตัดแต่งหรือกำหนดรูปทรงได้ ด้วยวิธีการเล็มปลายใบหรือการเด็ดปลายยอดเพื่อให้เกิดทรงพุ่ม และปลูกผักกาดและคะน้าเพื่อเป็นแนวเขตแปลงด้านหน้าและสามารถปลูกผักน้ำไว้บริเวณร่มเงาของผักกาดได้ ซึ่งในรูปแบบแปลงผักน้ำเป็นผักชนิดเดียวที่ไม่ต้องการแสงแดดจัด

พืชในแบบแปลนเป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวได้หลายฤดูกาลยกเว้นผักกาดและคะน้าซึ่งสามารถเก็บเกี่ยวได้ช่วง 30-45 วันหลังการปลูก สำหรับการดูแลและบำรุงรักษา ควรมีการรดน้ำอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสมและควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยชีวภาพอย่างสม่ำเสมอ สามารถประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้ปลูกพืชตามรูปแบบแปลนได้และการหาพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงมาปลูกทดแทนพืชชนิดเดิมที่ล้มตายหลังจากหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้วตามความเหมาะสมโดยไม่ทำให้รูปแบบแปลนเปลี่ยนไปสามารถศึกษาชนิดพืชที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ในภาคผนวก ฉ

(ข)

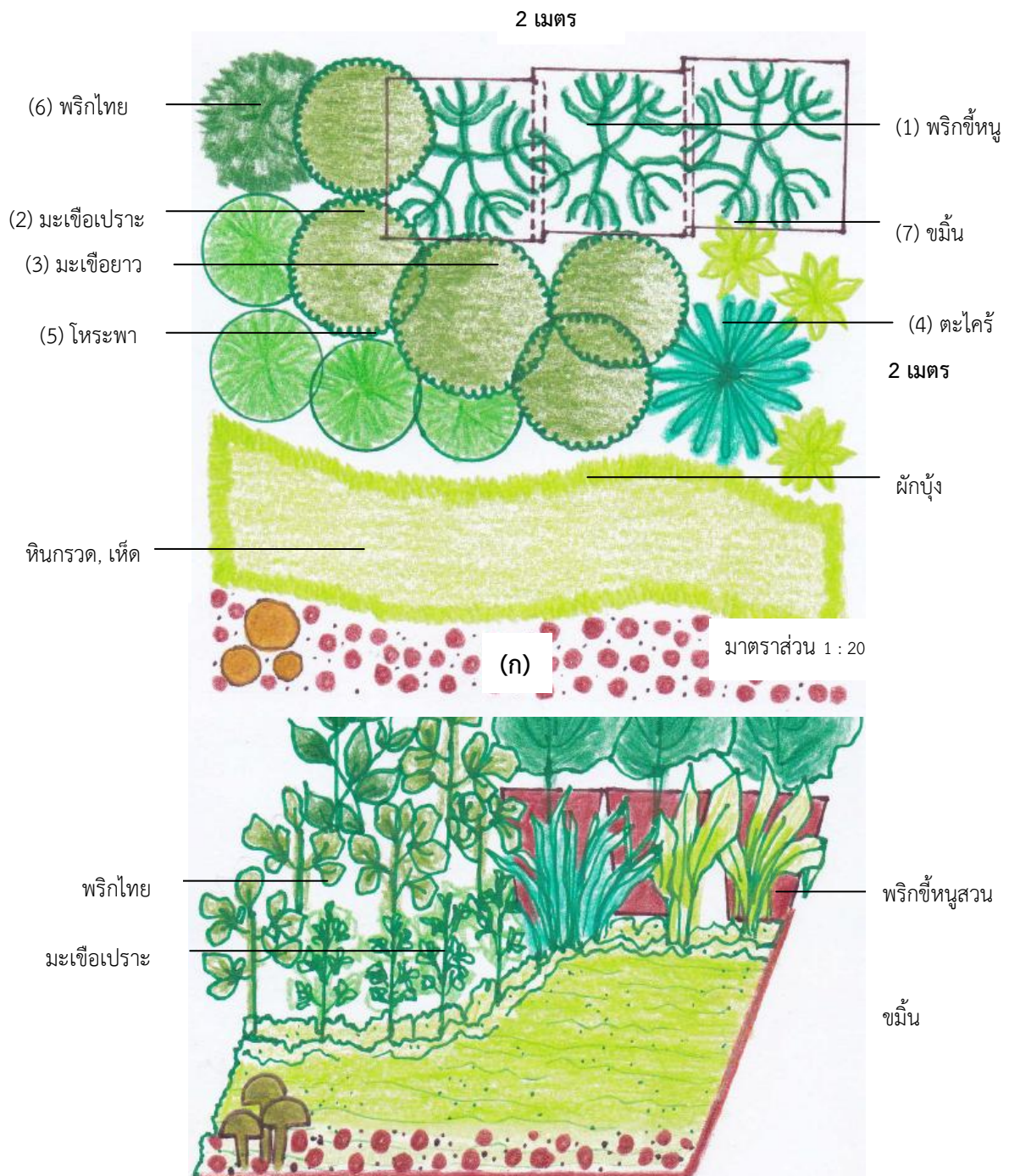
ภาพที่ 4-3 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนายอำนาจ ณ นคร (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) ผลตีนเป็ดน้ำแห้ง

แนวทางการตกแต่งสวนเพื่อความสวยงาม : สามารถใช้กระถางทรงสูงสำหรับการปลูกพริกชี้หูสวนจำนวน 2 ต้นบริเวณด้านหลังของแปลงและการใช้กระถางที่มีรูปทรงเตี้ยลงมาเพื่อปลูกพืชที่ถัดมาทางด้านบริเวณด้านหน้าของแปลง และสามารถใช้หินหรือวัสดุอื่นที่หาได้เป็นแนวขอบแปลงรวมทั้งในแบบแปลนที่สร้างขึ้นผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการใช้ผลแห้งของตีนเป็ดน้ำตกแต่งพื้นที่สวน สิ่งเหล่านี้ก็สามารถทำให้พื้นที่สวนเกิดความสวยงามมากขึ้นได้ นอกจากนี้อาจมีการปลูกพืชชนิดอื่นเพิ่มเติมบริเวณแปลงได้เช่นกัน เช่น การปลูกสาระแหน่ในที่ว่างของกระถาง การปลูกสมุนไพรได้แก่ เตยหอมและว่านหางจระเข้บริเวณโคนต้นของกะเพรา เป็นต้น (ภาพสวนเพิ่มเติมแสดงในภาคผนวก ฉ)

แนวทางการปลูกพันธุ์พืชทดแทน : ค่ะน้ำและผักกาดเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 30-45 วันหลังปลูก ดังนั้นควรมีการเพาะชำเมล็ดพันธุ์ไว้ก่อนเก็บเกี่ยวประมาณ 15-20 วันเพื่อปลูกทดแทนของเดิม ส่วนพืชชนิดอื่น ๆ ในแบบแปลนมีอายุมากกว่า 1 ปี ดังนั้นควรมีการดูแลและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยาวนาน

ค่าใช้จ่ายในการสร้างสวน : ประมาณ 350-500 บาท

แปลนสวนสวยกินได้ นางคล่อง พูลสวัสดิ์ : สวนแกงกะทิ		
ตำแหน่ง	110/85 หมู่ที่ 5 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	
พื้นที่ที่สร้างสวน	ขนาดพื้นที่ที่สร้างสวน 2x2 เมตร	ขนาดแปลนสวน 2x2 เมตร
ผู้ออกแบบ	นายอรรถพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	29 เมษายน 2556
ผู้เขียนแบบ	นายอรรถพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	5 พฤษภาคม 2556
คำอธิบายเพิ่มเติม	แบบสวนประกอบด้วยพืชที่ต้องการปลูก 3 ชนิดและเพิ่มเติมจากเมนูอาหาร 5 ชนิด	
ชนิดพืชที่ต้องการ	1. พริกชี้หูสวน จำนวน 3 ต้น 2. มะเขือเปราะ จำนวน 2 ต้น 3. มะเขือยาว จำนวน 3 ต้น	
ชนิดพืชที่เพิ่มเติม (แกงกะทิ)	4. ตะไคร้ จำนวน 1 กอ 5. โหระพา จำนวน 4 ต้น 6. พริกไทย จำนวน 1 ต้น 7. ขมิ้น จำนวน 3 ต้น 8. ผักบุ้ง จำนวน 1 แปลง	

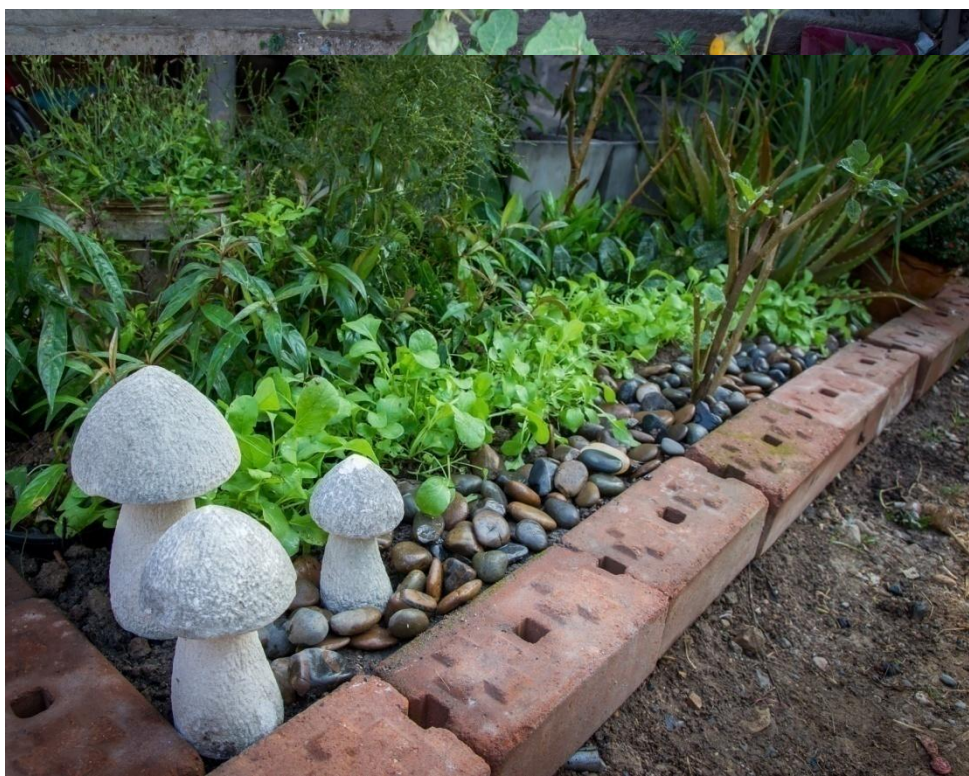
มะเขือยาว _____ ตะไคร้ _____
 โหระพา _____ ผักบู่ _____
 หินกรวด, เห็ด _____

(ข)

ภาพที่ 4-4 รูปแบบสวนที่ 2 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง

รูปแบบสวนที่ 2 ประกอบด้วยพันธุ์พืชทั้งหมด 8 ชนิด โดยการจัดองค์ประกอบศิลป์ซึ่งพืชที่มีความสูงใกล้เคียงกันทั้งไม้เถาและไม้ล้มลุกทำการปลูกด้านหลังของแบบแปลน ได้แก่ พริกไทย พริกขี้หนูสวน มะเขือเปราะและมะเขือยาว สำหรับไม้พุ่มที่มีความสูงรองลงมา คือ ตะไคร้ โหระพา และขมิ้น ทำการปลูกลดหลั่นกันมาทางด้านหน้าของแบบแปลน โดยพืช 5 ชนิดผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถตัดแต่งหรือกำหนดรูปทรงได้ ด้วยวิธีการเล็มปลายใบหรือการเด็ดปลายยอดเพื่อให้เกิดทรงพุ่ม สำหรับพริกไทยและขมิ้นไม่นิยมตัดแต่ง และปลูกผักบู่เพื่อเป็นแนวเขตแปลงด้านหน้า พืชทุกชนิดในแบบแปลนนี้สามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีแสงแดดตลอดวัน

พืชในแบบแปลนเป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวได้หลายฤดูกาลยกเว้นผักบู่ซึ่งเก็บเกี่ยวได้หลังจากการหว่านเมล็ด 30-45 วัน สำหรับการดูแลและบำรุงรักษา ควรมีการรดน้ำอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสมและควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยชีวภาพอย่างสม่ำเสมอ สามารถประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้ปลูกพืชตามรูปแบบแปลนได้และการหาพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงมาปลูกทดแทนพืชชนิดเดิมที่ล้มตายหลังจากหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้วตามความเหมาะสมโดยไม่ทำให้รูปแบบแปลนเปลี่ยนไปสามารถศึกษาชนิดพืชที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ใ้ในภาคผนวก ฉ

ภาพ

ที่ 4-5 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัววงคล่อง พูลสวัสดิ์ (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) หินกรวดใช้ประดับสวน

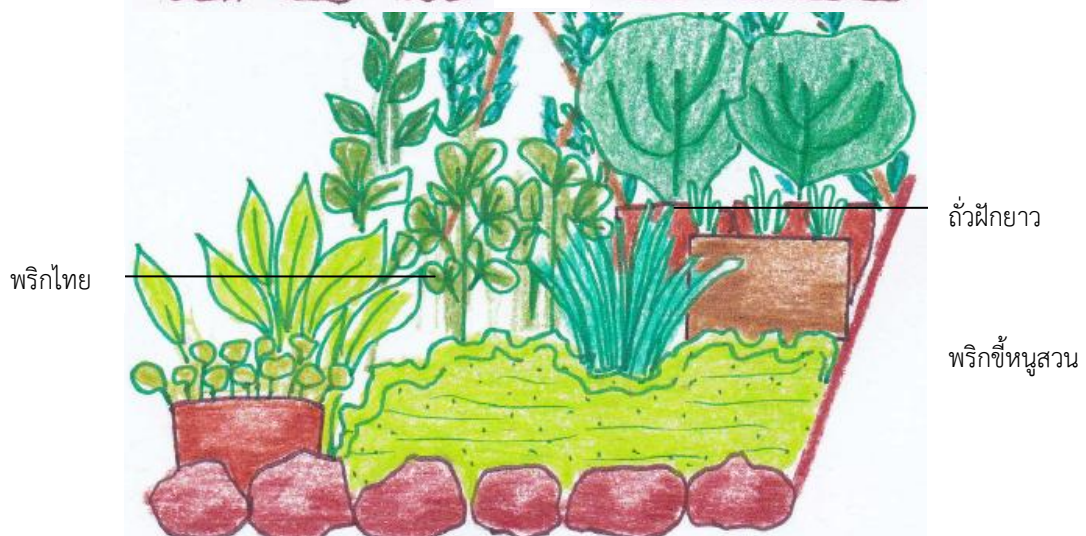
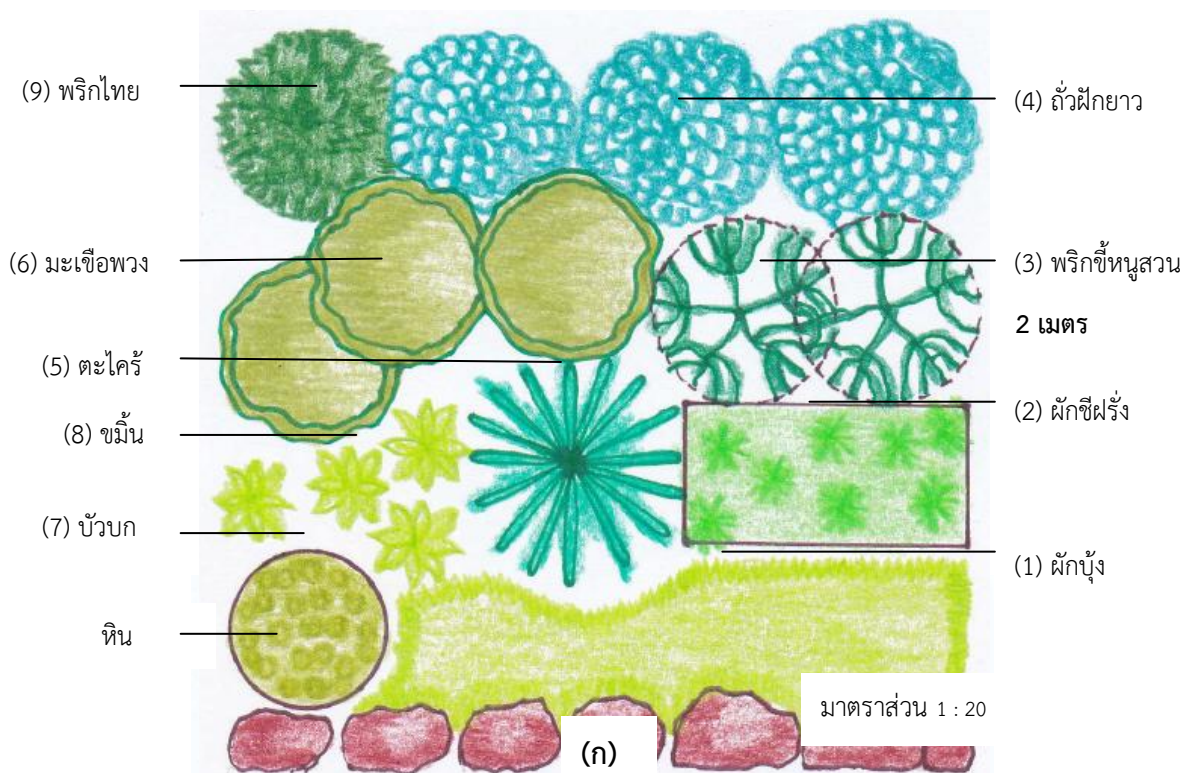
แนวทางการตกแต่งสวนเพื่อความสวยงาม : สามารถเลือกใช้กระถางทรงสูงสำหรับการปลูกพริกชี้หูสวน 3 ต้น ทางด้านหลังของแปลง นอกจากนี้สามารถเลือกปลูกพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ฟักทะลายโจร ว่านหางจระเข้ เป็นต้น และการเลือกปลูกไม้ดอกไม้ประดับขนาดเล็กบริเวณช่องว่างในพื้นที่แปลงเพื่อเพิ่มสีสัน และสามารถใช้อิฐดินประสานหรือวัสดุอื่นที่หาได้เป็นแนวขอบเขตของแปลง ทั้งนี้สามารถใช้หินกรวดและวัสดุอื่นตกแต่งบริเวณด้านหน้าสุดในพื้นที่แปลงเพื่อความสวยงามของสวนได้ด้วยเช่นกัน (ภาพสวนเพิ่มเติมแสดงในภาคผนวก ฉ)

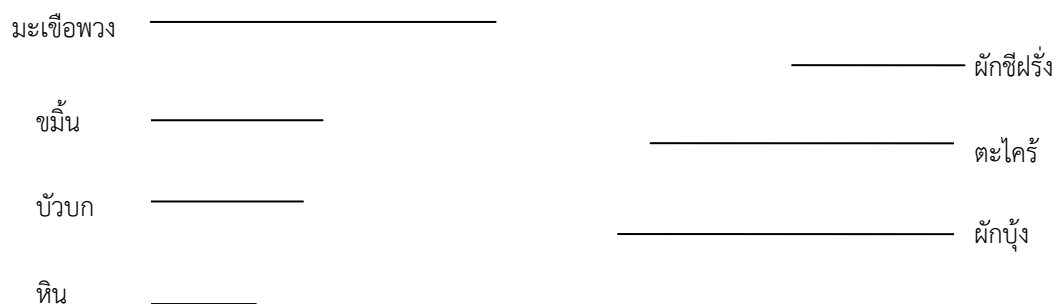
แนวทางการปลูกพันธุ์พืชทดแทน : ผักบุงเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 30-45 วันหลังปลูก แต่การเก็บเกี่ยวนั้นสามารถทำได้โดยการเว้นส่วนโคนของลำต้น รดน้ำ ใส่ปุ๋ย ก็สามารถให้ผลผลิตได้อีก ซึ่งผักชนิดนี้ไม่นิยมทำการเพาะชำนอกพื้นที่ปลูก สามารถหว่านเมล็ดในแบบแปลนได้เลย ส่วนพืชชนิดอื่น ๆ ในแบบแปลนมีอายุมากกว่า 1 ปี ดังนั้นควรมีการดูแลและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยาวนาน

ค่าใช้จ่ายในการสร้างสวน : ประมาณ 350-500 บาท

แปลงสวนสวยกินได้ นางพับ แก้วประดิษฐ์ : สวนแกงกะทิ		
ตำแหน่ง	110/19 หมู่ที่ 5 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	
พื้นที่ที่สร้างสวน	ขนาดพื้นที่สร้างสวน 2x2 เมตร	ขนาดแบบสวน 2x2 เมตร
ผู้ออกแบบ	นายอรรถพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	29 เมษายน 2556
ผู้เขียนแบบ	นายอรรถพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	5 พฤษภาคม 2556
คำอธิบายเพิ่มเติม	แบบสวนประกอบด้วยพืชที่ต้องการปลูก 2 ชนิดและเพิ่มเติมจากเมนูอาหาร 7 ชนิด	
ชนิดพืชที่ต้องการ	1. ผักบุ้ง จำนวน 1 แปลง	2. ผักชีฝรั่ง จำนวน 1 กระถาง
ชนิดพืชที่เพิ่มเติม (แกงกะทิ)	3. พริกขี้หนู จำนวน 2 ต้น	4. ถั่วฝักยาว จำนวน 3 กอ
	5. ตะไคร้ จำนวน 2 กอ	6. มะเขือพวง จำนวน 3 ต้น
	7. บัวบก จำนวน 1 แปลง	8. ขมิ้น จำนวน 4 ต้น
	9. พริกไทย จำนวน 1 ต้น	

2 เมตร

(ข)

ภาพที่ 4-6 รูปแบบสวนที่ 3 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง

รูปแบบสวนที่ 3 ประกอบด้วยพันธุ์พืชทั้งหมด 9 ชนิด โดยการจัดองค์ประกอบศิลป์ซึ่งพืชที่มีความสูงใกล้เคียงกันทำการปลูกด้านหลังของแบบแปลน ได้แก่ ถั่วฝักยาวและพริกไทย ที่ต้องอาศัยวัสดุยึดเกาะเพราะเป็นไม้เถา สำหรับไม้พุ่มที่มีความสูงรองลงมา คือ พริกขี้หนูสวน มะเขือพวง ขมิ้น ตะไคร้ ทำการปลูกลดหลั่นกันมาทางด้านหน้าของแบบแปลน ซึ่งพืช 3 ชนิดนี้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถตัดแต่งหรือกำหนดรูปทรงได้ ด้วยวิธีการเล็มปลายใบหรือการเด็ดปลายยอด เพื่อให้เกิดทรงพุ่ม ยกเว้นขมิ้น พริกไทย และถั่วฝักยาวที่ไม่นิยมตัดแต่ง และเลือกปลูกผักชีฝรั่งในวัสดุเหลือใช้เพื่อสร้างจุดเด่นในสวน มีการปลูกผักบู่และบัวบกเพื่อเป็นแนวเขตแปลงด้านหน้า พืชผักทุกชนิดสามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีแสงแดดตลอดวัน ยกเว้นบัวบกซึ่งสามารถปลูกใต้ร่มเงาของผักบู่ได้

พืชในแบบแปลนเป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวได้หลายฤดูกาลยกเว้นผักบู่ซึ่งสามารถเก็บเกี่ยวได้หลังหว่านเมล็ดในแปลง 30-45 วัน สำหรับการดูแลและบำรุงรักษา ควรมีการรดน้ำอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสมและควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยชีวภาพอย่างสม่ำเสมอ สามารถประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้ปลูกพืชตามรูปแบบแปลนได้และการหาพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงมาปลูกทดแทนพืชชนิดเดิมที่ล้มตายหลังจากหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้วตามความเหมาะสมโดยไม่ทำให้รูปแบบแปลนเปลี่ยนไปสามารถศึกษาชนิดพืชที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในภาคผนวก ฉ

(ก)

(ข)

ภาพที่ 4-7 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนางฟ้า แก้วประดิษฐ์ (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) หินใช้ประดับสวน

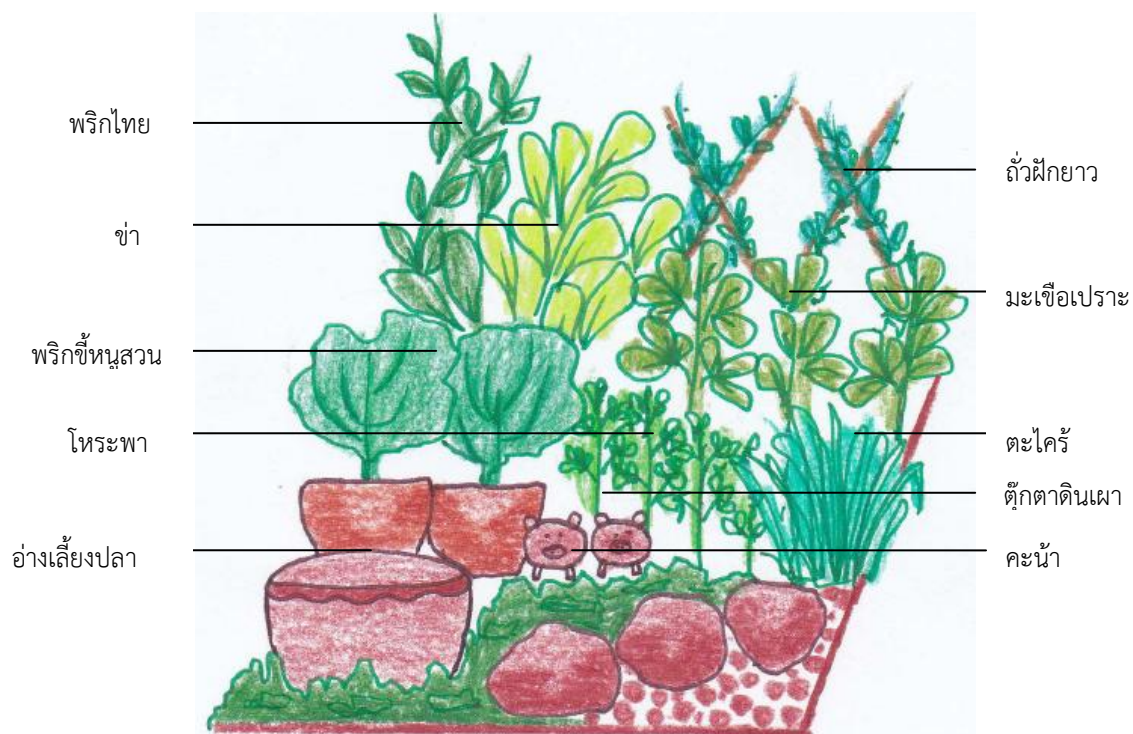
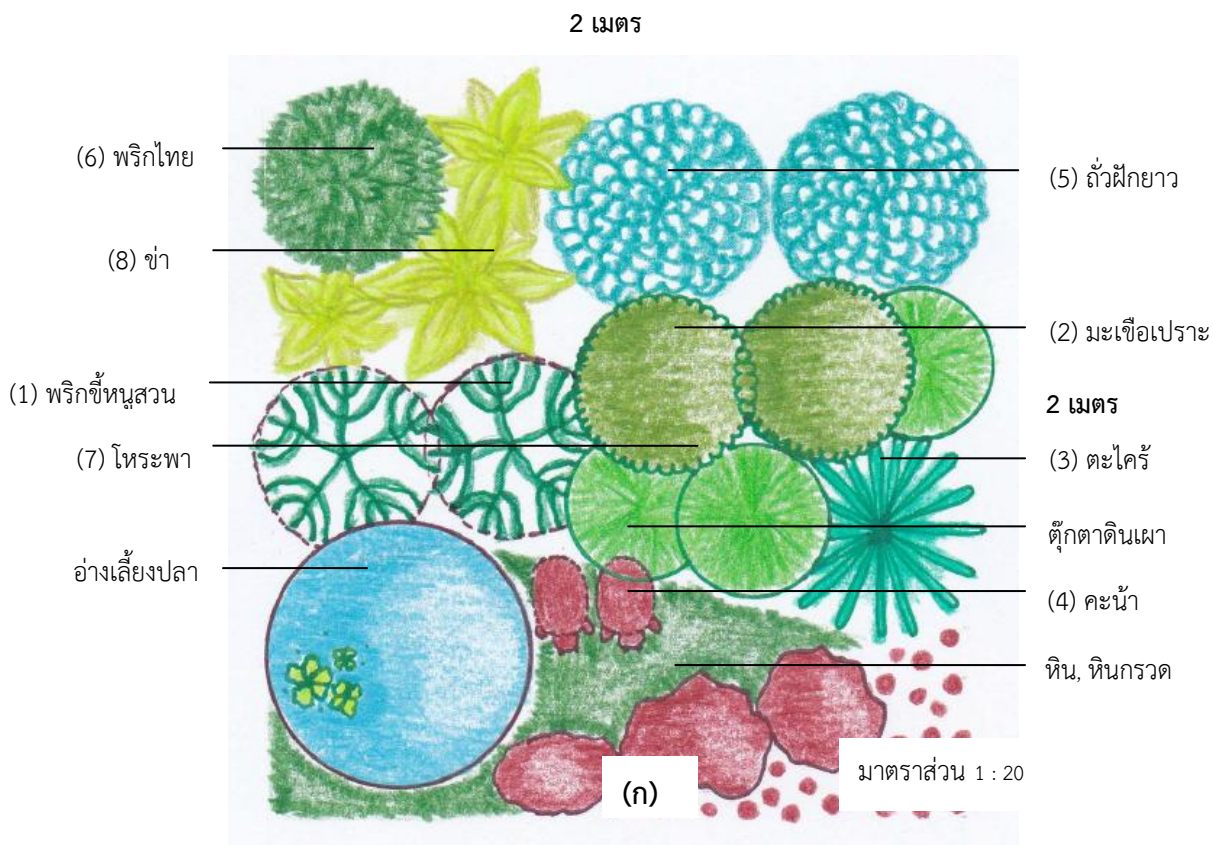
แนวทางการตกแต่งสวนเพื่อความสวยงาม : สามารถเลือกใช้กระถางทรงสูงสำหรับการปลูกพริกขี้หนูสวน 2 ต้น ทางด้านหลังของแปลง และการใช้กล่องลังโฟมหรือวัสดุเหลือใช้อื่นที่ไม่สูงมากนักปลูกผักชีฝรั่ง นอกจากนี้สามารถเลือกปลูกพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ฟ้าทะลายโจร ว่านหางจระเข้ หญ้าฝรั่ง เป็นต้น และการเลือกปลูกไม้ดอกไม้ประดับขนาดเล็กบริเวณช่องว่างในพื้นที่แปลงเพื่อเพิ่มสีสันในแปลง และสามารถใช้นหินหรือวัสดุอื่นที่หาได้เป็นแนวขอบเขตของแปลงเพื่อความสวยงามของสวนได้ด้วยเช่นกัน (ภาพสวนเพิ่มเติมแสดงในภาคผนวก ฉ)

แนวทางการปลูกพันธุ์พืชทดแทน : ผักบุ้งเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 30-45 วันหลังปลูก แต่การเก็บเกี่ยวนั้นสามารถทำได้โดยการเว้นส่วนโคนของลำต้น รดน้ำ ใส่ปุ๋ย ก็สามารถให้ผลผลิตได้อีก นิยมหวานเมล็ดในแบบแปลน สำหรับถั่วฝักยาวสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตหลังปลูก 60-90 วัน หลังเก็บเกี่ยวผลผลิตต้นก็ล้มตายเช่นกัน จึงจำเป็นต้องหยุดเมล็ดพันธุ์ในตำแหน่งเดิมหลังจากเตรียมพื้นที่เรียบร้อยแล้ว ส่วนพืชชนิดอื่น ๆ ในแบบแปลนมีอายุมากกว่า 1 ปี ดังนั้นควรมีการดูแลและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยาวนาน

ค่าใช้จ่ายในการสร้างสวน : ประมาณ 200-400 บาท

แปลงสวนสวยกินได้ นายณรงค์ พันทวี : สวนผัดเผ็ด		
ตำแหน่ง	110/90 หมู่ที่ 5 ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	
พื้นที่สร้างสวน	ขนาดพื้นที่สร้างสวน 2x2 เมตร	ขนาดแบบสวน 2x2 เมตร
ผู้ออกแบบ	นายอภพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	29 เมษายน 2556
ผู้เขียนแบบ	นายอภพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	5 พฤษภาคม 2556

คำอธิบายเพิ่มเติม	แบบสวนประกอบด้วยพืชที่ต้องการปลูก 4 ชนิดและเพิ่มเติมจากเมนูอาหาร 4 ชนิด	
ชนิดพืชที่ต้องการ	1. พริกชี้หูสวน จำนวน 2 ต้น 3. ตะไคร้ จำนวน 1 กอ	2. มะเขือเปราะ จำนวน 2 ต้น 4. คื่นช่าย จำนวน 1 แปลง
ชนิดพืชที่เพิ่มเติม (ตัดเผ็ด)	5. ถั่วฝักยาว จำนวน 2 กอ 7. โหระพา จำนวน 6 ต้น	6. พริกไทย จำนวน 1 ต้น 8. ข่า จำนวน 3 กอ

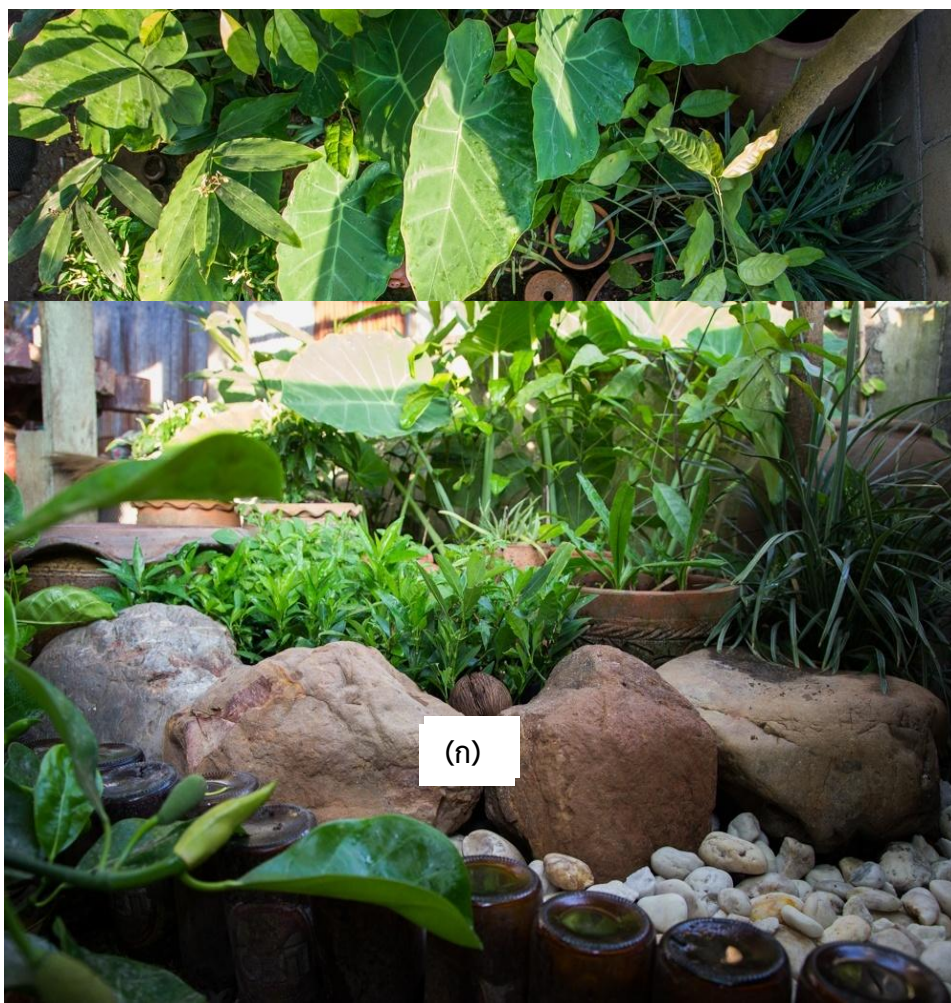

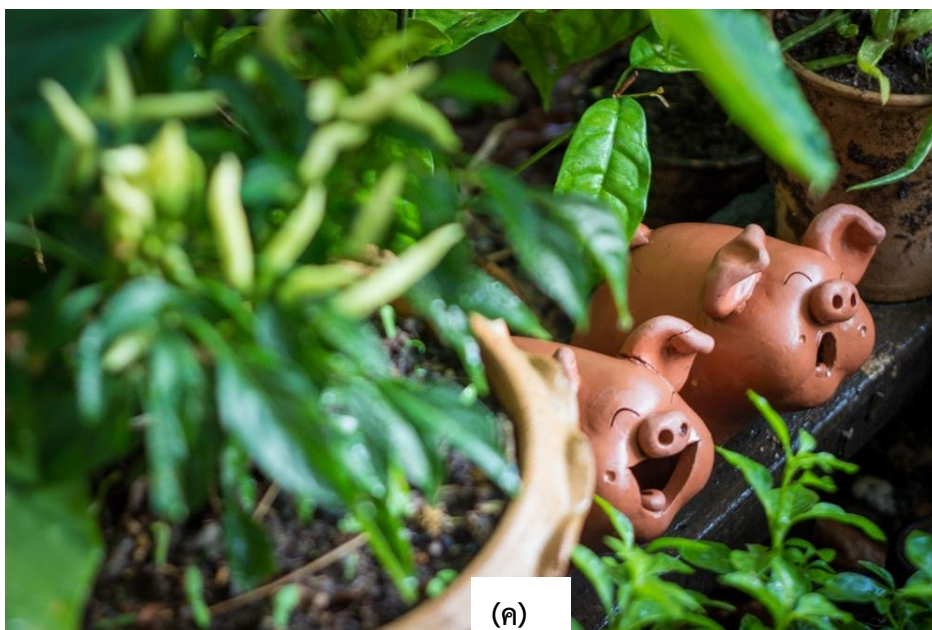
(ข)

ภาพที่ 4-8 รูปแบบสวนที่ 4 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง

รูปแบบสวนที่ 4 ประกอบด้วยพันธุ์พืชทั้งหมด 8 ชนิด โดยการจัดองค์ประกอบศิลป์ซึ่งพืชที่มีความสูงใกล้เคียงกันทำการปลูกด้านหลังของแบบแปลน ได้แก่ ถั่วฝักยาวและพริกไทย ที่ต้องอาศัยวัสดุยึดเกาะเพราะเป็นไม้เถา สำหรับไม้พุ่มที่มีความสูงรองลงมา คือ พริกชี้หูสวน ข่า มะเขือเปราะ โหระพา และตะไคร้ ทำการปลูกลดหลั่นกันมาทางด้านหน้าของแบบแปลน ซึ่งพืช 4 ชนิดนี้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถตัดแต่งหรือกำหนดรูปร่างได้ ด้วยวิธีการตัดแต่งกิ่งและใบหรือการเด็ดปลายยอดเพื่อให้เกิดทรงพุ่ม ยกเว้นข่า พริกไทย และถั่วฝักยาวที่ไม่นิยมตัดแต่ง และมีการปลูกคะน้าเพื่อเป็นแนวเขตแปลงด้านหน้า พืชผักทุกชนิดสามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีแสงแดดตลอดวัน

พืชในแบบแปลนเป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวได้หลายฤดูกาลยกเว้นคะน้า ซึ่งสามารถเก็บเกี่ยวได้หลังจากการปลูก 30-45 วัน สำหรับการดูแลและบำรุงรักษา ควรมีการรดน้ำอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสมและควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยชีวภาพอย่างสม่ำเสมอ สามารถประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้ปลูกพืชตามรูปแบบแปลนได้และการหาพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงมาปลูกทดแทนพืชชนิดเดิมที่ล้มตายหลังจากหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้วตามความเหมาะสมโดยไม่ทำให้รูปแบบแปลนเปลี่ยนไป โดยสามารถศึกษาชนิดพืชที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในภาคผนวก ฉ

ภาพที่ 4-9 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนายณรงค์ พันทวี (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) ตึกตาตินเผา รูปหมู

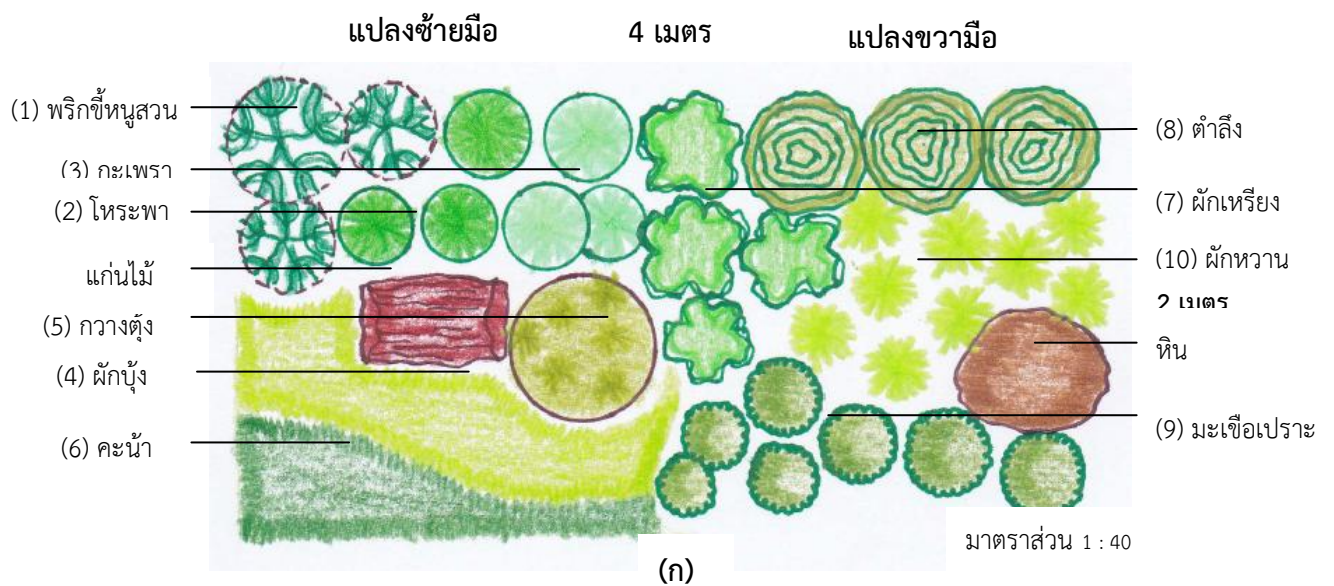
แนวทางการตกแต่งสวนเพื่อความสวยงาม : หากครอบครัวมีการบริโภคหรือใช้ประโยชน์จากดอกอัญชันก็สามารถปลูกทดแทนถั่วฝักยาวที่มีอายุค่อนข้างสั้นได้ และการเลือกปลูกพืชผักอื่นที่สนใจเพิ่มเติมในพื้นที่ว่างของแปลงรวมทั้งการตัดแต่งกิ่งและใบของพืช และการใช้วัสดุตกแต่งสวน เช่น อ่างเลี้ยงปลา หินกรวด หินแม่น้ำ ตึกตาตินเผา กระถางรูปทรงต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้อาจมีการตัดแต่งรูปทรงของพืชให้สวยงามได้ เช่น การตัดใบตะไคร้เพื่อให้มีรูปทรง เป็นต้น นอกจากนี้สามารถใช้ขวดแก้วหรือวัสดุอื่นที่หาได้ใช้เป็นแนวเขตแปลงก็เป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจได้ด้วยเช่นกัน (ภาพสวนเพิ่มเติมแสดงในภาคผนวก ฉ)

แนวทางการปลูกพันธุ์พืชทดแทน : ค่ะน้ำเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 30-45 วันหลังปลูก สามารถเพาะชำต้นกล้าก่อนเก็บเกี่ยวประมาณ 15-20 วัน เพื่อปลูกทดแทน สำหรับถั่วฝักยาวสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตหลังปลูก 60-90 วัน หลังเก็บเกี่ยวผลผลิตต้นก็ล้มตายเช่นกัน จึงจำเป็นต้องหยอดเมล็ดพันธุ์ในตำแหน่งเดิมหลังจากเตรียมพื้นที่เรียบร้อยแล้ว ส่วนพืชชนิดอื่น ๆ ในแบบแปลนมีอายุมากกว่า 1 ปี ดังนั้นควรมีการดูแลและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยาวนาน

ค่าใช้จ่ายในการสร้างสวน : ประมาณ 350-500 บาท

แปลนสวนสวยกินได้ นายฮาจันกัน แซ่ฮ่า : สวนแกงเลียง		
ตำแหน่ง	110/93 หมู่ที่ 5 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	
พื้นที่สร้างสวน	ขนาดพื้นที่สร้างสวน 2x4 เมตร	ขนาดแบบสวน 2x2 เมตร
ผู้ออกแบบ	นายอภพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	10 พฤษภาคม 2556
ผู้เขียนแบบ	นายอภพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	12 พฤษภาคม 2556

คำอธิบายเพิ่มเติม	แบบสวนประกอบด้วยพืชที่ต้องการปลูก 6 ชนิด (แปลงซ้ายมือ) และเพิ่มเติมจากเมนูอาหาร 4 ชนิด (แปลงขวามือ)	
ชนิดพืชที่ต้องการ	1. พริกชี้หูสวน จำนวน 3 ต้น 3. กะเพรา จำนวน 4 ต้น 5. กวางตุ้ง จำนวน 1 แปลง	2. โหระพา จำนวน 4 ต้น 4. ผักบุ้ง จำนวน 1 แปลง 6. คะน้า จำนวน 1 แปลง
ชนิดพืชที่เพิ่มเติม (แกงเลียง)	7. ผักเหริยง จำนวน 4 ต้น 9. มะเขือเปราะ จำนวน 8 ต้น	8. ตำลึง จำนวน 3 กอ 10. ผักหวาน จำนวน 13 ต้น

(ข)

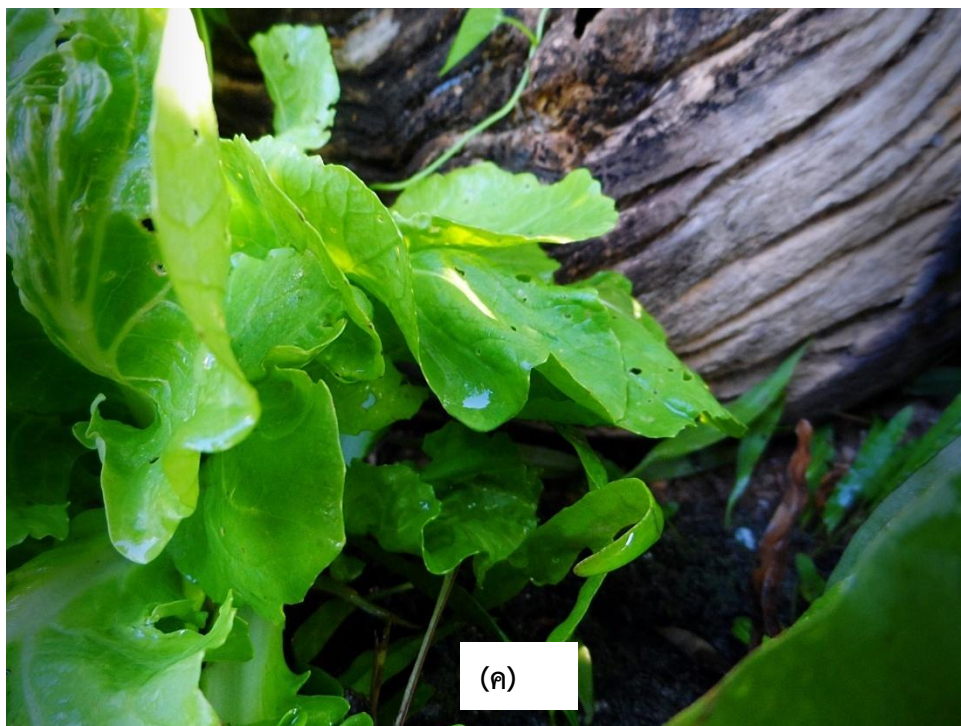
ภาพที่ 4-10 รูปแบบสวนที่ 5 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง

รูปแบบสวนที่ 5 ประกอบด้วยพันธุ์พืชทั้งหมด 10 ชนิด โดยการจัดองค์ประกอบศิลปะซึ่งพืชที่มีความสูงใกล้เคียงกันทำการปลูกด้านหลังของแบบแปลน ได้แก่ พริกขี้หนูสวน ตำลึงที่ต้องอาศัยวัสดุยึดเกาะเพราะเป็นไม้เถา และผักเหียงที่จำเป็นต้องปลูกไว้ได้ร่มเงาของพืชชนิดอื่น ๆ สำหรับไม้พุ่มที่มีความสูงรองลงมา คือ กะเพราและโหระพาสสามารถปลูกรวมกันเป็นกลุ่มได้และผักหวานที่ทำการปลูกลดหลั่นกันมาทางด้านหน้าของแบบแปลน ซึ่งพืชทุกชนิดนี้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถตัดแต่งหรือกำหนดรูปร่างได้ ด้วยวิธีการตัดแต่งกิ่งและใบหรือการเด็ดยอดเพื่อให้เกิดทรงพุ่ม และเลือกปลูกวางตั้งในวัสดุเหลือใช้เพื่อสร้างจุดเด่นในสวน มีการปลูกผักบุง กระน้ำ และมะเขือเปราะเพื่อเป็นแนวเขตแปลงด้านหน้า พืชผักทุกชนิดสามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีแสงแดดตลอดวัน ยกเว้นผักเหียงซึ่งสามารถปลูกได้ร่มเงาของตำลึงหรือผักหวานได้

พืชในแบบแปลนเป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวได้หลายฤดูกาลยกเว้นกวาดั่ง ผักบุง และกระน้ำ ซึ่งทำการเก็บเกี่ยวได้หลังปลูกหรือหวานเมล็ดพันธุ์ 30-45 วัน สำหรับการดูแลและบำรุงรักษา ควรมีการรดน้ำอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสมและควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยชีวภาพอย่างสม่ำเสมอ สามารถประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้ปลูกพืชตามรูปแบบแปลนได้และการหาพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงมาปลูกทดแทนพืชชนิดเดิมที่ล้มตายหลังจากหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้วตามความเหมาะสมโดยไม่ทำให้รูปแบบแปลนเปลี่ยนไป โดยสามารถศึกษาชนิดพืชที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในภาคผนวก ฉ

ภาคผนวก ฉ

ภาพที่

4-11 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนายฮาจันกัน แซ่ฮ่า (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) แก่นไม้ใช้ประดับสวน

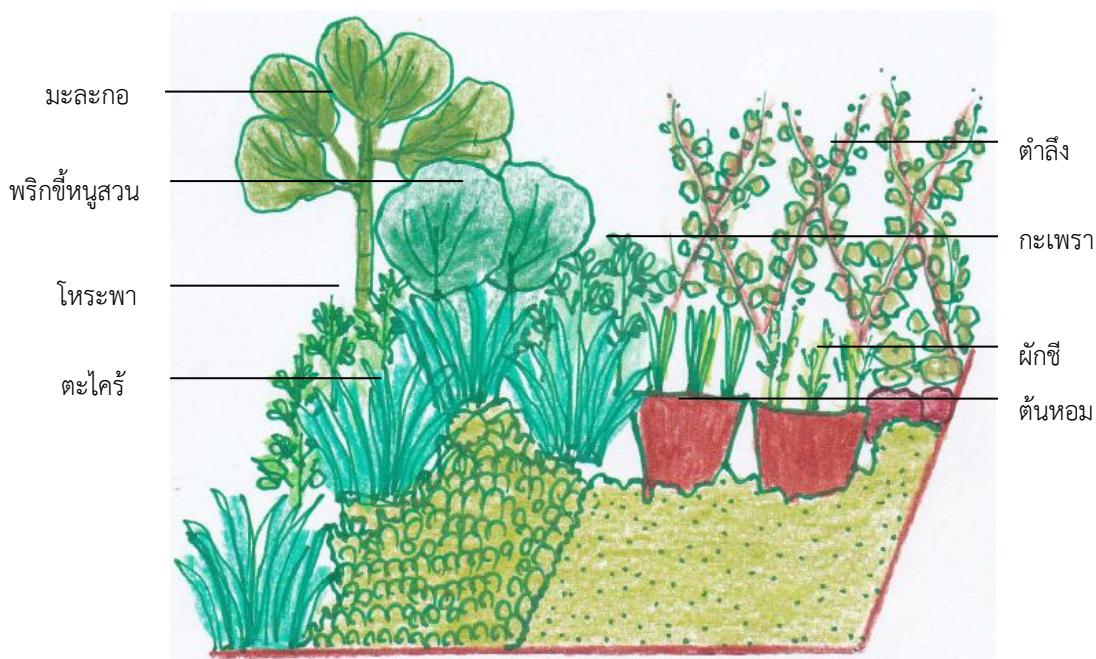
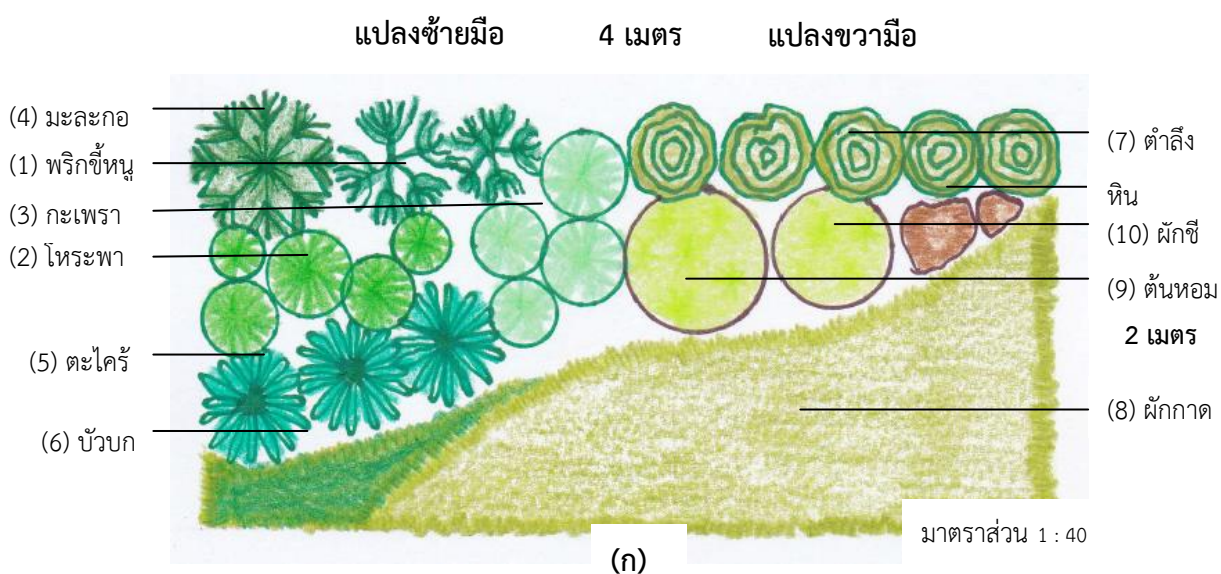
แนวทางการตกแต่งสวนเพื่อความสวยงาม : สามารถปลูกพืชผักที่สนใจหรือไม้ดอกไม้ประดับขนาดเล็กเพิ่มเติมบริเวณพื้นที่ว่างของแบบแปลนได้หรือการใช้วัสดุอื่น เช่น แก่นไม้ หิน ตุ๊กตา ดินเผา ตุ๊กตาหิน เป็นต้น ตกแต่งสวนเพื่อเพิ่มความสวยงาม รวมถึงการเลือกใช้กระถางต้นไม้ที่มีรูปทรงสวยงามในการปลูกพืชแต่ละชนิดซึ่งจำเป็นต้องศึกษาเรื่องความสูงและต่ำของกระถางด้วย โดยกระถางที่มีความสูงมากควรปลูกพืชทางด้านหลังของแบบแปลนเพื่อป้องกันการบดบังของพันธุ์พืช ทั้งนี้อาจมีการตัดแต่งรูปทรงของพืชให้สวยงามได้ เช่น การตัดยอดของผักเหียงเพื่อให้เกิดทรงพุ่ม เป็นต้น และสามารถใช้อิฐดินประสานกันเพื่อเป็นแนวขอบแปลงได้ด้วยเช่นกัน (ภาพสวนเพิ่มเติมแสดงในภาคผนวก ฉ)

แนวทางการปลูกพันธุ์พืชทดแทน : กวางตุ้ง คะน้า และผักบุ้งเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 30-45 วันหลังปลูก ควรเพาะชำเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูกทดแทนก่อน 15-20 วัน แต่การเก็บเกี่ยวผักบุ้งทำโดยการเว้นส่วนโคนของลำต้น รดน้ำ ใส่ปุ๋ย ก็สามารถให้ผลผลิตได้อีก ส่วนพืชชนิดอื่น ๆ ในแบบแปลนมีอายุมากกว่า 1 ปี ดังนั้นควรมีการดูแลและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยาวนาน

ค่าใช้จ่ายในการสร้างสวน : ประมาณ 200-400 บาท

แปลนสวนสวยกินได้ นายสมบุรณ์ แก้วประดิษฐ์ : สวนแกงจืด		
ตำแหน่ง	113/5 หมู่ที่ 5 ตำบลคลองส้ว อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี	
พื้นที่สร้างสวน	ขนาดพื้นที่สร้างสวน 2x4 เมตร	ขนาดแบบสวน 2x2 เมตร
ผู้ออกแบบ	นายอภังค์ ปิ่นทองพันธ์	10 พฤษภาคม 2556

ผู้เขียนแบบ	นายอัลฟงส์ ปิ่นทองพันธ์	12 พฤษภาคม 2556
คำอธิบายเพิ่มเติม	แบบสวนประกอบด้วยพืชที่ต้องการปลูก 6 ชนิด (แปลงซ้ายมือ) และเพิ่มเติมจากเมนูอาหาร 4 ชนิด (แปลงขวามือ)	
ชนิดพืชที่ต้องการ	1. พริกชี้หูสวน จำนวน 2 ต้น 3. กะเพรา จำนวน 4 ต้น 5. ตะไคร้ จำนวน 4 กอ	2. โหระพา จำนวน 5 ต้น 4. มะละกอ จำนวน 1 ต้น 6. บัวบก จำนวน 1 แปลง
ชนิดพืชที่เพิ่มเติม (แกงจืด)	7. ตำลึง จำนวน 5 กอ 9. ต้นหอม จำนวน 1 กระถาง	8. ผักกาด จำนวน 1 แปลง 10. ผักชี จำนวน 1 กระถาง

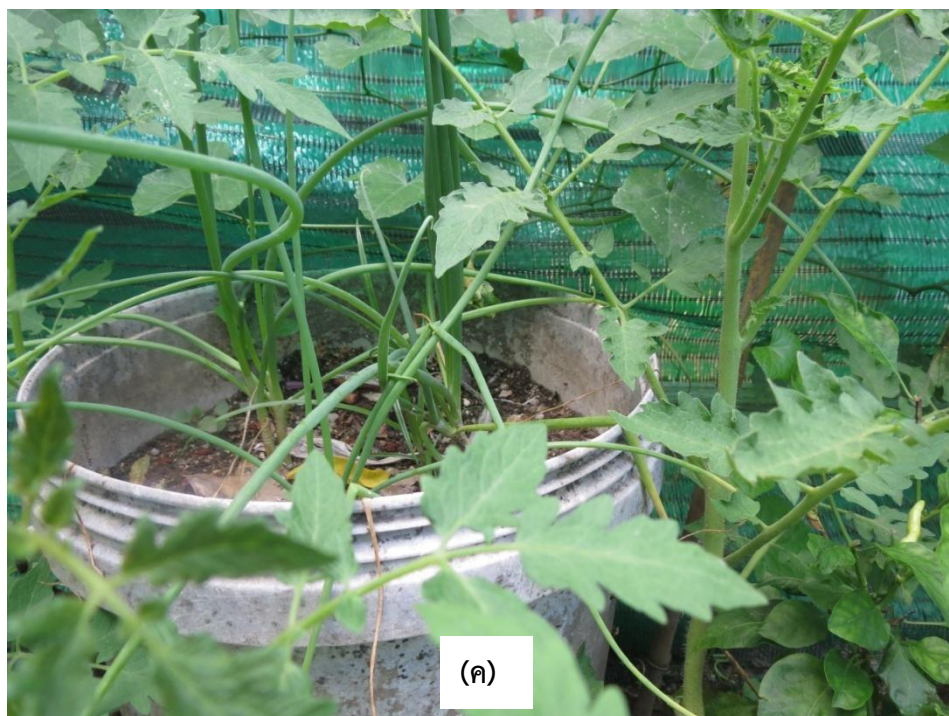
(ข)

ภาพที่ 4-12 รูปแบบสวนที่ 6 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง

รูปแบบสวนที่ 6 ประกอบด้วยพันธุ์พืชทั้งหมด 10 ชนิด โดยการจัดองค์ประกอบศิลปะซึ่งพืชที่มีความสูงที่สุด คือ มะละกอ จะทำการปลูกด้านหลังสุดของแบบแปลน สำหรับพืชที่มีความสูงใกล้เคียงกันทำการปลูกด้านหลังของแบบแปลนเช่นกัน ได้แก่ พริกขี้หนูสวนและตำลึงที่ต้องอาศัยวัสดุยึดเกาะเพราะเป็นไม้เถา สำหรับไม้พุ่มที่มีความสูงรองลงมา คือ กะเพรา โหระพา และตะไคร้ จะทำการปลูกลดหลั่นกันมาทางด้านหน้าของแบบแปลน ซึ่งพืชทุกชนิดนี้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถตัดแต่งหรือกำหนดรูปร่างได้ ด้วยวิธีการตัดแต่งกิ่งและใบหรือการเด็ดยอดเพื่อให้เกิดทรงพุ่ม ยกเว้นมะละกอที่ไม่นิยมตัดแต่ง และเลือกปลูกผักชีและต้นหอมในวัสดุเหลือใช้เพื่อสร้างจุดเด่นในสวน มีการปลูกผักกาดและบัวบกเพื่อเป็นแนวเขตแปลงด้านหน้า พืชผักทุกชนิดสามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีแสงแดดตลอดวัน ยกเว้นบัวบกซึ่งสามารถปลูกใต้ร่มเงาของตะไคร้ได้

พืชในแบบแปลนเป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวได้หลายฤดูกาลยกเว้นผักกาด ต้นหอม และผักชี ซึ่งสามารถเก็บเกี่ยวได้ 30-45 วัน หลังจากการปลูกหรือหว่านเมล็ด สำหรับการดูแลและบำรุงรักษาควรมีการรดน้ำอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสมและควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยชีวภาพอย่างสม่ำเสมอ สามารถประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้ปลูกพืชตามรูปแบบแปลนได้และการหาพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงมาปลูกทดแทนพืชชนิดเดิมที่ล้มตายหลังจากหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้วตามความเหมาะสมโดยไม่ทำให้รูปแบบแปลนเปลี่ยนไป โดยสามารถศึกษาชนิดพืชที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในภาคผนวก ฉ

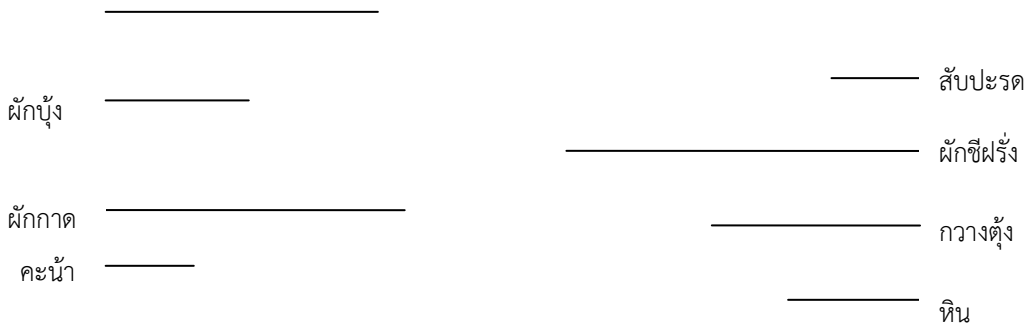

ภาพที่ 4-13 รูปแบบสวนสอยกินได้ครอบครัวนายสมบุญ แก้วประดิษฐ์ (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) กระถางปลูกต้นหอมจากถังน้ำเก่าเหลือใช้

แนวทางการตกแต่งสวนเพื่อความสวยงาม : สามารถปลูกพืชผักที่สนใจหรือไม้ดอกไม้ประดับขนาดเล็กเพิ่มเติมบริเวณพื้นที่ว่างของแบบแปลนได้หรือการใช้วัสดุอื่น เช่น หินแม่น้ำ ตุ๊กตา ดินเผา ตุ๊กตาหิน เป็นต้น ตกแต่งสวนเพื่อเพิ่มความสวยงาม รวมถึงการเลือกใช้กระถางต้นที่มีรูปทรงสวยงามในการปลูกพืชแต่ละชนิดซึ่งจำเป็นต้องศึกษาเรื่องความสูงและต่ำของรูปทรงกระถางด้วย โดยกระถางที่มีความสูงมากควรปลูกพืชทางด้านหลังของแบบแปลนเพื่อป้องกันการบดบังของพันธุ์พืช ทั้งนี้อาจมีการตัดแต่งรูปทรงของพืชให้สวยงามได้ เช่น การตัดใบตะไคร้เพื่อให้มีรูปทรง เป็นต้น และสามารถใช้ตาข่ายกันเพื่อเป็นแนวขอบแปลงได้ด้วยเช่นกัน (ภาพสวนเพิ่มเติมแสดงในภาคผนวก ฉ)

แนวทางการปลูกพันธุ์พืชทดแทน : ต้นหอม ผักชี และผักกาดเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 30-45 วันหลังปลูก ควรเพาะชำเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูกทดแทนก่อน 15-20 วัน ส่วนพืชชนิดอื่น ๆ ในแบบแปลนมีอายุมากกว่า 1 ปี ดังนั้นควรมีการดูแลและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยาวนาน

ค่าใช้จ่ายในการสร้างสวน : ประมาณ 100-200 บาท

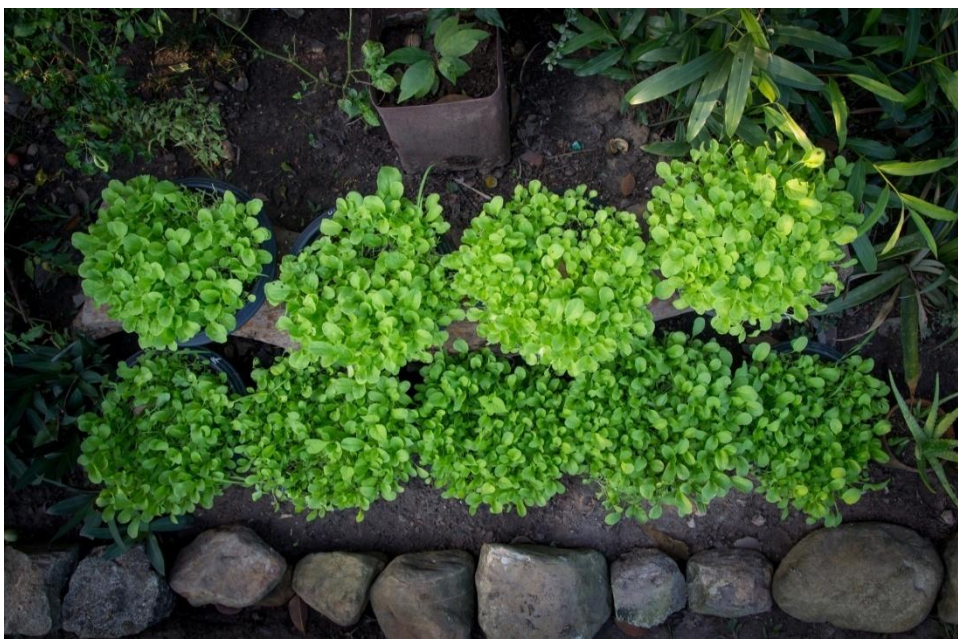

(ข)

ภาพที่ 4-14 รูปแบบสวนที่ 7 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง

รูปแบบสวนที่ 7 ประกอบด้วยพันธุ์พืชทั้งหมด 11 ชนิด โดยการจัดองค์ประกอบศิลปะซึ่งพืชที่มีความสูงที่สุด คือ มะละกอ ทำการปลูกด้านหลังสุดของแบบแปลน และพืชที่มีความสูงใกล้เคียงกัน ทำการปลูกด้านหลังของแบบแปลน ได้แก่ พริกชี้หูสวนและผักเหียงที่จำเป็นต้องปลูกได้ร่มเงาของไม้ชนิดอื่น ๆ สำหรับไม้พุ่มที่มีความสูงรองลงมา คือ ขมิ้นและสับปะรดซึ่งจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้ อยู่ใต้ร่มไม้อื่น ทำการปลูกลดหลั่นกันมาทางด้านหน้าของแบบแปลน ซึ่งผักเหียงและพริกชี้หูสวน ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถตัดแต่งหรือกำหนดรูปทรงได้ ด้วยวิธีการตัดแต่งกิ่งและใบหรือการ เต็ดยอดเพื่อให้เกิดทรงพุ่ม ยกเว้นมะละกอ ขมิ้น และสับปะรดที่ไม่นิยมตัดแต่ง และเลือกปลูกผักชี ฝรั่งในวัสดุเหลือใช้เพื่อสร้างจุดเด่นในสวน มีการปลูกผักบุ้ง ผักกาด คะน้า และกวาดตุ้งเพื่อเป็นแนว เขตแปลงด้านหน้า พืชผักทุกชนิดสามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีแสงแดดตลอดวัน ยกเว้นผักเหียงซึ่ง สามารถปลูกได้ร่มเงาของมะละกอและพริกชี้หูสวนได้

พืชในแบบแปลนเป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวได้หลายฤดูกาลยกเว้นผักบุ้ง ผักกาด คะน้า และ กวาดตุ้ง เก็บเกี่ยวได้หลังปลูก 30-45 วัน สำหรับการดูแลและบำรุงรักษา ควรมีการรดน้ำอย่างน้อย วันละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม สำหรับสับปะรดและมะละกอเป็นพืชที่ไม่ชอบน้ำพยายาม หลีกเลี่ยงการรดน้ำที่ทำให้ดินชื้นแฉะ และควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยชีวภาพอย่างสม่ำเสมอ สามารถ ประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้ปลูกพืชตามรูปแบบแปลนได้และการหาพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงมา ปลูกทดแทนพืชชนิดเดิมที่ล้มตายหลังจากหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้วตามความเหมาะสมโดยไม่ทำให้ รูปแบบแปลนเปลี่ยนไป โดยสามารถศึกษาลักษณะพืชที่ใกล้เคียงกันในภาคผนวก ฉ

(ก)

(ข)

(ค)

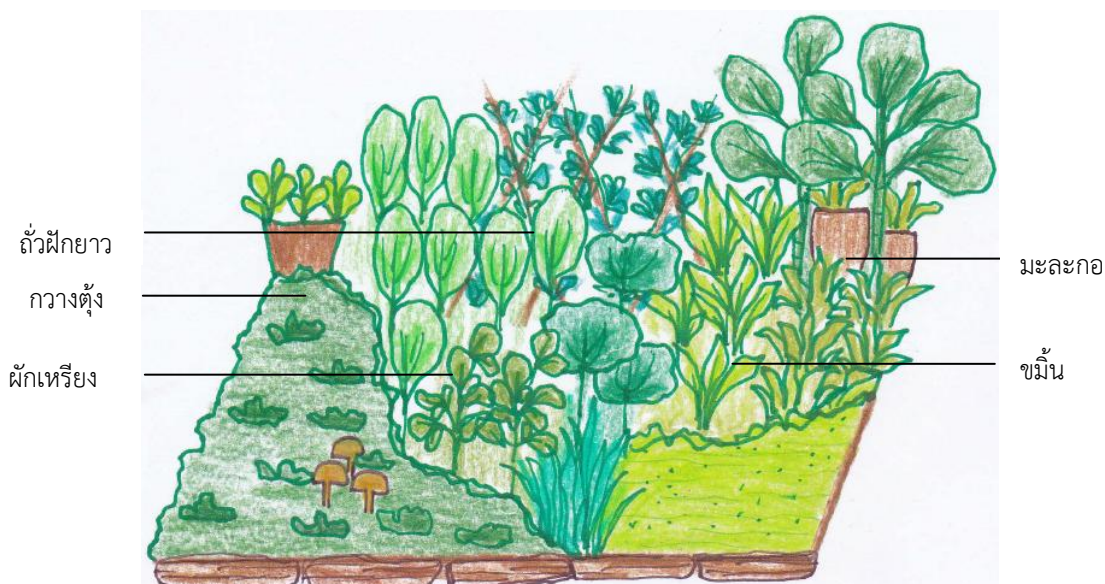
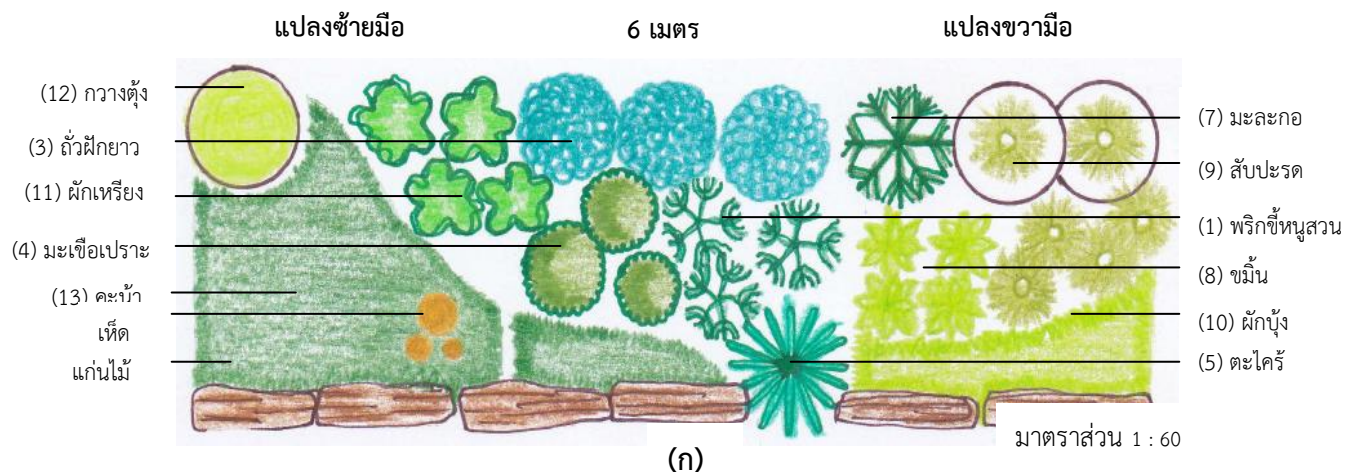
ภาพที่ 4-15 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนางเล็ก พูลสวัสดิ์ (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) การปลูกไม้ประดับแซมในพื้นที่สวน

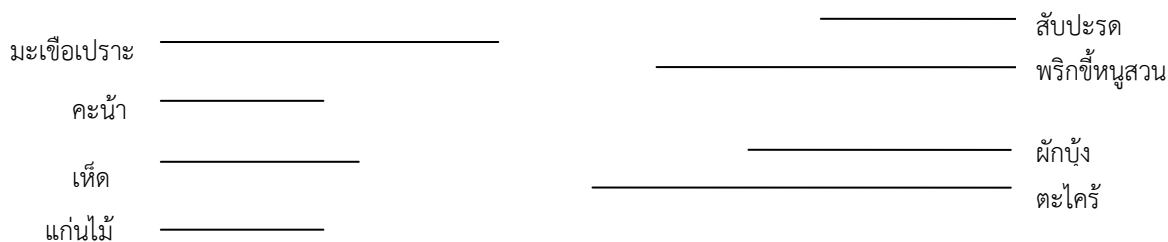
แนวทางการตกแต่งสวนเพื่อความสวยงาม : สามารถปลูกพืชผักที่สนใจหรือไม้ดอกไม้ประดับขนาดเล็กเพิ่มเติมบริเวณพื้นที่ว่างของแบบแปลนได้ เช่น เฟิร์นใบมะขาม ว่านกาบหอย เป็นต้น หรือการใช้วัสดุอื่น เช่น หินแม่น้ำ ตุ๊กตาดินเผา ตุ๊กตาหิน แก้วไม้ เป็นต้น ตกแต่งสวนเพื่อเพิ่มความสวยงาม รวมถึงการเลือกใช้กระถางต้นที่มีรูปทรงสวยงามในการปลูกพืชแต่ละชนิดซึ่งจำเป็นต้องศึกษาเรื่องความสูงและต่ำของรูปทรงกระถางด้วย โดยกระถางที่มีความสูงมากควรปลูกพืชทางด้านหลังของแบบแปลนเพื่อป้องกันการบดบังของพันธุ์พืช ทั้งนี้อาจมีการตัดแต่งรูปทรงของพืชให้สวยงามได้ และสามารถใช้ตาข่ายกันเพื่อเป็นแนวขอบแปลงได้ด้วยเช่นกัน (ภาพสวนเพิ่มเติมแสดงในภาคผนวก ฉ)

แนวทางการปลูกพันธุ์พืชทดแทน : กวางตุ้ง กระบี่ กะเพรา ผักกาด และผักบุ้งเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 30-45 วันหลังปลูก ควรเพาะชำเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูกทดแทนก่อน 15-20 วัน แต่การเก็บเกี่ยวผักบุ้งทำโดยการเว้นส่วนโคนของลำต้น รดน้ำ ใส่ปุ๋ย ก็สามารถให้ผลผลิตได้อีก ส่วนพืชชนิดอื่น ๆ ในแบบแปลนมีอายุมากกว่า 1 ปี ดังนั้นควรมีการดูแลและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยาวนาน

ค่าใช้จ่ายในการสร้างสวน : ประมาณ 100-200 บาท

แปลงสวนสวยกินได้ นางแฉล้ม เลือพล : สวนแก่งส้ม/สวนผักผัก		
ตำแหน่ง	110/12 หมู่ที่ 5 ตำบลคองหงส์ อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	
พื้นที่ที่สร้างสวน	ขนาดพื้นที่ที่สร้างสวน 2x6 เมตร	ขนาดแบบสวน 2x2 เมตร
ผู้ออกแบบ	นายอภิพงษ์ ปิ่นทองพันธ์	15 พฤษภาคม 2556
ผู้เขียนแบบ	นายอภิพงษ์ ปิ่นทองพันธ์	20 พฤษภาคม 2556
คำอธิบายเพิ่มเติม	แบบสวนประกอบด้วยพืชที่ต้องการปลูก 6 ชนิด (แปลงกลาง) และแปลงเพิ่มเติมจากเมนูอาหารที่ 1 จำนวน 4 ชนิด (แปลงขวามือ) และเมนูอาหารที่ 2 จำนวน 3 ชนิด (แปลงซ้ายมือ)	
ชนิดพืชที่ต้องการ	1. พริกชี้หูสวน จำนวน 3 ต้น 3. ถั่วฝักยาว จำนวน 3 กอ 5. ตะไคร้ จำนวน 1 กอ	2. ผักเหมียง จำนวน 4 ต้น 4. มะเขือเปราะ จำนวน 2 ต้น 6. คื่นช่าย จำนวน 1 แปลง
ชนิดพืชที่เพิ่มเติม (แก่งส้ม, ผักผัก)	7. มะละกอ จำนวน 2 ต้น 9. สับปะรด จำนวน 6 ต้น 11. ผักเหมียง จำนวน 3 ต้น 13. คื่นช่าย จำนวน 1 แปลง	8. ขมิ้น จำนวน 5 ต้น 10. ผักบุ้ง จำนวน 1 แปลง 12. กวางตุ้ง จำนวน 1 กระถาง

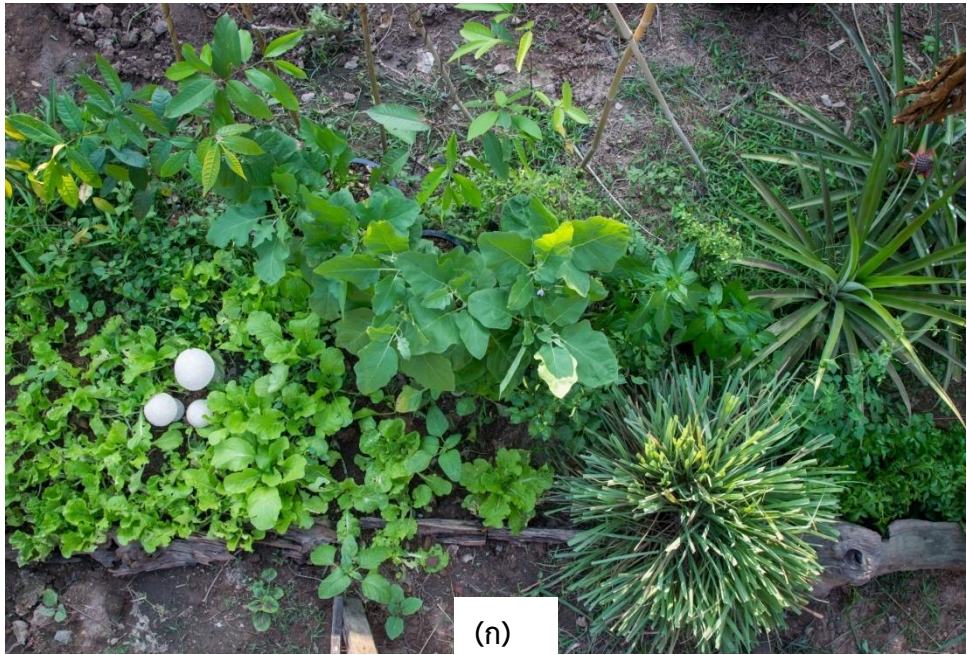

(ข)

ภาพที่ 4-16 รูปแบบสวนที่ 8 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง

รูปแบบสวนที่ 8 ประกอบด้วยพันธุ์พืชทั้งหมด 13 ชนิด โดยการจัดองค์ประกอบศิลปะซึ่งพืชที่มีความสูงที่สุด คือ มะละกอ จะทำการปลูกด้านหลังสุดของแบบแปลน และพืชที่มีความสูงรองลงมา คือ ถั่วฝักยาวที่ต้องอาศัยวัสดุยึดเกาะและผักเหียงที่ต้องอาศัยร่มเงาของไม้อื่นทำการปลูกด้านหลังของแบบแปลน สำหรับไม้พุ่มที่มีความสูงรองลงมา คือ ขมิ้น พริกขี้หนูสวน มะเขือเปราะ ตะไคร้ และ สับปะรดซึ่งจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้ยูไ้ร่มไม้อื่น ทำการปลูกลดหลั่นกันมาทางด้านหน้าของแบบแปลน ซึ่งพืชหลายชนิดผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถตัดแต่งหรือกำหนดรูปทรงได้ ด้วยวิธีการตัดแต่งกิ่งและใบหรือการเด็ดยอดเพื่อให้เกิดทรงพุ่ม ยกเว้นถั่วฝักยาว มะละกอ ขมิ้น และสับปะรดที่ไม่นิยมตัดแต่ง และเลือกปลูกวางตั้งในวัสดุเหลือใช้เพื่อสร้างจุดเด่นในสวน มีการปลูกผักบู้และ ค่ะน้ำ เพื่อเป็นแนวเขตแปลงด้านหน้า พืชผักทุกชนิดสามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีแสงแดดตลอดวัน ยกเว้นผักเหียงซึ่งสามารถปลูกใต้ร่มเงาของถั่วฝักยาวได้

พืชในแบบแปลนเป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวได้หลายฤดูกาลยกเว้นผักบู้ ค่ะน้ำ และวางตั้งซึ่งเก็บเกี่ยวได้ 30-45 วันหลังการปลูก สำหรับการดูแลและบำรุงรักษา ควรมีการรดน้ำอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม สำหรับสับปะรดและมะละกอเป็นพืชที่ไม่ชอบน้ำพยายามหลีกเลี่ยงการรดน้ำที่ทำให้ดินชื้นแฉะ และควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยชีวภาพอย่างสม่ำเสมอ สามารถประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้ปลูกพืชตามรูปแบบแปลนได้และการหาพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงมาปลูกทดแทนพืชชนิดเดิมที่ล้มตายหลังจากหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้วตามความเหมาะสมโดยไม่ทำให้รูปแบบแปลนเปลี่ยนไป สามารถศึกษาชนิดพืชที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในภาคผนวก ฉ

(ค)

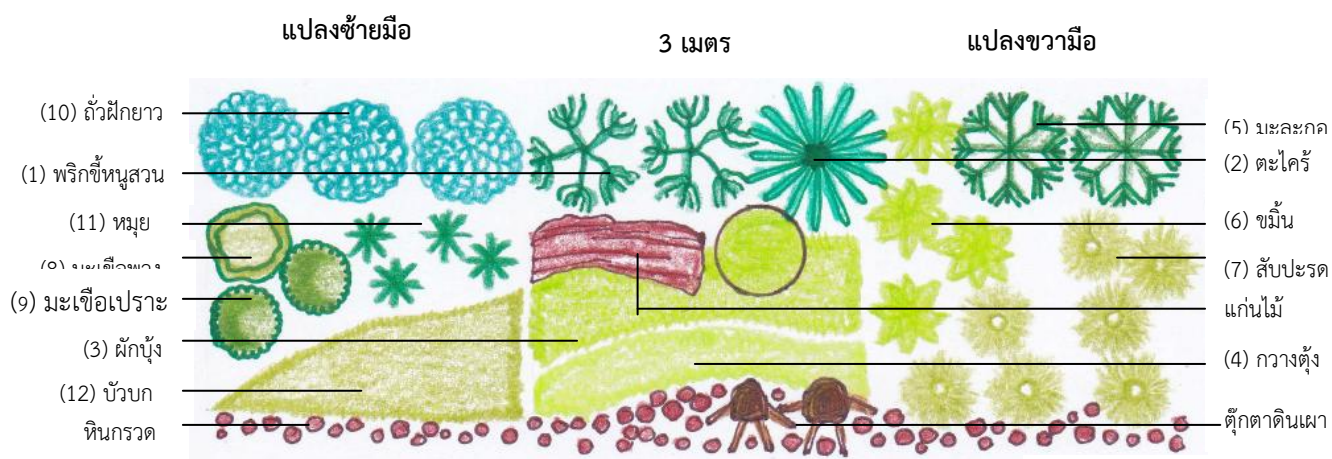
ภาพที่ 4-17 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนางแลล้ม เสือพล (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) การตัดใบตะไคร้ให้เกิดรูปทรง

แนวทางการตกแต่งสวนเพื่อความสวยงาม : สามารถปลูกพืชผักที่สนใจหรือไม้ดอกไม้ประดับขนาดเล็กเพิ่มเติมบริเวณพื้นที่ว่างของแบบแปลนได้หรือการใช้วัสดุอื่น เช่น แก่นไม้ หินแม่น้ำ ตุ๊กตาดินเผา ตุ๊กตาหิน เป็นต้น ตกแต่งสวนเพื่อเพิ่มความสวยงาม รวมถึงการเลือกใช้กระถางต้นที่มีรูปทรงสวยงามในการปลูกพืชแต่ละชนิดซึ่งจำเป็นต้องศึกษาเรื่องความสูงและต่ำของรูปทรงกระถางด้วย โดยกระถางที่มีความสูงมากควรปลูกพืชทางด้านหลังของแบบแปลนเพื่อป้องกันการบดบังของพันธุ์พืช ทั้งนี้อาจมีการตัดแต่งรูปทรงของพืชให้สวยงามได้ เช่น การตัดใบตะไคร้เพื่อให้มีรูปทรง เป็นต้น (ภาพสวนเพิ่มเติมแสดงในภาคผนวก ฉ)

แนวทางการปลูกพันธุ์พืชทดแทน : กวางตุ้ง คื่นช่าย และผักบุ้งเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 30-45 วันหลังปลูก ควรเพาะชำเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูกทดแทนก่อน 15-20 วัน แต่การเก็บเกี่ยวผักบุ้งทำโดยการเว้นส่วนโคนของลำต้น รดน้ำ ใส่ปุ๋ย ก็สามารถให้ผลผลิตได้อีก ส่วนพืชชนิดอื่น ๆ ในแบบแปลนมีอายุมากกว่า 1 ปี ดังนั้นควรมีการดูแลและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยาวนาน

ค่าใช้จ่ายในการสร้างสวน ประมาณ 200-300 บาท

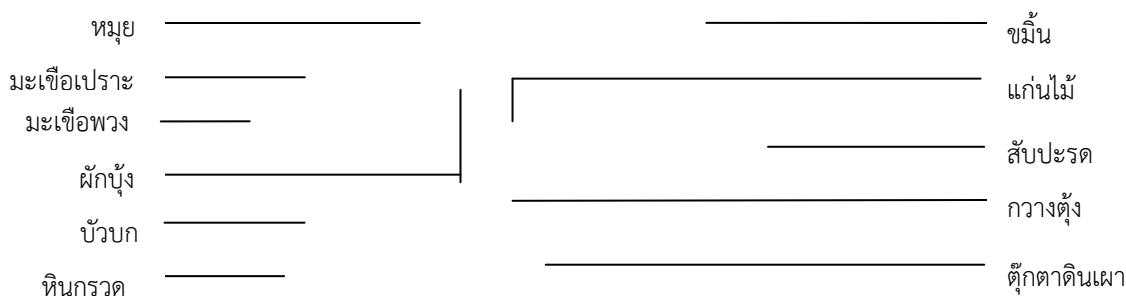
แปลงสวนสวยกินได้ นางยุวดี ทองใหญ่ : สวนแก่งส้ม/สวนน้ำพริก-ผักเคียง		
ตำแหน่ง	110/89 หมู่ที่ 5 ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	
พื้นที่สร้างสวน	ขนาดพื้นที่สร้างสวน 1x3 เมตร	ขนาดแบบสวน 1x1 เมตร
ผู้ออกแบบ	นายอภพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	20 พฤษภาคม 2556
ผู้เขียนแบบ	นายอภพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	24 พฤษภาคม 2556
คำอธิบายเพิ่มเติม	แบบสวนประกอบด้วยพืชที่ต้องการปลูก 4 ชนิด (แปลงกลาง) และแปลงเพิ่มเติมจากเมนูอาหารที่ 1 จำนวน 3 ชนิด (แปลงขวามือ) และเมนูอาหารที่ 2 จำนวน 5 ชนิด (แปลงซ้ายมือ)	
ชนิดพืชที่ต้องการ	1. พริกชี้หูสวน จำนวน 2 ต้น 3. ผักบุ้ง จำนวน 1 แปลง	2. ตะไคร้ จำนวน 1 กอ 4. กวางตุ้ง จำนวน 1 แปลง
ชนิดพืชที่เพิ่มเติม (แก่งส้ม,น้ำพริก-ผักเคียง)	5. มะละกอก จำนวน 2 ต้น 7. สับปะรด จำนวน 7 ต้น 9. มะเขือเปราะ จำนวน 2 ต้น 11. หมุย จำนวน 4 ต้น	6. ขมิ้น จำนวน 4 ต้น 8. มะเขือพวง จำนวน 1 ต้น 10. ถั่วฝักยาว จำนวน 3 กอ 12. บัวบก จำนวน 1 แปลง

มาตราส่วน 1 : 30

(ก)

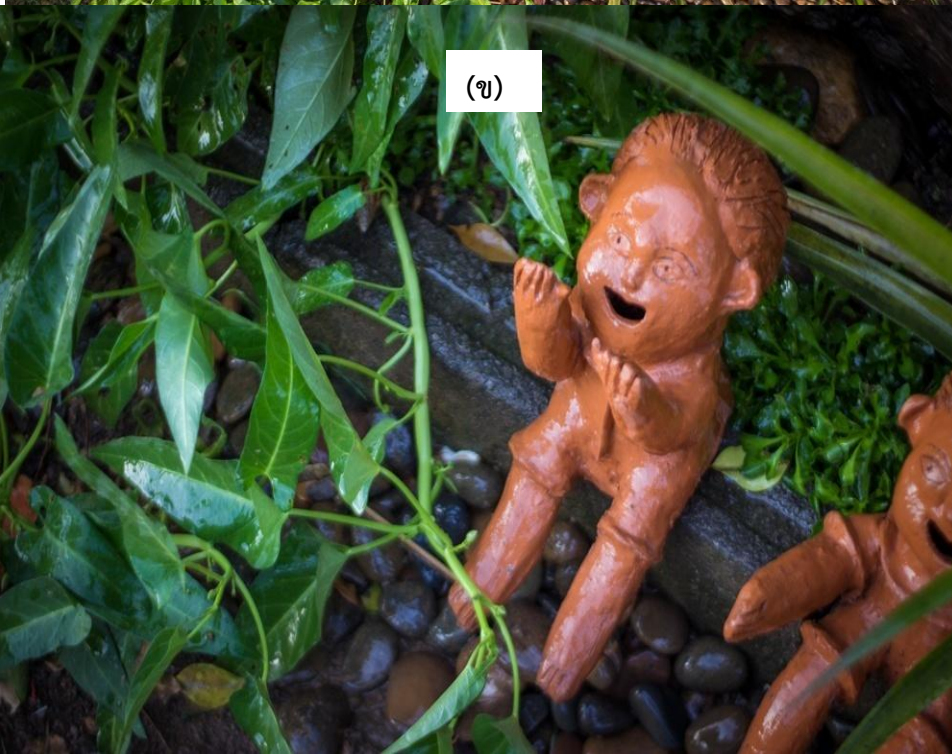

(ข)

ภาพที่ 4-18 รูปแบบสวนที่ 9 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง

รูปแบบสวนที่ 9 ประกอบด้วยพันธุ์พืชทั้งหมด 12 ชนิด โดยการจัดองค์ประกอบศิลปะซึ่งพืชที่มีความสูงที่สุด คือ มะละกอ จะทำการปลูกด้านหลังสุดของแบบแปลน และพืชที่มีความสูงใกล้เคียงกันทำการปลูกด้านหลังของแบบแปลน ได้แก่ พริกขี้หนูสวนและถั่วฝักยาวที่จำเป็นต้องอาศัยวัสดุที่สามารถยึดเกาะได้ สำหรับไม้พุ่มที่มีความสูงรองลงมา คือ ขมิ้น ตะไคร้ มะเขือยาว มะเขือเปราะ หมุย และสับปะรดซึ่งจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้ยูได้ร่มไม้อื่น จะทำการปลูกลดหลั่นกันมาทางด้านหน้าของแบบแปลน ซึ่งพืชหลายชนิดผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถตัดแต่งหรือกำหนดรูปร่างได้ด้วยวิธีการตัดแต่งกิ่งและใบหรือการเด็ดยอดเพื่อให้เกิดทรงพุ่ม ยกเว้นมะละกอ ขมิ้น และสับปะรดที่ไม่นิยมตัดแต่ง มีการปลูกสับปะรด ผักบุ้ง บัวบก และกวางตุ้งเพื่อเป็นแนวเขตแปลงด้านหน้า พืชผักทุกชนิดสามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีแสงแดดตลอดวัน ยกเว้นบัวบกซึ่งสามารถปลูกใต้ร่มเงาของมะเขือเปราะและมะเขือพวงได้

พืชในแบบแปลนเป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวได้หลายฤดูกาลยกเว้นผักบุ้งและกวางตุ้ง ซึ่งเก็บเกี่ยวได้ 30-45 วันหลังการปลูก สำหรับการดูแลและบำรุงรักษา ควรมีการรดน้ำอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม สำหรับสับปะรดและมะละกอเป็นพืชที่ไม่ชอบน้ำพยายามหลีกเลี่ยงการรดน้ำที่ทำให้ดินขึ้นแฉะ และควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยชีวภาพอย่างสม่ำเสมอ สามารถประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้ปลูกพืชตามแบบแปลนได้และการหาพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงมาปลูกทดแทนพืชชนิดเดิมที่เก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วหลังจากหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวตามความเหมาะสมโดยไม่ทำให้รูปแบบแปลนเปลี่ยนไป สามารถศึกษาชนิดพืชที่ใกล้เคียงกันในภาคผนวก ฉ

(ค)

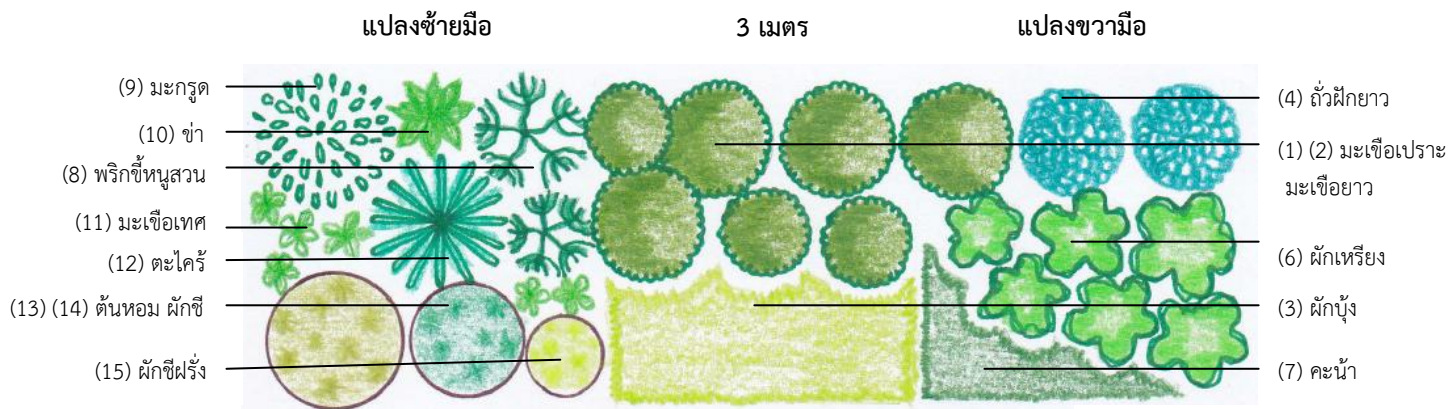
ภาพที่ 4-19 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนางยุวดี ทองใหญ่ (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) ตึกตาตินเผารูปคนและหินกรวด

แนวทางการตกแต่งสวนเพื่อความสวยงาม : สามารถปลูกพืชผักที่สนใจหรือไม้ดอกไม้ประดับขนาดเล็กเพิ่มเติมบริเวณพื้นที่ว่างของแบบแปลนได้ เช่น ต้นหลิว ต้นคุณนายตื่นสาย กล้วยฉาบ ผักน้ำ เป็นต้น หรือการใช้วัสดุอื่น เช่น แก่นไม้ หินแม่น้ำ หินกรวด ตึกตาตินเผา ตึกตาหิน เป็นต้น ตกแต่งสวนเพื่อเพิ่มความสวยงาม รวมถึงการเลือกใช้กระถางต้นไม้ที่มีรูปทรงสวยงามในการปลูกพืชแต่ละชนิดซึ่งจำเป็นต้องศึกษาเรื่องความสูงและต่ำของรูปทรงกระถางด้วย โดยกระถางที่มีความสูงมาก ควรปลูกพืชทางด้านหลังของแบบแปลนเพื่อป้องกันการบดบังของพันธุ์พืช ทั้งนี้อาจมีการตัดแต่งรูปทรงของพืชให้สวยงามได้ (ภาพสวนเพิ่มเติมแสดงในภาคผนวก ฉ)

แนวทางการปลูกพันธุ์พืชทดแทน : กวางตุ้งและผักบุ้งเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 30-45 วันหลังปลูก ควรเพาะชำเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูกทดแทนก่อน 15-20 วัน แต่การเก็บเกี่ยวผักบุ้งทำโดยการเว้นส่วนโคนของลำต้น รดน้ำ ใส่ปุ๋ย ก็สามารถให้ผลผลิตได้อีก ส่วนพืชชนิดอื่น ๆ ในแบบแปลนมีอายุมากกว่า 1 ปี ดังนั้นควรมีการดูแลและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยาวนาน

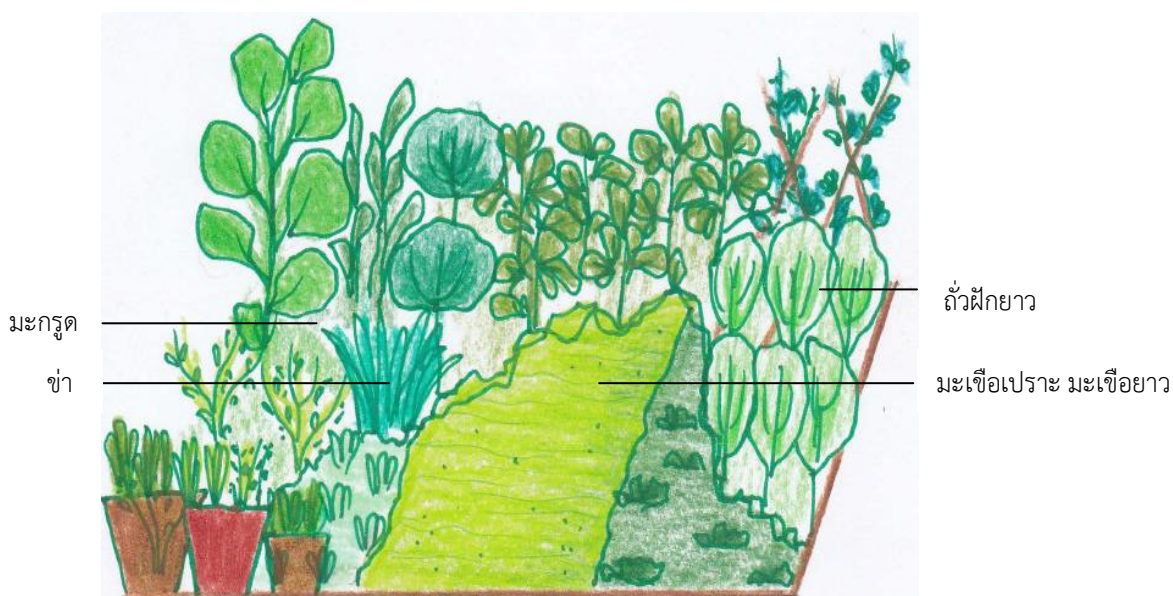
ค่าใช้จ่ายในการสร้างสวน : ประมาณ 350-500 บาท

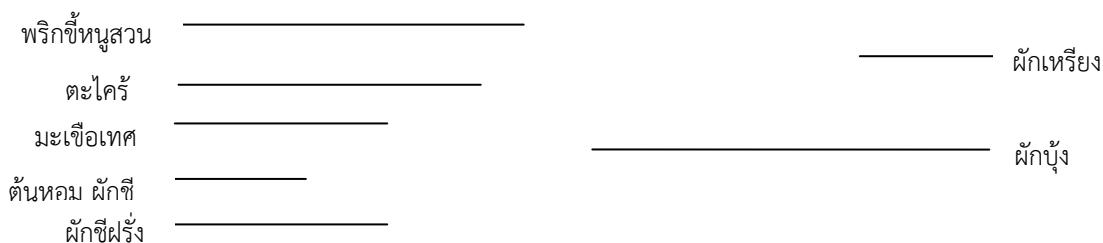
แปลงสวนสวยกินได้ นายธีรวิทย์ กิตติโสภา : สวนผัก/สวนต้มยำ		
ตำแหน่ง	110/201 หมู่ที่ 5 ตำบลคองหงส์ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา	
พื้นที่สร้างสวน	ขนาดพื้นที่สร้างสวน 1x3 เมตร	ขนาดแบบสวน 1x1 เมตร
ผู้ออกแบบ	นายอภังค์ ปิ่นทองพันธ์	20 พฤษภาคม 2556
ผู้เขียนแบบ	นายอภังค์ ปิ่นทองพันธ์	24 พฤษภาคม 2556
คำอธิบายเพิ่มเติม	แบบสวนประกอบด้วยพืชที่ต้องการปลูก 3 ชนิด (แปลงกลาง) และแปลงเพิ่มเติมจากเมนูอาหารที่ 1 จำนวน 4 ชนิด (แปลงขวามือ) และเมนูอาหารที่ 2 จำนวน 8 ชนิด (แปลงซ้ายมือ)	
ชนิดพืชที่ต้องการ	1. มะเขือเปราะ จำนวน 2 ต้น 3. ผักบุ้ง จำนวน 1 แปลง	2. มะเขือยาว จำนวน 2 ต้น
ชนิดพืชที่เพิ่มเติม (ผัก,ต้มยำ)	4. ถั่วฝักยาว จำนวน 2 กอ 6. ผักเหียง จำนวน 6 ต้น 8. พริกขี้หนูสวน จำนวน 2 ต้น 10. ข่า จำนวน 1 กอ 12. ตะไคร้ จำนวน 1 กอ 14. ผักชี จำนวน 1 กระถาง	5. มะเขือยาว จำนวน 1 ต้น 7. คื่นช่าย จำนวน 1 แปลง 9. มะกรูด จำนวน 1 ต้น 11. มะเขือเทศ จำนวน 4 ต้น 13. ต้นหอม จำนวน 1 กระถาง 15. ผักชีฝรั่ง จำนวน 1 แปลง

มาตราส่วน 1 : 30

(ก)

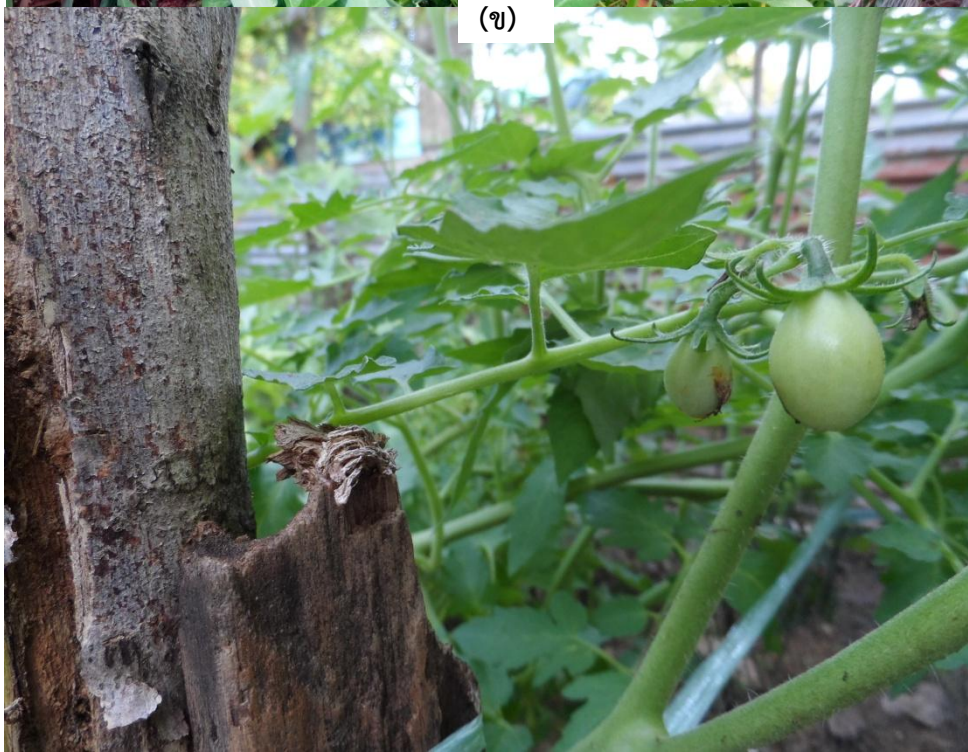
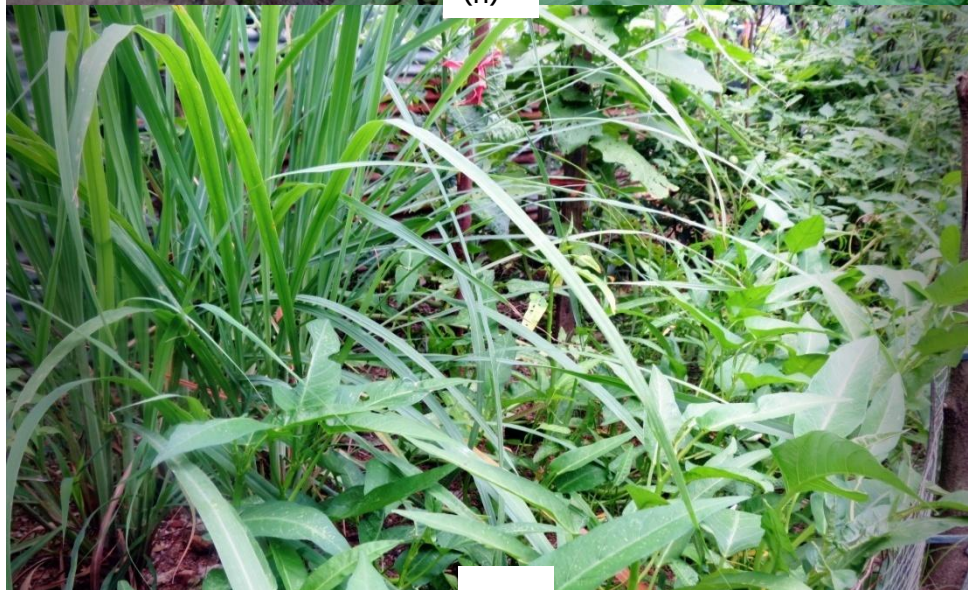

(ข)

ภาพที่ 4-20 รูปแบบสวนที่ 10 (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง

รูปแบบสวนที่ 10 ประกอบด้วยพันธุ์พืชทั้งหมด 15 ชนิด โดยการจัดองค์ประกอบศิลป์ซึ่งพืชที่มีความสูงที่สุด คือ มะกรูด จะทำการปลูกด้านหลังสุดของแบบแปลน และพืชที่มีความสูงใกล้เคียงกันทำการปลูกด้านหลังของแบบแปลน ได้แก่ ข่า มะเขือยาว มะเขือเปราะ และถั่วฝักยาวที่จำเป็นต้องอาศัยวัสดุยึดเกาะ สำหรับไม้พุ่มที่มีความสูงรองลงมา คือ ผักเหียงที่จำเป็นต้องปลูกได้ร่มเงาของไม้ชนิดอื่น ๆ พริกชี้หนูสวน ตะไคร้ และมะเขือเทศ ทำการปลูกลดหลั่นกันมาทางด้านหน้าของแบบแปลน ซึ่งหลายชนิดผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถตัดแต่งหรือกำหนดรูปร่างได้ ด้วยวิธีการตัดแต่งกิ่งและใบหรือการเด็ดยอดเพื่อให้เกิดทรงพุ่ม ยกเว้นข่าและถั่วฝักยาวที่ไม่นิยมตัดแต่ง และเลือกปลูกผักชีและต้นหอมในวัสดุเหลือใช้เพื่อสร้างจุดเด่นในสวน มีการปลูกผักบุ้ง คื่นชวา และผักชีฝรั่งเพื่อเป็นแนวเขตแปลงด้านหน้า พืชผักทุกชนิดสามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีแสงแดดตลอดวัน ยกเว้นผักเหียงซึ่งสามารถปลูกได้ร่มเงาของถั่วฝักยาวได้

พืชในแบบแปลนเป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวได้หลายฤดูกาลยกเว้นผักบุ้งและคื่นชวา ซึ่งเก็บเกี่ยวได้ 30-45 วันหลังการปลูก สำหรับการดูแลและบำรุงรักษา ควรมีการรดน้ำอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม และควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยชีวภาพอย่างสม่ำเสมอ สามารถประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้ปลูกพืชตามรูปแบบแปลนได้และการหาพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงมาปลูกทดแทนพืชชนิดเดิมที่เก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วหลังจากหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวตามความเหมาะสมโดยไม่ทำให้รูปแบบแปลนเปลี่ยนไป โดยสามารถศึกษาลักษณะพืชที่ใกล้เคียงกันได้ในภาคผนวก ฉ

(ค)

ภาพที่ 4-21 รูปแบบสวนสวยกินได้ครอบครัวนายธีรวิทย์ กิตติโสภา (ก) แบบมองจากมุมบน (ข) แบบมองจากแนวตั้ง (ค) การใช้แก่นไม้เพื่อให้มะเขือเทศเลื้อย

แนวทางการตกแต่งสวนเพื่อความสวยงาม : สามารถปลูกพืชผักที่สนใจหรือไม้ดอกไม้ประดับขนาดเล็กเพิ่มเติมบริเวณพื้นที่ว่างของแบบแปลนได้ เช่น บานไม่รู้โรย ต้นหลิว อัญชัน ผักน้ำ เป็นต้น หรือการใช้วัสดุอื่น เช่น แก่นไม้ หินแม่น้ำ หินกรวด ตุ๊กตาดินเผา ตุ๊กตาหิน เป็นต้น ตกแต่งสวนเพื่อเพิ่มความสวยงาม รวมถึงการเลือกใช้กระถางต้นไม้ที่มีรูปทรงสวยงามในการปลูกพืชแต่ละชนิด ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาเรื่องความสูงและต่ำของรูปทรงกระถางด้วย โดยกระถางที่มีความสูงมากควรปลูกพืชทางด้านหลังของแบบแปลนเพื่อป้องกันการบดบังของพันธุ์พืช ทั้งนี้อาจมีการตัดแต่งรูปทรงของพืชให้สวยงามได้ เช่น การตัดใบตะไคร้เพื่อให้มีรูปทรง การตัดแต่งกิ่งผักเหียงให้เกิดทรงพุ่ม เป็นต้น (ภาพสวนเพิ่มเติมแสดงในภาคผนวก ฉ)

แนวทางการปลูกพันธุ์พืชทดแทน : ต้นหอม ผักชี คื่นช่าย และผักบุ้งเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 30-45 วันหลังปลูก ควรเพาะชำเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูกทดแทนก่อน 15-20 วัน สำหรับถั่วฝักยาวควรหว่านเมล็ดในแบบแปลนหลังทำการเก็บเกี่ยวและต้นเดิมล้มตาย ส่วนพืชชนิดอื่น ๆ ในแบบแปลนมีอายุมากกว่า 1 ปี ดังนั้นควรมีการดูแลและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยาวนาน

ค่าใช้จ่ายในการสร้างสวน : ประมาณ 100-200 บาท

สำหรับแนวทางการตกแต่งสวนเพื่อความสวยงาม พบว่า สวนทั้ง 10 รูปแบบมีแนวทางการตกแต่งที่คล้ายคลึงกัน โดยสามารถเลือกปลูกพืชผักหรือไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มเติมในพื้นที่ว่างในแบบแปลงได้ สามารถตัดแต่งพันธุ์พืชเพื่อให้เห็นรูปทรงที่สวยงามยิ่งขึ้นได้ สามารถนำพืชพันธุ์ปลูกในกระถางหรือวัสดุเหลือใช้หรือวัสดุอื่นที่มีความสวยงามได้ สามารถนำหินกรวด หินประดับ ตุ๊กตาหิน โอ่งน้ำ อ่างเลี้ยงปลา ตุ๊กตาดินเผา แก่นไม้ และวัสดุอื่นตกแต่งในพื้นที่สวนได้ตามความเหมาะสม และสามารถใช้อิฐดินประสาน ขวดแก้ว หิน เศษไม้ และวัสดุอื่นที่หาได้สร้างเป็นแนวเขตแปลง ซึ่งสิ่งที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นแนวทางเลือกหนึ่งสำหรับการนำไปใช้รูปแบบสวนไปใช้ประโยชน์ต่อ และสามารถนำสิ่งดังกล่าวเหล่านี้ไปปรับและประยุกต์ใช้ก็สามารถทำให้พื้นที่สวนมีความสวยงามเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

ผลจากการออกแบบสวนทั้ง 10 รูปแบบ พบว่า มีการออกแบบสวนในพื้นที่ขนาด 2x2 เมตร จำนวนทั้งหมด 14 แปลง ใน 8 ครอบครั้ว และพื้นที่ขนาด 1x1 เมตร จำนวนทั้งหมด 6 แปลง ใน 2 ครอบครั้ว ทั้งแปลงที่เกิดจากความต้องการชนิดพืชและแปลงที่ผู้วิจัยสร้างเพิ่มเติมให้ตามพื้นที่จริงของครอบครั้วที่มี โดยอาศัยการเพิ่มเติมตามเมนูอาหารที่มีการบริโภคเป็นประจำให้เหมาะสมกับพื้นที่จริง ทั้งนี้การออกแบบสวนผู้วิจัยยังคำนึงถึงการนำเอาวัสดุเหลือใช้จากครอบครั้วมาใช้ในสวนด้วย ซึ่งในส่วนของชนิดพืชทั้งชนิดที่ครอบครั้วต้องการปลูกและชนิดพืชที่ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมให้ในพื้นที่สวนขนาดต่าง ๆ นั้น พบว่า ประกอบด้วยชนิดพืชทั้งหมด 28 ชนิด และมีจำนวนพืชที่ต้องเพาะชำเพื่อใช้ในการสร้างสวนสวยกินได้ในครั้งนี้ ดังแสดงในตารางที่ 4-10

ตารางที่ 4-10 ชนิดและจำนวนพืชทั้งหมดที่ใช้เพาะชำเพื่อสร้างสวนสวยกินได้

ลำดับ	ชนิดพืช	จำนวน	ลำดับ	ชนิดพืช	จำนวน
1	ผักเหริยง	30 ต้น	15	คะน้า	7 แปลง
2	พริกขี้หนูสวน	29 ต้น	16	กวางตุ้ง	4 แปลง
3	ขมิ้น	18 กอ	17	หมุย	4 ต้น
4	สับปะรด	18 กอ	18	มะเขือพวง	3 ต้น
5	โหระพา	17 ต้น	19	บวบเหลี่ยม	3 กอ (กอละ 3 ต้น)
6	กะเพรา	16 ต้น	20	พริกไทย	3 กอ
7	ถั่วฝักยาว	15 ต้น	21	ข่า	2 กอ
8	ตะไคร้	13 กอ (กอละ 3 ต้น)	22	มะกรูด	1 ต้น
9	ผักหวาน	13 ต้น	23	ผักกาด	1 แปลง
- ตารางที่ 4-10 (ต่อ)		12 ต้น	24	บวบก	1 แปลง
		11 กอ (กอละ 3 ต้น)	25	ผักชีฝรั่ง	1 กระถาง
12	มะเขือยาว	9 ต้น	26	ผักน้ำ	1 กระถาง
12	มะละกอ	7 ต้น	27	ต้นหอม ผักชี	1 กระถาง
14	ผักบุ้ง	7 แปลง	28	มะเขือเทศ	1 กระถาง

4.4 ผลการดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้

ผลของการศึกษาในขั้นตอนการดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย ผลการจัดกระบวนการเพื่อเตรียมการ ผลการสร้างกระบวนการเรียนรู้การวิจัยและหลักการออกแบบสวน (ครั้งที่ 1) และผลการสร้างกระบวนการเรียนรู้การจัดสวนสวยกินได้และการดูแลรักษาพันธุ์พืช (ครั้งที่ 2) โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 ผลการจัดกระบวนการเพื่อเตรียมการและนัดหมายการจัดกระบวนการเรียนรู้

การเข้าชุมชนครั้งนี้ผู้วิจัยได้สอบถามถึงวันและเวลาที่เหมาะสมจากผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 10 คน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยให้ข้อมูลตรงกัน คือ ควรดำเนินการจัดกระบวนการในช่วงตอนเย็นเวลาประมาณ 16.00 น. ของวันเสาร์หรืออาทิตย์ พร้อมกันนี้ผู้วิจัยนำแบบบันทึกข้อมูลเรื่องค่าใช้จ่ายเงินเพื่อซื้ออาหารประเภทผักในระยะเวลา 6 เดือนเริ่มจากเดือนมิถุนายนให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 10 ครอบครัว บันทึกข้อมูล เพื่อใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายก่อนและหลังจากการดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้น ซึ่งจากการซักถาม พูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีรายจ่ายด้านพืชผักในแต่ละเดือนที่คล้ายคลึงกันแต่แตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว คือในครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกมากจะมีรายจ่ายด้านพืชผักสูง และครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกน้อยรายจ่ายด้านพืชผักก็น้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยการปลูกพืชผักบริเวณรอบบ้านด้วยเช่นกัน ซึ่งบรรยากาศในการเตรียมการครั้งนี้แสดงในภาพประกอบที่ 4-22

หมายเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้

4.4.2 ผลการจัดกระบวนการครั้งที่ 1 (การวิจัยและหลักการออกแบบสวน)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ 12 คน ประกอบด้วยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย 8 คน และบุตรของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยที่มีความสนใจ 4 คน ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย 2 คน ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้เนื่องจากติดภารกิจ โดยกระบวนการเรียนรู้มีรายละเอียดและผลของกิจกรรมดังนี้

ผลจากการจัดกระบวนการชุมชนโดยการแนะนำตัวเองอย่างเป็นทางการให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทราบอีกครั้งและมีการชี้แจงงานวิจัยอย่างละเอียด ในประเด็นที่มาและความสำคัญ

ภาพที่ 4-22 บรรยากาศการเตรียมการและนัด

ของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้และวิธีการวิจัยตลอดโครงการและศึกษารูปแบบสวนสวยกินได้ของแต่ละครอบครัวร่วมกัน โดยผู้เข้าร่วมกระบวนการทั้งหมดให้ความสนใจการบรรยายเป็นอย่างดี สังเกตได้จากการตั้งใจในการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนความคิดในประเด็นการวิจัย เช่น “พืชผักในท้องตลาดอาจมีสารพิษที่เราไม่รู้ การปลูกพืชผักกินเองถือเป็นสิ่งที่ดี ปลูกเอง กินเอง” (แฉล้ม เสือพล, 9 มิถุนายน 2556) และ “การปลูกพืชผักให้มีความสวยงามน่าจะเป็นสิ่งที่อยาก แต่อยากให้หน้าบ้านมีสวนสวย ๆ” (พิบ แก้วประดิษฐ์, 9 มิถุนายน 2556) ตลอดจนการให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยชมภาพพื้นที่สวนสวยกินได้ในพื้นที่อื่น ๆ พบว่า ผู้เข้าร่วมตั้งใจดูภาพที่น่าเสนอเป็นอย่างดี หลังจากศึกษาเสร็จสิ้น ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มเรียนรู้ คือ “การใช้วัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในชุมชนหรือครัวเรือนปลูกพืชเป็นสิ่งที่น่าสนใจและการปลูกพืชผักจำเป็นต้องใช้เวลาเพื่อรอเวลาให้พืชผักเจริญเติบโตจนเกิดเป็นความสวยงามในที่สุด” (ณรงค์ พันทวี, 9 มิถุนายน 2556) และจากการทวนสอบข้อมูลความมั่นคงทางอาหารของชุมชนและความต้องการชนิดพืชที่ต้องการมีในสวนจากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยต่างยืนยันว่าข้อมูลที่น่าเสนอเป็นข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง

ผลการเรียนรู้หลักการออกแบบสวน โดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้เห็นรูปแบบสวนของตนเองที่ผู้วิจัยได้ออกแบบมาให้ตามความต้องการของแต่ละบ้านและเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยผ่านสื่อ สไลด์โชว์ พบว่า ในกิจกรรมนี้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยให้ความสนใจเป็นอย่างดีและมีความต้องการเห็นรูปแบบสวนของตนเอง สังเกตได้จากการจดรายละเอียดข้อมูลที่ผู้วิจัยบรรยาย และเมื่อผู้วิจัยสอบถามผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ว่า “หลังจากเรียนรู้เรื่องหลักการออกแบบสวนผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้สามารถออกแบบสวนได้เองหรือไม่” ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้ช่วยกันตอบว่า “การออกแบบสวนถือเป็นเรื่องที่ยากมากและไม่เคยรู้เลยว่า การสร้างสวนในแต่ละครั้งจำเป็นต้องใช้หลักการออกแบบที่มากมาย แต่หลังจากการเรียนรู้เรื่องนี้แล้ว ทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นและหวังว่าน่าจะนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ได้แน่นอน” (จิตตราภรณ์ แก้วประดิษฐ์, 9 มิถุนายน 2556) “ปกติเป็นคนปลูกต้นไม้แต่จะปลูกแบบตามใจอยากปลูกไหนก็ปลูก การได้เรียนรู้วันนี้สามารถนำความรู้กลับไปทำให้สวนที่มีอยู่รอบบ้านสวยขึ้นได้” (ณรงค์ พันทวี, 9 มิถุนายน 2556) เป็นต้น

ในกระบวนการครั้งนี้ยังมีการหาข้อตกลงร่วมกันในด้านวันเวลาและสถานที่เพาะชำพันธุ์พืช การดูแลรักษาต้นกล้า การจัดหาอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะชำ เช่น มูลสัตว์ ดิน น้ำ เป็นต้น ซึ่งผลจากการจัดกระบวนการและร่วมพูดคุยแสดงความคิดเห็น ในส่วนของประเด็นชนิดพืชที่ผู้เข้าร่วมต้องการปลูกพืชที่ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมให้ในพื้นที่สวนของแต่ละบ้าน รวมถึงรูปแบบสวนของแต่ละบ้านที่ผู้วิจัยได้ออกแบบมา ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่านเห็นว่าเหมาะสมแล้ว นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ระหว่างการจัดกระบวนการ ดังสรุปในตารางที่ 4-11

ตารางที่ 4-11 ปัญหาในการปลูกพืช ข้อตกลงจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะ

ปัญหาที่ควรระวังในการปลูกพืชผักในพื้นที่ชุมชนจากประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่าน

-
1. ปัญหาหนอน แมลง และหอยทากกัดกินต้นพืช
 2. ปัญหามดคันไฟในดินที่ทำการเพาะปลูกทำลายระบบรากและกัดกินใบของต้นพืช
 3. ปัญหารากเปื่อยของมะละกอ
 4. ปัญหาเมล็ดพันธุ์พืชไม่งอกหลังจากการเพาะปลูกแล้ว
-

ข้อตกลงในการเพาะชำพันธุ์พืช การดูแล และการจัดกระบวนการครั้งต่อไป

1. ด้านสถานที่และเวลาในการเพาะชำพันธุ์พืช
ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเสนอว่าให้ใช้สถานที่บ้านของนางแฉล้ม เสือพล ซึ่งมีพื้นที่กว้างสำหรับการเพาะชำพันธุ์พืชทั้ง 28 ชนิด โดยให้ผู้วิจัยทำการนัดแนะวันเวลาที่จะทำการเพาะชำอีกครั้งหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการในครั้งนี้
 2. ด้านการดูแลรักษาพันธุ์พืชที่เพาะชำแล้ว
การดูแลจะให้ผู้มีส่วนร่วมการวิจัยผลัดเปลี่ยนกันมาดูแลตามความสะดวกของแต่ละคน
 3. การจัดหาวัสดุและอุปกรณ์
ปุ๋ย มูลสัตว์ และวัสดุอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเพาะชำพันธุ์พืชสามารถหาได้จากในชุมชน เช่น ปุ๋ยมูลสุกรสามารถหาซื้อได้จากชุมชน มูลโค และมูลไก่สามารถขอได้จากชาวบ้านที่เลี้ยงสัตว์เลี้ยงดังกล่าวในชุมชน
 4. การจัดหาเครื่องมือสำหรับการปลูก
วัสดุปลูก เช่น จอบ เสียม เป็นต้น ผู้มีส่วนร่วมการวิจัยสามารถนำมาเองได้ในวันเพาะปลูก เป็นต้น
-

ข้อเสนอแนะสำหรับกระบวนการครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยควรทำเอกสารรวบรวมข้อมูล เรื่อง วิธีการกำจัดแมลงและศัตรูพืช การปลูก การดูแล และการใช้ประโยชน์พืชที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสนใจทั้ง 28 ชนิด และวิธีการผลิตปุ๋ยหมักชนิดน้ำหรือชนิดแห้งใช้ในสวนสวยกินได้ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการให้ความรู้ในกระบวนการครั้งต่อไป
-

สำหรับปัญหาเหล่านี้ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อหาแนวทางลดและป้องกัน เช่น การเลี้ยงพื้นที่การปลูกที่มีน้ำท่วมขัง การเลี้ยงพื้นที่ปลูกที่มีแมลงศัตรูพืชจำพวกมดกัดกินเมล็ดพันธุ์และทำลายระบบราก หากเลี้ยงปัญหาต่าง ๆ ไม่ได้ ผู้วิจัยมีการแนะนำให้มีการทำเนินดินลดการท่วมขังของน้ำ ทำน้ำหมักสะเดาเพื่อใช้ไล่มดคันไฟได้ นอกจากนี้จำเป็นต้องตรวจสอบวันเวลาหมดอายุหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ บนซองเมล็ดพันธุ์พืชแต่ละชนิดด้วย เป็นต้น โดยบรรยากาศในการจัดกระบวนการครั้งนี้แสดงในภาพประกอบที่ 4-23

ภาพที่ 4-23 บรรยากาศการจัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งที่ 1

4.4.3 ผลการจัดกระบวนการครั้งที่ 2 (เทคนิควิธีการจัดสวนและการดูแล บำรุงรักษา และการเก็บเกี่ยว)

การจัดการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดสวน การดูแล บำรุงรักษา และการเก็บเกี่ยว มีผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ครั้งนี้ทั้งหมด 11 คน ประกอบด้วยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย 10 คนและบุคคลที่สนใจในกระบวนการวิจัย 1 คน โดยกระบวนการเรียนรู้มีรายละเอียดและผลของการดำเนินการดังนี้

ผลการจัดกระบวนการโดยมีการใช้สื่อที่เน้นรูปภาพและเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยเนื้อหาข้อมูลทั่วไปของสวนสวยกินได้และเนื้อหาที่มาจากความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย คือ เทคนิคการเก็บเกี่ยวและดูแลพืชผักทั้ง 28 ชนิด เทคนิคการทำปุ๋ยหมักด้วยตนเองดังแสดงในภาคผนวก ค โดยในกระบวนการครั้งนี้เป็นการถ่ายทอดความรู้โดยใช้เอกสารควบคู่กับการบรรยาย ในกระบวนการบรรยายนี้ผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ให้ความสนใจกับการนำเสนอของผู้วิจัยอย่างมาก สังเกตได้จากผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยบางท่านมีการจดรายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมลงในเอกสารประกอบการบรรยายและหลังจากนั้นได้มีการเสนอข้อคิดเห็นในขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ เช่น “แบบสวนที่ช่วยกันออกแบบเรียบร้อยแล้ว ถ้าในกระบวนการจัดสวนจริงผมคิดว่าเราสามารถประยุกต์การปลูกพืชพันธุ์ที่มีความคล้ายคลึงกันได้ตามแบบสวนที่มี” (อำนาจ ณ นคร, 22 สิงหาคม 2556) “พื้นที่บ้านอยากให้มีสวนสวย ๆ เหมือนกัน สิ่งที่ได้คือการปลูกและการดูแลรักษาพืชที่ปลูก แต่ไม่มีความรู้เรื่องการปลูกยังทำให้เกิดความสวยงาม ซึ่งวันนี้ได้เรียนแล้วจะได้กลับไปทำได้ไม่เฉพาะแบบสวนที่มีพื้นที่อื่น ๆ ข้างบ้านก็จะสวยขึ้นด้วย” (จิตตราภรณ์ แก้วประดิษฐ์, 22 สิงหาคม 2556) “การนำวัสดุเหลือใช้มาประกอบกับการสร้างสวน เช่น นำถึงน้ำรั่ว กะละมังแตกมาปลูกต้นไม้ นำเศษอิฐหรือขวดแก้วนำมาทำแนวแปลง เป็นต้น ก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจ” (ณรงค์ พันทวี, 22 สิงหาคม 2556) “ชายผักในตลาดทุกวันมีเศษผักทิ้งเยอะมากเรียนทำปุ๋ยแล้ว เสร็จจากวันนี้จะลองทำปุ๋ยหมัก” (แฉล้ม เสือพล, 22 สิงหาคม 2556) และหลังจากนั้นผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับหลักการออกแบบการจัดสวนและการดูแลบำรุงรักษาสวน โดยผู้เข้าร่วมกระบวนการทุกท่านกล่าวว่า “เข้าใจ

เป็นอย่างดีแล้ว” ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ทำการติดตามการสร้างสวนสวยกินได้ของแต่ละครอบครัว พบว่า ทุกครอบครัวสามารถสร้างสวนของตนเองตามแบบแปลนได้เป็นอย่างดี (ผู้วิจัยจะอธิบายอีกครั้งในหัวข้อ 4.5.3) ซึ่งบรรยากาศในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ครั้งนี้แสดงในภาพที่ 4-24

ภาพที่ 4-24 บรรยากาศการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ครั้งที่ 2

สำหรับการหาข้อตกลงร่วมกันในการเตรียมพื้นที่และการนัดวันเวลาในการสร้างสวนสวยกินได้ตามแบบสวนในแต่ละครอบครัว พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการปรึกษาหารือและได้ข้อตกลงร่วมกันในประเด็นวันและเวลาสำหรับการสร้างสวนกินได้ ดังแสดงในตารางที่ 4-12

ตารางที่ 4-12 วันและเวลาที่เหมาะสมในการสร้างสวนสวยกินได้ของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ชื่อ-สกุล ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	วัน เดือน ปี	ช่วงเวลา
นางแฉล้ม เสือพล	22 สิงหาคม 2556	14.00 น. – 18.00 น.
นางคล่อง พูลสวัสดิ์	23 สิงหาคม 2556	15.00 น. – 18.00 น.
นายอำนาจ ณ นคร		09.00 น. – 11.00 น.
นางเล็ก พูลสวัสดิ์	24 สิงหาคม 2556	13.00 น. – 15.00 น.
นางพิบ แก้วประดิษฐ์		16.00 น. – 18.00 น.
นางจิตราภรณ์ แก้วประดิษฐ์		09.00 น. – 12.00 น.
นางยุวดี ทองใหญ่	25 สิงหาคม 2556	13.00 น. – 15.00 น.
นายณรงค์ พันทวี		15.00 น. – 17.00 น.
นายฮาจันกัน แซ่ฮ่า	26 สิงหาคม 2556	14.00 น. – 17.00 น.
นายธีระวิทย์ กิตติโสภา	30 สิงหาคม 2556	15.00 น. – 18.00 น.

4.5 ผลการปฏิบัติการจัดสวน

ผลการปฏิบัติการจัดสวน ประกอบด้วย ผลของการสร้างพื้นที่แปลงเพื่อเพาะชำพันธุ์พืช ผลของการดูแลรักษาพันธุ์พืช ผลของการสร้างสวนสวยกินได้ของแต่ละครอบครัว ผลของการบันทึกข้อมูลรายจ่ายด้านพืชผักในระยะเวลา 6 เดือน และข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชผักจากสวนสวยกินได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.5.1 ผลการสร้างแปลงเพาะชำพันธุ์พืช

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและผู้วิจัยจำนวน 5 คน ใช้พื้นที่ว่างบริเวณบ้าน นางแฉล้ม เสือพล ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ทำการสร้างแปลงเพาะชำพันธุ์พืชจำนวน 3 แปลง ซึ่งมีขนาดกว้างxยาว เท่ากับ 1x3 เมตร โดยใช้อุปกรณ์ที่หาได้ในครัวเรือน ได้แก่ จอบ คราด และเสียม ซึ่งเริ่มจากการดายหญ้า ขุดดิน และยกร่อง และหลังจากเตรียมดินเรียบร้อยแล้วทำการตากดินเป็นระยะเวลา 3 วัน เพื่อฆ่าเชื้อโรคตามคำบอกเล่าของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย นางแฉล้ม เสือพล ผู้เป็นเจ้าของพื้นที่แปลงเพาะชำและผู้วิจัยได้ทำการหว่านเมล็ดพันธุ์ผัก โดยแปลงที่ 1 หว่านเมล็ดพันธุ์ผักคะน้าใบหยิก แปลงที่ 2 หว่านเมล็ดพันธุ์ผักกวางตุ้ง และแปลงที่ 3 หว่านเมล็ดพันธุ์ผักกาดขาว ในขณะเดียวกันผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยอีก 2 คน ทำการเตรียมวัสดุเหลือใช้เพื่อเพาะชำเมล็ดพันธุ์ของมะเขือเปราะ มะเขือยาว มะละกอ โหระพา กะเพรา และพริกขี้หนูสวน และเตรียมดินในถุงดำเพื่อปักชำกิ่งของผักหวานและพริกไทย ในส่วนของพันธุ์ผักชนิดอื่น ๆ ได้แก่ ผักเหริ่งและสับปะรด ผู้วิจัยหาซื้อจากร้านขายพันธุ์ไม้ สำหรับ ผักบุง บวบก ตะไคร้ ต้นหอม ผักชี และถั่วฝักยาว ไม่ทำการเพาะเมล็ดพันธุ์ในแปลงเพาะชำเพราะไม่เหมาะสมต่อการถนอมย้าย โดยเลือกหว่านเมล็ดพันธุ์หรือปักชำในแปลงที่ทำการสร้างสวนบริเวณครอบครัวโดยตรงเลย

4.5.2 ผลการดูแลพันธุ์พืชในแปลงเพาะชำ

ผู้ดูแลแปลงเพาะชำพันธุ์พืชหลัก คือ นางแฉล้ม เสือพล สำหรับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยคนอื่น ๆ จะทำการแวะเวียนมาดูแลบ้างเป็นครั้งคราวเท่านั้น ซึ่งผู้ดูแลมีการรดน้ำแปลงเพาะชำรวมถึงพันธุ์พืชที่อยู่ในวัสดุเพาะชำวันละ 1 ครั้ง เช้าหรือเย็นตามความสะดวกและมีการนำตาข่ายมาถักกันเพื่อป้องกันสัตว์เลื้อย เช่น สุนัข แมว ไก่ เป็นต้น มาคุ้ยเขี่ย มีการนำปูนขาวโรยรอบแปลงเพื่อป้องกันหอยทาก นอกจากนี้มีการถนอมวัชพืชและนำปุ๋ยมูลสัตว์มาเติมในแปลง ระยะเวลาการเพาะชำพันธุ์พืชผ่านไป 30 วัน พบว่า หอยทากและสัตว์เลื้อยไม่รบกวนพันธุ์พืชที่เพาะชำและพันธุ์พืชทุกชนิดที่ทำการเพาะชำเจริญเติบโตได้ดี พร้อมแจกจ่ายให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่านนำไปสร้างสวนบริเวณบ้านได้

4.5.3 ผลการสร้างสวนสวยกินได้

หลังจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ในวันที่ 22 สิงหาคม 2556 ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่านได้กลับไปเตรียมพื้นที่สร้างสวนของตนเองตามขนาดรูปแบบสวน โดยในวันดังกล่าว ได้ทำการจัดสวนร่วมกับนางแฉล้ม เสือพล เพราะผู้เข้าร่วมดังกล่าวได้เตรียมพื้นที่ไว้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งทั้งนี้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการนำความรู้และเทคนิคต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดสวนดังกล่าวด้วย และหลังจากนั้นผู้วิจัยได้เข้าพื้นที่เพื่อช่วยเหลือการสร้างสวนสวยกินได้แต่ละครัวเรือนตามวันเวลาดังข้างต้น พบว่า แต่ละครัวเรือนมีการเตรียมพื้นที่ตามขนาดแบบสวน และมีบางครัวเรือนมีการเตรียมพื้นที่ได้เล็กกว่าแบบสวนเพราะมีพื้นที่จำกัด ซึ่งในขั้นตอนการศึกษาพื้นที่ขั้นแรกผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยไม่ได้วัดพื้นที่อย่างละเอียดแต่อาศัยการประมาณ ซึ่งเมื่อวัดพื้นที่

จริง พบว่า มีพื้นที่เล็กกว่าพื้นที่แบบสวนเล็กน้อย และหลังจากเตรียมพื้นที่แล้วผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 9 ท่านที่เหลือมีการกำหนดเขตแนวแปลง และหาอุปกรณ์มาปรับเปลี่ยนเพื่อป้องกันการค้ำยของไก่และสัตว์อื่น ๆ โดยในพื้นที่แปลงมีการพรนดิน หาปุ๋ยคอกที่มีในชุมชน รวมทั้งการซื้อดินปลูกมาเติมเพื่อเตรียมพื้นที่สร้างสวนและนำต้นไม้ในแปลงเพาะชำมาปลูก พบว่าทุกครอบครัวสามารถจัดสวนได้โดยอาศัยความรู้และรูปแบบสวนของแต่ละบ้าน พี่บางชนิดมีการประยุกต์ปลูกด้วยภาชนะเหลือใช้ในครัวเรือน โดยสามารถอธิบายรายละเอียดของการดูแลรักษาสวนของแต่ละครอบครัวในหัวข้อถัดไป

4.5.4 ผลการดูแลและบำรุงรักษาสวนสวยกินได้

การดูแลและบำรุงรักษาพันธุ์พืชในสวนสวยกินได้ดำเนินการโดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและสมาชิกในครอบครัว ซึ่งผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยดำเนินการในขั้นตอนนี้ระหว่างเดือนกันยายน-เดือนพฤศจิกายน รวมระยะเวลา 3 เดือน ซึ่งมีการให้น้ำ การใส่ปุ๋ย การใช้เครื่องมือเพื่อดูแลบำรุงรักษา รวมถึงการปลูกพืชชนิดใหม่ทดแทนพืชชนิดเดิมที่เก็บเกี่ยวแล้ว และในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นการเก็บเกี่ยวผลผลิตเดือนสุดท้ายจากกระบวนการวิจัย พบว่า เกิดฝนตกหนักตลอดทั้งเดือน ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยจึงไม่มีการปลูกพืชอายุสั้นทดแทนในแปลง ซึ่งรายละเอียดของการดูแลแปลงของแต่ละครอบครัวสามารถอธิบายได้ดังตารางที่ 4-13 และภาพประกอบที่ 4-25 โดยระยะเวลา 3 เดือน ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้ทำการดูแลรักษาสวนสวยกินได้ของตนเองด้วยเครื่องมือและความรู้ที่มีเป็นอย่างดี มีการใช้วัสดุป้องกันแสงแดด รดน้ำ พรนดิน ใส่ปุ๋ยคอกที่มีในชุมชน และมี 2 ครัวเรือนสามารถนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารเป็นลักษณะปุ๋ยน้ำใช้ภายในสวนสวยกินได้ด้วย มีการเก็บเกี่ยวพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ ในสวนมาบริโภค นอกจากนี้ในส่วนของแปลงเพาะชำพันธุ์พืชส่วนกลางมีการเตรียมต้นกล้าสำหรับปลูกเพิ่มเติมในตำแหน่งที่มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกจากสวนและตำแหน่งพี่บางชนิดในสวนที่ล้มตายเช่นกัน

ตารางที่ 4-13 การดูแลและบำรุงรักษาสวนสวยกินได้ของแต่ละครอบครัว

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	การดำเนินการ	รายละเอียดการดำเนินการ
นายอำนาจ ณ นคร	การรดน้ำ	มีการเตรียมตุ่มเติมน้ำไว้บริเวณแปลงและทำการรดน้ำวันเว้นวันในช่วงเวลาเย็น
	การเติมดินและปุ๋ย	มีการซื้อดินปลูกผสมสำเร็จจำนวน 10 กระสอบมาเติมในแปลงและมีการซื้อปุ๋ยคอกมาใส่ในแปลง 1 ครั้ง
	การใช้เครื่องมือ	มีการใช้เสียมพรนดินให้ร่วนซุยอยู่ตลอดเวลา มีการใช้ทั้งบัวรดน้ำและสายฉีดน้ำเพื่อให้น้ำสลับกัน นอกจากนี้มีการใช้กรรไกรตัดกิ่งเพื่อตัดแต่งพันธุ์พืชและกำจัดวัชพืชอยู่เป็นประจำ และในสวนมีการใช้ถังน้ำขนาดเล็กปลูกพืชอายุสั้นด้วย
นางคล่อง พูลสวัสดิ์	การรดน้ำ	มีการใช้น้ำจากถังรองน้ำฝนข้างบ้านเพื่อนำมารดพืชผักในแปลง โดยหลังปลูก 15 วันแรกมีการรดน้ำในแปลงทุกวันและหลังจากนั้นรดน้ำวันเว้นวัน

ผู้เข้าร่วม กระบวนการวิจัย	การดำเนินการ	รายละเอียดการดำเนินการ
ตารางที่ 4-13 (ต่อ)	การเติมดินและปุ๋ย	มีการซื้อปุ๋ยเม็ดชีวภาพพร้อมกับการนำปุ๋ยคอกที่มีในชุมชนมาใส่ในแปลงโดยไม่มีการเติมดินในแปลง
	การใช้เครื่องมือ	มีการใช้จอบขุดดินจากพื้นที่กระบายน้ำหน้าบ้านมาเติมในแปลง พร้อมกำจัดวัชพืช มีการใช้ถังและขันเพื่อรดน้ำ มีการใช้กรรไกรตัดกิ่งเพื่อตัดแต่งพันธุ์พืช นอกจากนี้มีการใช้ถังน้ำและกระถางปลูกพันธุ์พืชในสวนด้วย
นางพับ แก้วประดิษฐ์	การรดน้ำ	มีการต่อท่อประปาไปยังบริเวณแปลง สำหรับการรดน้ำทำทุกวัน
	การเติมดินและปุ๋ย	มีการใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพที่ผลิตขึ้นด้วยตนเองและสามารถแจกจ่ายให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยคนอื่น ๆ โดยทำการรดเดือนละ 1 ครั้ง ร่วมกับการใส่ปุ๋ยคอกโดยไม่มีการเติมดินในแปลง
	การใช้เครื่องมือ	มีการใช้บัวรดน้ำรดน้ำพันธุ์พืชในแปลงทุกวันเวลาเย็น มีการใช้เสียมพรวนดินพร้อมกับการกำจัดวัชพืชในแปลง มีการใช้กรรไกรตัดกิ่งตัดแต่งพันธุ์พืช รวมทั้งการนำหม้อที่ชำรดแล้วมาปลูกพืชด้วยเช่นกัน
นายณรงค์ พันทวี	การรดน้ำ	มีการเก็บน้ำไว้บริเวณข้างบ้านเพื่อล้างคอกสัตว์และใช้รดน้ำพันธุ์พืชรอบบ้าน สำหรับการรดน้ำแปลงสวนสวยกินได้ทำการรดวันเว้นวัน ในช่วงเวลาเช้าหรือเย็นตามความสะดวก
	การเติมดินและปุ๋ย	มีการใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ร่วมกับการใช้ปุ๋ยเม็ดชีวภาพใส่ลงในแปลงเดือนละ 1 ครั้ง โดยไม่มีการเติมดินในแปลง
	การใช้เครื่องมือ	มีการใช้บัวรดน้ำเพื่อรดน้ำพันธุ์พืชในแปลง มีการใช้เสียมเพื่อพรวนดินบริเวณรอบโคนของลำต้น และใช้จอบพรวนดินเพื่อเตรียมดินปลูกพืชอายุสั้นในรอบถัดไป
นายฮาจันกัน แซ่ฮ่า	การรดน้ำ	มีการเตรียมตุ่มและถังน้ำรองรับน้ำเพื่อรดน้ำในบริเวณด้านข้างของแปลง และทำการรดน้ำทุกวันในเวลาเย็น
	การเติมดินและปุ๋ย	มีการใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ร่วมกับปุ๋ยเม็ดชีวภาพใส่ในแปลง เดือนละ 1-2 ครั้ง โดยไม่มีการเติมดินในแปลง
	การใช้เครื่องมือ	มีการใช้ถังและขันเพื่อนำน้ำในตุ่มและถังรองรับน้ำมารดน้ำในแปลง มีการใช้เสียมพรวนดินบริเวณโคนของลำต้น และมีการใช้กรรไกรตัดกิ่งเพื่อตัดแต่งรวมทั้งเก็บเกี่ยวพันธุ์พืช นอกจากนี้ยังใช้ตาข่ายเพื่อป้องกันแปลงอีกด้วย
นายสมบูรณ์ แก้วประดิษฐ์	การรดน้ำ	มีการต่อสายยางรดน้ำจากด้านหลังของบ้านเพื่อฉีดมายังแปลงสลับกับการเติมน้ำด้วยบัวรดน้ำรดพันธุ์พืชในแปลงทุกวันเวลาเย็น
	การเติมดินและปุ๋ย	มีการใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ที่มีมาใส่ในแปลงเดือนละ 1-2 ครั้ง โดยไม่มีการเติมดินในแปลง
	การใช้เครื่องมือ	มีการใช้สายยางและบัวรดน้ำให้น้ำพืชในแปลง มีการใช้จอบและเสียมขนาดเล็กพรวนดินบริเวณรอบโคน มีการใช้กรรไกรตัดกิ่งตัดแต่งพันธุ์พืชและใช้จอบพรวนดินเพื่อเตรียมดินปลูกพืชอายุสั้นในรอบถัดไป มีการใช้ตาข่ายป้องกันแปลง นอกจากนี้มีการใช้วัสดุเหลือใช้ คือ ถังน้ำและกระถางเก่าปลูกพืชผักในสวนด้วย
นางเล็ก พูลสวัสดิ์	การรดน้ำ	มีการเตรียมโอ่งเพื่อเก็บน้ำไว้สำหรับรดน้ำบริเวณแปลงและการรด

ผู้เข้าร่วม กระบวนการวิจัย	การดำเนินการ	รายละเอียดการดำเนินการ
		นำทำการรดทุกวันหลังจากปลูกได้ 15 วันและหลังจากนั้นทำการรด 2 วัน 1 ครั้ง
	การเติมดินและปุ๋ย	มีการใส่ปุ๋ยน้ำชีวภาพร่วมกับปุ๋ยมูลสัตว์เดือนละ 1 ครั้ง โดยไม่มีการเติมดินในแปลง
	การใช้เครื่องมือ	มีการใช้ขันตักน้ำจากตุ่มเพื่อรดน้ำ มีการใช้จอบเตรียมดินปลูกพืชใน รอบถัดไปและใช้เสียมพรวนดินบริเวณโคนต้นของพันธุ์พืชที่มีอยู่ มี การใช้กรรไกรตัดกิ่งตัดแต่งพันธุ์ มีการใช้ตาข่ายป้องกันแปลงและมี การใช้กระตักน้ำเก่าปลูกพืชในสวนด้วย
นางแฉล้ม เสือพล	การรดน้ำ	มีการต่อท่อประปาไปยังบริเวณแปลงปลูกพืชและทำการรดน้ำพันธุ์ พืชทุกวันวันละ 1 ครั้งเวลาเช้าหรือเย็นตามความสะดวก
	การเติมดินและปุ๋ย	มีการใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพที่สามารถผลิตเอง รวมทั้งการใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ และปุ๋ยเม็ดชีวภาพร่วมกันใส่ในแปลงเดือนละ 1 ครั้ง โดยไม่มีการ เติมดินในแปลง
	การใช้เครื่องมือ	มีการใช้บัวรดน้ำร่วมกับการใช้สายยางฉีดน้ำในแปลงพืช ใช้จอบ และเสียมพรวนดิน รวมทั้งเตรียมแปลงปลูกพืชในรอบถัดไป มีการ ใช้กรรไกรตัดกิ่งตัดแต่งพันธุ์พืช มีการใช้ตาข่ายป้องกันแปลง และมี การใช้กะละมังแตกปลูกพืชในแปลงด้วย
นางยุวดี ทองใหญ่	การรดน้ำ	มีการใช้น้ำจากถังรองรับน้ำบริเวณหลังบ้านทำการรดน้ำ 2 วัน 1 ครั้ง
	การเติมดินและปุ๋ย	มีการใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ใส่ในแปลงเดือนละ 1 ครั้ง โดยไม่มีการเติมดินใน แปลง
	การใช้เครื่องมือ	มีการใช้บัวรดน้ำให้น้ำพันธุ์พืชในแปลง ใช้เสียมพรวนดินบริเวณโคน ต้น มีการใช้กรรไกรตัดกิ่งรวมทั้งการใช้วัสดุเหลือใช้จำพวกหม้อและ กระถางเก่าปลูกพืชผักในแปลงด้วย
นายธีรวิทย์ กิตติโสภาค	การรดน้ำ	มีการใช้น้ำจากถังรองน้ำฝนบริเวณหน้าบ้านรดน้ำพันธุ์พืชในแปลง วันละ 1 ครั้งเวลาเย็น
	การเติมดินและปุ๋ย	มีการใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ร่วมกับปุ๋ยเม็ดชีวภาพใส่แปลงเดือนละ 1 ครั้ง โดยไม่มีการเติมดินในแปลง
	การใช้เครื่องมือ	มีการใช้ถังและขันน้ำเพื่อนำน้ำมารดบริเวณแปลง มีการใช้จอบและ เสียมพรวนดิน มีการใช้ตาข่ายเพื่อป้องกันแปลง มีการใช้กระถางเก่า ปลูกพันธุ์พืชในแปลง นอกจากนี้ยังมีการแบ่งต้นกล้ามะเขือเทศซึ่ง ขึ้นหนาแน่นในแปลงให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยคนอื่น ๆ ด้วย เช่นกัน

ก. การใช้เสียมพรวนดินบริเวณโคนต้นของพันธุ์พืช

ข. การนำวัสดุเหลือใช้มาปลูกพืชบริเวณแปลง

ค. การใช้ตาข่ายเพื่อป้องกันแปลงจากสัตว์เลื้อย

ง. การกำจัดวัชพืชออกจากแปลง

จ. การรดน้ำโดยใช้สายยางให้กับแปลง

ภาพที่ 4-25 ตัวอย่างการดูแลและบำรุงรักษาพันธุ์พืชในสวนสวยกินได้

4.5.5 ผลการบันทึกข้อมูลค่าใช้จ่ายที่ประหยัดได้และการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวยกินได้

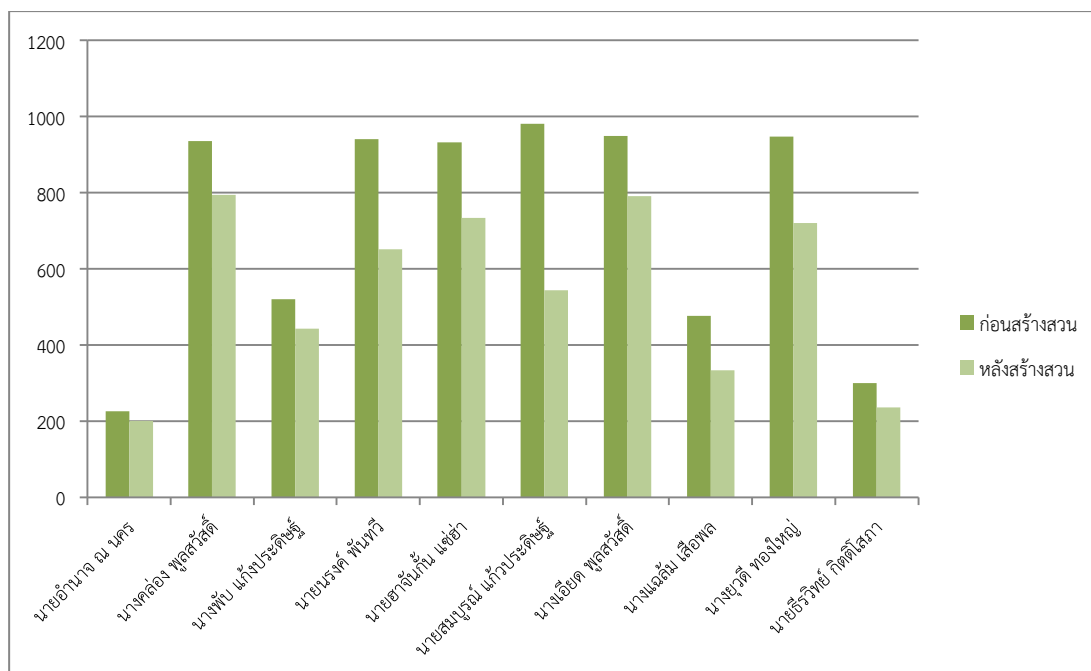
ผลการบันทึกข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ผลการบันทึกข้อมูลการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในรอบ 6 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน-เดือนพฤศจิกายน ซึ่งครอบคลุมช่วงเดือนก่อนสร้างสวนสวยกินได้ 3 เดือน และช่วงเดือนที่มีการสร้างสวนสวยกินได้แล้ว 3 เดือน โดยผลการบันทึกข้อมูล พบว่า จำนวนการซื้อพืชผักมาใช้ประโยชน์ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครอบครัว คือ ครอบครัวที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก การซื้อพืชผักมาประกอบอาหารในครอบครัวก็มากเช่นกัน สำหรับแหล่งซื้อหาพืชผักส่วนใหญ่ ได้แก่ ร้านค้าขายปลีกหน้าซอยชุมชนและตลาดสดทุ่งเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยชนิดพืชผักที่มีการซื้อเป็นประจำทุกเดือน ได้แก่ พริกชี้หนู หอมแดง กระเทียม พริกไทยดำ และมะนาว สำหรับพืชผักชนิดอื่นมีการซื้อสับเปลี่ยนกันไปในแต่ละเดือน ซึ่งรายละเอียดของการบันทึกข้อมูลการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในรอบ 6 เดือน พบว่า ในช่วง 3 เดือนหลังจากการสร้างสวนสวยกินได้แล้ว ค่าใช้จ่ายในการซื้อพืชผักมาบริโภคในครัวเรือนมีแนวโน้มที่คล้ายกันคือ

ลดลงทั้ง 10 ครอบครัว (แสดงในภาคผนวก ข) และยอดเงินสุทธิของแต่ละเดือนจากการซื้อพืชผักของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยแสดงในตารางที่ 4-14

ตารางที่ 4-14 ผลการรวมยอดรายจ่ายของแต่ละเดือนในการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครอบครัวของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ผู้เข้าร่วม กระบวนการวิจัย	รายจ่ายด้านพืชผัก (บาท)									รายจ่าย ลดลงใน 3 เดือน (บาท)	
	ก่อนสร้างสวน			รวม	เฉลี่ย	หลังสร้างสวน			รวม		เฉลี่ย
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.			ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.			
นายอำนาจ ณ นคร	95	60	70	225	75	90	51	60	201	67	8
นางคล่อง พูลสวัสดิ์	290	311	335	936	312	295	249	250	794	265	47
นางพับ แก้วประดิษฐ์	185	205	130	520	173	170	143	130	443	148	25
นายณรงค์ พันทวี	334	310	297	941	314	225	201	226	652	217	97
นายฮาจันกัน แซ่ฮ่า	315	319	298	932	311	260	217	257	734	245	66
นายสมบูรณ์ แก้วประดิษฐ์	305	359	317	981	327	230	165	149	544	181	146
นางเล็ก พูลสวัสดิ์	305	296	348	949	316	317	272	202	791	264	52
นางแฉล้ม เสือพล	150	182	145	477	159	155	73	105	333	111	48
นางยุวดี ทองใหญ่	417	250	280	947	316	250	226	245	721	240	76
นายธีรวิทย์ กิตติโสภาค	113	80	107	300	100	70	75	90	235	78	22
รวม				7,208	2,403				5,448	1,816	587

จากข้อมูลในตารางข้างต้น พบว่า ก่อนสร้างสวนผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีรายจ่ายด้านพืชผักเฉลี่ยที่ต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยสมาชิกในครอบครัว คือ หากครอบครัวมีจำนวนสมาชิกมาก รายจ่ายด้านดังกล่าวก็มากตามไปด้วยเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยด้วยกัน แต่เมื่อมีการสร้างสวนแล้วและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้ทำการใช้ประโยชน์พืชผักจากสวน แต่ก็มี การซื้อหาพืชผักอยู่บ้าง พบว่า รายจ่ายด้านการซื้อพืชผักมีการลดลงในทุกครอบครัว ที่สามารถแสดงได้ดัง ภาพประกอบที่ 4-26

ภาพที่ 4-26 รายจ่ายด้านพืชผักของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 10 ครอบครัว ช่วงก่อนและหลังการสร้างสวนสวยกินได้

จากภาพประกอบ พบว่า รายจ่ายด้านพืชผักของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้ง 10 ครอบครัว ลดลงหลังมีการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวยกินได้ที่สร้างขึ้น

สำหรับส่วนที่ 2 เป็นการบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชผักในสวนสวยกินได้ โดยพบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตจากสวนสวยกินได้เพื่อใช้ประโยชน์ในการประกอบอาหารในครอบครัว ด้วยวิธีการเด็ดส่วนยอดใบ การใช้กรรไกรและมีดเก็บและตัดส่วนผล และการใช้เสียมขุดส่วนเหง้าของพันธุ์พืช ซึ่งผลผลิตส่วนใหญ่ทำการเก็บเกี่ยวได้ในเดือนที่ 2 และ 3 หลังจากการปลูกคือเดือนตุลาคมและเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการแบ่งปันผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคให้กับญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านบริเวณใกล้เคียง และผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยด้วยกัน ซึ่งผลการบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชผักสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 4-15

ตารางที่ 4-15 ผลการบันทึกการใช้ประโยชน์พืชผักจากสวนสวยกินได้ในช่วง 3 เดือน

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	ชนิดพืชที่ใช้ประโยชน์	การนำมาใช้ประโยชน์	มูลค่าโดยประมาณ (บาท)
นายอำนาจ ณ นคร	1. พริกขี้หนูสวน	ผสมเครื่องแกง	50

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	ชนิดพืชที่ใช้ประโยชน์	การนำมาใช้ประโยชน์	มูลค่าโดยประมาณ (บาท)
	2. มะเขือยาว	รับประทานสด-ผักเคียง	40
	3. ตะไคร้	ผสมเครื่องแกง	25
	4. กะเพรา	ผัดกับเนื้อสัตว์	40
	5. ผักกาด	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	6. คะนໍ้า	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	7. ผักนໍ้า	รับประทานสด-ผักเคียง	10
รวม	7 ชนิด		205
นางคล่อง พูลสวัสดิ์	1. พริกชี้หูสวน	ผสมเครื่องแกง/ยํา	60
	2. มะเขือเปราะ	รับประทานสด-ผักเคียง	60
	3. มะเขือยาว	รับประทานสด-ผักเคียง	30
	4. ตะไคร้	ผสมเครื่องแกง	20
	5. โหระพา	ส่วนประกอบในแกง	10
	6. ขมิ้น	ผสมเครื่องแกง	10
	7. ผักบุง	ผัดกับเนื้อสัตว์	40
รวม	7 ชนิด		230
นางพิบ แก้วประดิษฐ์	1. ผักบุง	ผัดกับนํ้ามันหอย	40
	2. ผักชีฝรั่ง	ส่วนประกอบในยํา	10
	3. พริกชี้หูสวน	ผสมเครื่องแกง	40
	4. ถั่วฝักยาว	ผัดกับเนื้อสัตว์/ผักเคียง	20
	5. ตะไคร้	ผสมเครื่องแกง	25
	6. มะเขือพวง	รับประทานสด	10
	7. บัวบก	รับประทานสด	20
	8. ขมิ้น	ผสมเครื่องแกง	10
รวม	8 ชนิด		170
นายณรงค์ พันทวี	1. พริกชี้หูสวน	ผสมเครื่องแกง	50
	2. มะเขือเปราะ	รับประทานสด-ผักเคียง	40
	3. ตะไคร้	ผสมเครื่องแกง	20
	4. คะนໍ้า	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	5. ถั่วฝักยาว	รับประทานสด	10
ตารางที่ 4-15 (ต่อ)	6. โหระพา	ส่วนประกอบในแกง	20
	7. ข่า	ส่วนประกอบในแกง	10
รวม	7 ชนิด		170
นายฮาจันกัน แซ่ฮ่า	1. พริกชี้หูสวน	ผสมเครื่องแกง	50
	2. โหระพา	ส่วนประกอบในแกง	20
	3. กะเพรา	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	4. ผักบุง	ผัดกับนํ้ามันหอย	20
	5. กวางตุ้ง	ผัดกับเนื้อสัตว์	40
	6. คะนໍ้า	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	7. ผักเหริยง	ผัดกับไข่ไก่/แกงเลียง	20
	8. ตำลึง	ส่วนประกอบในต้มจืด	20

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	ชนิดพืชที่ใช้ประโยชน์	การนำมาใช้ประโยชน์	มูลค่าโดยประมาณ (บาท)
	9. มะเขือเปราะ	รับประทานสด	20
	10. มะเขือยาว	รับประทานสด	40
	11. ผักหวาน	ส่วนประกอบแกงเลียง	40
รวม	11 ชนิด		290
นายสมบูรณ์ แก้วประดิษฐ์	1. พริกขี้หนูสวน	ผสมเครื่องแกง	60
	2. โหระพา	ส่วนประกอบในแกง	20
	3. กะเพรา	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	4. ตะไคร้	ผสมเครื่องแกง	25
	5. บัวบก	รับประทานสด	20
	6. ตำลึง	ต้มกับเนื้อสัตว์	40
	7. ผักกาด	ผัดกับเนื้อสัตว์	40
	8. ต้นหอม	ส่วนประกอบในต้มจืด	10
	9. ผักชี	ส่วนประกอบในต้มจืด	10
	10. ผักบุ้ง	ผัดกับเนื้อสัตว์	30
รวม	10 ชนิด		275
นางเล็ก พูลสวัสดิ์	1. พริกขี้หนูสวน	ผสมเครื่องแกง/ยำ	50
	2. ผักชีฝรั่ง	ส่วนประกอบในยำ	20
	3. ผักกาด	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	4. ผักบุ้ง	ผัดกับเนื้อสัตว์	40
	5. คะน้า	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	6. ขมิ้น	ผสมเครื่องแกง	20
	7. กวางตุ้ง	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	8. ผักเหริยง	ลวกกับกะทิ	30
ตารางที่ 4-15 (ต่อ)	8 ชนิด		220
	1. พริกขี้หนูสวน	ผสมเครื่องแกง	60
	2. ผักเหริยง	ส่วนประกอบในแกงเลียง	40
	3. ถั่วฝักยาว	รับประทานสด	20
	4. มะเขือเปราะ	รับประทานสด	40
	5. ตะไคร้	ผสมเครื่องแกง	50
	6. คะน้า	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	7. กวางตุ้ง	ส่วนประกอบในแกงส้ม	20
	8. ผักบุ้ง	ผัดกับเนื้อสัตว์	40
	9. ขมิ้น	ผสมเครื่องแกง	20
	10. ผักเหริยง	ลวกกับกะทิ	40
รวม	10 ชนิด		320
นางยุวดี ทองใหญ่	1. พริกขี้หนูสวน	ผสมเครื่องแกง	40
	2. ตะไคร้	ผสมเครื่องแกง	30
	3. ผักบุ้ง	ผัดกับเนื้อสัตว์	40
	4. กวางตุ้ง	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	5. ขมิ้น	ผสมเครื่องแกง	20

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	ชนิดพืชที่ใช้ประโยชน์	การนำมาใช้ประโยชน์	มูลค่าโดยประมาณ (บาท)
	6. มะเขือพวง	ส่วนประกอบในแกง	10
	7. มะเขือเปราะ	รับประทานสด-ผักเคียง	20
	8. ถั่วฝักยาว	รับประทานสด-ผักเคียง	20
	9. หมุย	รับประทานสด	20
	10. บวบก	รับประทานสด-ผักเคียง	20
รวม	10 ชนิด		240
นายธีรวิทย์ กิตติโสภาก	1. มะเขือเปราะ	รับประทานสด	40
	2. มะเขือยาว	รับประทานสด	30
	3. ผักบุ้ง	ผัดกับเนื้อสัตว์	40
	4. คชะน้ำ	ผัดกับเนื้อสัตว์	20
	5. ถั่วฝักยาว	รับประทานสด-ผักเคียง	20
	6. ผักเหริยง	ส่วนประกอบในแกงเลียง	40
	7. พริกขี้หนูสวน	ผสมเครื่องแกง	40
	8. ข่า	ส่วนประกอบในต้มยำ	10
	9. ต้นหอม	ส่วนประกอบในต้มยำ	10
	10. ผักชี	ส่วนประกอบในต้มยำ	10
	11. ผักชีฝรั่ง	ส่วนประกอบในต้มยำ	20
	12. มะเขือเทศ	ส่วนประกอบในต้มยำ	20
รวม	12 ชนิด		300
รวมทั้งหมด	25 ชนิด		2,420

จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ข้างต้น พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ได้จากสวนมาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาหารได้และจากการบันทึกข้อมูลในช่วงระหว่างสร้างสวนคือเดือนกันยายน-พฤศจิกายนนั้น โดยในช่วงเดือนแรกหลังการสร้างสวน พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยยังไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เพราะพืชผักแต่ละชนิดกำลังอยู่ในช่วงการเจริญเติบโต โดนเริ่มออกผลผลิตและสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในช่วงเดือนที่ 2 และ 3 หลังการปลูก โดยมีพืชบางชนิดที่ยังไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้อย่างเต็มที่ในช่วงการบันทึกข้อมูล เช่น ผักเหริยง ขมิ้น ข่า มะกรูด มะเขือพวง เป็นต้น และพืชบางชนิดที่ไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เลยในช่วงดังกล่าว คือ มะละกอ สับปะรด และพริกไทย แต่พืชผักชนิดดังกล่าวเหล่านี้สามารถเก็บเกี่ยวได้ในระยะเวลาหลังจากการบันทึกข้อมูลได้ โดยจากการบันทึกข้อมูลจำนวนชนิดพืชและจำนวนครั้งในการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยแสดงในตารางที่ 4-16

ตารางที่ 4-16 จำนวนชนิดพืช ครั้งในการเก็บเกี่ยว และชนิดสวนตามเมนูอาหารในช่วง 3 เดือน

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	จำนวนชนิดที่เก็บเกี่ยว (ชนิด)	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ชนิดสวนตามเมนูอาหาร							
			ผัดผัก	แกงกะทิ	แกงเลียง	แกงส้ม	แกงจืด	ต้มยำ	แกงเผ็ด	น้ำพริก-ผัดเคียง
นายอำนาจ ญ นคร	7	33	✓							

นางคล่อง พูลสวัสดิ์	7	44	✓		
นางพื้ แก้วประดิษฐ์	7	18	✓		
นายณรงค์ พันทวี	7	25			✓
นายฮาจันกัน แซ่อ่า	10	32		✓	
นายสมบุรณ์ แก้วประดิษฐ์	10	43			✓
นางเล็ก พูลสวัสดิ์	8	27	✓		✓
นางแฉล้ม เสือพล	9	27	✓		✓
นางยุวดี ทองใหญ่	10	36			✓
นายธีรวิทย์ กิตติโสภาน	11	42	✓		✓

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเก็บเกี่ยวผลผลิตในจำนวนครั้งตั้งแต่ 18-44 ครั้ง ตามชนิดและการออกผลผลิตของพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวมาใช้ประโยชน์ได้ในรอบการบันทึกข้อมูล ซึ่งการเก็บเกี่ยวนั้นจะทำการเก็บเพียงพอกินในแต่ละมื้อหรือเพียงพอสำหรับการประกอบอาหารมื้อนั้น ๆ เพียงเท่านั้น และสวนของแต่ละครอบครัวมีการแยกตามเมนูอาหารที่ต่างกัน คือ แปลนสวนใน 4 ลำดับแรกของตารางจะเพิ่มเติมชนิดพืชตามเมนูอาหารร่วมกับพืชที่ต้องการปลูกในแปลงขนาด 2x2 เมตร แต่แปลงสวนในส่วนที่เหลือนั้นมีการสร้างแปลงจากพืชที่ต้องการปลูก 1 แปลง และแปลงพืชที่เพิ่มเติมจากเมนูอาหารในพื้นที่ติดกันอย่างเหมาะสมและเพียงพอ โดยรายละเอียดข้อมูลจำนวนครั้งของการเก็บเกี่ยวผลผลิตของพืชแต่ละชนิดเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ผู้วิจัยได้นำเสนอเพิ่มเติมในภาคผนวก ซ

4.6 ผลการประเมินผลและรายงานข้อมูลผลการวิจัยกับชุมชนและเทศบาลเมืองคองหงส์

การจัดประชุมเพื่อสรุปรายงานวิจัยโดยมีผู้เข้าร่วมการประชุมประกอบด้วยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมด 10 คน โดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทำการประเมินความพึงพอใจและ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยเพื่อแจ้งผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนรับทราบ โดยผลการจัดประชุมมีรายละเอียด ดังนี้

4.6.1 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยต่องานวิจัย

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้ดำเนินการประเมินความพึงพอใจต่องานวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ด้านกระบวนการวิจัย ด้านประโยชน์จากการวิจัย ผลจากการวิจัย และภาพรวมทั้งหมดของการวิจัย โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจเป็นเครื่องมือและผลจากการประเมินแสดงในตารางที่ 4-17

ตารางที่ 4-17 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยต่องานวิจัย

รายการการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ (คน)					ค่าเฉลี่ย	แปลผล
	5	4	3	2	1		
1) กระบวนการวิจัย							
1. ความเหมาะสมของสถานที่ในการดำเนินการวิจัย	7	3	-	-	-	4.7	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย	7	2	1	-	-	4.6	มากที่สุด
3. มีขั้นตอนการวิจัยอย่างมีระบบ	7	3	-	-	-	4.7	มากที่สุด

รายการการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ (คน)					ค่าเฉลี่ย	แปลผล	
	5	4	3	2	1			
4. วิธีการดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนที่วางไว้	7	3	-	-	-	4.7	มากที่สุด	
5. ความเหมาะสมของเนื้อหา สื่อ และภาษาที่ใช้สื่อสารในการวิจัย	5	5	-	-	-	4.5	มาก	
6. การมีส่วนร่วมของนักวิจัยและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย	7	3	-	-	-	4.7	มากที่สุด	
7. ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้ ความเข้าใจระหว่างการดำเนินการวิจัย	7	3	-	-	-	4.7	มากที่สุด	
2) ประโยชน์จากการวิจัย								
ตารางที่ 4-17 (ต่อ)	สวยงาม	9	1	-	-	-	4.9	มากที่สุด
	รให้กับครอบครัวได้	7	3	-	-	-	4.7	มากที่สุด
10. สอนสามารถลดรายจ่ายด้านอาหารให้กับครอบครัวได้	7	3	-	-	-	4.7	มากที่สุด	
11. สอนสามารถผลิตอาหารที่สด สะอาด ปลอดภัย	8	2	-	-	-	4.8	มากที่สุด	
12. สอนสามารถสร้างความสุข ความพึงพอใจ และสุนทรียภาพ	8	2	-	-	-	4.8	มากที่สุด	
13. การทำสวนถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	8	2	-	-	-	4.8	มากที่สุด	
14. การทำสวนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว/ชุมชน	7	3	-	-	-	4.7	มากที่สุด	
3) ผลจากการวิจัย								
15. ขนาดของสวนมีความเหมาะสมต่อพื้นที่และการใช้ประโยชน์	5	5	-	-	-	4.5	มาก	
16. ชนิดและจำนวนของพืชในสวนมีความเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์	6	4	-	-	-	4.6	มากที่สุด	
17. เข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดสวน/การดูแลรักษาสวน	6	4	-	-	-	4.6	มากที่สุด	
18. ความยาก/ง่ายในการดูแลรักษาสวน	5	5	-	-	-	4.5	มาก	
19. ผลจากการวิจัยเป็นไปตามเป้าหมาย/วัตถุประสงค์	7	3	-	-	-	4.7	มากที่สุด	
20. ผลจากการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้	9	1	-	-	-	4.9	มากที่สุด	
4) ภาพรวมของการวิจัย								
21. ระดับคุณภาพของการวิจัยทั้งหมดในครั้งนี้	7	3	-	-	-	4.7	มากที่สุด	

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า พื้นที่ที่ใช้สำหรับการดำเนินการวิจัยรวมทั้งการจัดกระบวนการเรียนรู้แต่ละครั้งมีความเหมาะสม โดยผู้วิจัยสามารถดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยได้อย่างเหมาะสมและผู้วิจัยพยายามสร้างความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัยให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ทุกคน สำหรับด้านกระบวนการวิจัยจึงอยู่ในเกณฑ์พึงพอใจในระดับมาก-มากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 4.65 ในส่วนของประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สวนที่ถูกสร้างขึ้นบริเวณบ้านเป็นสวนที่มีความสวยงาม และผลประโยชน์ด้านอื่น ๆ ประกอบด้วย พืชผักจากสวนเป็นอาหารที่สด สะอาด และปลอดภัย สามารถเก็บเกี่ยวมาใช้ประโยชน์ได้อย่างสะดวกสบาย “โดยการมีแหล่งอาหารของตนเองเป็นการออมเงินได้ด้วยตนเองด้วย” (ยุวดี ทองใหญ่, กุมภาพันธ์ 2557) “สวนที่สร้างขึ้นทำให้พื้นที่บ้านเกิดความสวยงามขึ้นด้วยและตอนเช้าเมื่อออกมาหน้าบ้านก็ได้รับความสดชื่นจากพื้นที่เล็ก ๆ สีเขียวนี้” (คลองพุลสวัสดิ์, กุมภาพันธ์ 2557) นอกจากนี้การใช้เวลาว่างอยู่กับสวนยังทำให้เกิดความสุขได้ รวมทั้งการที่ทุกคนในครอบครัวได้ช่วยกันทำสวนยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีได้ด้วยเช่นกัน การประเมินผลด้านประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงอยู่ในเกณฑ์พึงพอใจในระดับมาก-มากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ

4.77 ในส่วนของผลการวิจัยนั้นมองถึงลักษณะสวนทั้งรูปแบบ ขนาด ชนิดพืช จำนวนพืช พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีความคิดเห็นที่เหมือนกันคือลักษณะสวนมีความเหมาะสม ซึ่งการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวนั้นผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผลจากการวิจัยจึงอยู่ในเกณฑ์พึงพอใจในระดับมาก-มากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 4.63 งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ ระดับคุณภาพรวมของกระบวนการวิจัยจึงอยู่ในเกณฑ์พึงพอใจในระดับมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 4.70

4.6.2 ผลการรายงานข้อมูลผลการวิจัยกับชุมชนชอยบ่อนไก่-ท่ายาง

การรายงานข้อมูลผลการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการพร้อมกับการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย พบว่า การบรรยายและสรุปผลของการวิจัยโดยผู้วิจัยจากการใช้สื่อ สไลด์ โพรเจกเตอร์ที่เน้นภาพประกอบ ได้แก่ ขั้นตอนการวิจัย (การเข้าพื้นที่ชุมชน การเก็บข้อมูล กระบวนการเรียนรู้ การเพาะชำพันธุ์พืช การจัดสวน การดูแลและเก็บเกี่ยวผลผลิตจากสวน การบันทึกข้อมูล) และการนำเสนอผลของขั้นตอนต่าง ๆ โดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยให้ความสนใจในการฟังและมองภาพประกอบเป็นอย่างดี มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดกระบวนการรายงานข้อมูล เช่น “ไม่น่าเชื่อเลยว่าการเอาผักธรรมดาที่พบเห็นทั่ว ๆ ไปมาจัดวางตามหลักการทำให้สวนผักหน้าบ้านสวยขึ้นได้แถมยังเป็นแหล่งอาหารได้ด้วย” (คลอง พูลสวัสดิ์, 16 กุมภาพันธ์ 2557) “ทุกวันนี้สวนหน้าบ้านยังสามารถเก็บเกี่ยวใช้ประโยชน์ได้อยู่และมีแนวโน้มจะสามารถเก็บไปได้เรื่อย ๆ พริกก็ยังจะออกผลผลิตอีกเยอะ มะเขือก็สามารถเก็บกินเกือบทุกสัปดาห์” (ยุวดี ทองใหญ่, 16 กุมภาพันธ์ 2557) “มีเพื่อนบ้านมาเก็บผลผลิตไปกินบ่อยครั้งมาก แค่นี้ก็ถือเป็นความสุขเล็ก ๆ ได้เช่นกันและเพื่อนบ้านยังบอกอีกว่าจะนำแนวคิดสวนสวยกินได้ทำที่บ้านของตนด้วย” (เล็ก พูลสวัสดิ์, 16 กุมภาพันธ์ 2557) “ตอนนี้ที่บ้านเตรียมพื้นที่สำหรับขยายสวนโดยจะเอาความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับการจัดสวนให้เกิดความสวยงามไปประยุกต์ใช้ในการปลูกพืชสวนครัวอื่น ๆ” (แฉล้ม เสือพล, 16 กุมภาพันธ์ 2557) “ผู้วิจัยไม่ต้องกังวลผมเชื่อว่าหากงานวิจัยนี้จบลงสวนทุกสวนจะอยู่ต่อได้” (ธีรวิทย์ กิตติโสภาค, 16 กุมภาพันธ์ 2557) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ยินเสียงหัวเราะและสังเกตเห็นรอยยิ้มของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกคนในการจัดกระบวนการครั้งนี้อีกด้วย ซึ่งในส่วนของผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้สะท้อนถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยไว้ดังนี้

1. การได้ใช้ประโยชน์จากพืชในสวนทำให้ค่าใช้จ่ายทางด้านอาหารลดลง
2. การสร้างสวนสวยกินได้บริเวณบ้านทำให้พื้นที่เกิดความสวยงาม
3. การเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญที่ครอบครัวสามารถพึ่งพาได้
4. ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักการที่ได้รับจากกระบวนการเรียนรู้
5. ผลผลิตที่มาจากสวนเป็นผลผลิตที่สด สะอาด และปลอดภัย
6. การมีสวนเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับครอบครัวและชุมชนได้
7. การได้รับความรู้สึกสดชื่นและผ่อนคลายเมื่ออยู่ในพื้นที่บริเวณสวนสวยกินได้
8. การทำสวนเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และสร้างสร้างความสุขในชีวิต
9. งานวิจัยเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและชุมชนได้
10. ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งอาหารที่อยู่บริเวณบ้าน

11. งานวิจัยช่วยพัฒนาคนและยกระดับชุมชนได้
 12. การใช้ผลผลิตจากสวนทำให้ช่วยประหยัดเวลาในการเดินทางเพื่อหาซื้อพืชผัก
 13. สวนที่เกิดขึ้นสามารถเป็นต้นแบบให้ชาวบ้านในชุมชนที่มีความสนใจไปดำเนินการได้
 14. รูปแบบสวนสามารถเป็นต้นแบบให้คนอื่น ๆ ที่มีความสนใจนำไปดำเนินการจัดสร้างได้
- บรรยากาศการรายงานข้อมูลผลการวิจัยกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยในชุมชนชอยบ่อนไก่-ท่ายาง ดังแสดงในภาพประกอบที่ 4-27

ภาพที่ 4-27 บรรยากาศการรายงานผลการวิจัยกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

4.6.3 ผลการรายงานข้อมูลการวิจัยกับเทศบาลเมืองคอหงส์

ผู้วิจัยใช้สื่อสไลด์โชว์ ประกอบกับการนำเสนอด้วยภาพกิจกรรม จากการรายงานผลการวิจัยทั้งหมดให้กับหัวหน้าฝ่ายนักพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองคอหงส์ หัวหน้าฝ่ายสังคมสงเคราะห์เทศบาลเมืองคอหงส์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ ในกองสวัสดิการที่มีความสนใจทราบ พบว่า เจ้าหน้าที่ให้ความสนใจและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดกระบวนการนำเสนอในครั้งนี้ คือ ทางเทศบาลเห็นว่างานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่ดีสามารถพัฒนาคนและสร้างแหล่งอาหารที่มีความสวยงามขึ้นในชุมชนได้ และสิ่งเบื้องต้นที่ทางเทศบาลดำเนินการได้ โดยการเผยแพร่ข้อมูลวิจัยในวารสารเทศบาลเมืองคอหงส์เพื่อให้คนในชุมชนที่มีความสนใจงานวิจัยดังกล่าวและได้นำไปดำเนินการในพื้นที่บ้านของตน และทั้งนี้ทางเทศบาลเองก็มีโครงการในอนาคต คือ การทำโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนชอยบ่อนไก่-ท่ายางก็มีฐานการเรียนรู้ที่ทางเทศบาลสนับสนุนอยู่ คือ เรื่องก๊าซชีวภาพของชุมชน ดังนั้นทางเทศบาลจึงอยากให้ชุมชนดังกล่าวเป็นตัวอย่างชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เพราะปัจจุบันชุมชนมีการปลูกพืชจากงานวิจัยนี้ การเลี้ยงสัตว์ และกำจัดของเสียเองได้ในชุมชน หากสร้างชุมชนนี้เป็นชุมชนต้นแบบได้จะส่งผลให้สวนสวยกินได้เกิดความยั่งยืนทางหนึ่งได้ด้วยเช่นกัน

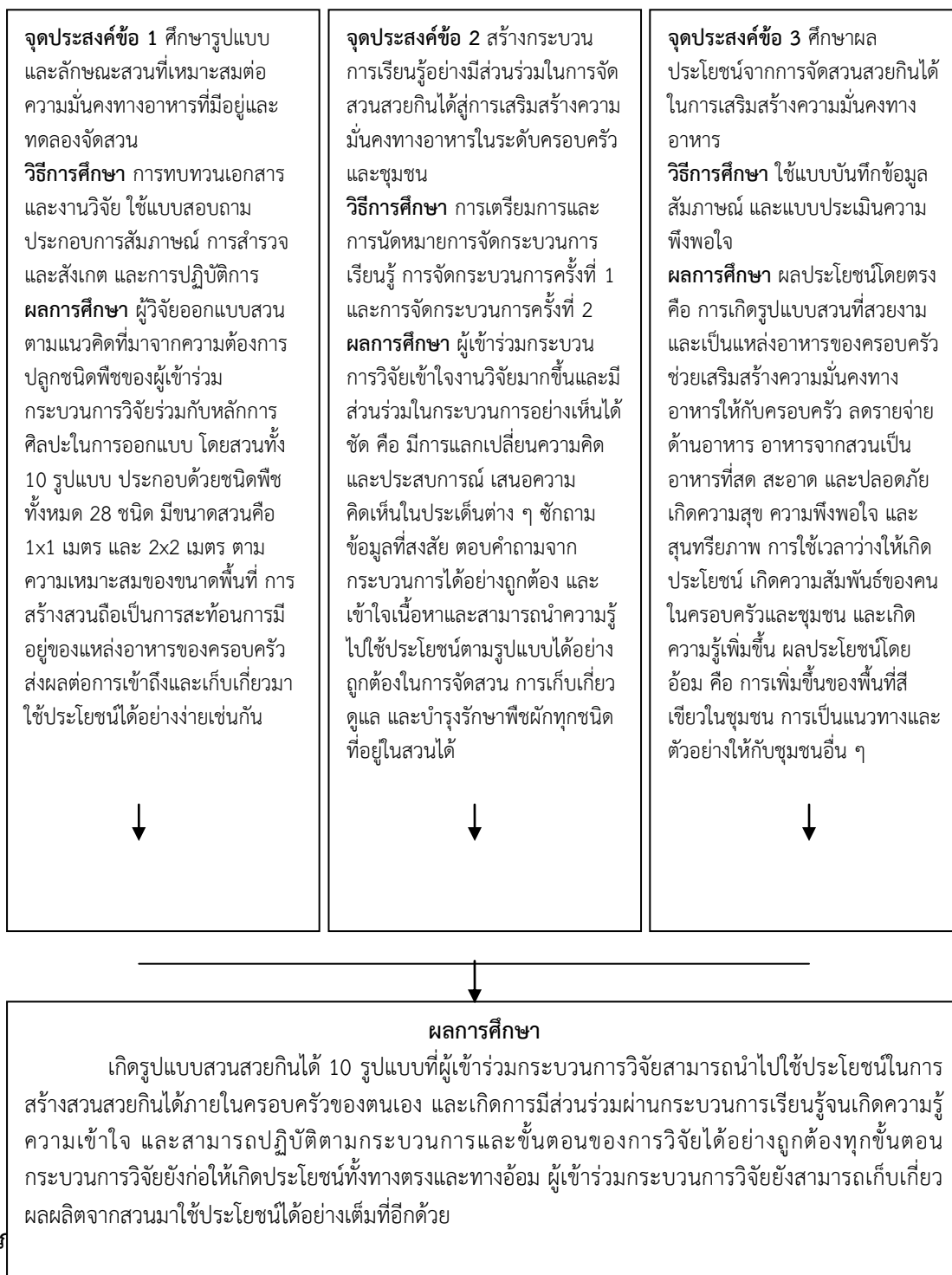
บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยซึ่งประกอบด้วย การเตรียมการเบื้องต้นและการสำรวจพื้นที่ การศึกษาความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย การออกแบบสวนสวยกินได้ การดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติการจัดสวน และการประเมินและสรุปผลการวิจัย รวมทั้งการอภิปรายผลตามประเด็นดังกล่าวข้างต้น และจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยและข้อเสนอแนะสำหรับกระบวนการวิจัยในครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดของประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องสวนสวยกินได้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร กรณีศึกษาชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่าयाง ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบและลักษณะสวนที่เหมาะสมต่อความมั่นคงทางอาหารที่มีอยู่และทดลองจัดสวนดังกล่าว 2) สร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการจัดสวนสวยกินได้ สู่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัวและชุมชน และ 3) ศึกษาประโยชน์จากการจัดสวนสวยกินได้ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารดังกล่าว โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ผู้วิจัยทำการศึกษาและปฏิบัติการร่วมกับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยตลอดกระบวนการศึกษา โดยมีวิธีการศึกษา 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมการเบื้องต้นและการสำรวจพื้นที่ 2) การสรรหาและศึกษาความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย 3) การวิเคราะห์ข้อมูลและการออกแบบสวนสวยกินได้ 4) การดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้ 5) การปฏิบัติการจัดสวนสวยกินได้ และ 6) การประเมินผลและรายงานผลกับชุมชนและเทศบาลเมืองคอหงส์ มีผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมด 10 ครอบครัว ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยมีความเต็มใจเข้าร่วมการวิจัย มีเวลาว่างสำหรับกระบวนการเรียนรู้ มีพื้นที่สำหรับการสร้างสวน มีเวลาและเงินทุนสำหรับการดูแลและบำรุงรักษาสวน สำหรับการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม แบบบันทึกข้อมูล และแบบประเมินความพึงพอใจ ร่วมกับการพูดคุย สนทนา ซักถาม สังเกต และสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นำมาวิเคราะห์โดยการสรุป รวบรวม หาค่าเฉลี่ยทางสถิติ และบรรยายในรูปแบบเชิงพรรณนา จากการศึกษาวิจัยทั้งหมด (แสดงดังภาพประกอบที่ 5-1) และสรุปผลได้ดังนี้

5.2 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 : รูปแบบและลักษณะสวนที่เหมาะสมต่อความมั่นคงทางอาหารที่มีอยู่และทดลองจัดสวนในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท

รูปแบบและลักษณะสวนที่ตอบสนองความต้องการและเหมาะสมต่อความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทซึ่งคนในชุมชนมีการพึ่งพาอาหารจากระบบตลาดเป็นส่วนใหญ่ ควรมีลักษณะดังนี้

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการพึ่งพาอาหารทั้งหมด 170 ชนิด โดยมาจากการซื้อขายจำนวน 119 ชนิด และสามารถผลิตได้เอง 51 ชนิด โดยรูปแบบและลักษณะสวนที่เหมาะสมต่อความมั่นคงทางอาหารมีดังนี้

- รูปแบบ : จำนวนชนิดพืชที่ปลูก 15-28 ชนิด ซึ่งมาจากความต้องการของเจ้าของสวนที่ต้องการปลูก 15 ชนิด และพืชที่สอดคล้องกับเมนูที่บริโภคเป็นประจำอีก 13 ชนิด
- ขนาดสวน : สวนมีขนาด 1x1 เมตร และ 2x2 เมตร เนื่องจากพื้นที่ในเขตชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทมีค่อนข้างจำกัด
- วิธีการสร้างสวน : เริ่มจากการสำรวจพื้นที่สร้างสวน การเขียนแบบแปลนและออกแบบแปลนฉบับสมบูรณ์ และการปฏิบัติการเริ่มจากสร้างแปลงเพาะชำพันธุ์พืช การกำหนดแปลง การปฏิบัติการจัดสวน และการดูแลแปลงเพาะชำพันธุ์พืช เช่น การรดน้ำ การใส่ปุ๋ย การกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น
- ลักษณะของสวน : ชนิดพืชในสวนที่มาจากความต้องการและเมนูอาหารที่บริโภคเป็นประจำ ประกอบกับการออกแบบสวนตามหลักศิลปะในการออกแบบสวนโดยพืชที่มีความสูงที่สุดจะจัดวางทางด้านหลังของแปลง พืชที่มีความสูงน้อยลงมาจะปลูกลดหลั่นมาทางด้านหน้าของแปลง มีการใช้อุปกรณ์แต่งสวนเพื่อความสวยงาม และคำนึงถึงสภาพแสงแดดตามชนิดพืช สภาพดินร่วนซึ่งพืชทุกชนิดเจริญเติบโตได้ดี และอากาศที่เหมาะสม
- การดูแล บำรุงรักษา และเก็บเกี่ยวผลผลิต : การรดน้ำ การใส่ปุ๋ย การกำจัดศัตรูพืช การตัดแต่ง ตลอดจนกระบวนการเก็บเกี่ยวที่ถูกต้องและการปลูกพืชทดแทนหลังการเก็บเกี่ยว

1) การสร้างสวนสวยกินได้ตามความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

การสร้างสวนสวยกินได้จำเป็นต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้เป็นเจ้าของสวน พบว่าผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีความต้องการปลูกพืชทั้งหมด 15 ชนิด ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในครอบครัวได้ การวิจัยในครั้งนี้ พบว่า การเพิ่มเติมชนิดพันธุ์พืชในสวนให้แต่ละครอบครัวโดยศึกษาข้อมูลจากเมนูอาหารที่มีการบริโภคเป็นประจำในครอบครัวสามารถช่วยเพิ่มเติมชนิดพันธุ์ได้อีกจำนวน 13 ชนิด รวมทั้งหมดเป็น 28 ชนิด ซึ่งนับว่ามีจำนวนชนิดพืชค่อนข้างหลากหลายเมื่อเปรียบเทียบกับขนาดของสวน

2) ขนาดของสวนสวยกินได้

ในงานวิจัยนี้ พบว่า พื้นที่สร้างสวนในชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทจะมีพื้นที่ไม่มาก เช่นในงานนี้มีขนาดพื้นที่เล็กที่สุดเท่ากับ 1x1 เมตร ผู้วิจัยจึงออกแบบสวนให้มีขนาด 1x1 เมตร และ 2x2 เมตร เพื่อง่ายและสะดวกต่อการดูแลและนำไปใช้งานต่อไป หมายความว่าหากครอบครัวใดมีพื้นที่มากกว่านี้ก็สามารถเลือกแบบแปลน 1x1 เมตร หรือ 2x2 เมตร ตามเมนูที่สนใจไปเพิ่มเติมลงในพื้นที่ที่มีได้เลย ซึ่งจากงานวิจัยก็พบว่าขนาดสวนดังกล่าวสามารถสร้างผลผลิตและมีชนิดพืชผักได้ถึง 15-28 ชนิด

3) วิธีการสร้างสวนสวยกินได้

เริ่มจากการสำรวจพื้นที่และตำแหน่งของการสร้างสวนสวยกินได้ หลังจากนั้นทำการออกแบบและเขียนเค้าโครงแบบแปลน หลังจากแบบแปลนเสร็จสมบูรณ์ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเริ่มลงมือปฏิบัติการตั้งแต่การสร้างพื้นที่แปลงเพาะชำสวนรวมโดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนได้ร่วมกันสร้างแปลงเพาะชำพันธุ์พืชและจะผลัดกันมาดูแล โดยการรดน้ำพันธุ์พืชวันละ 1

ครั้ง การป้องกันแปลงด้วยตาข่าย การโรยปูนขาวเพื่อป้องกันหอยทาก การใส่ปุ๋ยมูลสัตว์ และการกำจัดวัชพืช ซึ่งได้ดำเนินการดูแลพันธุ์พืชในแปลงระยะเวลา 30 วันหลังเพาะชำ

4) ลักษณะของสวนสวยกินได้

จากชนิดพืชพันธุ์ในสวนที่มาจากความต้องการและการเพิ่มเติมชนิดตามเมนูอาหาร โดยผู้วิจัยออกแบบสวนตามหลักศิลปะในการออกแบบสวน ซึ่งจัดองค์ประกอบศิลป์โดยให้พืชที่มีทรงสูงกว่า เช่น ตำลึง ถั่วฝักยาว พริกชี้หูสวน มะเขือยาว เป็นต้น อยู่ด้านหลังของแปลง ไม้พุ่มที่มีความสูงรองลงมา เช่น กะเพรา โหระพา ตะไคร้ เป็นต้น ให้ปลูกลดหลั่นลงมาทางด้านหน้าของแปลง และปลูกผักเตี้ย ๆ เช่น คื่นช่าย ผักกาดขาว กวางตุ้ง เป็นต้น ไว้ด้านหน้าเพื่อเป็นขอบเขตแปลง และสามารถตกแต่งสวนโดยใช้ก้อนหิน ตุ๊กตาดินเผา และวัสดุเหลือใช้ที่ทำได้ ทั้งนี้การออกแบบสวนยังต้องคำนึงถึงสภาพแสงแดด สภาพดิน และภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการปลูกพืชด้วย

5) การดูแล บำรุงรักษา และเก็บเกี่ยวผลผลิตจากสวนสวยกินได้

สามารถดูแลโดยการให้น้ำซึ่งทำทุกวันหรือวันเว้นวันหรือสองวันครั้งตามความสะดวก การพรวนดินและเติมปุ๋ยดำเนินการเดือนละ 1-2 ครั้ง ในส่วนของการดูแลพืชในแปลงสามารถตัดแต่งหรือกำหนดรูปทรง เช่น ตะไคร้ เป็นต้น ควรมีการเด็ดปลายยอดพืชบางชนิดเพื่อให้เกิดทรงพุ่ม เช่น โหระพา กะเพรา เป็นต้น และการปลูกพืชทดแทนหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว

จากสวนที่สร้างขึ้น 10 รูปแบบ ผู้วิจัยขอสรุปและนำเสนอรูปแบบสวนตามเมนูอาหารดังตารางที่ 5-1

ตารางที่ 5-1 สรุปรูปแบบสวนตามเมนูอาหาร

ตารางที่ 5-1 (ต่อ)	ขนาด	จำนวน	ค่าใช้จ่ายที่ประหยัดได้	ต้นทุนการสร้างสวน	การดูแลและบำรุงรักษา
			โดยประมาณ	โดยประมาณ	
แบบสวน ๔๔๔	๔x๔	พริกชี้หู 4 ต้น ตำลึง 3 กอ ผักหวาน 13 ต้น มะเขือเปราะ 8 ต้น	60 บาท/เดือน 720 บาท/ปี	150-200 บาท	ผักทั้ง 4 ชนิด เป็นพืชอายุยาว หมั่นดูแล รดน้ำ พรวนดิน และใส่ปุ๋ย
แกงกะทิ	2x2	ตะไคร้ 2 กอ โหระพา 4 ต้น พริกไทย 1 ต้น พริกชี้หู 2 ต้น ขมิ้น 4 ต้น บัวบก 1 แปลง ถั่วฝักยาว 3 กอ	80 บาท/เดือน 960 บาท/ปี	150-200 บาท	พืชทุกชนิดเป็นพืชอายุยาว ดูแลโดยการหมั่นใส่ปุ๋ยและรดน้ำ ส่วนถั่วฝักยาวหลังหมดฤดูการเก็บเกี่ยวควรปลูกทดแทนในแปลงทันที
แกงจืด	2x2	ตำลึง 5 กอ ผักกาด 1 แปลง ต้นหอม 1 กระถาง ผักชี 1 กระถาง	60 บาท/เดือน 720 บาท/ปี	100-200 บาท	ตำลึงเป็นพืชอายุยาวดูแลโดยการใส่ปุ๋ยและรดน้ำ ส่วนผักกาด ต้นหอม และผักชี หลังเก็บเกี่ยวควรปลูกทดแทน
แกงส้ม	2x2	มะละกอ 2 ต้น สับปะรด 5 ต้น ขมิ้น 7 ต้น กวางตุ้ง 1 แปลง	65 บาท/เดือน 780 บาท/ปี	100-200 บาท	มะละกอ สับปะรด และขมิ้น เป็นพืชอายุยาว ต้องการน้ำน้อย กวางตุ้งหลังเก็บเกี่ยวควรมีการปลูกทดแทน

เมนู	ขนาด (เมตร)	ชนิดและจำนวน	ค่าใช้จ่ายที่ประหยัดได้ โดยประมาณ	ต้นทุนการก่อสร้าง โดยประมาณ	การดูแลและบำรุงรักษา
ผัดผัก	1x1	ถั้วฝักยาว 2 กอ ผักเหียง 6 ต้น คะน้า 1 แปลง	50 บาท/เดือน 600 บาท/ปี	100-150 บาท	ผักเหียงเป็นพืชอายุยาว หลังจากตัดยอดหมั่นรดน้ำ และใส่ปุ๋ย ถั้วฝักยาวและคะน้าหลังหมดฤดูเก็บเกี่ยว ควรปลูกทดแทน
ต้มยำ	1x1	มะกรูด 1 ต้น ข่า 1 กอ พริกขี้หนู 2 ต้น ตะไคร้ 1 กอ มะเขือเทศ 4 ต้น ต้นหอม 2 กระจ่าง ผักชี 1 กระจ่าง ผักชีฝรั่ง 1 กระจ่าง	80 บาท/เดือน 960 บาท/ปี	150-200 บาท	มะกรูด ข่า ตะไคร้ เป็นพืชอายุยาวและไม่ชอบน้ำมากนัก มะเขือเทศ ต้นหอม ผักชี ผักชีฝรั่ง ควรรดน้ำวันละ 1 ครั้ง ปลูกทดแทนหลังหมดอายุการเก็บเกี่ยว
ผัดเผ็ด	2x2	ถั้วฝักยาว 2 กอ พริกไทย 1 ต้น โหระพา 6 ต้น	60 บาท/เดือน 720 บาท/ปี	150-200 บาท	พืชทุกชนิดเป็นพืชอายุยาว หมั่นใส่ปุ๋ย พรุนดิน รดน้ำ ส่วนถั้วฝักยาวหลังหมดฤดูเก็บเกี่ยวควรปลูกทดแทน
ตารางที่ 5-1 (ต่อ) ง					
น้ำพริก- ผักเคียง	1x1	พริกขี้หนู 2 ต้น ถั้วฝักยาว 3 กอ มะเขือพวง 1 ต้น มะเขือเปราะ 2 ต้น บัวบก 1 แปลง หมูย 4 ต้น	50 บาท/เดือน 600 บาท/ปี	100-150 บาท	พืชทุกชนิดเป็นพืชอายุยาว หมั่นใส่ปุ๋ย พรุนดิน รดน้ำ ส่วนถั้วฝักยาวหลังหมดฤดูเก็บเกี่ยวควรปลูกทดแทน

5.2.2 อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 : เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะสวนที่เหมาะสมต่อความมั่นคงทางอาหารที่มีอยู่และทดลองจัดสวนในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท

จากการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องข้างต้น ได้ดังนี้

1) อภิปรายผลการศึกษาข้อมูลด้านความมั่นคงทางอาหารของครอบครัวผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

1.1) การมีอยู่ของแหล่งอาหาร

ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการพึ่งพาอาหารทั้งหมด 170 ชนิด เมื่อจำแนกประเภทอาหารในชุมชนพบว่าอาหารประเภทพืชมีมากกว่าชนิดอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพืชมีความหลากหลายทางชนิดมากกว่าอาหารประเภทอื่น ๆ โดยชนิดอาหารที่ต้องการซื้อนั้นมักเป็นชนิดที่ไม่สามารถผลิตเองได้ เช่น พืชที่ต้องอาศัยพื้นที่กว้างสำหรับการปลูก เช่น มะนาว ไม้ พริกเขียว เป็นต้น พืชที่ต้องอาศัยแหล่งน้ำขนาดใหญ่สำหรับการปลูก เช่น บัวสาย ผักกระเฉด เป็นต้น พืชที่ต้องอาศัยพื้นที่ปลูกเฉพาะ เช่น กะหล่ำปลีม่วง ผีอก เห็ดเข็มทอง เป็นต้น สำหรับอาหารประเภทเนื้อสัตว์และอาหารสำเร็จรูปมีการซื้อชนิดที่ไม่สามารถผลิตเองได้ เช่น สัตว์ทะเล ปลา น้ำจืด แมลง เป็นต้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร พบว่า การศึกษาความมั่นคงทางอาหารโดยทั่วไปมักศึกษาในเขตพื้นที่ชนบท ชนิดของอาหารได้มาจากแหล่งธรรมชาติเป็นหลัก เช่น งานวิจัยของไพรินทร์ เสาะสาย (2536) วิระยุทธ นิยมชาติ (ม.ป.ป.) วิเศษ สุจินพรัหม (2541) อนุรักษ์ ปิ่นทอง (2549) วินัย สมประสงค์ และคณะ (2550) ดังแสดงในตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2 (ต่อ) เปรียบประเด็นการศึกษาการพึ่งพาอาหารของแต่ละงานวิจัย

ผู้วิจัย	พื้นที่ศึกษา	ขนาดพื้นที่	ลักษณะแหล่งอาหาร	จำนวนชนิด	ประเภทอาหาร (ชนิด)		
					พืช	สัตว์	อื่น ๆ
วิระยุทธ นิยมชาติ (ม.ป.ป.)	อุดรธานี สกลนคร หนองคาย นครพนม	600,000 ไร่	แหล่งน้ำ/ ป่าชุมชน	413	160	253	-
ไพรินทร์ เสาะสาย (2536)	ร้อยเอ็ด สุรินทร์ ศรีสะเกษ	1,130 ไร่	พื้นที่ชุ่มน้ำ/ป่าชุมชน	392	196	196	-
วิเศษ สุจินพรัหม (2541)	ลำพูน	2,500 ไร่	ป่าชุมชน	73	66	7	-
วินัย สมประสงค์ และคณะ (2550)	กาญจนบุรี	สำรวจ 6 เส้นทาง	ป่าชุมชน	38	38	-	-
งานวิจัยนี้ (2556)	สงขลา	-	รอบบ้าน/ตลาด	170	99	36	35

จากตารางจะพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาการพึ่งพาอาหารของชุมชนชนบท ซึ่งพึ่งพาอาหารจากแหล่งธรรมชาติทั้งหมดและเป็นการศึกษาในภาคอื่นที่ไม่ใช่ภาคใต้ทั้งสิ้น ซึ่งอาหารทั้งหมดก็ล้วนเป็นอาหารเฉพาะถิ่น เช่น ไบมะจั่ว ผักมันหมู ยอดบวบป่า กองไต่ดู งองชุนาดู แยม้ำมัน แมงข้าวตอก เป็นต้น ในขณะที่งานวิจัยนี้เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีการพึ่งพาอาหารจากระบบตลาดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งชนิดอาหารอาจมีความหลากหลายแต่ส่วนใหญ่เป็นชนิดที่ซ้ากันตลอดทั้งปี เช่น กะหล่ำปลี ถั่วฝักยาว ปลาช่อน เป็นต้น โดยชุมชนพึ่งพาการซื้อขายมากถึง 119 ชนิด และผลิตเองได้เพียง 51 ชนิด ซึ่งแหล่งอาหารที่มาจากระบบตลาดนั้นอยู่ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ ร้านค้าในชุมชน รถสามล้อเคลื่อนที่ ตลาดสดนอกชุมชน ร้านสะดวกซื้อ และห้างสรรพสินค้า ความนิยมพึ่งพาระบบตลาดที่มากขึ้นอาจเนื่องมาจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปและการเน้นความสะดวกสบายในการบริโภคที่มากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร ดังนั้นการสร้างแหล่งอาหารด้วยตนเองถือเป็นการบรรเทาปัญหานี้ได้

การพึ่งพาระบบอาหารจากตลาดเป็นส่วนใหญ่ นั้น อาจจะทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางอาหารขึ้นได้ เช่น การมีอาหารบริโภคต้องขึ้นอยู่กับผู้ผลิตในเขตชนบท กล่าวคือหากผู้ผลิตไม่มีการส่งอาหารเข้าสู่ชุมชนกึ่งเมืองหรือชุมชนเมือง คนในชุมชนดังกล่าวก็จะไม่มีอาหารบริโภค นอกจากนี้ผู้บริโภคก็ไม่สามารถควบคุมชนิด ปริมาณ ราคา และความปลอดภัยของอาหารจากตลาดได้ด้วยตนเอง การศึกษาในครั้งนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทมีการพึ่งพาระบบอาหารจากตลาดเป็นจำนวนมาก

และมีความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร และหากชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทยังต้องพึ่งพาอาหารจากภายนอกมากขนาดนี้ ชุมชนเมืองเองก็คงมีการพึ่งพาระบบอาหารจากตลาดมากกว่าชุมชนที่ทำการศึกษาดังนั้นการสร้างสวนสวยกินได้จากการวิจัยไว้ภายในบริเวณบ้านเพื่อเป็นแหล่งอาหารของตนเองก็จะช่วยลดปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหารได้ด้วยเช่นกัน โดยอาจมีการเริ่มสร้างให้แหล่งอาหารเกิดขึ้นบริเวณบ้านหรือการเพิ่มเติมแหล่งอาหารที่มีอยู่ให้เพิ่มขึ้น เพราะพืชและสัตว์ที่มาจาก การปลูกและดูแลด้วยตนเองนั้นเป็นอาหารที่สด สะอาด และปลอดภัยที่สุด

1.2) การเข้าถึงแหล่งอาหาร

การเข้าถึงแหล่งอาหาร พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยซึ่งอยู่ในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทนั้น ยังมีการใช้พื้นที่ว่างบริเวณรอบบ้านปลูกพืชและสร้างคอกเลี้ยงสัตว์ได้ แต่จำเป็นต้องใช้เวลาสำหรับการเพาะปลูก สร้างคอก และเก็บเกี่ยวผลผลิต ส่วนการเข้าถึงแหล่งอาหารจากการซื้อขาย ต้องอาศัยเงิน เวลา บุคคล และการเดินทาง แต่ไม่จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือ ทักษะหรือความรู้เช่นเดียวกับการผลิตอาหารเอง เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ชุมชนไม่มีแหล่งอาหารจากธรรมชาติอยู่เลยและแหล่งอาหารส่วนใหญ่เป็นตลาดซึ่งอยู่นอกชุมชน จึงจำเป็นต้องใช้ยานพาหนะในการเดินทางเนื่องจากแหล่งอาหารค่อนข้างไกลจากพื้นที่ชุมชน จึงต้องมียานพาหนะหรือค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อเข้าถึงแหล่งอาหาร การมีสวนสวยกินได้อยู่ในพื้นที่บ้านจึงสามารถช่วยให้การเข้าถึงแหล่งอาหารสะดวกสบายมากขึ้นและประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางได้ด้วย

1.3) การจัดการแหล่งอาหาร

การจัดการแหล่งอาหารในเขตชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการจัดการแหล่งอาหารที่ผลิตเองหรือในระดับครัวเรือนเท่านั้น เนื่องจากผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีอำนาจหรือสิทธิในพื้นที่ที่ตนเองครอบครองและไม่มีแหล่งทรัพยากรส่วนรวม การดูแลหรือการจัดการจึงทำได้แค่พื้นที่ของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของ **ปิยนถ อัมดี (2547)** และ **ปราณี โนนจันทร์ และคณะ (2550)** ซึ่งเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ พบว่า ชุมชนมีการสร้างกฎระเบียบหรือมาตรการตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การปล่อยสัตว์น้ำ การปลูกพันธุ์ไม้ เป็นต้น เพราะคนในชุมชนมีการพึ่งพาระบบอาหารจากพื้นที่ธรรมชาติ ซึ่งหากไม่มีการจัดการอาจมีการเสื่อมโทรมซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นคือชุมชนไม่มีแหล่งอาหาร แต่ในเขตชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทในงานวิจัยนี้ชุมชนมีการพึ่งพาตลาดและคนในชุมชนมองเห็นว่าสามารถซื้อหาได้ตลอดเวลาจึงไม่มีความจำเป็นในการจัดการ อย่างไรก็ตามคนในชุมชนอาจจะประสบกับความเสียดู สุขภาพหากบริโภควัตถุดิบที่ไม่สด สะอาดและปลอดภัย และความไม่มั่นคงทางอาหารหากระบบตลาดเกิดภาวะขาดแคลนหรือเกิดภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง เป็นต้น ที่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตอาหาร ดังนั้นการสร้างแหล่งอาหารด้วยตนเองจึงช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารได้อีกทางหนึ่งด้วย หากมีการจัดการแหล่งอาหารที่มีอยู่ทั้งจากการปลูกพืชหมุนเวียนที่จะช่วยให้ได้บริโภคอาหารที่ตนเองผลิตเองหลากหลายชนิดมากขึ้น การนำวัสดุเหลือใช้มาประยุกต์เพื่อปลูกพืชผักก็สามารถลดปัญหาขยะที่จะเกิดขึ้นได้ ในส่วนของการเลี้ยงสัตว์ก็ต้องหมั่นดูแลรักษาความสะอาดของคอกสัตว์เพื่อลดปัญหากลิ่นรบกวน ซึ่งหากผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถดูแลและจัดการแหล่งอาหารของตนเองได้ดังที่นำเสนอมาข้างต้นนี้ทำให้ระบบจัดการอาหารดีขึ้นได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าหากมีความต้องการจากคนจำนวนมากในชุมชนในการสร้างสวนสวยกินได้ จะมีการจัดการ

พื้นที่ชุมชนหรือพื้นที่สาธารณะเพื่อใช้เป็นพื้นที่ส่วนรวมในการปลูก ดูแลรักษา และใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชนได้

1.4) การใช้ประโยชน์อาหาร

การใช้ประโยชน์อาหารในพื้นที่ชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ทุกท่านสามารถประกอบอาหารได้เองในครอบครัว เนื่องจากได้รับความรู้เรื่องพื้นฐานในการประกอบอาหารจากครอบครัวที่สอนกันมา และสามารถใช้อาหารได้อย่างคุ้มค่าเนื่องจากสามารถบริโภคอาหารที่ปรุงขึ้นจนหมดในทุกครั้งและสามารถสรรหาวัตถุดิบที่มีประโยชน์ซึ่งดูจากความสดและความสะอาดของวัตถุดิบมาประกอบอาหารในครอบครัวได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ **มนัชยา มรรคอนันต์โชติ (2549)** และ **อุทุมพร หลอดโค (2552)** ที่มีการศึกษาการจัดการความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติ พบว่า การประกอบอาหารได้นั้นเกิดจากการอาศัยความรู้ที่มีการถ่ายทอดกันภายในครอบครัว เครือญาติ และชุมชนที่สามารถประกอบอาหารที่มีประโยชน์ได้ นอกจากนี้ผู้เป็นเจ้าของสวนยังสามารถประยุกต์เมนูอาหารให้เหมาะสมกับวัตถุดิบที่ปลูกหรือการประยุกต์พืชผักให้สอดคล้องกับเมนูอาหาร เช่น กวางตุ้ง สามารถใช้เป็นส่วนประกอบของแกงส้ม ผัดผัก แกงจืด เป็นต้น

2) อภิปรายผลการศึกษาความต้องการการสร้างสวนสวยกินได้

เป็นที่น่าสนใจว่าชนิดพืชผักที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีความต้องการปลูกในพื้นที่สวนมีความต้องการเพียง 15 ชนิด จากทั้ง 10 ครัวเรือน ซึ่งถือว่าไม่มากนักหากเทียบกับชนิดพืชที่บริโภคทั้งนี้อาจมีเหตุผลมาจากความคุ้นเคยต่อพืชสวนครัวทั่ว ๆ ไป เช่น พริกขี้หนูสวน มะเขือเปราะ โหระพา กะเพรา เป็นต้น หรืออาจจะเข้าใจว่าพืชชนิดอื่น ๆ ที่เดิมเคยพึ่งพาจากตลาดนั้นไม่สามารถปลูกได้เอง ผู้วิจัยจึงใช้โอกาสในงานวิจัยนี้สร้างสวนที่มีชนิดพืชผักหลากหลายมากขึ้นเพื่อให้เป็นตัวอย่างว่า สวนสวยกินได้ก็สามารถปลูกพืชได้หลากหลายชนิด โดยใช้ข้อมูลจากเมนูที่ครอบครัวชอบบริโภคมากำหนดพืชผักเพิ่มเติมโดยศึกษาลักษณะเมนูอาหารนั้น ๆ เพื่อให้ทราบว่าประกอบด้วยพืชผักชนิดใดบ้าง เช่น พืชผักที่สามารถปรุงแกงเลียงได้ คือ ผักเหียง ตำลึง ผักหวาน มะเขือเปราะ ผักที่สามารถปรุงแกงส้มได้ คือ มะละกอก ขมิ้น สับปะรด เป็นต้น และพยายามเพิ่มเติมชนิดพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และรองรับกับขนาดพื้นที่ 1x1 เมตร หรือ 2x2 เมตร ของแต่ละครอบครัวซึ่งมีจำนวน 13 ชนิด ซึ่งการเพิ่มเติมชนิดพันธุ์ทำให้สามารถเสริมสร้างชนิดที่หลากหลายมากขึ้น ในส่วนของจำนวนชนิดพืชในสวนที่สร้างขึ้นนี้เมื่อผู้วิจัยเปรียบเทียบจำนวนชนิดพืชต่อพื้นที่ปลูกและที่มาของการเลือกชนิดพืชในสวนของงานวิจัยอื่น ๆ สามารถแสดงในตารางที่ 5-3

ตารางที่ 5-3 การเปรียบเทียบที่มาและจำนวนของชนิดพืชในสวนต่อพื้นที่สวน

ผู้วิจัย	ที่มาของชนิดพืชในสวน		จำนวนชนิดต่อขนาดพื้นที่	เฉลี่ยจำนวนชนิดต่อพื้นที่ 1 ตารางเมตร
	จากความต้องการของเจ้าของสวน	จากเมนูอาหารที่บริโภคเป็นประจำ		

ผู้วิจัย	ที่มาของชนิดพืชในสวน		จำนวนชนิดต่อขนาดพื้นที่	เฉลี่ยจำนวนชนิดต่อพื้นที่ 1 ตารางเมตร
	จากความ ต้องการของ เจ้าของสวน	จากเมนูอาหาร ที่บริโภคเป็น ประจำ		
ประเสริฐศิลป์ อรรธฐาเมศร์ (2553)	✓	-	10 ชนิดในพื้นที่ 4 ตารางเมตร	2-3 ชนิด
เดชา ศิริภัทร (2554)	✓	-	10 ชนิดในพื้นที่ 2x2 เมตร	2-3 ชนิด
พีรธร เสนีวงศ์ (2554)	✓	-	30 ชนิดในพื้นที่ 90 ตารางเมตร	1 ชนิด
สุดารัตน์ เลิศสีทอง (2555)	✓	-	40 ชนิดในพื้นที่ 72 ตารางเมตร	1 ชนิด
งานวิจัยนี้	✓	✓	7-15 ชนิดในพื้นที่ 1x1 เมตร	7-15 ชนิด
			7-15 ชนิดในพื้นที่ 2x2 เมตร	2-8 ชนิด

จากข้อมูลเห็นได้ว่าแม้สวนจากการวิจัยนี้จะสวนที่มีขนาดเล็ก แต่ชนิดพืชในสวนจากการศึกษาข้างต้นก็มาจากการที่ความต้องการของผู้ที่เป็นเจ้าของสวนและจากชนิดพืชที่สอดคล้องกับเมนูอาหารที่บริโภคเป็นประจำด้วย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจำนวนชนิดพืชกับงานวิจัยที่มีขนาดพื้นที่ใกล้เคียงกัน พบว่า ในงานวิจัยนี้สามารถใช้ชนิดพืชที่มีจำนวนไม่น้อยไปกว่างานวิจัยอื่น ๆ และมากกว่าในบางงานวิจัยด้วย

4) อภิปรายผลการสร้างสวนสวยกินได้

ในส่วนของการสร้างสวนที่สวยงาม พบว่า แต่ละครอบครัวมีขนาดที่ต่างกัน โดยพื้นที่ขนาดเล็กที่สุดมีขนาดเท่ากับ 1x1 เมตร จำนวน 2 ครอบครัว ซึ่งเป็นข้อจำกัดของบ้านในเขตพื้นที่เมืองส่วนใหญ่ด้วย ผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่สร้างสวน 2 ขนาด คือ 1x1 เมตร และ 2x2 เมตร เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดของพื้นที่โดยหากบ้านใดมีพื้นที่มากกว่านี้ก็สามารถเลือกแบบสวนตามเมนูที่ชอบไปปลูกในพื้นที่ที่เตรียมไว้ได้เลย ซึ่งสามารถเพิ่มเติมหรือลดจำนวนชนิดได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ได้ ขนาดของสวนที่ไม่ใหญ่หรือเล็กจนเกินไปจะสะดวกการดูแลรักษา ทั้งนี้ควรจัดให้ทุกสวนสามารถรับแสงแดดได้ตลอดทั้งวันโดยตามขวางในแนวทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ซึ่งแสงแดดมีผลต่อการออกใบในการเลือกปลูกชนิดพืชสำหรับการสังเคราะห์แสงเพื่อการเจริญเติบโตต่อไป สำหรับสภาพดิน พบว่า เป็นดินร่วนและดินร่วนปนทราย ซึ่งหากสภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์การปลูกพืชก็สามารถปลูกได้ทุกชนิด สำหรับภูมิอากาศ พบว่า มีลักษณะ 2 ช่วง คือฤดูร้อนและฤดูฝน ซึ่งสอดคล้องกับศูนย์ภูมิอากาศ สำนักพัฒนาอุตุนิยมวิทยา (2556) ที่รายงานว่าฤดูร้อนอยู่ในช่วงประมาณเดือนมกราคม-กันยายน และจะร้อนสุดในช่วงเดือนมีนาคม ส่วนฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม-ธันวาคม แต่ในบางปีฤดูกาลอาจแตกต่างจากนี้ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ซึ่งสภาพอากาศจะมีความสำคัญต่อการวางแผนปลูกพืชด้วยเช่นกัน ผู้วิจัยได้สรุปตัวอย่างการสร้างสวนตามเมนูอาหารจากการแบ่งตามความต้องการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมได้ดังตารางที่ 5-4

ตารางที่ 5-4 สรุปสวนสวยกินได้ตามเมนูแบ่งตามความต้องการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

สวนตาม เมนูอาหาร	ชนิดพืช	ความต้องการแสง	สภาพดินที่ เหมาะสม	ความ ต้องการน้ำ	อุณหภูมิ (องศา)	ช่วงเดือนที่เหมาะสม ในการปลูก
---------------------	---------	----------------	-----------------------	--------------------	--------------------	----------------------------------

สวนตาม เมนูอาหาร	ชนิดพืช	ความต้องการแสง	สภาพดินที่ เหมาะสม	ความ ต้องการน้ำ	อุณหภูมิ (องศาฯ)	ช่วงเดือนที่เหมาะสม ในการปลูก
แกงเลียง	ผักเหียง	แสงแดดรำไร/ที่ร่ม	พืชทั้ง 4 ชนิด	พืชทั้ง 4 ชนิด	20-30	ปลูกได้ตลอดทั้งปี
	ตำลึง	แสงแดดรำไร	เจริญได้ดีใน	ต้องการน้ำวัน		
	ผักหวาน	แสงแดดรำไร/ที่ร่ม	ดินร่วน	ละ 1 ครั้ง		
	มะเขือเปราะ	แสงแดดตลอดวัน				
แกงกะทิ	ตะไคร้	แสงแดดตลอดวัน	พืชทั้ง 7 ชนิด	พืชทั้ง 7 ชนิด	20-30	ปลูกได้ตลอดทั้งปี
	โหระพา	แสงแดดตลอดวัน	เจริญได้ดีใน	ต้องการน้ำวัน		
	พริกไทย	แสงแดดรำไร	ดินร่วน	ละ 1 ครั้ง		
	พริกขี้หนู	แสงแดดตลอดวัน				
	ขมิ้น	แสงแดดตลอดวัน				
	บัวบก	แสงแดดรำไร/ที่ร่ม				
	ถั่วฝักยาว	แสงแดดตลอดวัน				
แกงจืด	ตำลึง	แสงแดดรำไร	พืชทั้ง 4 ชนิด	พืชทั้ง 4 ชนิด	20-30	พืชทุกชนิดสามารถ ปลูกได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นผักกาดไม่นิยม ปลูกฤดูฝน
	ผักกาด	แสงแดดตลอดวัน	เจริญได้ดีใน	ต้องการน้ำวัน		
	ต้นหอม	แสงแดดตลอดวัน	ดินร่วน	ละ 1 ครั้ง		
	ผักชี	แสงแดดตลอดวัน				
แกงส้ม	มะละกอ	พืชทุกชนิดต้องการ	พืชทั้ง 4 ชนิด	กวางตุ้ง	20-30	ปลูกได้ตลอดทั้งปี
	สับปะรด	แสงแดดตลอดทั้งวัน	เจริญได้ดีใน	ต้องการน้ำวัน		
	ขมิ้น		ดินร่วน	ละ 1 ครั้ง		
	กวางตุ้ง					
ผัดผัก	ถั่วฝักยาว	แสงแดดตลอดวัน	พืชทั้ง 3 ชนิด	พืชทั้ง 3 ชนิด	20-30	ปลูกได้ตลอดทั้งปี
	ผักเหียง	แสงแดดรำไร/ที่ร่ม	เจริญได้ดีใน	ต้องการน้ำวัน		
	คะน้า	แสงแดดตลอดวัน	ดินร่วน	ละ 1 ครั้ง		
ต้มยำ	มะกรูด	พืชทุกชนิดต้องการ	พืชทั้ง 8 ชนิด	พืชทั้ง 8 ชนิด	20-30	ปลูกได้ตลอดทั้งปี
	ข่า	แสงแดดตลอดทั้งวัน	เจริญได้ดีใน	ต้องการน้ำวัน		
	พริกขี้หนูสวน	ยกเว้น ผักชีฝรั่ง	ดินร่วน	ละ 1 ครั้ง		
	ตะไคร้	ต้องการแสงแดด				
	มะเขือเทศ	รำไร				
ตารางที่ 5-4 (ต่อ)						
	ผักชีฝรั่ง					
ผัดเผ็ด	ถั่วฝักยาว	พืชทุกชนิดต้องการ	พืชทั้ง 5 ชนิด	พืชทั้ง 5 ชนิด	20-30	ปลูกได้ตลอดทั้งปี
	พริกไทย	แสงแดดตลอดทั้งวัน	เจริญได้ดีใน	ต้องการน้ำวัน		
	โหระพา	ยกเว้นพริกไทย	ดินร่วน	ละ 1 ครั้ง		
	ข่า	ต้องการแสงแดด				
	พริกขี้หนู	รำไร				
น้ำพริก- ผักเคียง	พริกขี้หนู	พืชทุกชนิดต้องการ	พืชทั้ง 6 ชนิด	พืชทั้ง 6 ชนิด	20-30	ปลูกได้ตลอดทั้งปี
	ถั่วฝักยาว	แสงแดดตลอดทั้งวัน	เจริญได้ดีใน	ต้องการน้ำวัน		
	มะเขือพวง	ยกเว้นบัวบกต้องการ	ดินร่วน	ละ 1 ครั้ง		
	มะเขือเปราะ	แสงแดดรำไร				
	บัวบก					
	หมุย					

การสำรวจพื้นที่ก่อนการออกแบบสวนมีความสำคัญสำหรับการสร้างสวนสวยกินได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **ประเวศ ไชยวงศ์ (2541)** ที่มีการสำรวจสถานที่และเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ บริเวณพื้นที่ ทิศทางการรับแสง สิ่งก่อสร้าง ลักษณะอาคาร และพันธุ์ไม้เดิม และ **พรรณเพ็ญ ฉายปรีชา (2540)** ที่รายงานว่าก่อนการออกแบบจำเป็นต้องมีการสำรวจพื้นที่เพื่อเสี่ยงไม่ให้เกิดปัญหาตามมาหรือเกิดน้อยที่สุด ซึ่งการสำรวจพื้นที่นั้น ผู้ออกแบบต้องทำการสำรวจลักษณะของพื้นที่และสภาพแวดล้อม ขนาด ทิศทางแสง สภาพดิน ต้นไม้เดิม และลักษณะตัวอาคาร

ในงานวิจัยนี้ได้มีการสร้างแบบแปลนสวนก่อนลงมือสร้างสวนจริง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยนี้กับการศึกษาการปลูกพืชผักอื่น ๆ พบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวกับการปลูกพืชผักส่วนใหญ่ไม่มีการสร้างแบบแปลนสวน โดยสามารถเปรียบเทียบได้ดังตารางที่ 5-5

ตารางที่ 5-5 การเปรียบเทียบการศึกษาการสร้างสวนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

ชื่อผู้วิจัย	ชนิดพืช	การสร้างแบบแปลนสวน	การใช้ประโยชน์	
			ความสวยงาม	แหล่งอาหาร
ธวัช ละพะรายะ (2524)	พืชผัก	-	-	✓
ศิริมา เสนาหมั่น (2542)	ไม้ดอก	✓	✓	-
สมพล เบลูจสว่างจิต (2553)	พืชผัก/ไม้ดอก	-	✓	✓
วิฑูรย์ เลียนจำรูญ (2554)	พืชผัก	-	-	✓
Thaman (1995)	พืชผัก	-	-	✓
Connell (2004)	ไม้ดอก	-	✓	-
งานวิจัยนี้	พืชผัก	✓	✓	✓

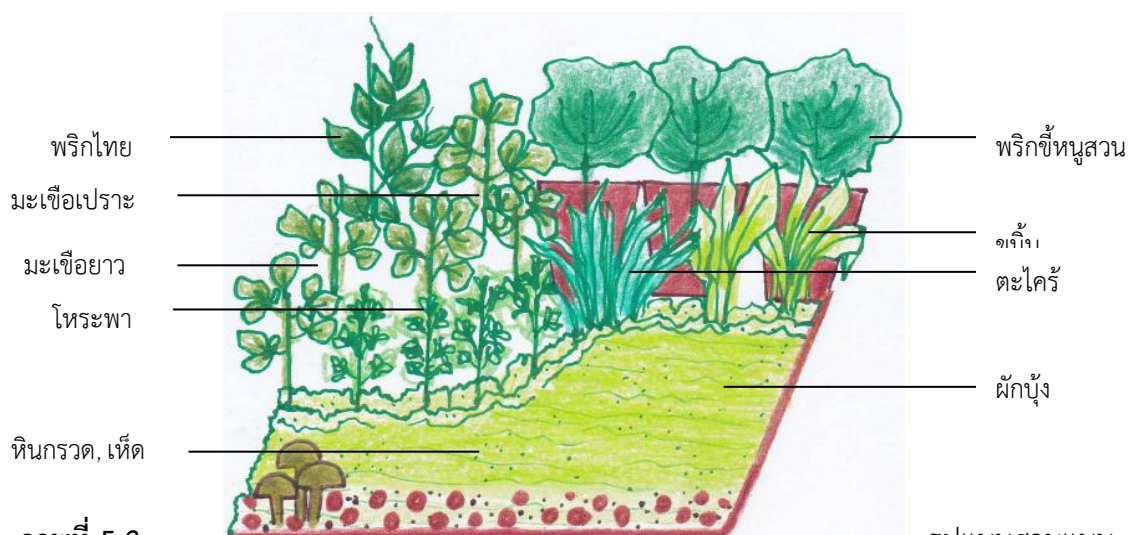
สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลพันธุ์พืชที่เหมาะสมสำหรับการสร้างสวนสวยกินได้นั้น พบว่า พืชผักที่เหมาะสมควรสามารถเพาะปลูกและดูแลได้ง่าย พืชผักที่เป็นที่ต้องการในการปลูกมักมีการเจริญเติบโตที่รวดเร็วเนื่องจากเป็นพืชอายุสั้น มีความสูงและชั้นเรือนยอดที่แตกต่างกัน ลักษณะดังกล่าวจะส่งผลต่อการจัดวางตำแหน่งพันธุ์พืช ซึ่งพืชที่มีความสูงมาก เช่น มะกรูด มะละกอ หรือลักษณะของลำต้นที่มีทรงสูง เช่น ผักหวาน ผักเหียง มะกรูด หรือพืชที่ต้องอาศัยไม้ค้ำ เช่น ตำลึง ถั่วฝักยาว เป็นต้น ควรอยู่ในตำแหน่งด้านหลังของแบบแปลนเพื่อป้องกันการบดบังพันธุ์พืชทรงพุ่ม และทรงกลมชนิดอื่น ๆ ที่มีความสูงน้อยกว่า เช่น กวางตุ้ง คะน้า บวบ ผักกาด โหระพา กะเพรา เป็นต้น และเพื่อเป็นฉากสำหรับสวนด้วย สำหรับสี ผิวสัมผัส รูปทรง และลักษณะของพันธุ์พืชแต่ละชนิดก็มีความสำคัญต่อการออกแบบ คือ สีสันและรูปทรงต้องมีการกระจายตัวในแบบแปลน รูปทรง ได้แก่ ทรงสูง ทรงพุ่ม และทรงกลม ต้องมีความกลมกลืน จะทำให้รูปแบบสวนมีความสวยงามและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ดังแสดงในตารางที่ 5-6

ตารางที่ 5-6 สรุปลงสวนสวยกินได้ตามเมนูแบ่งตามหลักศิลปะในการออกแบบ

สวนตามเมนูอาหาร	ชนิดพืช	รูปทรง	ผิวสัมผัส	สีสัน	พื้นที่จัดวาง
แกงเลียง	ผักเหียง	ทรงพุ่ม	พืชทุกชนิดมี	เขียวแก่	กลาง/หลังแปลง
	ตำลึง	ทรงสูง	ผิวสัมผัสหยาบ	เขียวแก่	หลังแปลง

สวนตาม เมนูอาหาร	ชนิดพืช	รูปทรง	ผิวสัมผัส	สีส้ม	พื้นที่จัดวาง
	ผักหวาน	ทรงสูง		เขียวแก่	กลาง/หลังแปลง
	มะเขือเปราะ	ทรงพุ่ม		เขียวแก่	กลาง/หลัง
แกงกะทิ	ตะไคร้	ทรงพุ่ม	ขมิ้น ถั่วฝักยาว และ	เขียวอ่อน	กลางแปลง
	โหระพา	ทรงพุ่ม	พริกไทย มีผิวสัมผัส	เขียวแก่	กลางแปลง
	พริกไทย	ทรงสูง	หยาบ นอกจากนั้นก็มี	เขียวแก่	หลังแปลง
	พริกชี้หนู	ทรงพุ่ม	ผิวสัมผัสละเอียด	เขียวแก่	กลาง/หลังแปลง
	ขมิ้น	ทรงสูง		เขียวอ่อน	กลางแปลง
	บวบก	ไม้พื้นล่าง		เขียวแก่	หน้าแปลง
	ถั่วฝักยาว	ทรงสูง		เขียวอ่อน	หลังแปลง
	แกงจืด	ตำลึง	ทรงสูง	ตำลึงและผักกาดมี	เขียวแก่
ผักกาด		ทรงพุ่มเตี้ย	ผิวสัมผัสหยาบ ส่วน	เขียวอ่อน	หน้าแปลง
ต้นหอม		ทรงสูง	ต้นหอมและผักชีมี	เขียวแก่	หน้าแปลง
ผักชี		ทรงพุ่มเตี้ย	ผิวสัมผัสละเอียด	เขียวอ่อน	หน้าแปลง
แกงส้ม	มะละกอ	ทรงสูง	พืชทั้ง 4 ชนิดมี	เขียวแก่	หลังแปลง
	ตำลึง	ทรงสูง		เขียวอ่อน	กลางแปลง
	กวาดตุ้ง	ทรงพุ่มเตี้ย		เขียวอ่อน	หน้าแปลง
ผัดผัก	ถั่วฝักยาว	ทรงสูง	พืชทั้ง 4 ชนิดมี	เขียวอ่อน	หลังแปลง
	ผักเหียง	ทรงพุ่ม	ผิวสัมผัสหยาบ	เขียวแก่	กลางแปลง
	คะน้า	ทรงพุ่มเตี้ย		เขียวแก่	หน้าแปลง
ต้มยำ	มะกรูด	ทรงพุ่มสูง	พืชทุกชนิดมี	เขียวแก่	หลังแปลง
	ข่า	ทรงพุ่ม	ผิวสัมผัสละเอียด	เขียวแก่	หลังแปลง
	พริกชี้หนูสวน	ทรงพุ่ม	ยกเว้นข่ามีผิวสัมผัส	เขียวแก่	กลาง/หลังแปลง
	ตะไคร้	ทรงพุ่ม	หยาบ	เขียวอ่อน	กลางแปลง
	มะเขือเทศ	ทรงสูง		เขียวอ่อน	กลาง/หลังแปลง
	ต้นหอม	ทรงสูง		เขียวอ่อน	หน้าแปลง
	ผักชี	ทรงพุ่มเตี้ย		เขียวอ่อน	หน้าแปลง
	ผักชีฝรั่ง	ทรงพุ่มเตี้ย		เขียวอ่อน	หน้าแปลง
ผัดเผ็ด	ถั่วฝักยาว	ทรงสูง	ถั่วฝักยาว พริกไทย	เขียวอ่อน	หลังแปลง
	พริกไทย	ทรงสูง	และข่า มีผิวสัมผัส	เขียวแก่	หลังแปลง
	โหระพา	ทรงพุ่ม	หยาบ โหระพาและ	เขียวแก่	กลางแปลง
	ข่า	ทรงพุ่ม	พริกชี้หนูมีผิวสัมผัส	เขียวแก่	หลังแปลง
	พริกชี้หนู	ทรงพุ่ม	ละเอียด	เขียวแก่	กลาง/หลังแปลง
	น้ำพริก-ผักเคียง	พริกชี้หนูสวน	ทรงพุ่ม	พริกชี้หนูสวน บวบก	เขียวแก่
ถั่วฝักยาว		ทรงสูง	และหมุยมีผิวสัมผัส	เขียวอ่อน	หลังแปลง
มะเขือพวง		ทรงพุ่ม	ละเอียด	เขียวแก่	กลาง/หลังแปลง
มะเขือเปราะ		ทรงพุ่ม	นอกจากนั้นก็มี	เขียวแก่	กลาง/หลังแปลง
ผักบุ้ง		ทรงสูง	ผิวสัมผัสหยาบ	เขียวอ่อน	หน้าแปลง
บวบก		ไม้พื้นล่าง		เขียวอ่อน	หน้าแปลง
หมุย		ทรงพุ่มสูง		เขียวแก่	กลาง/หลังแปลง
กวาดตุ้ง		ทรงพุ่มเตี้ย		เขียวอ่อน	หน้าแปลง

สอดคล้องกับแนวคิดของ **เอ็ดมุนด์ วีสมหาย (2530)** ที่อธิบายว่าการออกแบบจัดสวนนักออกแบบควรรู้จักต้นไม้ที่จะนำมาออกแบบเป็นอย่างดี คือต้องทราบลักษณะตามธรรมชาติ ความสูง การเจริญเติบโต สีของใบ ผิวสัมผัส และรูปทรง ในที่นี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างรูปแบบสวน 2 รูปแบบในการอธิบายเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังภาพประกอบที่ 5-3 และ 5-4

ภาพที่ 5-3 รูปแบบสวนแบบมองจากแนวตั้ง (นางคล่อง พูลสวัสดิ์)

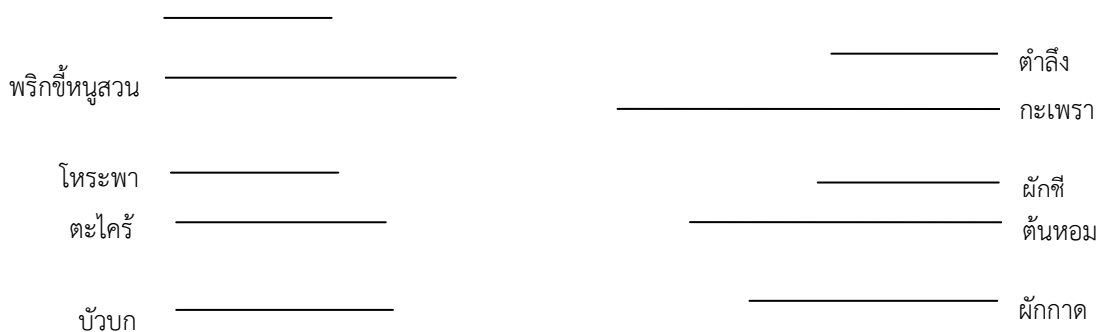
จากการวิเคราะห์ข้อมูลพันธุ์พืชและออกแบบสวนโดยใช้หลักศิลปะในการออกแบบ เห็นได้ว่าลักษณะการใช้เส้นภายในแบบแปลนมีการใช้เส้นโค้งสำหรับแนวปลูกของผักบุ้ง มีการปลูกพืชที่มีรูปร่างคล้ายคลึงกันอยู่บริเวณเดียวกัน คือ มะเขือเปราะ มะเขือยาว และโหระพา และรูปร่างสูงของขมิ้นอยู่ติดกับตะไคร้ ส่วนสีสนและผิวสัมผัสนั้นพบว่าชนิดพืชที่มีสีเขียวต่างกันและมีใบที่ต่างกันจะกระจายอยู่ทั่วแปลง สำหรับความกลมกลืนและรูปแบบพบว่าสวนมีความเหมาะสมกับตัวอาคารโดยพืชที่มีความสูงมากที่สุดอยู่ด้านหลังของแปลงและไม่นิยมตัดแต่งพืชทุกชนิดโดยมักปล่อยให้เป็นธรรมชาติ สำหรับเวลานั้นพบว่าพืชใช้เวลาประมาณ 1 เดือนสำหรับการเจริญเติบโตจนกว่าจะทำให้รูปแบบสวนมี

นอกจากนี้การ เช่น ตึกตาดิน เป็นต้น

ความสมบูรณ์ ซึ่ง เต็มวัสดุตกแต่ง เผา หินกรวด

มะละกอ

ภาพที่ 5-4 รูปแบบสวนแบบมองจากแนวตั้ง (นายสมบุรณ์ แก้วประดิษฐ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพันธุ์พืชและออกแบบสวนโดยใช้หลักศิลปะในการออกแบบ เห็นได้ว่าลักษณะการใช้เส้นในพื้นที่สวนมีการใช้เส้นโค้งสำหรับแนวปลูกของบัวบกและผักกาดซึ่งเป็นพืชที่มีความเตี้ยที่สุดจึงทำหน้าที่เป็นแนวขอบแปลงด้านหน้า มีการปลูกพืชที่มีรูปร่างและลักษณะคล้ายคลึงกันอยู่บริเวณเดียวกัน คือ กะเพรากับโหระพาและต้นหอมกับผักชี ที่มีการปลูกในวัสดุที่กลมกลืนกับแบบแปลนสวน ส่วนสีสนและผิวสัมผัสนั้นพืชที่มีสีเขียวต่างกันและมีขนาดใบที่ต่างกันกระจายอยู่ทั่วไปแปลงซึ่งมะละกอมีผิวสัมผัสที่หยาบที่สุด ผักชีและบัวบกมีผิวสัมผัสที่ละเอียดสุด สำหรับความกลมกลืนและรูปแบบพบว่าสวนมีความเหมาะสมกับตัวอาคารโดยพืชที่มีความสูงมากที่สุดในแปลงอยู่ด้านหลังของแปลง คือ มะละกอ พริกขี้หนูสวน และถั่วฝักยาวที่อาศัยบนไม้ค้ำ ซึ่งพืชชนิดดังกล่าวทำหน้าที่เป็นแนวกันสายตา และไม่นิยมตัดแต่งพืชทุกชนิดโดยมักปล่อยให้เป็นธรรมชาติ สำหรับเวลานั้นพบว่าพืชใช้เวลาประมาณ 1 เดือนสำหรับการเจริญเติบโตจนกว่าจะทำให้รูปแบบสวนมีความสมบูรณ์ ซึ่งการเลือกกระถางปลูกที่มีรูปทรงสวยงามปลูกพืชในสวนก็สามารถทำให้พื้นที่สวนมีความสวยงามและน่าสนใจมากขึ้นด้วย

สำหรับการเขียนเค้าโครงแบบแปลนถือเป็นการร่างแบบแปลนก่อนสร้างแบบแปลนฉบับสมบูรณ์ ซึ่งการออกแบบและเขียนเค้าโครงก่อนทำให้สามารถนำเค้าโครงแบบแปลนไปให้ผู้ที่เป็นเจ้าของสวนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสปรับแก้ให้แบบแปลนมีความสมบูรณ์ สวยงาม และถูกต้องที่สุด การเขียนแบบแปลนสวนในครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของขวัญชัย จิตสำรวย (2536) ยุคคล จิตสำรวย (2554) วรปศร อคินียุทธ และทิพพาพรรณ ศิริเวชฎารักษ์ (2556) ที่มีการออกแบบสวนโดยมีการใช้สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นโดยตนเองแทนพันธุ์ไม้ นั้น ๆ นอกจากนี้จำเป็นต้องศึกษาพันธุ์พืชทั้งการเจริญเติบโตและลักษณะของลำต้น และสุดท้ายมีการนำพันธุ์พืชดังกล่าวมาจัดวางตามองค์ประกอบของศิลปะในการจัดสวนโดยทำการตรวจสอบเค้าโครงแบบแปลนฉบับสมบูรณ์โดยผู้เป็นเจ้าของสวนอีกครั้ง

การออกแบบสวนในครั้งนี้ได้รูปแบบสวนทั้งหมด 10 รูปแบบ ตามความต้องการชนิดพืชและเมนูอาหารที่แตกต่างกัน ซึ่งการออกแบบผู้วิจัยได้ออกแบบสวน 2 ลักษณะ คือ แบบมองจากด้านบนลงมาและแบบมองจากด้านหน้าตามแนวตั้ง มีการใช้ชื่อพืชและตัวเลขกำกับสัญลักษณ์ มีเนื้อหาอธิบายสวนแต่ละรูปแบบ มีการเติมสีสนในสัญลักษณ์ เพื่อความสวยงาม น่าสนใจ เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยนำไปศึกษาเพื่อจัดสวนด้วยตนเองได้ รวมทั้งผู้ที่สนใจนำรูปแบบสวนดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ก็สามารถเข้าใจได้ง่ายเช่นกัน ซึ่งรูปแบบทั้งหมดอาศัยหลักศิลปะ

ในการออกแบบเพื่อให้เกิดความสวยงาม สอดคล้องตามแนวคิดของ **เอี่ยมพร วิสมหมาย (2530) พรณเพ็ญ ฉายปริษา (2540) ประเวศ ไชยวงศ์ (2541) และรวิภา เตชะชาญ (2553)** ที่มีการรายงานในลักษณะเดียวกันว่าการออกแบบสวนจำเป็นต้องอาศัยหลักศิลปะในการออกแบบ อันได้แก่ ความกลมกลืน รูปแบบของสวน เวลา สัดส่วน การแบ่งพื้นที่จัดสวน เส้น รูปร่าง ผิวสัมผัส สี สัน และหลักจิตวิทยาในการออกแบบ แต่ผู้วิจัยไม่ได้นำหลักของสัดส่วนและการแบ่งพื้นที่จัดสวนไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้เนื่องจากหลักการดังกล่าวนิยมใช้กับการจัดสวนในพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ แต่การศึกษาครั้งนี้พื้นที่ที่การสร้างสวนมีขนาดเล็ก

การจัดสวนด้วยพืชผักจากการทบทวนเอกสารที่ผ่านมาพบว่ายังไม่มีการเขียนแบบแปลน ดังนั้นแบบสวนในครั้งนี้จึงมีจุดเด่นในการนำพืชผักมาออกแบบให้ตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์ทางด้านอาหารและเกิดความสวยงามไปพร้อม ๆ กัน แต่อย่างไรก็ตามการสร้างสวนด้วยพืชผักเพียงอย่างเดียวในพื้นที่สวนอาจไม่น่าสนใจในส่วนของสี สันมากนัก นอกจากผลผลิตของพืชที่ทำให้สวนสวยงามได้มีสี สันแล้ว การเติมวัสดุในสวน เช่น ภาชนะเหลือใช้ที่มีสี สันสวยงาม หินกรวด ตุ๊กตาดินเผา เป็นต้น ทำให้เกิดความสวยงามหรือความน่าสนใจในสวนเพิ่มมากขึ้น และในส่วนของผู้ที่ปลูกนั้นผู้เป็นเจ้าของสวนก็สามารถประยุกต์หรือเลือกปลูกชนิดที่มีความเหมาะสมหากพันธุ์พืชในสวนถูกเก็บเกี่ยวหรือล้มตายไปหรือสามารถเลือกปลูกไม้ดอกขนาดเล็กแซมระหว่างช่องว่างในแปลงเพื่อความสวยงามที่เพิ่มขึ้นก็สามารถทำได้เช่นกัน

จากการเปรียบเทียบงานวิจัยในส่วนของการออกแบบสวน พบว่า สวนที่ทำการปลูกพืชผักไม่นิยมเขียนแบบแปลน แต่สวนที่มีการเขียนแบบแปลนส่วนใหญ่เป็นสวนไม้ดอกไม้ประดับที่เน้นความสวยงามเพียงอย่างเดียว ดังแสดงในตารางที่ 5-7

ตารางที่ 5-7 การเปรียบเทียบรายละเอียดของการออกแบบและการเขียนแปลนสวน

ชื่อผู้วิจัย	ประเภทสวน	รูปแบบสวน	รายละเอียดการออกแบบ			
			สำรวจพื้นที่	เขียนเค้าโครง	ตรวจสอบแบบแปลน	ออกแบบ
อัญชนีย์ อุทัยพัฒนาชีพ (ม.ป.ป.)	พืชผัก	-	✓	-	-	-
อุไร จิรมงคลการ (2556)	พืชผัก	-	✓	-	-	-
อศรา แพงสี (2556)	พืชผัก	-	✓	-	-	-
ศิริมา เสนาหมื่น (2542)	ไม้ดอก	✓	✓	✓	✓	✓
ทิพาพรรณ ศิริเวชฎารักษ์ (2552)	ไม้ดอก	✓	✓	✓	✓	✓
ยุคคล จิตสำรวย (2555)	ไม้ดอก	✓	✓	✓	✓	✓
วรัปศร อัครนิยทร และคณะ (2556)	ไม้ดอก	✓	✓	✓	✓	✓
งานวิจัยนี้	พืชผัก	✓	✓	✓	✓	✓

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า การศึกษาการปลูกพืชผักสวนครัวของอัญชนีย์ อุทัยพัฒนาชีพ (ม.ป.ป.) อุไร จิรมงคลการ (2556) และอศรา แพงสี (2556) โดยก่อนปลูกพืชผักจะดำเนินการสำรวจพื้นที่ เตรียมแปลง และปลูกชนิดพืชที่ต้องการลงในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเลย แต่ไม่ได้มีการเขียนแปลนและการออกแบบ แต่การศึกษาของศิริมา เสนาหมื่น (2542) ทิพาพรรณ ศิริเวชฎารักษ์ (2552)

บุคคล จิตสำรวม (2555) และวรัปศร อัคนียุทธ และคณะ (2556) มีการศึกษาและออกแบบสวนแต่เป็นสวนที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อความสวยงามเพียงอย่างเดียว

5.2.3 สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 : เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการจัดสวนสวยกินได้ สู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัวและชุมชน

ในส่วนของกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการสำรวจชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการปฏิบัติการ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

กระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนสร้างสวนสวยกินได้ด้วยตนเองจากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปกระบวนการ/ปฏิบัติการที่นำไปสู่การสร้างสวนสวยกินได้ของคนในชุมชนพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทได้ดังนี้

- การสำรวจและทำความรู้จักชุมชน : โดยการแนะนำตัวอย่างเป็นทางการกับเทศบาลเมืองคองหงส์และแนะนำตัวกับผู้นำชุมชนและคนในชุมชนทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างความสนิทสนม รวบรวมข้อมูล และเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการจัดสวนให้สำเร็จ
- การสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน : เกี่ยวกับกระบวนการวิจัย หลักการออกแบบสวน เทคนิคการจัดสวน และการดูแลบำรุงรักษาและเก็บเกี่ยวผลผลิต
- การออกแบบสวนและนำไปทวนสอบกับชุมชน : การออกแบบสวนที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เป็นเจ้าของสวนและการนำแบบแปลนสวนไปทวนสอบร่วมกันปรับปรุงแก้ไขแบบแปลน
- การทดลองปฏิบัติการจัดสวน : การสร้างแปลงเพาะชำพันธุ์พืชและลงมือจัดสวนจริง สู่กระบวนการดูแลและบำรุงรักษา โดยผู้วิจัยติดตามให้คำแนะนำและความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด
- การรับผลประโยชน์และประเมินผล : การเก็บเกี่ยวผลผลิตและร่วมกันสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลประโยชน์จากการวิจัย

1) การสำรวจพื้นที่ชุมชนชอยบ่อนไก่อ่-ท่ายาง

ในส่วนของกระบวนการสำรวจและทำความรู้จักกับชุมชนผู้วิจัยแนะนำตัวอย่างเป็นทางการกับเทศบาลเมืองคองหงส์และการแนะนำตัวเองกับผู้นำชุมชนและคนในชุมชนทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อการสร้างคามสนิทสนม รวบรวมข้อมูล และรู้จักบริบทหรือเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการจัดสวนให้สำเร็จ ทำให้ทราบว่าชุมชนชอยบ่อนไก่อ่-ท่ายางถือเป็นชุมชนแออัดในเขตเมือง มีครัวเรือนทั้งหมด 172 ครัวเรือน กระจุกตัวอยู่ในเนื้อที่ประมาณ 33.5 ไร่ ตามพื้นที่ราบริมทางรถไฟ มีประชากรทั้งหมด 592 คน คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน และมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนเพื่อยกระดับชุมชนให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลภายนอก มีการเคารพนับถือผู้นำชุมชน ผู้นำตามธรรมชาติและผู้สูงอายุในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนมีการสร้างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เช่น กรรมการชุมชนเพื่อจัดทำฝั่งที่อยู่อาศัย กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน กลุ่มเวรยามดูแลความเรียบร้อยในชุมชน เป็นต้น ซึ่งจากบริบทของชุมชนเหล่านี้ผู้วิจัยจึงออกแบบสวนที่สอดคล้องกับพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดและสร้างให้ชุมชนมีทัศนียภาพที่ดีขึ้น

2) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน

การสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับกระบวนการวิจัยครั้งนี้ เริ่มจากการให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทำความเข้าใจงานวิจัยและขั้นตอนการดำเนินการงานวิจัย หลังจากนั้นเป็นการถ่ายทอดเนื้อหาที่สำคัญ ได้แก่ หลักการออกแบบสวน เทคนิคการจัดสวน และการดูแลบำรุงรักษา และ

การเก็บเกี่ยว ซึ่งในกระบวนการนี้จำเป็นต้องอาศัยสื่อที่เข้าใจง่ายโดยผู้วิจัยใช้สื่อสไลด์โชว์ที่มีการเน้นรูปภาพประกอบการบรรยายและการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ ประกอบกับการใช้สถานที่เปิดโล่งเอื้อต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้

3) การออกแบบสวนและนำไปทวนสอบกับชุมชน

จากการออกแบบสวนที่ตอบสนองต่อความต้องการของเจ้าของสวน ทั้งพืชที่เจ้าของสวนต้องการปลูกและพืชที่ขอปรับเปลี่ยนตามเมนูอาหาร ตลอดจนการศึกษาลักษณะของพื้นที่สู่การออกแบบสวนที่มาจากความต้องการที่แท้จริงและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน และกระบวนการที่ให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้ตรวจสอบและมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไขแบบแปลนของตนเองให้มีความเหมาะสมที่สุดเพื่อนำไปใช้งาน

4) การปฏิบัติการจัดสวน

จากผลของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านมา พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถนำความรู้มาสร้างพื้นที่สวนที่ตอบสนองเรื่องของอาหารและความสวยงามของตนเองได้อย่างถูกต้อง ตั้งแต่การสร้างและดูแลแปลงเพาะชำพันธุ์พืชส่วนรวม การเตรียมแปลงสร้างสวน การจัดสวน การดูแลบำรุงรักษา และการเก็บเกี่ยวผลผลิตมาใช้ประโยชน์ พร้อมทั้งการเพิ่มเติมความคิดสร้างสรรค์ที่ได้รับจากสื่อในกระบวนการเรียนรู้ในการจัดสวนและจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการนี้ได้ด้วยตนเองเช่นกัน อย่างไรก็ตามในกระบวนการนี้ผู้วิจัยทำการติดตามให้คำแนะนำและช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดตลอดกระบวนการวิจัย

5) การรับผลประโยชน์และการประเมินผล

ผลประโยชน์ที่เห็นเด่นชัดที่สุดจากสวนสวยกินได้ที่มาจากกระบวนการครั้งนี้คือผลผลิตของพืชแต่ละชนิด โดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้นำไปประกอบอาหารเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน นอกจากนี้ในส่วนของผลประโยชน์อื่น ๆ ที่เกิดจากการสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการวิจัยในกระบวนการสรุปผลและประเมินผลการวิจัยหลังจากกระบวนการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว ได้แก่ การได้บริโภคอาหารสดสะอาด การลดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร การเข้าใจกระบวนการวิจัยและหลักการจัดสวน การมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น การลดใช้สารเคมี การเกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีทัศนียภาพที่สวยงาม และการเกิดรูปแบบสวนที่สามารถนำไปใช้ได้ทันที

5.2.4 อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 : เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการจัดสวนสวยกินได้ สู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัวและชุมชน

จากการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องข้างต้น ได้ดังนี้

1) อภิปรายผลการสำรวจพื้นที่ชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่าयाง

ชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่าयाงโดยส่วนใหญ่เป็นชุมชนแบบเครือญาติ กลุ่มคนในชุมชนมีความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนและชุมชนเองมีความสนใจที่จะแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เกิดขึ้น ประกอบกับความต้องการของเทศบาลเมืองคอหงส์และชาวบ้านในชุมชนที่ต้องการให้มีกระบวนการวิจัยในพื้นที่ชุมชน จึงทำให้นักวิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากหน่วยงาน ผู้นำตามธรรมชาติและชาวบ้านในชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นทุนของชุมชนที่เป็นองค์ประกอบทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วรวุฒิ โรมรัตน์พันธ์

(2551) มองทุนของชุมชนเป็นพลังทางสังคมในการแก้ปัญหาวิกฤติของสังคม โดยการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือสังคม โดยการสร้างพลังจำเป็นต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สถาบัน และองค์กร ทั้งในรูปของปัจเจก กลุ่ม และเครือข่าย และสอดคล้องกับการศึกษาของ **สุเทพ วงศ์สุภา (2548)** เรื่องทุนทางสังคมของชุมชนกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากการประสบปัญหาภายในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยเริ่มจากการพูดคุย สืบค้น จัดเวทีพูดคุยวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการและสรุปกิจกรรม โดยแกนนำชุมชนทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ การแก้ปัญหาเกิดจากการอาศัยทุนต่าง ๆ ได้แก่ 1) ทุนทางวัฒนธรรมชุมชน คือ ความร่วมมือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพึ่งพาอาศัย และความเอื้ออาทร 2) ทุนกลุ่มและองค์กรในชุมชนที่จัดตั้งโดยชุมชนและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ 3) ทุนเครือข่ายของชุมชน ได้แก่ ภาครัฐ องค์กรพัฒนา เอกชน ความสัมพันธ์ของชุมชนกับองค์กรนอกชุมชน และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลักษณะช่วยเหลือกัน 4) ทุนทางภูมิปัญญา ได้แก่ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของคนในชุมชนเกิดจากการเรียนรู้และการปรับตัว 5) ทุนบุคคล ได้แก่ ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสที่เป็นผู้นำ และการศึกษาของ **สุทัศน์ บุญโสม (2553)** ที่รายงานว่าการปัจจัยที่สำคัญในการทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการพัฒนาคือการมีทรัพยากรคนในชุมชนที่มีการคิดแก้ปัญหาโดยเริ่มจากการรวมกลุ่มและพูดคุย การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งทั้งผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำทางกฎหมาย และผู้นำทางวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน และการมีงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาจากหน่วยงาน และ **ธีรพงษ์ แก้วหาวงค์ (2544)** ซึ่งรายงานว่าการเข้มแข็งของชุมชน 1) เกิดจากการมีอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วมในงานวิจัยนี้ คือ ชุมชนต้องการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกันและมีความต้องการงานวิจัย 2) การจัดองค์กรและการบริหารจัดการ โดยในชุมชนมีการจัดกลุ่มองค์กรขึ้นมาหลายเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชน 3) การมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดำเนินการด้วยความราบรื่นและต่อเนื่องเช่นกัน 4) ทุนของชุมชน ได้แก่ ทุนคน ในงานวิจัยนี้ คือ ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ชาวบ้านในชุมชน และผู้นำตามธรรมชาติ ทุนทางสังคม ในงานวิจัยนี้ คือ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของคนในชุมชน และทุนทางสติปัญญา ในงานวิจัยนี้ คือ การร่วมคิดร่วมแสดงความรู้ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัย 5) เครือข่ายความร่วมมือ โดยกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนมีการสร้างเครือข่ายของพื้นที่ชุมชน และ 6) การได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอก ซึ่งทั้งนี้การยอมรับจากภายนอกถือเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองด้วย

จากการใช้ทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้รวมไปถึงทุนทางสังคมที่มีอยู่ในรูปแบบของชุมชน กิ่งเมื่อกิ่งชนบทอย่างชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่ายางที่อยู่บนฐานของความร่วมมือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพึ่งพาอาศัยกัน ความเอื้ออาทร ความเชื่อใจ ทำให้นำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยการพึ่งตนเอง ส่งผลต่อความสำเร็จในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่างานวิจัยดำเนินการเพื่อต้องการศึกษาและค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหาในชุมชนที่กำลังเกิดขึ้น จึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีเนื่องจากชุมชนตระหนักถึงปัญหาการพึ่งพาอาหารจากระบบตลาดที่ไม่สามารถควบคุมชนิด คุณภาพ ราคา และความปลอดภัยได้ด้วยตนเอง และเล็งเห็นว่าการปลูกพืชผักไว้บริเวณบ้านเป็นการสร้างแหล่งอาหารไว้บริโภคเป็นที่น่าสนใจ จากลักษณะของชุมชนรวมถึงการเห็นความสำคัญของกระบวนการวิจัยในพื้นที่ตลอดงานวิจัยที่เน้น

แก้ปัญหาในชุมชน ส่งผลให้งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งจากเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองคอหงส์และชาวบ้านทุกคนในพื้นที่ชุมชน ชาวบ้านยังมองเห็นว่าการรวบรวมข้อมูลชุมชนเป็นสิ่งที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อน เช่น ข้อมูลประวัติชุมชน ความเป็นมาของชุมชน และข้อมูลกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เป็นต้น ชาวบ้านทุกคนในชุมชนจึงต้องการการรวบรวมข้อมูลลักษณะเป็นเอกสารที่ชัดเจนอีกด้วย

2) อภิปรายผลการดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จขั้นแรก คือ การจัดกระบวนการในวันและเวลาที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีความสะดวกที่สุด ดังนั้นการสอบถามและนัดหมายวันเวลาที่ทุกคนมีเวลาว่างเพื่อเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในการวิจัยและหลักการออกแบบสวน ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยถือว่าเป็นเนื้อหาที่แปลกใหม่ ซึ่งการทำความเข้าใจการวิจัยถือว่ามี ความสำคัญเพราะในการเข้าใจขั้นตอนการวิจัยที่ตรงกันจะทำให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถ ดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้อง และการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการออกแบบสวนจะช่วยทำให้ผู้เข้าร่วม กระบวนการเรียนรู้มีความรู้และนำความรู้ที่ได้ทำการสร้างสวนของตนเองและให้คำแนะนำคนอื่น ๆ ที่สนใจได้ในอนาคต

ทั้งนี้ก่อนจะจัดกระบวนการเรียนรู้ควรมีการสอบถามความรู้เดิมเกี่ยวกับการจัดสวน ซึ่งเมื่อ พบว่าผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยยังขาดความรู้เรื่องการออกแบบสวน ก็จะสามารถนำเสนอหลักการ ออกแบบสวนเพื่อเพิ่มเติมความรู้ให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย โดยได้ใช้เทคนิคการนำเสนอ หลากหลายรูปแบบทั้งการบรรยาย โดยการใช้สื่อ สไลด์โชว์ การพูดคุยเสนอความคิดเห็น และจากสื่อ ที่มีการนำเสนอที่เน้นลักษณะของภาพประกอบคำบรรยายทำให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีความ สนใจและไม่เกิดอาการเบื่อในประเด็นการบรรยายสอดคล้องกับแนวคิดของ **อาภรณ์ ใจเที่ยง (2546)** ที่อธิบายว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบของการบรรยายถือเป็นการนำเสนอข้อมูลที่มีความ น่าสนใจแต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับผู้บรรยายด้วย ซึ่งวิธีการบรรยายยังสามารถใช้ร่วมกับวิธีการอื่น ๆ ได้ และ **สมคิด จันทะเวช (2550)** ที่กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้สื่อ นอกจากจะทำให้ ผู้เรียนรับรู้ชัดเจนและสนใจในบทเรียนมากขึ้น เพราะสื่อจะเร้าความสนใจ ทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้น ในเรื่องที่เรียนและมีส่วนร่วมในการเรียน นอกจากนั้นสื่อยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความประทับใจและ จดจำได้นาน สอดคล้องกับแนวคิดของ **วรลักษณ์ ไชยทัพ (2544)** ที่อธิบายว่า สื่อเป็นตัวสร้าง แรงจูงใจ กระตุ้นให้เกิดความสนใจ และเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องหลักการออกแบบนั้นนอกจากการบรรยายและการพูดคุยแล้ว ควรให้ ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้ฝึกทดลองออกแบบสวนด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้มีความเข้าใจในหลักการ ดังกล่าวได้มากขึ้น

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเทคนิคการจัดสวนและการดูแล บำรุงรักษา และการเก็บ เกี่ยวให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเพื่อสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โดยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สื่อสไลด์โชว์ ประกอบกับเอกสารการเรียนรู้ ซึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสวนที่ ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถนำกลับมาทบทวนในกรณีที่มีการหลงลืมเนื้อหาบางส่วนไป ทั้งนี้ใน กระบวนการเรียนรู้นอกจากเนื้อหาและสื่อที่ต้องเร้าความสนใจและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนแล้ว ความ

สนิทสนมของผู้เข้าร่วมกระบวนการกับตัวผู้วิจัยก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยกล้าซักถามและแสดงความคิดเห็นในประเด็นการเรียนรู้ต่าง ๆ ตลอดกระบวนการ คล้ายคลึงกับงานวิจัยของสุชาดา นวนทอง (2555) ซึ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าบอน อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ซึ่งในขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นหลายครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการแสดงความคิดเห็นและพูดคุยในเวทีการเรียนรู้จากการเปิดโอกาส ความสนิทสนม และการมีเป้าหมายที่จะแก้ไขปัญหาเดียวกัน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวถือเป็นสิ่งที่ดีทั้งต่อผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย กล่าวคือ การชี้แจงหรือทำความเข้าใจงานวิจัยกับผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้อย่างละเอียดทำให้ลดปัญหาความเข้าใจไม่ตรงกันและสามารถดำเนินขั้นตอนการวิจัยได้อย่างรวดเร็วขึ้น สำหรับผลต่อผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยนั้นนอกจากเกิดความรู้ความเข้าใจบทเรียนใหม่แล้ว การพบปะสังสรรค์ในขั้นตอนของการเรียนรู้แต่ละครั้งทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี เกิดรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ รวมทั้งการได้เรียนรู้แนวความคิดของผู้เข้าร่วมกระบวนการด้วยกัน เพื่อนำความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ แต่อย่างไรก็ตามหากให้กระบวนการเรียนรู้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยหรือผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเองควรชักชวนสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้นด้วย เพราะการดำเนินการทั้งการจัดสวน การเก็บเกี่ยว ดูแล และบำรุงรักษานั้น สมาชิกในครอบครัวสามารถช่วยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยดำเนินการได้เพื่อความเข้าใจและความรู้ที่ตรงกัน

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดสวนที่ผ่านมายังนิยมจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเจ้าของสวน เนื่องจากสวนที่สร้างขึ้นนั้นผู้วิจัยเป็นคนดำเนินการด้วยตนเอง และยังพบงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดสวนบ้าง แต่ส่วนใหญ่เน้นการอบรมและสร้างความรู้โดยไม่ได้ลงมือปฏิบัติการ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้ในตารางที่ 5-8

ตารางที่ 5-8 การเปรียบเทียบลักษณะการสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดสวนในกระบวนการวิจัย

ชื่อผู้วิจัย	ประเภทสวน	การสร้างกระบวนการเรียนรู้	การปฏิบัติการจัดสวน
ชัชวาลย์ วีระชาติ (2543)	พืชผัก	✓	-
ณัชชา สมบัติประธาน (2549)	พืชผัก	✓	-
ชุมพล บัวแย้ม (2552)	พืชผัก	-	✓
เดชา ศิริภัทร (2554)	พืชผัก	-	✓
งานวิจัยนี้	พืชผัก	✓	✓

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า การศึกษาของชัชวาลย์ วีระชาติ (2543) ทำการศึกษาและพัฒนาครูเกษตรด้านการจัดสวนเพื่อปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ จากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและประเมินความรู้หลังสร้างกระบวนการเรียนรู้ พบว่า หลังจากฝึกอบรมผู้เข้าอบรมมีความมั่นใจในการปฏิบัติการด้านการจัดสวน แต่ในการปฏิบัติมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณและระยะเวลาจึงขาดการปฏิบัติดังกล่าว การศึกษาของณัชชา สมบัติประธาน (2549) มีการให้ความรู้แก่บุคลากร นักศึกษา และบุคคลทั่วไป เกี่ยวกับเทคนิคการจัดสวนบนดาดฟ้า โดยทำการประเมิน

ความพึงพอใจจากกระบวนการเรียนรู้และไม่ได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติเช่นกัน และการศึกษาของ ชุมพล บัวแย้ม (2552) และเตชา ศิริภัทร (2554) มีการศึกษาและส่งเสริมให้คนในพื้นที่เมืองสร้าง สวนกินได้ด้วยตนเองในพื้นที่บริเวณที่อยู่อาศัย เพื่อลดค่าใช้จ่ายทางด้านอาหาร แต่ไม่สร้าง กระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการ แต่กระบวนการวิจัยในครั้งนี้มีการสร้างกระบวนการ เรียนรู้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้เกิดความรู้ความเข้าใจสู่แนวทางการปฏิบัติการจัดสวนใน การวิจัยและนำความรู้ที่ได้ประยุกต์ใช้ต่อไปในอนาคตหลังเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัยได้ด้วย

3) อภิปรายผลการออกแบบและนำไปทวนสอบกับชุมชน

ในการออกแบบสวนครั้งนี้จะเห็นได้ว่าพืชผักทุกชนิดล้วนตอบสนองต่อความต้องการปลูกของ ผู้เป็นเจ้าของบ้านและพืชผักที่ผู้วิจัยเพิ่มเติมให้ก็สอดคล้องกับเมนูอาหารที่บริโภคเป็นประจำภายใน คริวเรือน ซึ่งผลผลิตที่ได้จากสวนสวยกินได้ก็จะสามารถตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างแน่นอน ในขณะเดียวกันรูปแบบสวนในครั้งนี่ยังมีความเหมาะสมกับตัวบ้าน เนื่องจากผู้เข้าร่วม กระบวนการวิจัยและผู้วิจัยได้ทำการสำรวจตำแหน่งและขนาดของการสร้างสวนร่วมกัน

นอกจากนี้รูปแบบสวนทั้ง 10 รูปแบบ ผ่านการตรวจสอบและแก้ไขรูปแบบโดยผู้เข้าร่วม กระบวนการวิจัยเอง ทำให้รูปแบบสวนมีความเหมาะสมและถูกต้องที่สุดทั้งชนิดพืช จำนวนพืช ตำแหน่งการปลูก และขนาดแบบแปลน แต่อย่างไรก็ตามการออกแบบและตรวจสอบแบบแปลนนั้น นิยมทำกันในลักษณะการสร้างสวนไม้ดอกไม้ประดับ เช่น การศึกษาของศิริมา เสนาหมื่น (2542) ยุคคล จิตสำรวย (2555) วรปศร อัครนิยทร (2556) เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างจากงานวิจัยนี้เพราะ ทำการออกแบบสวนโดยปลูกพืชผักเป็นหลัก

4) อภิปรายผลการปฏิบัติการจัดสวน

การสร้างแปลงเพาะชำพร้อมทั้งปลูกเมล็ดพันธุ์พืชด้วยตนเองนั้นเป็นสิ่งที่ผู้เข้าร่วม กระบวนการควรดำเนินการ เพราะการปลูกและดูแลพันธุ์พืชตั้งแต่ยังเป็นต้นกล้า นั้น ทำให้ผู้ปลูกได้ เรียนรู้การเจริญเติบโตพันธุ์พืชแต่ละชนิดและได้ฝึกการดูแลรักษาพันธุ์พืชด้วย อีกทั้งการเพาะปลูกพืช ด้วยตนเองนั้นถือเป็นการลดค่าใช้จ่ายด้านต้นกล้า เพราะจากการสำรวจราคาต้นกล้าพืชผักใน ท้องตลาดโดยผู้วิจัยพบว่ามีราคาสูงถึงต้นละ 35 บาท (ต้นกล้าในถุงดำ) ดังนั้นหากมีความต้องการ สร้างพื้นที่สวนสวยกินได้ไว้บริเวณบ้าน ผู้เป็นเจ้าของสวนควรสร้างแปลงเพาะชำพันธุ์พืชด้วยตนเอง แต่ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของพื้นที่และเวลาในการดูแลต้นกล้าด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้แปลงเพาะชำพันธุ์พืชถือเป็นสถานที่ที่ต้องเตรียมพันธุ์พืชไว้สำหรับจัดสวน และ เมื่อมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตไปใช้ประโยชน์หรือพืชในแปลงล้มตาย สวนก็จะมีพันธุ์พืชที่หายไปและเกิด พื้นที่ว่าง แปลงเพาะชำจึงมีหน้าที่เตรียมพันธุ์พืชเพื่อเติมเต็มในสวนที่ถูกเก็บเกี่ยวไปใช้ประโยชน์ ตัวอย่างเช่น กรณีพืชอายุสั้น (ผักกาด คะน้า กวางตุ้ง) ก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิต 15 วัน ควรมีการเพาะชำ ต้นกล้าชุดใหม่ และเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ต้นกล้าชุดใหม่ก็สามารถแทนที่พันธุ์พืชเดิมที่เก็บเกี่ยวไป หรือการเตรียมพันธุ์พืชชนิดอื่น ๆ หากเกิดกรณีการล้มตายของพันธุ์พืช เป็นต้น แต่จากการศึกษาพันธุ์ พืชอายุยาวชนิดอื่น ๆ นอกจากตัวอย่างข้างต้น พบว่า การเก็บเกี่ยวผลผลิตจะไม่ทำให้รูปแบบของ แปลงเกิดความเสียหาย เนื่องมาจากการเก็บเกี่ยวในปริมาณที่น้อยเพียงพอกินเท่านั้นและมีการ ผลิตเปลี่ยนโดยไม่เก็บต้นเดิมซ้ำ นอกจากนี้ทุกครอบครัวควรมีระบบการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ด้วยเพื่อลด ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ ทั้งนี้ต้องหมั่นสังเกตเมล็ดพันธุ์ที่เก็บด้วยว่าให้ผลผลิตเป็นอย่างไร เพราะในปัจจุบัน

เมล็ดพันธุ์ที่มาจาก การซื้อ มักมีการตัดแต่งให้ผลผลิตแค่รุ่นเดียว ดังนั้นหากมีการเตรียมแปลงเพาะชำ พันธุ์พืชไว้จะส่งผลให้สวนสวยกินได้เกิดความสวยงามและสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตไปใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลาและเกิดความยั่งยืนต่อไปได้

สำหรับการดูแลพืชทั้งในแปลงและวัสดุเพาะชำพันธุ์พืชเป็นไปตามหลักการของ **กรมป่าไม้ (2555)** คือ มีการรดน้ำในปริมาณที่เหมาะสมให้กับพันธุ์พืชวันละ 1 ครั้ง เพราะน้ำถือเป็นปัจจัยสำคัญที่พืชต้องนำไปใช้ในกระบวนการสังเคราะห์แสงและช่วยรักษาความสดชื่นให้กับพืช และการใส่ปุ๋ยคอกผสมกับดินก่อนทำการใส่ในวัสดุปลูกรวมทั้งการใส่ปุ๋ยคอกหลังจากต้นกล้าเจริญเติบโตแล้วในแปลงปลูก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **ศศิญา ศิริพานิช และ เสริมศิริ จันทรเปรม (2554)** การกำจัดวัชพืชต้องทำอย่างสม่ำเสมอสัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยอาศัยการถอนขณะต้นของวัชพืชเล็กอยู่เพราะถอนง่ายและไม่กระทบกระเทือนต่อระบบรากของพืชที่ทำการเพาะชำ และจำเป็นต้องเฝ้าระวังศัตรูพืชอื่น ๆ เช่น หอยทาก เพลี้ย รวมทั้งสัตว์เลื้อย เช่น สุนัข แมว ไก่ วัว สุกร เป็นต้น โดยการทำรั้วไม้ให้สัตว์เลื้อยเหล่านี้เข้ามาในพื้นที่เพาะชำพันธุ์พืชได้ แต่ปัญหาเหล่านี้อาจขึ้นอยู่กับความแตกต่างของพื้นที่เพาะชำซึ่งหากไม่มีศัตรูพืชดังกล่าวก็จะสามารถลดปัญหาและการป้องกันได้ ในส่วนของพื้นที่แปลงเพาะชำการศึกษาครั้งนี้ใช้พื้นที่ส่วนบุคคลทำให้การดูแลโดยทุกคนนั้นอาจทำได้ลำบาก แต่หากพื้นที่เพาะชำเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนการดูแลอาจทำได้สะดวกและทั่วถึงมากกว่านี้

สำหรับการจัดสวนของตนเองในพื้นที่ พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการสามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดีตามกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ศึกษาผู้วิจัยให้คำแนะนำและติดตามอย่างใกล้ชิดขณะดำเนินการจัดสวน และยังมีบางครอบครัวมีแนวคิดสร้างสรรค์ เช่น การนำวัสดุเหลือใช้ในครัวเรือนมาปลูกพืช การหาซื้อกระถางรูปทรงแปลกตามาปลูกพันธุ์ไม้ การนำหินจากชุมชนมาตกแต่งสวน การหาเศษไม้มาประดับหรือรองกระถางต้นไม้ เป็นต้น เพื่อเพิ่มความสวยงามที่จะเกิดขึ้นในสวนของครอบครัวตนเอง

การนำพืชมาปลูกในพื้นที่สวนขณะยังเป็นต้นกล้าที่มีขนาดเล็กและเมล็ดพันธุ์ที่อยู่ในพื้นดินเมื่อสร้างสวนเสร็จเรียบร้อยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยจึงอาจมองไม่เห็นภาพตามแบบแปลนสวนได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยเวลาให้พันธุ์พืชขึ้น ๆ เจริญเติบโตเต็มที่แบบแปลนสวนจึงมีความสมบูรณ์ ซึ่งในขั้นตอนการคัดเลือกต้นกล้าหรือเมล็ดพันธุ์พืชมาปลูกในแปลงนั้น จำเป็นต้องเลือกต้นกล้าและเมล็ดพันธุ์ที่มีความสมบูรณ์และต้องระมัดระวังในส่วนของการเคลื่อนย้ายเพราะต้นกล้าอาจเกิดการชำและล้มตายได้

ทั้งนี้ในส่วนการปฏิบัติการจัดสวนนั้นจากการตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับการสร้างสวนในพื้นที่ต่าง ๆ พบว่า มีความแตกต่างกับงานวิจัยนี้ คือ การจัดสวนโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียวคือ มุ่งเน้นความสวยงามหรือการสร้างสวนเพื่อเป็นแหล่งอาหารอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ การสร้างสวนเพื่อความสวยงามจะใช้ไม้ดอกไม้ประดับเป็นหลักและการสร้างสวนเพื่อเป็นแหล่งอาหารจะปลูกเฉพาะพืชพันธุ์ที่กินได้แต่ไม่เน้นความสวยงาม เช่น การศึกษาของ **ชัชวีร์ ธีรพงษ์ (2540)** **ศิริมา เสนาหมื่น (2542)** และ **Connell (2004)** ที่เน้นความสวยงามจากไม้ดอกไม้ประดับ ส่วนการศึกษาของ **รัชต์สุพงศ์ ดวงแก้ว (2554)** **สุดารัตน์ เลิศสีทอง (2555)** และ **Thaman (1995)** เป็นการสร้างสวนโดยการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อตอบสนองด้านอาหารแต่ไม่เน้นให้เกิดความสวยงามของพื้นที่ แต่

งานวิจัยนี้มีการสร้างสวนโดยใช้พืชผักสวนครัวบริเวณรอบบ้านและเน้นให้พื้นที่เกิดความสวยงามและเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับผู้เป็นเจ้าของสวนด้วยในขณะเดียวกัน

การดูแลและบำรุงรักษาสวนสวยกินได้ดำเนินการโดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและสมาชิกในครอบครัวที่สามารถดูแลได้ เพราะถือว่าสวนที่เกิดขึ้นเป็นสวนที่สมาชิกช่วยกันสร้างและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งประโยชน์ด้านความสวยงาม แหล่งอาหาร และอื่น ๆ ซึ่งการดูแลและบำรุงรักษาจะมีความแตกต่างกันตามความสามารถ เช่น การให้น้ำที่ต่างกันในเวลาเช้าหรือเย็น วันละ 1 ครั้งหรือวันเว้นวัน โดยพืชแต่ละชนิดมีความต้องการน้ำที่แตกต่างกัน ซึ่ง **ศศิญา ศิริพานิช และเสริมศิริ จันทรเปรม (2554)** รายงานว่าพืชที่มีลักษณะใบที่บาง เช่น กวางตุ้ง ผักกาด ผักบุ้ง เป็นต้น จะมีความต้องการน้ำมากกว่าพืชที่มีลักษณะใบที่หนากว่า เช่น สับปะรด มะละกอ เป็นต้น การให้น้ำจึงจำเป็นต้องรู้จักชนิดของพืชด้วย สำหรับการให้ปุ๋ยทั้งการให้ปุ๋ยคอกที่หาได้ภายในชุมชนและปุ๋ยเม็ดชีวภาพที่หาซื้อได้ตามร้านเกษตรทั่วไปควรรีไต่หลังการปลูกเดือนละ 1-2 ครั้ง ซึ่งการดูแลบำรุงรักษาพันธุ์พืชดังอธิบายข้างต้น ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดี เนื่องมาจากการได้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับประสบการณ์เดิมในการปลูกพืช ซึ่งการดูแลยังเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวคิดของ **พิมล ทองเหลือ (2552)** ที่อธิบายว่าการรดน้ำ การใส่ปุ๋ย การกำจัดศัตรูพืช การบำรุงดิน การตัดแต่ง และการดูแลอื่น ๆ ต้องดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อผลผลิตที่มีคุณภาพในการบริโภคต่อไป

การบำรุงดูแลรักษาที่นำเสนอมาข้างต้นนั้นมักทำพร้อมกับการเก็บเกี่ยวผลผลิตและพันธุ์พืชบางชนิดที่เก็บเกี่ยวก็หายไปจากแปลงจนเกิดเป็นพื้นที่ว่าง เช่น หลังการปลูกพืชอายุสั้น ได้แก่ คะน้า กวางตุ้ง ผักบุ้ง และผักกาด เพียง 30-45 วัน ก็สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ และพืชอายุยาวอื่น ๆ เช่น พริกขี้หนูสวน มะเขือยาว มะเขือเปราะ ที่เริ่มเก็บเกี่ยวได้หลังการปลูก 45-60 วัน เป็นต้น ซึ่งเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการปลูกทดแทนโดยการหว่านเมล็ดพันธุ์พืชในแปลงหรือมีวิธีการเก็บเกี่ยวพืชนั้น ๆ ไม่ให้หมดไปจากสวนทันที เช่น การเก็บเกี่ยวพืชเพียงพอกิน การเปลี่ยนตำแหน่งการเก็บโดยไม่เก็บซ้ำต้นเดิมจนหมด การเลี้ยงประกอบอาหารที่ใช้พืชผักชนิดนั้นซ้ำติดต่อกัน การเว้นสวนโคนของลำต้นจากการเก็บเกี่ยว (คะน้า ผักบุ้ง) สำหรับบอทยอดใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการระมัดระวังในการเก็บเกี่ยวผลผลิต กรณีตัวอย่างเช่น การดึงเมล็ดพริกขี้หนูสวนออกจากกิ่งทำให้กิ่งฉีกขาดได้จึงควรเปลี่ยนวิธีจากการดึงเป็นการเด็ดหรือตัดแทน การใช้เสียมแทนจอบในการพรวนดินในแปลงเพราะสวนสวยกินได้ค่อนข้างมีพืชขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น เป็นต้น

5.2.5 สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 3 : ผลประโยชน์จากการจัดสวนสวยกินได้ใน การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลประโยชน์จากการจัดสวนสวยกินได้จากการสังเกตการณ์ การสะท้อนความคิดเห็น และการประเมินความพึงพอใจจากผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็นผลประโยชน์ทางตรงและผลประโยชน์ทางอ้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลจากกระบวนการวิจัยการจัดสวนสวยกินได้

ผลประโยชน์ทางตรง

ผลผลิตจากสวน : อาหารสด สะอาด ปลอดภัย และการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อพืชผัก

ผลจากการเรียนรู้ : เกิดความเข้าใจในกระบวนการวิจัยและหลักการจัดสวน ดูแลบำรุงรักษา และเก็บเกี่ยวผลผลิต

ผลประโยชน์อื่น ๆ : เกิดความสุข ความอิ่มเอมใจ ความพอใจ ความภาคภูมิใจ และสุขภาพที่แข็งแรงจากการบริโภคอาหารที่สดสะอาดและการออกกำลังกาย นอกจากนี้รูปแบบสวนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที

ผลประโยชน์ทางอ้อม

ผลประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม : ลดการใช้สารเคมีและการเพิ่มขึ้นของพื้นที่สีเขียวช่วยลดอุณหภูมิและดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์

ผลประโยชน์ต่อชุมชน : คงไว้ซึ่งระบบนิเวศที่แข็งแรงและมีสวนสวยบริเวณบ้านเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ

ภาพที่ 5-6 ผลประโยชน์ที่เกิดจากกระบวนการวิจัย

1) ผลประโยชน์ทางตรง

ผลผลิตจากสวน : สวนเป็นแหล่งโภชนาการของครอบครัวซึ่งอาหารที่ได้จากพื้นที่สวนเป็นอาหารที่สด สะอาด และปลอดภัย ทั้งนี้การสร้างสวนจากการวิจัยครั้งนี้สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารได้ 298.7 บาท ในระยะเวลา 3 เดือน หรือ 1,192 บาทต่อปี หรือ 205,505 บาทต่อปีของทั้งชุมชน

ผลจากการเรียนรู้ : ผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้เกิดความเข้าใจในกระบวนการวิจัย และได้รับความรู้รวมทั้งเข้าใจหลักการออกแบบสวน เทคนิคการจัดสวน การดูแล บำรุงรักษา และเก็บเกี่ยวผลผลิต จนกระทั่งสามารถนำความรู้ข้างต้นไปปฏิบัติการได้อย่างถูกต้อง

ผลประโยชน์อื่น ๆ : การสร้างสวนถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เกิดความสุข ความอึดเอมใจ ความพึงพอใจ ความภาคภูมิใจ สนุกสนาน และสุขภาพที่แข็งแรงจากการบริโภคอาหารที่สะอาดและการขยับร่างกายหรือการทำกิจกรรมจะช่วยลดการเกิดโรคต่าง ๆ ได้ เช่น โรคหัวใจ โรคซึมเศร้า เป็นต้น อีกทั้งรูปแบบสวนจากการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที

2) ผลประโยชน์ทางอ้อม

ผลประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม : สวนสวยกินได้ช่วยลดการใช้สารเคมีและเพิ่มพื้นที่สีเขียวภายในชุมชน ซึ่งพื้นที่เหล่านี้สามารถช่วยดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์และลดอุณหภูมิได้เช่นกัน

ผลประโยชน์ต่อชุมชน : คนในครอบครัวและชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้นจากการสร้างสวนสวยกินได้และสวนดังกล่าวสามารถทำให้หน้าบ้านหรือบริเวณบ้านมีทัศนียภาพดีขึ้นด้วยเช่นกัน

5.2.6 อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 3 : เพื่อศึกษาผลประโยชน์จากการจัดสวนสวยกินได้ใน การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร

จากการสรุปผลการวิจัยที่ได้นำเสนอในวัตถุประสงค์ที่ 3 ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

การประกอบอาหารที่มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากสวนที่พอต่อการปรุงแต่ละมื้อจะทำให้ผู้เป็นเจ้าของสวนได้ผลผลิตที่สดหรืออาหารที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งต่างจากอาหารในท้องตลาดที่ผ่านการแช่แข็งหรือค้างคินถือเป็นอาหารที่ไม่มีชีวิตคุณค่าของอาหารก็อาจน้อยกว่าด้วย อีกทั้งการได้ลงมือปลูกพืชผักด้วยตนเองนั้นก็เชื่อมั่นได้ว่าผลผลิตเหล่านี้มีความสะอาดและปลอดภัยต่อการบริโภค ต่างจากอาหารซื้อขायที่ผู้บริโภคไม่สามารถมั่นใจได้เลยว่าสะอาดหรือปลอดภัยมากน้อยเพียงใด

สำหรับค่าใช้จ่ายที่ประหยัดได้และการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้นั้น พบว่า พืชผักที่มีการซื้อประจำได้แก่ พริกชี้หนู หอมแดง กระเทียม พริกไทย และมะนาว ซึ่งเป็นพืชผักที่อยู่คู่ครัวและถือว่าเป็นส่วนประกอบของอาหารเกือบทุกประเภท โดยยอดเงินของการซื้อหาอาหารรวมทั้งวัตถุดิบในการประกอบอาหารในแต่ละเดือนขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครอบครัวและปริมาณอาหารที่ประกอบขึ้นในแต่ละมื้อ จากการใช้ประโยชน์จากผลผลิตในพื้นที่สวนสวดยกินได้ พบว่า ทุกครอบครัวของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสามารถนำผลผลิตมาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาหารภายในครอบครัวได้อย่างคุ้มค่าเกือบทุกชนิดที่ปลูก ยกเว้นพืชที่ยังไม่สามารถให้ผลผลิตได้ ได้แก่ มะละกอ สับปะรด และพริกไทย หรือพืชที่ยังไม่สามารถให้ผลผลิตได้อย่างเต็มที่ในช่วงเวลา 3 เดือน เช่น ผักเหียง ขมิ้น ข่า มะกรูด เป็นต้น ซึ่งจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตแต่ละครอบครัวเมื่อเฉลี่ยแล้วเท่ากับ 240 บาท ภายในระยะเวลา 3 เดือน และเมื่อรวมรายจ่ายที่สามารถลดได้ในแต่ละเดือนนั้นทำให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยลดรายจ่ายจากการสร้างสวนสวดยกินได้เท่ากับ 298.70 บาทต่อครอบครัวใน 3 เดือน หรือลดลงร้อยละ 64 จากรายจ่ายเดิม ซึ่งสวนในงานวิจัยนี้มีขนาดเพียง 1x1 เมตร และ 2x2 เมตร เท่านั้น หากครอบครัวมีความต้องการขยายพื้นที่สร้างสวนรายจ่ายก็คงมีการลดลงมากกว่าเดิมเช่นกัน ซึ่งงานวิจัยนี้สะท้อนการลดลงของรายจ่ายเพียง 10 ครอบครัว แต่หากคนในชุมชนที่มีมากถึง 172 ครอบครัว หันมาสร้างสวนสวดยกินได้ รายจ่ายด้านพืชผักของทุกครอบครัวในชุมชนจะสามารถลดได้มากถึง 17,125 บาทต่อเดือน หรือเท่ากับ 205,505 บาทต่อปี ซึ่งค่าใช้จ่ายที่ลดลงนี้คิดจากระยะเวลาเพียง 3 เดือน และยังไม่รวมกับมูลค่าต้นทุนการเดินทาง และเวลาที่ประหยัดได้จากการต้องไปในการหาซื้อพืชผัก ซึ่งหากคิดรวมกับมูลค่าดังกล่าวนี้รายจ่ายที่ลดลงย่อมมากกว่านี้

ในส่วนของประเมินผลความพึงพอใจที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์จากการวิจัย 3 ประเด็น คือ ประโยชน์จากการวิจัย ผลการวิจัย และภาพรวมของการวิจัย โดยผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเห็นภาพและสัมผัสได้จากกระบวนการและรูปแบบสวนที่เกิดขึ้นทำให้ระดับความพึงพอใจทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับที่สูง แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอเพียงส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านผลประโยชน์จากการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนของประโยชน์จากการวิจัยทั้ง 6 ส่วน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ 1) ความสวยงามที่เกิดขึ้น พบว่า ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่านมีมุมมองต่อพื้นที่สวนที่ตนเองเป็นคนจัด ดูแลรักษา และเก็บเกี่ยวมาใช้ประโยชน์นั้นเป็นพื้นที่ที่มีความสวยงาม ทั้งมาจากความพึงพอใจของทุกคนในครอบครัวและการบอกกล่าวจากบุคคลที่ผ่านไปมาและพบเห็นสวนโดยบอกเจ้าของสวนว่ามีความสวยงาม 2) ทุกครอบครัวสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตมาใช้ประโยชน์ได้และเล็งเห็นว่าพื้นที่สวนสามารถสร้างแหล่งอาหารที่เข้าถึงได้ง่ายของครอบครัวตนเองและเพื่อนบ้านที่มีการมาเก็บเกี่ยวไปใช้ประโยชน์ด้วย 3) ผลจากการบันทึกข้อมูลพบว่าการเก็บเกี่ยวและใช้ประโยชน์จากผลผลิตจากสวนรวมกับค่าใช้จ่ายที่ลดลงได้ ทำให้สามารถทราบได้ว่าสวนสวดยกินได้สามารถทำให้ลดค่าใช้จ่ายด้านพืชผักเฉลี่ยได้ถึง 298.70 บาทต่อครัวเรือนใน 3 เดือน ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยจึงเห็นประโยชน์ในรูปแบบของเงินตราได้อย่างชัดเจน 4) ทุกครอบครัวเชื่อว่าพืชผักที่มาจากการปลูกและดูแลรักษาในพื้นที่สวนของตนเองเป็นพืชผักที่สด สะอาด และปลอดภัย ต่อการนำมาบริโภค 5) ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมองว่าการสร้างและดูแลรักษาสวนเป็นการใช้เวลาว่างจากการทำงานให้เกิดประโยชน์ระดับความพึงพอใจจึงอยู่ในระดับมากที่สุด และการสร้างสวนก่อให้เกิดความสุข ความพึง

พอใจ และการมีสุนทรียภาพที่ดีขณะชมพื้นที่สวนเช่นกัน 6) การทำสวนย่อมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ซึ่งพบว่าในขั้นตอนปฏิบัติการทั้งการเตรียมแปลง การปลูกพืช การจัดสวน และการดูแลรักษา สมาชิกในครอบครัวช่วยกันดำเนินการเป็นอย่างดี และนอกจากความสัมพันธ์จะเกิดขึ้นภายในครอบครัวแล้ว การที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้รวมกลุ่มกันเพื่อเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ แล้ว การแบ่งปันเมล็ดพันธุ์หรือต้นกล้าพันธุ์พืช การไปมาหาสู่เพื่อชมสวนของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยด้วยกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชนอีกเช่นกัน

สำหรับความพึงพอใจในส่วนของผลการวิจัย คือ 1) สวนที่ถูกสร้างขึ้นจากการวิจัยนี้ ถือเป็นสวนที่สามารถเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารในระดับครอบครัวได้ นอกจากนี้สวนยังก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมอีกมากมาย ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ระดับความพึงพอใจจึงอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีมุมมองว่าในส่วนของขั้นตอนและผลที่เกิดขึ้น เช่น การให้ความรู้กับชาวบ้าน การบันทึกข้อมูลรายจ่าย รูปแบบสวน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถนำไปใช้ทำการทดลองและศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ ต่อได้ และการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่สามารถเกิดประโยชน์ที่ต่อเนื่องให้กับผู้เป็นเจ้าของสวนหากมีการดูแลบำรุงรักษาอย่างถูกต้องเช่นกัน ระดับความพึงพอใจจึงอยู่ในระดับที่ดีมาก ดังนั้นผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งผลจากกระบวนการเรียนรู้ ผลจากการปฏิบัติการจัดสวน ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น สามารถบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ทำให้ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก-มากที่สุด

ในส่วนของภาพรวมของกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ ตั้งแต่ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ได้ดำเนินการวิจัยจากการสรรหาผู้เข้าร่วมการวิจัย การสร้างกระบวนการเรียนรู้ การช่วยกันเพาะชำพันธุ์พืช การสร้างสวนสวยกินได้ การบันทึกรายจ่ายและการใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชในสวน และการดูแลรักษาพันธุ์พืชในสวน ที่เกิดจากความตั้งใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกท่านงานวิจัยสามารถดำเนินการได้อย่างเสร็จสมบูรณ์ ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยต่องานวิจัยครั้งนี้จึงอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้เล่าความรู้สึกจากการวิจัยและสอบถามถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้น คือ สวนสามารถสร้างแหล่งอาหารให้กับครอบครัว สวนสามารถสร้างความสวยงามให้พื้นที่บ้าน การสร้างสวนเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวบริเวณครอบครัวและชุมชน การได้บริโภคอาหารที่สด สะอาด และปลอดภัย เกิดความสุขในการทำสวนและได้เก็บเกี่ยวผลผลิต เกิดความภูมิใจในสวนที่สร้างขึ้น เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน งานวิจัยสามารถยกระดับชุมชนได้ และการลดลงของรายจ่ายด้านพืชผัก นอกจากมุมมองของผลประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยสะท้อนให้เห็นแล้ว ผลพลอยได้อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากการสร้างสวน เช่น จากการศึกษาของ **มนัส ยอดคำ (2548)** พบว่า การปลูกพืชขุดดิน และดูแลพันธุ์พืช ถือเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างเสริมให้ร่างกายคงไว้ซึ่งสุขภาพและความแข็งแรง การขยับร่างกายหรือออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้เสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกันและช่วยป้องกันโรคต่าง ๆ เช่น โรคหัวใจ โรคเกี่ยวกับระบบไหลเวียนโลหิต โรคเบาหวาน โรคอ้วน เป็นต้น นอกจากนี้กิจกรรมข้างต้นยังช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตและลดความเครียดได้ จากการศึกษาของ **Davies (2011)** ในประเทศอังกฤษ พบว่า การประเมินการดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์จากสวนสาธารณะ สวนหย่อม พื้นที่ปลอดอุตสาหกรรม สนามกอล์ฟ สนามเด็กเล่นในโรงเรียน ริมนอน

และริมแม่น้ำ และสวนผักบริเวณบ้าน ซึ่งปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ในพื้นที่สีเขียวดังกล่าวของเมือง กักเก็บไว้คิดเป็น 3.16 กิโลกรัมต่อตารางเมตรในช่วงขณะทำการศึกษา และการศึกษาของ **พาลีณี สุนากร และพูนพิภพ เกษมทรัพย์ (2553)** มีการศึกษาการดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ของไม้เลื้อย 3 ชนิด คือ สร้อยอินทนิล พวงชมพู และตำลึง ซึ่งถือเป็นไม้ประจำถิ่นที่มีความเหมาะสมกับภูมิอากาศในประเทศไทยและดูแลรักษาได้ง่าย พบว่า พื้นที่ 1x1 เมตร ของการปลูกพืชแต่ละชนิดสามารถดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ได้ดังนี้ สร้อยอินทนิลดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ได้ 20 ppm พวงชมพู 15 ppm ตำลึง 5 ppm จากอากาศปริมาตร 1 ลูกบาศก์เมตร ในเวลา 10 วินาที ดังนั้นจากการศึกษาข้างต้นทำให้ทราบว่าพืชทุกชนิดมีคุณสมบัติในการดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ได้ นอกจากนี้ในการคายน้ำของพืช ซึ่งเป็นการแพร่ของน้ำออกจากใบของพืชโดยผ่านทางปากใบ โดยมีความสำคัญต่อพืชในด้านการควบคุมการเคลื่อนที่ของน้ำในพืช ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้จะช่วยให้พื้นที่บริเวณนั้นมีอุณหภูมิที่เย็นสบายด้วย และจากการศึกษาของ **พรรณทิภา สายวัฒน์ และกฤตพร หัวเจริญ (2552)** มีการศึกษาและพัฒนาพื้นที่โล่งในเขตเมืองเพื่อแก้ปัญหาความร้อน พบว่า การสร้างพื้นที่สีเขียวในพื้นที่เมืองสามารถส่งเสริมสุขอนามัยและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม สร้างความรื่นรมย์ ผ่อนคลายความเครียด เกิดผลตอบแทนทางด้านสังคม และที่สำคัญพื้นที่สีเขียวดังกล่าวสามารถลดอุณหภูมิได้ด้วยเช่นกัน

5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับเทศบาลเมืองคองหงส์

1) หากมีการใช้พื้นที่สวนสวยกินได้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นตัวอย่างสำหรับการศึกษาหรือเรียนรู้ต่อไปในอนาคต หลังเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัยควรมีการสนับสนุนโครงการดังกล่าวตามความเหมาะสม เช่น การจัดหาเมล็ดพันธุ์ผัก การสร้างพื้นที่โรงเรือนถาวรในพื้นที่ว่างของชุมชน การสนับสนุนปุ๋ยและอุปกรณ์เพื่อการดูแลพันธุ์พืชในสวน ให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้เป็นเจ้าของสวนรวมทั้งชุมชนในระยะยาว

2) การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสำนักงานเทศบาลเมืองคองหงส์ให้มีความรู้ ทักษะ ความเข้าใจ และวิธีการ เพื่อการนำผลการศึกษานี้ไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างถูกต้องและชำนาญ

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่ายาง

1) ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยควรมีการชักชวนหรือผลักดันหรือสนับสนุนให้คนอื่น ๆ ในชุมชน ทำสวนสวยกินได้ให้มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร การมีพื้นที่ที่สวยงาม และการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นในระดับชุมชน

2) ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยที่มีพื้นที่ว่างบริเวณบ้านควรใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ขยายพื้นที่สร้างสวนเพื่อความมั่นคงทางอาหารที่เพิ่มขึ้นได้

3) หลังจากกระบวนการวิจัยในพื้นที่ชุมชนเสร็จสิ้นและผู้วิจัยออกจากพื้นที่ดังกล่าวแล้ว ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยควรใช้ความรู้ ความสามารถปลูก ดูแล และบำรุงรักษาสวนของตนเองต่อไป

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับบุคคลที่จะนำรูปแบบสวนไปใช้

1) แบบแปลนของสวนสวยกินได้ทั้ง 10 รูปแบบ มีความต่างกันทั้งขนาดพื้นที่ ชนิดพันธุ์พืช การเลือกใช้ควรรักษาชนิดที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ของครอบครัว อาจมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม เช่น การเปลี่ยนชนิดพืชที่มีลักษณะใกล้เคียงกับของเดิม การเพิ่มหรือลดชนิดให้สอดคล้องกับขนาดของพื้นที่ที่จะทำการจัด

2) จำเป็นต้องมีการศึกษาเรียนรู้ลักษณะของพันธุ์พืชที่จะปลูก เช่น การต้องการน้ำ การต้องการปุ๋ย การต้องการแสงแดด เป็นต้น ของพันธุ์พืชนั้น ๆ เพื่อความสะดวกและง่ายในการปลูกดูแล และบำรุงรักษาต่อไป

3) ควรเลือกรูปแบบแปลนที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่จะจัดสวนและทำการศึกษาลักษณะพื้นที่ พันธุ์ไม้เดิม ทิศทางลม แสงสว่าง เนื้อดิน เพื่อประกอบการตัดสินใจ เพื่อความสะดวกต่อการดำเนินการและแก้ไขปัญหาในการจัดสวนหลังทราบข้อมูลข้างต้นดังกล่าวแล้ว

4) ควรมีการฝึกฝนและเรียนรู้ที่จะเพาะพันธุ์พืชด้วยตนเอง เพราะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการเจริญเติบโตของพันธุ์พืชเหล่านั้นพร้อมทั้งได้สามารถเรียนรู้การดูแลและบำรุงรักษาด้วย

5.3.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) การดำเนินการวิจัยในลักษณะนี้ควรรักษาลักษณะของสภาพภูมิอากาศและฤดูกาลที่เหมาะสม ซึ่งพบว่าช่วงการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นช่วงฤดูฝนการเพาะปลูก การจัดสวน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ค่อนข้างมีข้อจำกัดและความลำบากในการดำเนินการ ดังนั้นการดำเนินการวิจัยในลักษณะนี้ควรดำเนินการในฤดูร้อนอาจมีความเหมาะสมมากกว่า

2) สำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนควรมีการชักชวนบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนมาเข้าร่วมด้วย เนื่องจากเนื้อหาในการจัดกระบวนการเรียนรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั้งการปลูกพืชผัก ไม้ดอก ไม้ผล หรือการจัดบรรยากาศบริเวณบ้านให้ดูสวยงามขึ้นได้เช่นกัน

3) ควรมีระยะเวลาในการบันทึกข้อมูลการเก็บเกี่ยวผลผลิตเพื่อใช้ประโยชน์มากกว่า 3 เดือน เนื่องจากการวิจัยนี้พบว่าหลังการปลูก 1 เดือนแรกจะไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เลย และเมื่อเวลาผ่านไป 3 เดือนยังมีพืชบางชนิดที่ไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เต็มกำลังการผลิต

4) เพื่อให้การนำงานวิจัยชิ้นนี้ไปใช้ต่อได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยควรมีเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องที่จะนำงานวิจัยดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในอนาคต โดยจำเป็นต้องเข้าร่วมในทุกกระบวนการของการวิจัยเพื่อรับรู้และสามารถนำขั้นตอนการดำเนินการไปใช้หรือปรับใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

สรุปได้ว่า จากการสร้างสวนสวยกินได้สามารถเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับครอบครัวของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้จริง เพราะสวนสามารถสะท้อนถึงการมีอยู่ของแหล่งอาหารบริเวณบ้านและทุกครอบครัวสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้ โดยมีการจัดการกับแหล่งอาหารด้วยการอาศัยความรู้ที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยร่วมกับความรู้เดิมที่มี ซึ่งสวนทั้ง 10 รูปแบบที่ได้จากขั้นตอนของการออกแบบยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์สำหรับบุคคลหรือหน่วยงานที่มีความสนใจต่อไปได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2550. ความมั่นคงทางอาหารของมนุษย์ในประเทศไทย 2550. <http://www.m-society.go.th>. (สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2555).
- กรมป่าไม้. 2555. การบำรุงและรักษากิ่งไม้. <http://www.forest.go.th/nursery/index>. (สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2556)
- กรมพัฒนาชุมชน สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. 2547. เศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน. <http://www.cdd.go.th>. (สืบค้นเมื่อ 26 พฤษภาคม 2555).
- ขวัญชัย จิตสำรวย. 2536. การออกแบบเขียนแบบจัดสวน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- เครือข่ายเกษตรทางเลือก. 2545. มิติความมั่นคงทางอาหาร. <http://www.consumerthai.org>. (สืบค้นเมื่อ 4 กรกฎาคม 2555).
- เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย. 2545. มิติความมั่นคงทางอาหาร. <http://journal.nida.ac.th>. (สืบค้นเมื่อ 4 กรกฎาคม 2555).
- จุฑาทิพย์ เสียงประเสริฐ. 2550. การพัฒนาสวนน้ำบึงกุ่มเพื่อเป็นสวนสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- จุฑารัตน์ บุญญาวัฒน์. 2545. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จิราภา จอมไธสง. 2551. คู่มือนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- จินตนา ดั่งวงษ์. 2546. ศึกษาการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการปลูกผัก กรณีศึกษา : เกษตรกรปลูกผักคะน้าบ้านบึงผักหนาม หมู่ 14 ตำบลแม่เลย์ อำเภอแม่วงค์ จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะวิทยาศาสตรการเกษตร มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชัชวาล วีระชาติ. 2543. การพัฒนาครูเกษตรด้านการจัดสวนเพื่อปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่. วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์), สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ชัชวีร์ ธีรพงษ์. 2540. การประเมินเทคโนโลยีในการจัดสวนส่วนกลางที่เหมาะสมสำหรับบ้านจัดสรร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชุมพล บัวแย้ม. 2552. สวนครัวหน้าบ้าน ปลูกสุขภาพในทาวน์เฮาส์. *นิตยสารเกษตรกรรมธรรมชาติ*. ฉบับที่ 10 ปีที่ 2552 : หน้า 8-17.
- ช่อขวัญ วงศ์สุวรรณ. 2554. คู่มือการปลูกผักสวนครัว. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เกษตรศาสตร์.
- ฐิติพร โชติดี. 2552. ความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัชชา สมบัติประธาน. 2549. เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเรื่องเทคนิคการจัดสวนบนดาดฟ้าอาคาร. *ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง*.
- ดุสิตา แก้วสมบุญ. 2545. การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เดชา ศิริภัทร. 2554. การปลูกผักอินทรีย์สำหรับคนเมือง. *วารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ*. ฉบับที่ 3 ปีที่ 2554 : หน้า 56-64.
- ทิพพาพรรณ ศิริเวชฎารักษ์. 2552. สวนในบ้าน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บ้านและสวน.
- ธวัช ลวะเปารยะ. 2524. หลักการทำสวนครัวให้เก็บบริโภคได้ทุกวัน. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธีระ วงศ์สมุทร. 2554. ความพร้อมของไทยในการรับมือวิกฤตการณ์ความมั่นคงอาหาร. <http://www.thairath.co.th>. (สืบค้นเมื่อ 26 พฤษภาคม 2555).
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. 2543. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ประชาคม ประชาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- นพรัตน์ ละมุล. 2543. เมล็ดพันธุ์สัญจร : กรณีศึกษาเมล็ดข้าวพื้นบ้านท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์. <http://www.mekonglover.com>. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (สืบค้นเมื่อ 26 พฤษภาคม 2555).
- นวลน้อย ตรีรัตน์. 2551. ความมั่นคงทางอาหาร. <http://www.matichon.co.th>. (สืบค้นเมื่อ 26 พฤษภาคม 2555).

นาถศิริ โกมลพันธุ์. 2554. สวนผักของชุมชนเก็บของเก่า. *นิตยสารสารคดี*. ฉบับที่ 325 ปีที่ 28 : หน้า 134-136.

น้ำอ้อย ภัคตีวงศ์, อัมภพร พัวลิไล, อรทัย ชิวเกตุ และสุทิน ชนะบุญ. 2543. ระบบความมั่นคงทางอาหารของชุมชน : การสำรวจชุมชน 4 ภาค โครงการวิจัยระยะยาวในเด็กไทย. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กระทรวงสาธารณสุขและองค์การอนามัยโลก.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2544. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตย. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้าครั้งที่ 2 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้จอมเทียน จังหวัดชลบุรี.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2527. กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์.

บัณฑิต ปิยะศิลป์. 2549. เกษตรกรรมยั่งยืนรากฐานที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร. <http://www.thaingo.org>. (สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2555).

บุญชม ศรีสะอาด. 2545. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวีริยาสาสน์.

ปนัดดา โตเกียรติรุ่งเรือง. 2552. ปลุกผัก ปลุกชีวิต ขบวนการรักผักของคนเมือง. *นิตยสารเกษตรกรรมธรรมชาติ*. ฉบับที่ 7 ปีที่ 2552 : หน้า 29-34.

ประเวศ ไชยวงศ์. 2541. การจัดสวนประดับ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ 9119 เทคนิคพรินติ้ง.

ประเสริฐศิลป์ อรรถาเมศร์. 2553. แปลงผักพีระมิด. *วารสารเกษตรกรรมชาติ*. ฉบับที่ 7 ปีที่ 2553 : หน้า 17-19.

ปราณี โนนจันทร์, สุพัฒน์ สมเทพ, กันหา วงษ์สุณา, สัตติชัย สัตยากุล, สุภาภรณ์ ดวงคำ, คำภา ดวงคำ, บุญกอง อุ่มจันทร์, คำพัว จันทร์พิริกษ์ และเงิน ทรายมูล. 2550. วิถีชีวิตและความมั่นคงทางอาหาร กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปากบุงและชุมชนใกล้เคียงในตำบลคันไร่ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ปาริชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทิตย์ ออบุ่น, สหัสยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และชลกาญจน์ ฮาชันนารี. 2543. กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : อูษาการพิมพ์.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2543. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- ปิยนาด อิมดี. 2547. ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านป่าคา หมู่ที่ 2 ตำบลสวก อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรรณทิภา สายวัฒน์ และกฤตพร หัวใจเจริญ. 2552. การพัฒนาพื้นที่โล่งในเขตเมืองเพื่อการแก้ปัญหาปรากฏการณ์เกาะความร้อน : กรณีศึกษาบริเวณถนนสีลม กรุงเทพมหานคร. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรรณเพ็ญ ฉายปรีชา. 2540. การจัดสวน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อมรินทร์ พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).
- พาสินี สุนากร และพูนพิภพ เกษมทรัพย์. 2553. สมรรถนะในการป้องกันความร้อนของแผงกันแดดไม้เลื้อยในเขตร้อนชื้น. สาขาวิชาเทคโนโลยีทางอาคาร, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิมล ทองเหลือ. 2552. สื่อการเรียนการสอนงานเกษตร. <http://www.triamudomsouth.ac.th>. (สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2556).
- พีรธร เสนีย์วงศ์. 2554. สวนผักของชุมชนเก็บของเก่า. *นิตยสารสารคดี*. ฉบับที่ 325 ปีที่ 28 : หน้า 130-133.
- ไพรินทร์ เสาะสาย. 2536. ป่าทามชุมชนกุดเป่งกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มนัชยา มรรคอนันตโชติ. 2549. การศึกษาองค์ความรู้และประสบการณ์การจัดการป่าเพื่อให้ได้อาหารธรรมชาติจากป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนห้วยไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- มนัส ยอดคำ. 2548. สุขภาพกับการออกกำลังกาย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.
- มานิตย์ จันทรจำเจริญ. 2530. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจห้วยขวาง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มูลนิธิชีววิถี. 2555. ความมั่นคงทางอาหาร. <http://www.biothai.net>. (สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2555).
- ยุคคล จิตสำรวย. 2554. สวนสวยจัดได้ด้วยตนเอง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอสไอเอส.

- ยุคคล จิตสำรวย. 2555. จัดสวน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอสไอเอส.
- ยุพาพร รูปงาม. 2545. การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รวิภา เตชาชาญ. 2553. คู่มือการจัดสวนด้วยตนเอง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยควอลิตี้บุ๊กส์.
- รัชดา มหาวิวัฒน์. 2548. การบริโภคอาหารธรรมชาติของหมู่บ้านวังน้ำเขียว ตำบลอุดมทรัพย์ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ภาควิชาโครงการสหวิทยาการ คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รัชดาภรณ์ ชาญชาคริตพงศ์. 2543. การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชต์สุพงศ์ ดวงแก้ว. 2554. สวนผักชอกตึกวิถีชีวิตชาวแฟลตเอื้ออาทร. วารสารเกษตรธรรมชาติ. ฉบับที่ 12 ปีที่ 2554 : หน้า 15-19.
- วราลักษณ์ ไชยทัฬห. 2544. การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. เชียงใหม่ : หจก. เชียงใหม่ พี. เอส.การพิมพ์.
- วรัศนี อัครนีบุตร และทิพพาพรรณ ศิริเวชฎารักษ์. 2556. Make Me Garden จัดสวนด้วยใจแบบไม่สำเร็จรูป. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บ้านและสวน.
- วรรณธิภา จันทร์กลม. 2549. พฤกษศาสตร์พื้นบ้านกับความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนเผ่ามูเซอ บ้านใหม่พัฒนา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวนศาสตร์ชุมชน คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิฑูรย์ เลื่อนจำรูญ. 2554. เกษตรอินทรีย์กอบกู้โลก. <http://www.biothai.net/node/9697>. (สืบค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2555).
- วินัย สมประสงค์, ปราโมทย์ ไตรบุญ, บดินทร สอนสุภาพ, รัตนวัฒน์ ไชยรัตน์, โสภส ศิริไสย์, สุทธิรักษ์ โชติบริบูรณ์, ไพรวลัย ต้นดิวัฒน์เสถียร, จรณะ ทรัพย์สุวรรณ และโสภณ วมโชติพงศ์. 2550. การศึกษาพืชอาหารที่บริโภคในชีวิตประจำวันของชุมชนกระเหรี่ยงบ้านสะเนฟ่อง ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. กลุ่มวิจัยเพื่อการคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร.
- วิระยุทธ นิยมชาติ. ม.ป.ป. งานวิจัยไต่บ้านกับการจัดการป่าบุ่ง ป่าทาม ลุ่มน้ำสงคราม. สมาคมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรและชุมชน (ลุ่มน้ำสงคราม). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- วิเศษ สุจินทร์. 2541. ความมั่นคงทางอาหารที่ได้จากป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์. 2551. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการการศึกษาทุนทางสังคมในฐานะการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน. ภาควิชาการพัฒนารัฐบาลชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชญ์ สถานนท์ชัย. 2550. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทาง สังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศจินทร์ ประชาสันต์. 2552. สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยภายหลังปี 2540. <http://www.sathai.org/th>. (สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2555).
- ศศิญา ศิริพานิช และเสริมศิริ จันทรเปรม. 2554. สวนสวยกินได้ Kitchen Garden. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บ้านและสวน บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ศิริมา เสนาหมื่น. 2542. การจัดสวนหย่อมทางด้านทิศใต้ของโรงอาหาร 2. ปัญหาพิเศษวิทยาศาสตร์บัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ศุภชัยภูมิอากาศ สำนักพัฒนาอุตุนิยมวิทยา. 2556. ลักษณะของภูมิอากาศ. <http://www.climate.tmd.go.th>. (สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2556).
- สมคิด จันทะเวช. 2550. ประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอน. <http://somkitenglish.blogspot.com>. (สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2557).
- สมพล เบญจสว่างจิต. 2553. ปลูกต้นไม้บนหลังคา สวยงาม เย็นตา เย็นใจ ที่ร้านทองคำสวนจตุจักร โครงการ 1. *วารสารเกษตรธรรมชาติ*. ฉบับที่ 11 ปีที่ 2553 : หน้า 5-8.
- สมฤทัย มนตรี. 2552. ความมั่นคงทางอาหาร-ทางโภชนาการ. <http://www.food-resources.org>. (สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2555).
- สุขศิริ บุญเรือง. 2548. การปลูกไม้ดอกไม้ประดับกับวิถีชีวิตของชุมชน กรณีศึกษาบ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สุจิตรา พิษณุวรานนท์. 2550. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการปลูกผักปลอดสารพิษของชุมชนบ้านเปือยบ้านนา ตำบลโนนทัน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สุชาติ นวนทอง. 2555. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลป่าบอน อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง. ปรินญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุดารัตน์ เลิศสีทอง. 2555. สวนผักแหล่งอาหารของลูก. *นิตยสารสารคดี* ฉบับที่ 325 ปีที่ 28 : หน้า 120-123.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. ม.ป.ป. รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทัศน์ บุญโถม. 2553. โครงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สุเทพ วงศ์สุภา. 2548. ทูทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม), คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุธานี มะลิพันธ์. 2552. ความมั่นคงทางอาหารของชาวลัวะบ้านป่ากำ อำเภอป่าเกวียน จังหวัดน่าน. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรชีวภาพ คณะทรัพยากรธรรมชาติและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- สุนันทนา แสนประเสริฐ. 2545. สรุปสถานการณ์สุขภาพอาหาร : ข้อเสนอต่อการจัดการด้านความสะอาดปลอดภัยสำหรับผู้บริโภคภายในประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กรม.
- สุพาณี ธนวิฑูมิ. 2544. บทบาทของบรรษัทเกษตรและอาหารกับการเปลี่ยนแปลงชนบทและสังคมไทย. <http://www.biothai.net>. (สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2555).
- สุพรชัย เคนพรม. 2540. การจัดสวนป่าเทคโนโลยีการเกษตร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สำนักงานเทศบาลเมืองคอหงส์. 2555. เทศบาลเมืองคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. <http://www.khohongcity.go.th>. (สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2555).
- อนุรักษ์ ปิ่นทอง. 2549. พืชอาหารพื้นเมืองและแนวทางในการอนุรักษ์พรรณพืชพื้นถิ่นที่ป่าดงโต้งใต้ ตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์. คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์.
- อมต จันทรังษี. 2552. สวนในบ้าน : การบริโภคเชิงสำนึญและการสร้างความโดดเด่นทางสังคม. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อารมณ์ ใจเที่ยง. 2546. หลักการสอนฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นต์ติ้งเฮ้าส์.
- องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ. 2549. ความมั่นคงทางอาหาร. <http://arm-mita-put19.blogspot.com/2009/07/fao.html>. (สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2555).
- อรทัย ก๊กผล. 2552. Best Practices ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- อังคณา มหายศนันท์. 2542. ความหลากหลายทางพืชอาหารและการใช้ประโยชน์ของชาวลัวะในจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อัญชัญญ์ อุทัยพัฒนาชีพ. ม.ป.ป. สวนผักเพื่อโภชนาการ. ภาควิชาคหกรรมศาสตร์, คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อิศรา แพงสี. 2556. Organic Living & Gardening สวนอินทรีย์ที่พอเพียง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บ้านและสวน.
- อุดมลักษณ์ มัจฉาชีพ. 2553. การจัดสวน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
- อุทุมพร หลอดโค. 2552. การจัดการความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติ : ศึกษากรณีบ้านหินเหิบ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุษา กลิ่นหอม. 2554. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อความมั่นคงทางอาหารและสุขภาพชุมชน. เอกสารประกอบการสอนมหาสารคาม : คณะวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อุไร จิรมงคลการ. 2556. Garden & Farm สนุกกับสวนเกษตรอินทรีย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บ้านและสวน.
- เอี่ยมพร วิสมหมาย. 2530. หลักการจัดสวนเบื้องต้น. คณะเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรพิทยา.
- Agustina, I. and R. Beilin. 2012. Community gardens: space for interactions and adaptations. *procedia - social and behavioral sciences*, 36 : 439 – 448
- Connell, J. 2004. The purest of human pleasures: the characteristics and motivations of garden visitors in Great Britain. *Tourism Management*, 25 : 229–247.

- Davies, G. 2011. Mapping an urban ecosystem service: quantifying above-ground carbon storage at a city-wide scale. *Journal of Applied Ecology* Volume 48, Issue 5, pages 1125–1134.
- Graham, H., D. L. Beall, M. Lussier, P. McLaughlin and S. Zidenberg-Cherr. 2005. Use of school gardens in academic instruction. *J Nutr Educ Behav*, 37 : 147-151.
- Gross, H. and N. Lane. 2007. Landscapes of the lifespan: Exploring accounts of own gardens and gardening. *Journal of Environmental Psychology*, 27 : 225–241.
- Laaksoharju, T., E. Rappea and T. Kaivolab. 2012. Garden affordances for social learning, play, and for building nature–child relationship. *Urban Forestry & Urban Greening*, 11 : 195– 203.
- Macedo, J. 2011. Maringá: A British Garden City in the Tropics. *Cities*, 28 : 347–359
- Thaman, R.R. 1995. Urban food gardening in the Pacific Islands: A Basis for food security in rapidly urbanising small-Island states. *Habitat INTL*, 19 : 209-224

ภาคผนวก

- ก. แบบสอบถามการวิจัย
- ข. แบบบันทึกข้อมูลค่าใช้จ่ายด้านพืชผักในรอบ 6 เดือน
- ค. เอกสารประกอบการเรียนรู้
- ง. แบบบันทึกการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวายกินได้
- จ. แบบประเมินความพึงพอใจ
- ฉ. การจำแนกชนิดพืชผัก
- ช. ตารางบันทึกการซื้อพืชผักของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย
- ซ. ตารางบันทึกการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวายกินได้
- ฅ. ภาพประกอบสวนสวายกินได้

ภาคผนวก ก.
แบบสอบถามการวิจัย

แบบสอบถามเลขที่.....

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง สวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร : กรณีศึกษาชุมชนชอยบ่อนไก่อ-ท่ายาง
ตำบลคองหงส์ อำเภอนาทม จังหวัดสงขลา

คำชี้แจงสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความมั่นคงทางอาหารในชุมชนและเพื่อหาผู้เข้าร่วมในกระบวนการวิจัย เรื่องสวนสวยกินได้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร
2. แบบสอบถามมีทั้งหมด 5 หน้า แบ่งออกเป็น 3 ตอน
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านความมั่นคงทางอาหาร แบ่งออกเป็น 5 ส่วน
 - ส่วนที่ 1 การมีอยู่ของแหล่งอาหาร
 - ส่วนที่ 2 การเข้าถึงแหล่งอาหาร
 - ส่วนที่ 3 การใช้ประโยชน์จากอาหาร
 - ส่วนที่ 4 การจัดการด้านอาหาร
 - ส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ
 - ตอนที่ 3 เอกสารตอบรับการเข้าร่วมกระบวนการวิจัย
 - ส่วนที่ 1 รายละเอียดงานวิจัย
 - ส่วนที่ 2 แบบตอบรับการเข้าร่วมการวิจัย

วันที่ให้สัมภาษณ์ วันที่..... เดือน..... พ.ศ.
ผู้สัมภาษณ์

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง สวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร : กรณีศึกษาชุมชนชอยบ่อนไก่อ-ท่ายาง
ตำบลคองหงส์ อำเภอนาทม จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้หาอาหาร)

คำชี้แจง จงเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. ชื่อ.....สกุล.....
2. ที่อยู่ บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ชื่อหมู่บ้าน.....
ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
หมายเลขโทรศัพท์.....
3. เพศ.....
4. ศาสนา.....
5. สถานภาพ.....
6. อายุ.....
7. ระดับการศึกษา.....
8. จำนวนสมาชิกในครอบครัว..... คน (รวมหัวหน้าครอบครัว)
9. จำนวนแรงงานในครอบครัว.....คน (สมาชิกที่มีงานทำ)
10. อาชีพหลักของครอบครัว.....
11. อาชีพเสริมของครอบครัว.....
12. รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน.....บาท
13. รายได้เฉลี่ยรวมของครอบครัวต่อเดือน.....บาท
14. รายจ่ายส่วนบุคคลต่อเดือน.....บาท
15. รายจ่ายเฉลี่ยรวมของครอบครัวต่อเดือน.....บาท

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านความมั่นคงทางอาหาร

ส่วนที่ 1 การมีอยู่ของแหล่งอาหารในชุมชน

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านหรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้

16. แหล่งอาหารในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่มีแหล่งใดบ้าง
 - ร้านค้า จำนวน.....ร้าน
 - บริเวณบ้าน จำนวน.....ตารางเมตร
 - อื่น ๆ (ระบุ) จำนวน.....
17. อาหารที่ได้จากแหล่งอาหารที่มีในชุมชนและพื้นที่อื่นมีชนิดอะไรบ้าง
 - แหล่งอาหารจากร้านค้า จำนวน.....ชนิด ประกอบด้วย.....
 -
 - แหล่งอาหารบริเวณบ้าน จำนวน.....ชนิด ประกอบด้วย.....
 -
 - แหล่งอาหารบริเวณอื่น ๆ จำนวน.....ชนิด ประกอบด้วย.....
 -

ส่วนที่ 2 การเข้าถึงแหล่งของอาหาร

คำชี้แจง เติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

18. ลักษณะการบริโภคอาหารในครอบครัวของท่านที่ปฏิบัติเป็นประจำ (3 มื้อต่อวัน)

- ประกอบอาหารรับประทานเอง
- ซื้ออาหารสำเร็จรูป
- รับประทานอาหารนอกบ้าน
- อื่น ๆ (ระบุ).....

19. บุคคลใดในครอบครัวของท่านที่ทำหน้าที่ทำอาหารมาบริโภค เช่น วัตถุประสงค์ อาหารสำเร็จรูป เป็นต้น.....

20. ท่านซื้ออาหารจากแหล่งใดบ้างต่อไปนี้ในรอบ 1 สัปดาห์ และค่าใช้จ่ายในแต่ละครั้งเท่าไร

- แผงลอย ราคา.....บาทต่อครั้ง
- ร้านค้า ราคา.....บาทต่อครั้ง
- รถขายอาหาร ราคา.....บาทต่อครั้ง
- ตลาดสด ราคา.....บาทต่อครั้ง
- ศูนย์การค้า ราคา.....บาทต่อครั้ง
- ซูเปอร์มาร์เก็ต ราคา.....บาทต่อครั้ง
- แหล่งอื่น ๆ ราคา.....บาทต่อครั้ง

21. ท่านมีการผลิตอาหารด้วยตัวเองหรือไม่ เช่น ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น อย่างไร

- มี.....
- ไม่มี.....

ประเด็นคำถาม	มี	ไม่มี
22. ท่านมีการแลกเปลี่ยนอาหารกับครอบครัวหรือชุมชนอื่นหรือไม่ กับใคร		
23. ท่านได้รับการบริจาคอาหารจากบุคคลหรือหน่วยงานจากภายนอกหรือไม่ จากใคร		
24. ท่านมีการขออาหารจากบุคคลหรือหน่วยงานจากภายนอกหรือไม่ จากใคร		

25. ท่านคิดว่าปัจจุบันแหล่งอาหารภายในชุมชนมีเพียงพอกับสมาชิกทุกคนในครอบครัวหรือไม่ อย่างไร

- เพียงพอ.....
- ไม่เพียงพอ.....

ส่วนที่ 3 การใช้ประโยชน์จากอาหาร

คำชี้แจง เติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

26. การประกอบอาหารในแต่ละครั้งท่านใช้วัตถุดิบในปริมาณมากน้อยเพียงใดและใช้ประโยชน์อย่างไร (ยกตัวอย่างเมนูอาหาร 2-3 มื้อ)

รายการอาหาร	วัตถุดิบ	ปริมาณ (ก.ก.)	ราคา (บาท)	การใช้ประโยชน์
มื้อที่ 1				
มื้อที่ 2				
มื้อที่ 3				

27. ท่านใช้ประโยชน์จากอาหารที่ได้มาในการบริโภคคุ้มค่าหรือไม่ เช่น การนำวัตถุดิบมาปรุงอาหารในแต่ละมื้ออาหารแต่ละมื้อเกิดประโยชน์ต่อร่างกาย เป็นต้นอย่างไร.....

28. ท่านคิดว่าครอบครัวของท่านสามารถพึงตนเองด้านอาหารได้หรือไม่ อย่างไร และเพราะเหตุใด.....
.....

ส่วนที่ 4 การจัดการด้านอาหาร

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านหรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้

29. ลักษณะการรับประทานอาหารภายในครอบครัวเป็นอย่างไร

- รับประทานอาหารพร้อมกันทั้งครอบครัวทุกมื้อ
 รับประทานอาหารพร้อมกันทั้งครอบครัวเป็นบางมื้อ
 ต่างคนต่างรับประทานอาหาร
 อื่น ๆ (ระบุ).....

30. สิ่งสนับสนุนให้ครอบครัวของท่านมีอาหารไว้บริโภค คือ

- ทักษะการหาอาหาร.....
 ภูมิปัญญา ความรู้ ความสามารถ.....
 เครื่องมือในการหาอาหาร.....
 การถนอมอาหาร.....
 อื่น ๆ (ระบุ).....

31. ท่านมีการดูแลรักษาแหล่งอาหารในชุมชนหรือไม่ อย่างไร.....

32. ท่านมีการจัดการอาหารในรอบสัปดาห์ เดือน และปี หรือไม่ อย่างไร.....
.....

ส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

คำชี้แจง เติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

33. ครอบครัวของท่านเคยประสบปัญหาเกี่ยวกับอาหารหรือไม่ เช่น แหล่งอาหารอยู่ไกล ไม่มีเครื่องมือในการหาอาหาร ไม่มีเงินซื้ออาหาร อาหารไม่เพียงพอ อาหารไม่ปลอดภัย เป็นต้น และท่านมีวิธีแก้ไขอย่างไร.....
.....

34. ข้อเสนอแนะ/ข้อมูลเพิ่มเติม (ด้านการมีอยู่ของแหล่งอาหาร การเข้าถึงแหล่งอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร การจัดการด้านอาหาร และสภาพปัญหาอุปสรรค).....
.....
.....

ตอนที่ 3 การเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ส่วนที่ 1 รายละเอียดโครงการการวิจัย

- ชื่องานวิจัย สวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร : กรณีศึกษาชุมชนชอยบ่อนไก่-ท่ายาง ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

- โครงการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยประเภท เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม/นวัตกรรมทางสังคมศาสตร์

- วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะสวนที่เหมาะสมต่อความมั่นคงทางอาหารที่มีอยู่และทดลองจัดสวนดังกล่าวในชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท

2. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการจัดสวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัวและชุมชน
3. เพื่อศึกษาผลประโยชน์จากการจัดสวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารดังกล่าว

การเข้าร่วมการวิจัย

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านหรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้

35. ท่านมีความต้องการเข้าร่วมการวิจัยเรื่องสวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองหรือไม่ เพราะเหตุใด (หากตอบเข้าร่วม กรุณาตอบข้อ 37-45)

- เข้าร่วม เพราะ.....
 ไม่เข้าร่วม เพราะ.....

36. ลักษณะที่อยู่อาศัยของท่าน

- บ้านเดี่ยว
 อาคารพาณิชย์หรือตึกแถว
 ทาวน์เฮาส์
 แฟลตหรืออพาร์ทเมนต์
 คอนโดมิเนียม
 อื่น ๆ (ระบุ).....

37. บ้านของท่านมีการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ ผัก และผลไม้หรือไม่ ชนิดใดบ้าง

38. ครอบครัวยุคของท่านมีอุปกรณ์สำหรับจัดและบำรุงรักษาสวนหรือไม่ เช่น จอบ เสียม บัวรดน้ำ เป็นต้น และมีอะไรบ้าง.....

39. ท่านมีความรู้พื้นฐานเรื่องการจัดสวนหรือไม่ อย่างไร.....

40. ท่านคิดว่าพื้นที่ว่างสำหรับการจัดสวนบริเวณบ้านของท่านที่อยากให้เกิดจากการวิจัยครั้งนี้ควรอยู่ตำแหน่งใดของบ้านและขนาดพื้นที่เป็นเท่าไร เพราะอะไร.....

41. ลักษณะความลาดชันและพันธุ์ไม้เดิมบริเวณจัดสวนเป็นอย่างไร

42. งานอดิเรกในครอบครัวของท่าน

43. เวลาว่างในรอบวันสำหรับการดูแลรักษาสวนของท่าน

44. ครอบครัวยุคของท่านบริโภคพืชผักชนิดใดบ้าง (บริโภคเป็นประจำ)

45. ท่านต้องการให้สวนของท่านมีลักษณะพิเศษอย่างไรบ้าง เช่น การใช้ชนิดพืช (ผัก ผลไม้ สมุนไพร) วัสดุเหลือใช้ เป็นต้น.....

46. ลักษณะบ้านและตำแหน่งของสวน

ภาคผนวก ข.

แบบบันทึกข้อมูลค่าใช้จ่ายด้านพืชผักในรอบ 6 เดือน

ภาคผนวก ค.

เอกสารประกอบการเรียนรู้ (ตัวอย่าง)

สวนสวยกินได้

Beautiful and Edible Garden

รวบรวมโดย

อัทพงศ์ ปิ่นทองพันธ์

คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ในอดีตสวนครัวไม่นิยมนำมา

ปลูกประดับสวนเพื่อความสวยงาม

เพราะพืชสวนครัวแต่ละชนิดมีสีกลิ่น

ใกล้เคียงกัน เมื่อนำมาปลูกร่วมกันจึงไม่โดดเด่นดึงดูดสายตาหรืออวดความงามได้เหมือนสวนพันธุ์ไม้ประดับชนิดอื่น ดังนั้นพื้นที่ว่างหลังบ้านหรือมุมเล็ก ๆ ริมระเบียงของใครหลายคนจึงปลูกพืชสวนครัวแอบซ่อนไว้เพียงเพื่อใช้ประกอบอาหารรับประทานเอง ซึ่งเป็นเรื่องน่าเสียดาย เพราะสวนที่มีประโยชน์เหล่านี้ไม่มีโอกาสได้อวดพลังความงามและคุณค่าในตัวเอง แต่หากปรับความคิดและการยึดติดแบบเดิม ๆ โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบของสวนครัว จะทำให้ดูน่าสนใจมากขึ้น ด้วยการปลูกพันธุ์ไม้ที่มีดอกและใบสวยงามร่วมกับพืชสวนครัวชนิดอื่น หรือเปลี่ยนรูปแบบสวนครัวที่เคยปลูกลงแปลงมาปลูกในกระถาง กระเช้า กระบะ หรือภาชนะอื่น ๆ แล้วนำมาวางรวมกันเรียงลำดับสูงต่ำเป็นองค์ประกอบเพื่อเน้นและสร้างจุดเด่น รวมทั้งการดูแลรักษาให้ต้นไม้งอกงาม และมีการปลูกทดแทนหลังเก็บเกี่ยว พื้นที่เพียงน้อยนิดหรือมุมแคบ ๆ ในบ้านของคุณอาจกลายเป็นแหล่งอาหารสุขภาพปลอดสารพิษที่คุณมั่นใจและอวดใคร ๆ ได้เหมือนกัน..... (บ้านและสวน, 2554)

สารบัญ

สวนสวยสารพัดประโยชน์	04
คุณค่าของสวนสวยกินได้	05

หลักการออกแบบสวนสวยกินได้	07
การเลือกพันธุ์ไม้ในสวนสวยกินได้	08
พันธุ์ไม้สวนสวยกินได้	09
การปลูกและบำรุงรักษาสวน	24
หากพบโรคและแมลงจะอย่างไรดี	26
ปุ๋ยหมักชีวภาพ	27
เอกสารอ้างอิง	30

สวนสวยสารพัดประโยชน์

หากมองถึงประโยชน์ที่เป็นปัจจัยสำคัญ คือ การใช้เป็นอาหารและยารักษาโรค ตำแหน่งของสวนครัวควรเข้าถึงได้สะดวกจากห้องครัว ปัจจุบันนี้มีข้อมูลมากมายที่แสดงให้เห็นว่า สวน (Garden) มีคุณสมบัติด้านการรักษาบำบัดและการฟื้นฟูสุขภาพ (Therapeutic Landscape)

ทั้งต่อบุคคลทั่วไปและผู้ป่วย การทำสวนครัวหรือการดูแลรักษาสวนเป็นการออกกำลังกายแบบเบา ๆ และไม่เหน็ดเหนื่อยจนเกินไป อีกทั้งยังช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในเรื่องของอาหารลงได้ด้วย

พืชสวนบำบัด (Horticultural Therapy หรือ HT) หมายถึงกิจกรรมด้านพืชสวนที่จัดเป็นโปรแกรมเพื่อช่วยบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วยบางโรคภายใต้การดูแลของแพทย์ เพราะการทำสวนครัวเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ป่วยได้มีสังคม มีโอกาสได้ทำงานเป็นกลุ่ม ได้สัมผัสกับต้นไม้ มีระเบียบวินัย เกิดสมาธิ เข้าใจสัจธรรมของชีวิตในโลกความเป็นจริง เกิดความหวัง ความภาคภูมิใจเมื่อเห็นต้นไม้มีชีวิตเจริญเติบโตขึ้นจนเกิดประโยชน์เพื่อการบริโภค

ความจริงแล้วต้นไม้หลายชนิดมีความเป็น “เอนกประสงค์” อยู่ในตัวเอง อย่างไม้ผลและไม้ประดับบางชนิดสามารถกินใบและดอกได้ ขณะที่ผักบางชนิดสามารถนำมาปลูกเป็นไม้ประดับได้ พืชเอนกประสงค์เหล่านี้จึงเหมาะสำหรับสวนครัวขนาดเล็กในพื้นที่จำกัดที่มีกต้องการ “สวนสวย” ที่สามารถ “ช่วยครัว” ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้สวนครัวยังช่วยประหยัดงบประมาณ สามารถปรับให้เข้ากับสภาพ ต่าง ๆ ได้ดี ดูแลรักษาได้ง่ายไม่เปลืองแรงงานและเวลามากนัก ก่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจและเป็นแหล่งอาหารสะอาดใกล้มือที่ดี อีกทั้งยังส่งผลทางอ้อมในการช่วยฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในเมืองอีกด้วย (ศศิยา ศิริพานิช และ เสริมศิริ จันทร์เปรม, 2554)

คุณค่าของสวนสวยกินได้

ประโยชน์ด้านโภชนาการ

พืชที่สามารถใช้บริโภคได้นั้น นอกจากพืชผักและผลไม้แล้ว ไม้ดอก ไม้ประดับ กระทั่งไม้น้ำบางประเภทก็สามารถนำมาประกอบอาหารประเภทต่าง ๆ ทั้งอาหารคาว อาหารหวาน และเครื่องดื่มได้อีกด้วย อย่างพืชที่นิยมกินดอก เช่น โสน ผักตบชวา ผักตบไทย พืชที่กินดอกอ่อน เช่น บัวสาย ผักตบชวา ตาลปัตรฤๅษี และพืชที่กินเมล็ดแก่อย่างบัวหลวง เป็นต้น

พืชหลากหลายชนิดที่นำมาบริโภคนั้นมีคุณสมบัติเป็นสมุนไพรได้ทุกชนิดไม่มากก็น้อย เพราะมีสารอาหารบางส่วนที่พบได้น้อยในอาหารหลัก เช่น กล้วยน้ำว่า กระจี้บแดง กระจาย กระจียม กระจื่อ กะเพรา กระจวานไทย กานพลู ขิง ข่า ขี้เหล็ก ขมิ้น ขลุ่ คุณ ชุมเห็ดไทย ตีปลี ตะไคร้ เตยหอม ทับทิม ฝรั่ง เพกา ฟักทอง ฟ้าทะลายโจร เล็บมือนาง สะแกนา สับปะรด หญ้าหนวดแมว เป็นต้น

ส่วนกลุ่มที่ใช้เป็นยาทาภายนอกได้ เช่น ชุมเห็ดเทศ ตำลึง ทองพันชาง บัวบก ไพล พลับพลึง ฟ้าทะลายโจร ว่านหางจระเข้ ลำมะงา เหงือกปลาหมอ หอมแดง มะนาว เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีพืชกลุ่มที่สามารถใช้เป็นสียผสมอาหารได้อย่างปลอดภัย เช่น กระจี้บแดง กระจณิการ์ ขมิ้นชัน คำแสด เตยหอม ผักปราง พุด โสน มะพร้าว อัญชัน เป็นต้น

ประโยชน์ด้านกายภาพ

การทำสวนเป็นการออกกำลังกายทางอ้อมรูปแบบหนึ่ง การหยอดเมล็ดปลูกช่วยกระตุ้นประสาทการบังคับทางตาและมือให้ประสานงานกัน เพราะขนาดเมล็ดที่เล็กทำให้หยิบจับยาก กระบวนการนี้เป็นวิธีการที่นักบำบัดใช้กับผู้ป่วยทางสมองและระบบประสาทบางโรค นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การกำจัดวัชพืชและแมลงศัตรูพืช การรดน้ำ การทำค้างหรือซุ้มให้พืช

เลื้อยขึ้น ที่ต้องอาศัยแรงกาย ทั้งนี้ควรระมัดระวังการทำกิจกรรมบางอย่าง เช่น การขยับ ยกหรือ หมุนร่างกายที่ต้องเป็นไปอย่างถูกวิธีเพื่อป้องกันการบาดเจ็บ

ประโยชน์ด้านจิตวิทยา

งานอดิเรก การใช้ความคิดในการออกแบบสร้างสวนครัวนับเป็นการใช้เวลาว่างที่มี ความสุข การเลือกซื้อหรือค้นหาวัสดุเหลือใช้มาจัดสวน การเลือกพืชให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของ พื้นที่ในบ้าน การจัดสวน และการดูแลสวนให้คงสภาพดีถือว่าเป็นงานอดิเรกที่ใช้เวลาอย่างมี ประโยชน์สูงสุด

เสริมความงามแก่ที่อยู่อาศัย ทำให้บ้านดูสดชื่นขึ้น นอกจากนี้นกและแมลงก็เป็น องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความมีชีวิตชีวาได้

เป็นแหล่งรายได้ กรณีมีพื้นที่ปลูกผักสวนครัวขนาดใหญ่ ผลผลิตอาจมีส่วนเหลือใช้ สามารถนำไปแจกจ่ายเพื่อนบ้านหรือจำหน่ายเป็นรายได้กลับมา

รักษาสภาพแวดล้อม หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีประเภทยาฆ่าแมลงให้น้อยที่สุด หันมาใช้ วิธีทางชีวภาพแทน ซึ่งสามารถทำได้ง่ายเนื่องจากสวนมีขนาดเล็ก นอกจากนี้การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นส่วนใหญ่ยังช่วยปรับปรุงดินเดิมให้มีคุณสมบัติและธาตุอาหารดีขึ้น ส่วนวัชพืชก็ไม่จำเป็นต้อง ใช้ยา เพราะสามารถเก็บออกได้ง่าย โดยเฉพาะกรณีที่ปลูกในภาชนะมักไม่ค่อยพบปัญหาเรื่อง วัชพืชรบกวน อีกทั้งการนำภาชนะเหลือใช้ ต่าง ๆ กลับมาใช้เป็นภาชนะปลูก (recycle) ก็ นับเป็นการช่วยลดขยะในพื้นที่ลงได้อีกด้วย ผู้ทำก็เกิดความสุขที่ได้มีส่วนช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมอีก ด้วย (ศศิยา ศิริพานิช และ เสริมศิริ จันทร์เปรม, 2554)

หลักการออกแบบสวนสวยกินได้

ผัก ผลไม้ และไม้ดอกไม้ประดับ สามารถนำมาปลูกเป็นสวนครัวในบ้านได้ และสวนครัว สามารถจัดออกแบบได้ทุกพื้นที่ อาศัยเพียงความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคนและลักษณะ สภาพแวดล้อมของพื้นที่แต่ละแห่งที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชสวนครัวแต่ละชนิด รวมทั้งการดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะช่วยทำให้สวนครัวงอกงามและสวนสมบูรณ์อยู่เสมอ

หลักการจัดสวน

แนวคิดหลัก คือ สามารถจัดสวนได้ในทุกพื้นที่ ไม่จำกัดขนาดและตำแหน่ง และไม่ จำเป็นต้องปลูกบนพื้นดินเสมอไป นอกจากนี้ยังสามารถทำได้ทุกฤดู (all season garden) แต่ เนื่องจากอาจมีพื้นที่จำกัด จึงควรเลือกปลูกเฉพาะพืชที่นิยมนำมาใช้ประกอบอาหาร เช่น พริก ตะไคร้ ใบมะกรูด หรือเรียกว่า “พืชต้มยำ” ก็ได้ นอกจากนี้ยังสามารถปลูกไม้ดอกไม้ประดับชนิดที่ บริโภคได้แทรกลงในแปลงสวนครัว ช่วยเพิ่มความสวยงามและยังใช้ตกแต่งในจานอาหารได้ด้วย และควรเลือกปลูกพืชสวนครัวขนาดที่ไม่ใหญ่มาก โดยดูให้เหมาะสมกับขนาดของพื้นที่เช่นกัน

ศิลปะในการออกแบบ

เราสามารถใช้ความรู้ด้านศิลปะและความมีใจรักในการปลูกพืชมาผสมผสานดัดแปลงให้ เหมาะสมกับสภาพและขนาดของพื้นที่ที่จะจัดสวน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 หลักศิลปะในการออกแบบสวน

หลักศิลปะ	ลักษณะของหลักศิลปะ
ความกลมกลืนกัน (unity)	ความกลมกลืนภายในสวนขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่ของสวนและอาคารสถานที่ จำเป็นต้องเลือกพันธุ์ไม้ที่เหมาะสม
รูปแบบของสวน (styles)	การจัดสวนมี 2 แบบ คือ แบบ formal style เป็นการจัดสวนที่อยู่อาศัยรูปทรงเรขาคณิต และแบบ informal style เป็นการจัดสวนที่ไม่อาศัยรูปทรงเรขาคณิต
เวลา (time)	การจัดสวนอาจใช้เวลามากกว่าสิบปีเพื่อการตัดแต่งหรือรอคอยให้ต้นไม้มีรูปร่างที่สมบูรณ์แบบตามที่ต้องการได้คิดภาพไว้
สัดส่วน (scale)	การจัดสัดส่วนในการจัดสวนให้ได้จังหวะที่ดีและสวยงามมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ แปลนบน แปลนตั้ง และพื้นล่าง
การแบ่งพื้นที่ที่จัดสวน (space division)	รูปแบบของการจัดสวนมีผลมาจากการแบ่งสัดส่วนกันระหว่างที่โล่งกับที่ทึบ ซึ่งแล้วแต่จะจัดให้มีสิ่งใดมากกว่ากัน สวนที่ดีควรจัดให้มีทั้งที่โล่งและที่ทึบ
เส้น (line)	การจัดสวนจำเป็นต้องมีการใช้เส้นหลายชนิด เพื่อนำมาประกอบเข้าให้ได้ตามจุดมุ่งหมายของผู้ออกแบบ โดยทั่วไปเส้นให้ความรู้สึกต่างกัน
รูปร่าง (form)	เส้นทำให้ความรู้สึกที่แตกต่างกัน แต่เมื่อนำเอาเส้นมาประกอบเข้าด้วยกันจะได้เป็นรูปร่างต่าง ๆ เช่น รูปร่างของทางเดินในสวน รูปร่างของสนามหญ้า เป็นต้น
ผิวสัมผัส (texture)	ผิวสัมผัสช่วยทำให้รูปแบบต่าง ๆ ดูเด่นขึ้น ผิวสัมผัสก็แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ ผิวสัมผัสที่หยาบและละเอียด การใช้ผิวสัมผัสที่แตกต่างกันออกไปตามโอกาส
สี (color)	สีช่วยให้ความสว่างไสวแก่สวนและให้ความหมายแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้สีไม่ว่าจะเป็นสีของต้นไม้ ดอกไม้ วัสดุปลูก หรืออื่น ๆ
หลักจิตวิทยาในการออกแบบ (psychology of design)	การที่ทราบถึงความต้องการหรือทราบถึงสภาพจิตใจส่วนใหญ่ของมนุษย์จะทำให้สามารถออกแบบได้ดีขึ้นโดยแรงจูงใจ (motivation) และกระตุ้นความคิด

ที่มา : รวิภา เดชาชาญ (2553)

การเลือกพันธุ์ไม้ในสวน

พืชสวนครัวที่เหมาะสมปลูกในบ้านควรมีขนาดไม่ใหญ่โตจนเกินไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่ว่ามีขนาดใหญ่หรือเล็ก กว้างหรือแคบ ทั้งยังมีความต้องการในสภาพแวดล้อมในการเจริญเติบโต

แตกต่างกันออกไป เราควรพิจารณาว่าพืชแต่ละชนิดมีลักษณะนิสัยอย่างไร แล้วจึงเลือกปลูกชนิดที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่จะจัดสวน

การจัดสวนนิยมจำแนกประเภทของพืชพันธุ์ตามความสูงเพื่อสะดวกในการใช้งาน พืชที่มีความสูงมากและมีพุ่มใบเหนือศีรษะเหมาะกับการให้ร่มเงา พืชที่สูงกว่าระดับสายตาและมีพุ่มหนาแน่นจากยอดถึงโคนเหมาะใช้กันสายตา บดบังสิ่งที่ไม่สวยงาม หรือกันขอบเขต พืชที่มีระดับต่ำลงมาถึงระดับเข่าใช้กันขอบเขตและนำสายตา ส่วนพืชที่ต่ำกว่าเข่าลงมาเหมาะสำหรับใช้แสดงขอบเขตในแนวราบ ใช้เป็นแปลงเล่นสีสันทบรอบในสวน พืชที่เลื้อยพันขึ้นในแนวสูงใช้บังกำแพงขึ้นซุ้ม โดยสรุปแล้วถ้าเรารู้ว่าพืชต้นใดมีลักษณะอย่างไร เราก็สามารถเลือกนำไปใช้งานภูมิทัศน์ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงนิสัยในการเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิดด้วย

พันธุ์ไม้

สวนสวยกินได้

ชื่อภาพ : สับปะรด

ที่มาภาพ : www.สุขภาพไทย.com

ลักษณะทั่วไป ไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูง 90-100 ซม. มีลำต้นอยู่ใต้ดิน ใบเดี่ยวเรียงสลับ ช้อนกันถี่รอบต้น กว้าง 6.5 ซม. ยาว 1 เมตร ไม่มีก้านใบ ดอกช่อออกจากกลางต้น มีดอกย่อยจำนวนมาก ผลเป็นผลรวม รูปทรงกระบอก มีใบเป็นกระจุกที่ปลาย สามารถทนต่อสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดี เมื่อเจริญเป็นผลแล้วจะเจริญต่อไปโดยตาที่ลำต้นจะเติบโตเป็นต้นใหม่ได้อีก และสามารถตัดแปลงเป็นไม้ประดับได้อีกด้วย

การเพาะปลูกและการขยายพันธุ์ สับปะรดต้องการอากาศค่อนข้างร้อน ปลูกได้ในดินทุกแบบ สภาพของดินควรเป็นกรดเล็กน้อย การปลูกสามารถปลูกได้ง่ายโดยการฝังกลบหน่อหรือส่วนยอดของผลที่เรียกว่าจุก

การใช้ประโยชน์ สารอาหารที่อยู่ในสับปะรดมีสรรพคุณช่วยย่อยอาหารจำพวกเนื้อ เสริมการดูดซึมอาหาร ดับร้อนแก้กระหาย สับปะรดยังมีสารจำพวก น้ำตาล กรด วิตามิน อยู่หลายชนิด การรับประทานสับปะรดเป็นประจำ จะช่วยป้องกันโรคไตอักเสบ ความดันโลหิตสูง หลอดลมอักเสบ ผลสับปะรด จะเป็นส่วนที่มีเนื้อและน้ำซึ่งมีประโยชน์มากมาย นิยมกินผลสดรวมไปถึงการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้

ชื่อภาพ : โหระพา

ที่มาภาพ : www.vegetweb.com

ลักษณะทั่วไป โหระพาเป็นไม้ล้มลุก สูง 0.5 - 1 ม. ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยมมีกิ่งอ่อนสีม่วงแดง ใบเป็นใบเดี่ยวออกตรงข้ามรูปไข่หรือรูปรีกว้าง 3 - 4 ซม. ยาว 4 - 6 ซม. ปลายแหลมโคนมน ขอบจักเป็นฟันเลื่อยห่างๆ ดอกสีขาวหรือชมพูอ่อน ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ยาว 7 - 12 ซม. ใบประดับสีเขียวอมม่วง เมื่อเป็นผลมีเกสรตัวผู้ 4 อันขนาดเล็ก

การเพาะปลูกและการขยายพันธุ์ ใช้กิ่งปักชำในกระบะทราย หรือแกลบดำขึ้นประมาณ 1 สัปดาห์แล้วย้ายไปปลูกหรือเพาะด้วยเมล็ด อาจใช้วิธีหว่านเมล็ดให้ทั่วแปลง ใช้ฟางกลบหรือปุ๋ยคอกที่ย่อยสลายดีแล้วโรยทับบาง ๆ แล้วรดน้ำ ถ้าเจริญเติบโตสูงประมาณ 10-15 ซม. จึงย้ายปลูก การเก็บเกี่ยว ใช้มีดคมตัดกิ่งที่เจริญเติบโตเต็มที่

การใช้ประโยชน์ ใบโหระพาเป็นแหล่งเบต้าแคโรทีนและแคลเซียมสูง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการป้องกันโรค เช่น โรคหัวใจขาดเลือด มะเร็ง เป็นต้น ใบโหระพามีกลิ่นเฉพาะใช้เป็นผักสดและปรุงแต่งกลิ่นอาหาร

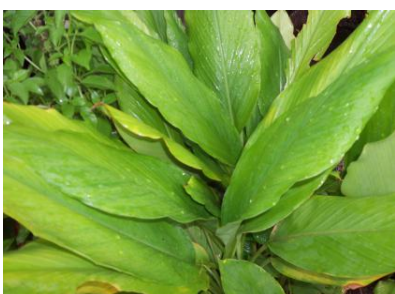
ชื่อภาพ : กะเพรา

ที่มาภาพ : www.stks.or.th

ลักษณะทั่วไป กะเพราเป็นพืชล้มลุกที่มีอายุข้ามปี ลำต้นเป็นทรงพุ่ม สูงประมาณ 70 - 80 ซม. ลำต้นและใบมีขนเล็กน้อย ใบมีสีเขียวและสีม่วง ใบมีกลิ่นหอม กะเพราเป็นพืชที่ใช้ใบประกอบปรุง แต่งอาหาร เพื่อดับกลิ่นคาวและทำให้อาหารมีรสชาติและกลิ่นหอมน่ารับประทาน

การเพาะปลูกและการขยายพันธุ์ โดยทั่วไปจะขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ดในแปลงรวมถึงการปักชำกิ่ง

การใช้ประโยชน์ นอกจากใช้ใบในการประกอบอาหารแล้ว ตำรายาไทยใช้ใบหรือทั้งต้นเป็นยาขับลมแก้ปวดท้อง ท้องเสีย และคลื่นไส้ อาเจียน สาร eugenol ในใบมีฤทธิ์ขับน้ำดีช่วยย่อยไขมันและลดอาการจุกเสียด

ชื่อภาพ : ขมิ้น

ที่มาภาพ : www.bansuanporpeang.com

ลักษณะทั่วไป ขมิ้นเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูง 30-95 ซม. เหง้าใต้ดินรูปไข่มีแขนงรูปทรงกระบอกแตกออกด้านข้าง 2 ด้าน เนื้อในเหง้าสีเหลืองส้ม มีกลิ่นเฉพาะ เหง้าเรียงเป็นวงซ้อนทับกัน ใบเดี่ยวรูปหอก กว้าง 12-15 ซม. ยาว 30-40 ซม. ดอกช่อแทงออกจากเหง้า แทรกขึ้นมาระหว่างก้านใบ รูปทรงกระบอก กลีบดอกสีเหลืองอ่อน ใบประดับสีเขียวอ่อนบานครั้งละ 3-4 ดอก ผล รูปกลมมี 3 พู

การเพาะปลูกและการขยายพันธุ์ ขมิ้นไม่ชอบอากาศค่อนข้างร้อนและแห้งแล้ง วิธีปลูกใช้เหง้าทำพันธุ์ โดยตัดออกเป็นท่อนละ 1-2 ตา ปลูกลงแปลงหลังจาก 7 วันรากก็จะเริ่มงอกควรรดน้ำทุกวัน ขมิ้นมีอายุได้ 9-10 เดือน

การใช้ประโยชน์ นอกจากขมิ้นเป็นส่วนประกอบหนึ่งของเครื่องแกงแล้ว ขมิ้นยังแก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ แน่น จุกเสียด และอาหารไม่ย่อย พบว่า ขมิ้นยังมีเกลือแร่ต่าง ๆ เป็นเครื่องปรุงรสและแต่งสีอาหารได้

ชื่อภาพ : ถั่วฝักยาว

ที่มาภาพ : www.naewna.com

ลักษณะทั่วไป ลำต้นเป็นเถาเลื้อยสีเขียวอ่อน เถาแข็งและเหนียว แต่มีอายุเพียง 1 ปี ลำต้นมีขนสั้นสีน้ำตาลปกคลุมได้ดี ใบเป็นใบประกอบแบบฝ่ามือ มี 3 ใบย่อย รูปสามเหลี่ยมยาว 6 -10 เซนติเมตร ดอกเป็นดอกช่อออกตามซอกใบกลีบดอกสีขาวหรือน้ำเงินอ่อน ฝักเป็นฝักกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5 - 1 ซม. ยาว 20 - 80 ซม. มีหลายเมล็ด

วิธีเพาะปลูกและการขยายพันธุ์ หลังจากเตรียมดินแล้วหยอดเมล็ดลงในหลุมละ 2-3 เมล็ด กลบหลุมด้วยปุ๋ยคอกแล้วรดน้ำทุกวันวันละครั้ง ถั่วฝักยาวเป็นพืชที่ต้องการน้ำอย่างสม่ำเสมอและเพียงพอ ควรให้น้ำทุกวันในระยะอาทิตยแรกหลังหยอดเมล็ด ส่วนระยะการเจริญเติบโตและติดดอกอย่าให้ขาดน้ำเป็นอันขาด ควรให้น้ำทุกวัน ๆ 2 ครั้งในช่วงเช้าเย็น เพราะจะทำให้ดอกร่วงและไม่ติดฝักหรือฝักอาจไม่สมบูรณ์

การใช้ประโยชน์ ฝักของถั่วฝักยาวใช้รับประทานทั้งดิบและสุก เหมาะที่จะรับประทานฝักอ่อน ถั่วฝักยาวมีโปรตีน วิตามินเอ ไทอามีน ไรโบฟลาวิน เหล็ก ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม นอกจากนั้นยังมีวิตามินซี โฟเลต แมกนีเซียม และแมงกานีส

ชื่อภาพ : ตะไคร้

ที่มาภาพ : www.products.thaiaromatherapy.net

ลักษณะทั่วไป ตะไคร้เป็นพืชล้มลุก ความสูงประมาณ 150 ซม. ใบยาวเรียวยาว ปลายใบมีขนหนาม ลำต้นรวมกันเป็นกอ มีกลิ่นหอม ดอกออกเป็นช่อยาวมีดอกเล็กฝอยเป็นจำนวนมาก จัดเป็นพืชสมุนไพรด้วยเป็นพืชตระกูลหญ้า ลำของต้นจะถูกห่อหุ้มไปด้วยกาบใบโดยรอบ ใบของตะไคร้มีน้ำมันหอมระเหย

การเพาะปลูกและการขยายพันธุ์ ปลูกได้การปักชำต้นเหง้า ดูแลรดน้ำเสมอและให้โดนแดดได้ตลอดวัน เจริญได้ในดินแทบทุกชนิด

การใช้ประโยชน์ ใช้ส่วนของเหง้าและลำต้นแก่เป็นส่วนประกอบของอาหารที่สำคัญหลายชนิด เช่น ต้มยำ แกง ยำ เป็นต้น ให้กลิ่นหอม มีสรรพคุณทางยา เช่น บำรุงธาตุ แก้โรคทางเดินปัสสาวะ ขับลมในลำไส้ทำให้เจริญอาหาร แก้โรคหืด เป็นต้น

ชื่อภาพ : ผักหวานบ้าน

ที่มาภาพ : www.hm-garden.com

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้พุ่มต้นเล็ก ต้นสูงประมาณ 120 ซม. ใบคล้ายใบมะยม แต่มีนวลขาวบนหน้าใบ ดอกเล็กเป็น สีสีแดงขาว ผลขนาดเล็ก มีสีเขียวอ่อน จานรองผลมีสีแดงเข้มติดห้อยตามกิ่งใต้ใบ ผักหวานบ้านเป็นพืชที่ปลูกง่ายนิยมใช้ต้นอ่อนมาปลูกในสวนตามพื้นที่ลุ่มต่ำ ริมรั้วบ้านหรือที่ใกล้แหล่งน้ำ

การเพาะปลูกและการขยายพันธุ์ การปลูกทำได้โดยการปักชำกิ่งและเมล็ด หลังจากปลูกประมาณ 3 เดือน สามารถเก็บเกี่ยวยอดได้ ควบคุมความสูงไว้ให้พอดีเมื่อต้นผักหวานอายุ 6 เดือนขึ้นไป

การใช้ประโยชน์ นอกจากการนำยอดมาประกอบอาหารประเภทแกงเลียงแล้ว ผักหวานเป็นเครื่องยาไทยจำพวกผักจะใช้ส่วนรากมาทำยา รากมีรสเย็นสรรพคุณ แก้ไข้ แก้ตีพิการ แก้เชื่อมั่ว แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้กระสับกระส่าย

ชื่อภาพ : มะเขือเปราะ

ที่มาภาพ : www.okseedsthai.com

ลักษณะทั่วไป เป็นมะเขือพื้นเมืองที่ปลูกต่อ ๆ กันมา โดยชื่อของมะเขือมักจะตั้งตามลักษณะของพันธุ์หรือท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น มะเขือเปราะเจ้าพระยา เป็นต้น มะเขือสามารถปลูกได้ในดินแทบทุกชนิดที่มีความชื้นสูงพอสมควร ไม่แฉะเกินไปหรือแห้งเกินไป ต้องการแสงแดดเต็มที่

การเพาะปลูกและการขยายพันธุ์ หลังจากเตรียมดินแล้วหว่านเมล็ดมะเขือทั่วแปลงและปุ๋ยคอกกลับทับ เมื่อต้นกล้าอายุ 30 วัน ให้ย้ายกล้าโดยมีดินติดรากให้มากที่สุด เมื่อย้ายแล้วรดน้ำให้ชุ่มทันที ควรพรางแสงให้ต้นกล้าในช่วง 3 วันแรกเพื่อให้กล้าตั้งตัวเร็วขึ้น การดูแลช่วงแรกควรให้น้ำสม่ำเสมอและเพียงพอ ปกติจะเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุประมาณ 60-85 วัน

การใช้ประโยชน์ นอกจากจะทานสดแล้ว ยังเป็นผักในประกอบอาหารประเภทแกงส้ม แกงเขียวหวาน และอื่น ๆ มีสรรพคุณในการลดการบีบตัวของกล้ามเนื้อ ต้านมะเร็ง บำรุงหัวใจ ลดความดันเลือด บรรเทาอาการของโรคเบาหวาน ช่วยขับพยาธิ ลดการอักเสบ ช่วยให้ระบบย่อยและระบบขับถ่ายทำงานดี มีประโยชน์ต่อบุคคลอื่น ทำให้ตับแข็งแรงทำงานได้มีประสิทธิภาพ

ชื่อภาพ : ตำลึง

ที่มาภาพ : www.มหัศจรรย์เมืองสยาม.com

ลักษณะทั่วไป ลำต้นเป็นเถาไม้เลื้อยเนื้อแข็ง ใบเดี่ยว มีลักษณะเป็น 3 แฉก หรือ 5 แฉก กว้างและยาวประมาณ 4-8 ซม. โคนใบมีลักษณะเป็นรูปหัวใจ มีมือเกาะยื่นออกมาจากที่ข้อ ดอกเป็นดอกเดี่ยวหรือดอกคู่ มีลักษณะเป็นรูปประฆัง กลีบดอกสีขาว แยกเพศอยู่คนละต้น ดอกออกตรงที่ซอกใบ ลักษณะของผลเป็นวงรีทรงยาวสีเขียวอ่อน เมื่อแก่จัดจะเป็นสีแดง

การเพาะปลูกและการขยายพันธุ์ ใช้เมล็ดจากผลแก่หยอดลงในหลุม ปลูกได้ดีในดินร่วนซุย หลังจากที่ดินกล้างอกก็ให้หาไม้มาปักเพื่อให้ต้นตำลึงใช้เลื้อยหรือนำเถาแก่มาตัดให้ได้ขนาด 4-6 นิ้ว ปักลงในถุงเพาะชำ หลังจากรากและใบงอกแล้วก็นำไปปลูกลงหลุมที่เตรียมไว้

การใช้ประโยชน์ ใบใช้ในการแก้อาการร้อน นำน้ำต้มจากเถาตำลึงมาหยอดตาแก้ตาแดง ตาฟาง ดอกตำลึงช่วยทำให้หายจากอาการคันได้ รากใช้แก้อาการอาเจียน ตาฝ้า น้ำยางจากต้นและใบช่วยลดน้ำตาลในเลือด ประกอบอาหาร สามารถนำใบตำลึงมาต้มกับน้ำแกงใส่กับหมูสับ ผัดผักรวม

ชื่อภาพ : มะเขือยาว

ที่มาภาพ : www.bloggang.com

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ล้มลุก ลำต้นมีความสูงประมาณ 0.5-1 เมตร ลักษณะของลำต้นแข็งแรง มีสีเขียวหรือสีม่วง ลำต้นมีขนนุ่มสั้นปกคลุม ลักษณะของใบเป็นรูปค่อนข้างกลม โคนใบเบี้ยว ส่วนปลายใบแหลม ส่วนดอกออกเป็นช่อ หรือออกเป็นดอกเดี่ยว ลักษณะของดอกมีสีม่วง ผลจะมีลักษณะกลมยาว มีสีเขียวอ่อน สีม่วงคล้ำ หรือเป็นสีขาว ผิวเปลือกจะเรียบเกลี้ยงเป็นมัน ตรงขั้วผลก็จะมีกลีบเลี้ยงสีเขียวติดอยู่

การเพาะปลูกและการขยายพันธุ์ มะเขือยาวเป็นพรรณไม้เจริญเติบโตได้ดีในดินอุดมร่วนซุย ต้องการน้ำและความชื้นในปริมาณปานกลาง ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด

การใช้ประโยชน์ ผลมะเขือยาวมีวิตามิน เอ บี ซี และ พี ไชมัน โปรตีน น้ำตาล และเกลือแร่ต่างๆ โดยทั่วไปในมะเขือยาว ผิวสีม่วงจะมีวิตามินพี ในปริมาณที่มาก วิตามินพี สามารถเพิ่มภูมิคุ้มกันต้านเชื้อโรคให้กับหลอดเลือดให้แตกง่าย ทำให้หลอดเลือดทำงานได้ตามปกติโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็โรคหลอดเลือดแข็งตัว (ตาวารวม ทวีศักดิ์บวรกุล ม.ป.ป.)

การปลูกและบำรุงรักษาสวน

บ้านที่มีพื้นที่จำกัดมักต้องเปลี่ยนการปลูกผักสวนครัวจากในแปลงบนพื้นดินมาปลูกในกระถางแทน เพื่อช่วยประหยัดพื้นที่ใช้สอยและสะดวกต่อการปรับเปลี่ยนเคลื่อนย้าย การปลูกในกระถาง

จึงควรคำนึงถึงขั้นตอนการเลือกวัสดุปลูก การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยวที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้ผักที่สดสมบูรณ์และมีสวนครีวที่สวยงามอยู่เสมอ

1. การเลือกดินปลูก

การเลือกซื้อดินปลูกที่มีวางจำหน่ายอยู่ทั่วไป มักมีส่วนผสมของดิน ใบไม้ผุ กาบมะพร้าวสับ และปุ๋ยคอก ตามอัตราส่วนต่าง ๆ กัน ที่คลุกเคล้ากันมาเสร็จเรียบร้อยแล้วสามารถใช้งานได้ทันที สำหรับการใช้งานจริงอาจเติมปุ๋ยคอกหรือกากมะพร้าวสับเพิ่มเติมลงไปเพื่อเพิ่มธาตุอาหาร และช่วยให้ดินมีการระบายน้ำได้ดีขึ้น ในกรณีที่ซื้อดินมา มีลักษณะค่อนข้างเหนียวและแน่น ควรผสมปุ๋ยเม็ดละลายช้าสูตรเสมอ ในอัตราส่วนปุ๋ยเม็ดละลายช้าครึ่งกำมือต่อดิน 1 ถัง สำหรับการใช้พื้นดินปลูกก็ควรศึกษาสภาพดินก่อนจึงค่อยมีการเตรียมดินให้เหมาะสมต่อไป

2. การรดน้ำ

ผักต่างชนิดกันต้องการน้ำในปริมาณที่ต่างกันด้วย ผักที่มีใบบาง เช่น ผักกาดหอม ผักกาดขาว ผักบุ้ง ต้องการน้ำมากกว่าผักคะน้าหรือกะหล่ำปลี เพราะน้ำระเหยออกจากใบได้น้อย แต่เมื่อต้นใหญ่ขึ้นก็จะมีความต้องการน้ำมากขึ้น นอกจากนี้ดินปลูกที่มีส่วนผสมของทรายในปริมาณมากจะมีความสามารถอุ้มน้ำได้น้อย จึงควรรดน้ำบ่อยกว่าดินที่มีส่วนผสมของกากมะพร้าวและใบไม้ผุมากกว่า แสงแดดก็มีผลต่อการระเหยของน้ำที่อยู่ในดินด้วย ดังนั้นสถานที่ขนาดกระถาง ชนิดพืช จะสามารถบอกได้ว่าจะรดน้ำมากน้อยเพียงใด

3. การให้ปุ๋ย

ดินผสมหรือดินในพื้นที่ปลูกมีธาตุอาหารต่อการเจริญเติบโตของพืชไม่เพียงพออย่างแน่นอน ในช่วงของการเตรียมดินจึงแนะนำให้เพิ่มปุ๋ยลงในการผสมดินช่วงแรก ซึ่งใช้เป็นอาหารให้ต้นกล้า ปุ๋ยจำนวนนี้จะถูกใช้ใน 2 สัปดาห์แรก ดังนั้นหากผักที่ปลูกมีช่วงอายุที่มากกว่านั้นก็ควรใส่ปุ๋ยเม็ดแบบธรรมดาสูตรเสมอเพิ่มเติม โดยต้องใส่ให้ห่างจากโคนต้น เพราะถ้าเม็ดปุ๋ยอยู่ติดโคนต้น ปุ๋ยที่ละลายจากการรดน้ำอาจทำให้ต้นไม่เกิดแผลและเน่าตายได้ ปุ๋ยที่ใช้แล้วปลอดภัยแต่มีราคาแพงกว่า คือ ปุ๋ยละลายช้า มีข้อดีคือ มีเปลือกหุ้มที่ควบคุมการละลายน้ำได้ ระยะการละลายต่างกันคือ 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน โดยไม่ต้องระวังว่าความเข้มข้นของเม็ดปุ๋ยจะไปทำลายโคนต้น การใช้ปุ๋ยแบบนี้จึงมีความสะดวกและเหมาะสมกับเจ้าของบ้านที่ไม่ค่อยมีเวลาดูแลต้นไม้ม

4. การเก็บเกี่ยวและการตัดแต่ง

เวลาที่เหมาะสมในการเก็บผักมาบริโภคนั้นมีข้อพิจารณาแตกต่างกัน ผักส่วนมากนิยมนำมาบริโภคตอนเป็นต้นอ่อนหรือยังไม่ออกดอก แต่จะแก่อ่อนแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับพืชแต่ละชนิด เช่น ผักคะน้า ถ้าปลูกแบบโรยเมล็ดในกระถางหรือแปลง เมื่อโต 6 - 10 นิ้ว ก็สามารถถอนแยกต้นที่ติดกันมากมาบริโภคก่อนได้ ปล่อยให้ต้นที่เหลือเจริญเติบโตอีก 20 - 30 วัน แล้วนำมาบริโภค แต่ไม่จำเป็นต้องถอน ตัดเอาเฉพาะส่วนยอดที่เอามาบริโภค ให้เหลือใบติดโคนต้น 2 - 3 ใบ รดน้ำใส่ปุ๋ยก็สามารถได้คะน้ามาบริโภคอีกรอบ นอกจากนี้ยังมีพืชกินใบชนิดอื่นที่สามารถเก็บเกี่ยวเช่นนี้ได้ เช่น กะหล่ำปลี บรอกโคลี ส่วนผักที่ปลูกกินดอก ผล หรือผักที่มีอายุยาวนาน เช่น

พริก มะเขือ มะละกอ ก็สามารถตัดแต่งได้เช่นเดียวกัน แต่อาจขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของต้น และราก ส่วนผักกินใบที่ไม่นิยมตัดแต่ง คือ ผักบุ้ง เพราะเวลาที่ใช้เริ่มจากการเพาะเมล็ดถึงช่วง ตัดมาบริโภคใช้เวลาสั้นมาก ประมาณ 30 วันเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องเพาะกล้า อีกทั้งเมล็ดก็มีขนาดใหญ่ ปลูกได้ง่ายและรวดเร็ว ปลูกแล้วถอนต้นจึงคุ้มค่ากว่า (ประเวศ ไชยวงศ์, 2541)

หากพบโรคและแมลงจะทำอย่างไรดี

สำหรับสวนกินได้ที่มีการปลูกพืชผักหลายชนิด ชนิดละไม่มาก อาจแทบจะไม่พบปัญหา ใด ๆ โรคที่มักพบบ้าง ได้แก่ โรคเน่าในต้นกล้าผัก โรคใบจุดต่าง ๆ ซึ่งมักพบมากในฤดูฝน ถ้า พบว่ามีโรคดังกล่าวให้ใช้วิธีถอนต้นที่เป็นโรครทิ้งหรือตัดแต่งส่วนที่เป็นโรคออก ก็สามารถลด ปัญหาดังกล่าวได้มาก และควรหลีกเลี่ยงการปลูกพืชในช่วงฤดูที่มักมีโรครระบาดได้ง่าย เลือกปลูก พืชผักที่ทนทานโรค

ส่วนแมลงและศัตรูพืชที่พบบ่อยในสวนกินได้ คือ หอยทาก หนอน และเพลี้ย โดยเฉพาะ เพลี้ยแป้งและเพลี้ยอ่อน เพื่อเป็นการลดปัญหาจากต้นเหตุ จึงไม่ควรปลูกแปลงดอกไม้ใกล้กับ สวนครัว เพราะผีเสื้อจะมาตอมดอกไม้ และอาจวางไข่ในแปลงผักจนเจริญกลายเป็นตัวหนอน กัด กินผักในแปลงอย่างที่เราพบเห็น นอกจากนี้ควรเปลี่ยนดินปลูกต้นไม้ใหม่ ไม่ควรนำดินปลูกที่ใช้ ปลูกต้นไม้แล้วมาปลูกทันที เพราะเป็นแหล่งสะสมโรคและแมลง ควรเกลี่ยดินบาง ๆ และฝังแดด ไว้หลาย ๆ วัน เพื่อเป็นการฆ่าเชื้อโรคและไข่แมลงที่มีอยู่ในดินตาย แต่ถ้ามีหนอนและเพลี้ย รบกวนอยู่ก็ต้องกำจัดโดยการหมั่นดูแลและจับทิ้ง สำหรับเพลี้ยสามารถกำจัดโดยใช้น้ำฉีด เพราะ เพลี้ยส่วนมากไม่ชอบน้ำและจะหนีไปเอง บางครั้งอาจใช้น้ำสบู่หรือน้ำยาล้างจานประมาณ 1 ช้อนชาต่อน้ำ 1 ลิตร ฉีดพ่นให้โดนตัวเพลี้ยก็สามารถช่วยได้วิธีหนึ่งและยังปลอดภัยต่อผู้บริโภค ด้วย นอกจากนี้ควรหลีกเลี่ยงการปลูกพืชชนิดเดียวกันซ้ำ ๆ ต่อเนื่องเป็นเวลานาน ควรหาพืชอื่น ปลูกสลับบ้าง เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาเรื่องโรคและแมลง

ปุ๋ยหมักชีวภาพ

ปุ๋ยหมักชีวภาพ คือ ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผ่านกระบวนการหมักกับน้ำสกัดชีวภาพ ช่วยในการ ปรับปรุงดิน ย่อยสลายอินทรีย์วัตถุในดินให้เป็นอาหารแก่พืช

ตัวอย่างสูตรการทำปุ๋ยหมัก

1. ปุ๋ยหมักป้องกันแมลงศัตรูพืช

วัสดุสำหรับผลิตสารป้องกันแมลงศัตรูพืช (จำนวน 50 ลิตร)

1) สมุนไพร 30 กิโลกรัม (ตะไคร้หอม ข่า ฟ้าทะลายโจร สะเดา หน้อยหน้า ยาสูบ ขิง มะกรูด พริกไทย พริกขี้หนู เมล็ดเงาะ บอระเพ็ด)

2) น้ำตาล 10 กิโลกรัม

3) น้ำ 30 ลิตร

4) สารเร่ง พด.7 1 ซอง (25 กรัม)

วิธีทำ

1) สับหรือทุบพืชสมุนไพรให้เป็นชิ้นเล็ก

- 2) ละลายสารเร่ง พด.7 ในน้ำ 30 ลิตร ในถังหมักผสมให้เข้ากันนาน 5 นาที
- 3) นำสมุนไพรและน้ำตาล ผสมลงในถังหมักคลุกเคล้าให้เข้ากัน
- 4) ปิดฝาไม่ต้องสนิททำการหมักเป็นเวลา 20 วัน

อัตราการใช้

สารป้องกันแมลงศัตรูพืช : น้ำ เท่ากับ 1 : 200 สำหรับพืชไร่และไม้ผล

สารป้องกันแมลงศัตรูพืช : น้ำ เท่ากับ 1 : 500 สำหรับพืชผักและไม้ดอก

วิธีการใช้

นำสารป้องกันแมลงศัตรูพืชที่เจือจางแล้ว 50 ลิตรต่อไร่ สำหรับใช้ในพืชไร่ พืชผักและไม้ดอก และ 100 ลิตรต่อไร่ สำหรับใช้ในไม้ผล

โดยฉีดพ่นที่ใบ ลำต้น และรดลงดิน ทุก 20 วัน หรือในช่วงที่มีแมลงศัตรูพืชระบาดให้ฉีดพ่นทุก ๆ 3 วัน ติดต่อกัน 3 ครั้ง

ข้อควรระวัง

- 1) เก็บสารเร่ง พด.7 ไว้ในที่ร่ม
- 2) เมื่อเปิดถุงแล้วใช้ให้หมดในครั้งเดียว
- 3) กากวัสดุที่เหลือจากการหมักให้นำไปใส่ร่วมกับการผลิตสารป้องกันแมลงศัตรูพืชครั้งใหม่ต่อไป (พุทธบุตร, 2553)

เอกสารอ้างอิง

ดารารวรรณ ทวีศักดิ์บวรกุล. ม.ป.ป. ผักพื้นบ้านของไทย. <http://www.thaibizcenter.com> (สืบค้นเมื่อ วันที่ 10 สิงหาคม 2556)

บ้านและสวน. 2554. สวนสวยกินได้ Kitchen Garden. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บ้านและสวน บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
 ประเวศ ไชยวงศ์. 2541. การจัดสวนประดับ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ 9119 เทคนิควิธีพิมพ์.

พุทธบุตร. 2553. บันทึกพึ่งตนเอง. <http://www.bansuanporpeang.com/node/1115>.

(สืบค้นเมื่อ วันที่ 14 สิงหาคม 2555)

รวิภา เดชาชาญ. 2553. คู่มือการจัดสวนด้วยตนเอง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ไทย ค ว อ ลิ ต์ บั ค ค์ ส์.

ศศิญา ศิริพานิช และเสริมศิริ จันทร์เปรม. 2554. สวนสวยกินได้ Kitchen Garden. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บ้านและสวน บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ภาคผนวก ง.

แบบบันทึกการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวายกินได้

ภาคผนวก จ.
แบบประเมินความพึงพอใจ

แบบประเมินความพึงพอใจผู้เข้าร่วมการวิจัย
เรื่อง สวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร : กรณีศึกษาชุมชนชอยบ่อนไก่อ-ท่ายาง
ตำบลคองหงส์ อำเภอบางบาล จังหวัดสงขลา

คำชี้แจง แบบประเมินชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการวิจัย เรื่องสวนสวยกินได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งผลจากการประเมินนี้จะนำไปใช้ประกอบในการรายงานผลการวิจัย สรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย เพื่อการพัฒนาปรับปรุงในอนาคตเมื่อมีการนำงานวิจัยไปใช้งานต่อ ในส่วนรายละเอียดแบบประเมินความพึงพอใจมี 2 ตอน คือ ข้อมูลผู้ประเมินแบบประเมินความพึงพอใจและตารางประเมินความพึงพอใจ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ประเมินแบบประเมินความพึงพอใจ

1. ชื่อ.....
2. ที่อยู่เลขที่..... ถนน..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

3. ความถี่ในการใช้ประโยชน์จากสวนในงานวิจัย

- 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์
 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์
 มากกว่า 5 ครั้งต่อสัปดาห์

4. ชนิดพืชในสวนที่มีการใช้ประโยชน์

1. ชื่อพืช.....การใช้ประโยชน์.....
2. ชื่อพืช.....การใช้ประโยชน์.....
3. ชื่อพืช.....การใช้ประโยชน์.....
4. ชื่อพืช.....การใช้ประโยชน์.....
5. ชื่อพืช.....การใช้ประโยชน์.....
6. ชื่อพืช.....การใช้ประโยชน์.....
7. ชื่อพืช.....การใช้ประโยชน์.....
8. ชื่อพืช.....การใช้ประโยชน์.....

ตอนที่ 2 ตารางประเมินความพึงพอใจ

คำชี้แจง กรุณาเติมเครื่องหมาย ✓ ในแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อแสดงความคิดเห็นตามความพึงพอใจในแต่ละระดับ ดังนี้ ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง มาก ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง น้อย ระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด

รายการการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ
------------------	------------------

2.1 กระบวนการวิจัย	5	4	3	2	1
1. ความเหมาะสมของสถานที่ในการดำเนินการวิจัย					
2. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย					
3. มีขั้นตอนการวิจัยอย่างมีระบบ					
4. วิธีการดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนที่วางไว้					
5. ความเหมาะสมของเนื้อหา สื่อ และภาษาที่ใช้สื่อสารในการวิจัย					
6. การมีส่วนร่วมของนักวิจัยและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย					
7. ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้ ความเข้าใจระหว่างดำเนินการวิจัย					
2.2 ประโยชน์จากการวิจัย					
8. สวนที่เกิดขึ้นมีรูปแบบสวนที่สวยงาม					
9. สวนสามารถเป็นแหล่งอาหารให้กับครอบครัวได้					
10. สวนสามารถลดรายจ่ายด้านอาหารให้กับครอบครัวได้					
11. สวนสามารถผลิตอาหารที่สด สะอาด ปลอดภัย					
12. สวนสามารถสร้างความสุข ความพึงพอใจ และสุนทรีย์ภาพ					
13. การทำสวนถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์					
14. การทำสวนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว/ชุมชน					
2.3 ผลจากการวิจัย					
15. ขนาดของสวนมีความเหมาะสมต่อพื้นที่และการใช้ประโยชน์					
16. ชนิดและจำนวนของพืชในสวนมีความเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์					
17. เข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดสวน/การดูแลรักษาสวน					
18. ความยาก/ง่ายในการดูแลรักษาสวน					
19. ผลจากการวิจัยเป็นไปตามเป้าหมาย/วัตถุประสงค์					
20. ผลจากการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้					
2.4 ภาพรวมของการวิจัย					
21. ระดับคุณภาพของการวิจัยทั้งหมดในครั้งนี้					

ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็น

.....

.....

ภาคผนวก ฉ.
การจำแนกชนิดพืชผัก

1. การจำแนกชนิดพืชตามหลักพฤกษศาสตร์

1.1 แบ่งชนิดพืชตามการใช้ประโยชน์

พืชอาหาร

กระเจี๊ยบเขียว กวางตุ้ง กวางตุ้งดอก กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี แก้วมังกร คื่นช่าย ชะอม ต้นขจร ต้นหอม แดงกวา ถั่วฝักยาว ถั่วพู ถั่วไร่ค่าง บวบงู บวบหอม บวบเหลี่ยม ผักกะเฉด ผักกาดนกเขา ผักกาดขาวใหญ่ ผักกาดหอม ผักกาดฮ่องเต้ ผักโขม ผักชี ผักชีฝรั่ง ผักชีล้อม ผักชีลาว ผักบั้งจีน ผักปรง ผักเบ็ดแดง ผักเบ็ดไทย ผักเสี้ยน ผักหวาน ผักเหียง พริกขี้หนู พริกขี้พ้า พักเขียว พักทอง มะเขือเทศท้อ มะเขือเทศสีดา มะเขือเปราะ มะเขือเปราะม่วง มะเขือพวง มะเขือยาว มะเขือยาวม่วง มะระจีน มะอึก สับปะรด อ้อดิบ

พืชสมุนไพร

ดาวกระจาย ดาวเรือง โด่ไม่รู้ล้ม ต้นแสงจันทร์ ต้นหลิว บัวสาย บัวหลวง บานบุรี บานไม่รู้โรย พลับพลึง ฟ้าทะลายโจร ถิ่นทมขาว ถิ่นทมแดง แววมยุรา เสลดพังพอน ญ่าหวอดปลาตุ๊ก หมากแดง หมากเหลือง เอื้องหมายนา

พืชที่เป็นทั้งสมุนไพรและอาหาร

กระเจี๊ยบแดง กระชาย กล้วยไข่ กล้วยน้ำว่า กล้วยเล็บมือนาง กล้วยหอม กล้วยหักมุก กะเพรา ขมิ้น ข่า ขิง ขะพู่ ขะม่วง ดาหลา ต้นคนที ต้นแค ต้นตำมิ่ง ต้นเล็บครุฑ ตะไคร้ ตำลึง ทองกลาง ทับทิม นมแมว บอนส้ม บัวบก ใบเตย พริกไทย พักข้าว มะกรูด มะกอก มะขาม มะนาว มะระขี้นก มะรุม มะละกอ มันสำปะหลัง แมงลัก ย่านาง รวงจืด ว่านหางจระเข้ สะระแน้ เสาวรส หมุย โหระพา อัญชัน

1.2 แบ่งตามความต้องการแสง

พืชที่ต้องการแสงแดดตลอดทั้งวัน

กระเจี๊ยบเขียว กระเจี๊ยบแดง กล้วยไข่ กล้วยน้ำว่า กล้วยเล็บมือนาง กล้วยหอม กล้วยหักมุก กวางตุ้ง กวางตุ้งดอก กะเพรา กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี แก้วมังกร ข่า ขิง คื่นช่าย ชะอม ดาวกระจาย ดาวเรือง ต้นขจร ต้นคนที ต้นแค ต้นตำมิ่ง ตะไคร้ ตำลึง แดงกวา ถั่วฝักยาว ถั่วพู ถั่วไร่ค่าง ทองกลาง ทับทิม นมแมว บวบงู บวบหอม บวบเหลี่ยม บัวสาย บัวหลวง บานไม่รู้โรย ผักกะเฉด ผักกาดขาวใหญ่ ผักกาดหอม ผักกาดฮ่องเต้ ผักโขม ผักชี ผักชีลาว ผักบั้งจีน ผักเสี้ยน พริกขี้หนู พริกขี้พ้า พักข้าว พักเขียว พักทอง มะกรูด มะกอก มะขาม มะเขือเทศท้อ มะเขือเทศสีดา มะเขือเปราะ มะเขือเปราะม่วง มะเขือพวง มะเขือยาว มะเขือยาวม่วง มะนาว มะระขี้นก มะระจีน มะรุม มะละกอ มะอึก มันสำปะหลัง ถิ่นทมขาว ถิ่นทมแดง สับปะรด เสลดพังพอน เสาวรส หมากแดง หมากเหลือง หมุย หอมต้น อัญชัน

พืชที่ต้องการแสงแดดรำไร

กระชาย ขะพู่ ดาหลา ต้นเล็บครุฑ ต้นหลิว บอนส้ม บัวบก ใบเตย ผักกาดนกเขา ผักชีฝรั่ง ผักปรง พริกไทย พลับพลึง ฟ้าทะลายโจร แมงลัก ย่านาง รวงจืด ว่านหางจระเข้ แววมยุรา สะระแน้ เสาวรส ต้นแสงจันทร์ หนวดปลาตุ๊ก โหระพา อ้อดิบ เอื้องหมายนา

พืชที่อยู่ในที่ร่ม

โด่ไม่รู้ล้ม ผักชีล้อม ผักเหียง

1.3 แบ่งตามความต้องการน้ำ

พืชที่ต้องการน้ำมาก (ตลอดทั้งวัน)

บอนส้ม บัวสาย บัวหลวง ใบเตย ผักกะเฉด ผักชีล้อม ผักบั้งจีน เอื้องหมายนา

พืชที่ต้องการน้ำในระดับปกติ (วันละ 1-2 ครั้ง)

กระเจี๊ยบเขียว กระเจี๊ยบแดง กระชาย กล้วยไข่ กล้วยน้ำว่า กล้วยเล็บมือนาง กล้วยหอม กล้วยหักมุก กวางตุ้ง กวางตุ้งดอก กะเพรา กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี แก้วมังกร ข่า ขิง คื่นช่าย ชะพู่ ชะม่วง ชะอม ดาวกระจาย ดาหลา ดาวเรือง โด่ไม่รู้ล้ม ต้นขจร ต้นคนที ต้นแค ต้นตำมิ่ง ต้นเล็บครุฑ ต้นหลิว ตะไคร้ ตำลึง แดงกวา ถั่วฝักยาว ถั่วพู ถั่วไร่ค่าง ทองกลาง ทับทิม นมแมว บวบงู บวบหอม บวบเหลี่ยม บานไม่รู้โรย บอนส้ม บัวบก ผักเหียง

ผักกาดนกเขา ผักชีฝรั่ง ผักปรางค์ พริกไทย ผักกาดขาวใหญ่ ผักกาดหอม ผักกาดฮ่องเต้ ผักโขม ผักชี ผักชีลาว ผักเสี้ยน พริกขี้หนู พริกขี้ฟ้า พลับพลึง ฟ้าทะลายโจร ฟักข้าว ฟักเขียว ฟักทอง มะกรูด มะกอก มะขาม มะเขือเทศท้อ มะเขือเทศสีดา มะเขือเปราะ มะเขือเปราะม่วง มะเขือพวง มะเขือยาว มะเขือยาวม่วง มะนาว มะระขี้นก มะระจีน มะรุม มะละกอ มะอึก แมงลัก ย่านาง รางจืด ว่านหางจระเข้ แวมยูรา สะระแน้ เสาวรส ต้นแสงจันทร์ เสลดพังพอน เสาวรส หนวดปลาชุก โหระพา หมาแดง หมาเกลือ หมุย หอมต้น อัญชัน อ้อดิบ

พืชที่ต้องการน้ำน้อย

มันสำปะหลัง ลั่นทมขาว ลั่นทมแดง สับปะรด

1.4 แบ่งตามลักษณะอุณหภูมิ

พืชที่ทนร้อนได้ดี

มันสำปะหลัง ลั่นทมขาว ลั่นทมแดง สับปะรด

พืชในสภาพอากาศทั่วไป

กระเจี๊ยบเขียว กระเจี๊ยบแดง กระชาย กลัวยี่ไข่ กลัวยี่น้ำว่า กลัวยี่เล็บมือ นาง กลัวยี่หอม กลัวยี่หักมุก กวางตุ้ง กวางตุ้งดอก กะเพรา กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี แก้วมังกร ข่า ขิง คะน้า ชะพลู ชะมวง ชะอม ดาวกระจาย ดาหลา ดาวเรือง โดไม้รู้ลิม ต้นขจร ต้นคนที ต้นแค ต้นตำมั่ง ต้นเล็บครุฑ ต้นหลิว ตะไคร้ ตำลึง แดงกวา ถั่วฝักยาว ถั่วพู ถั่วไร่ค่าง ทองหลาง ทับทิม นมแมว บวบงู บวบหอม บวบเหลี่ยม บานไม่รู้โรย บอนส้ม บัวสาย บัวหลวง ใบเตย บวบ ผักเหริย ผักกาดนกเขา ผักชีฝรั่ง ผักปรางค์ พริกไทย ผักกะเฉด ผักชีล้อม ผักบั้งจีน ผักกาดขาวใหญ่ ผักกาดหอม ผักกาดฮ่องเต้ ผักโขม ผักชี ผักชีลาว ผักเสี้ยน พริกขี้หนู พริกขี้ฟ้า พลับพลึง ฟ้าทะลายโจร ฟักข้าว ฟักเขียว ฟักทอง มะกรูด มะกอก มะขาม มะเขือเทศท้อ มะเขือเทศ สีดา มะเขือเปราะ มะเขือเปราะม่วง มะเขือพวง มะเขือยาว มะเขือยาวม่วง มะนาว มะระขี้นก มะระจีน มะรุม มะละกอ มะอึก แมงลัก ย่านาง รางจืด ว่านหางจระเข้ แวมยูรา สะระแน้ เสาวรส ต้นแสงจันทร์ เสลดพังพอน เสาวรส หนวดปลาชุก โหระพา หมาแดง หมาเกลือ หมุย หอมต้น อัญชัน อ้อดิบ เอื้องหมายนา

พืชที่ต้องการอากาศหนาวเย็นในการเจริญเติบโต

กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี

2. การจำแนกชนิดพืชตามหลักศิลปะการจัดสวน

2.1 แบ่งตามรูปทรง

ทรงสูง

กระเจี๊ยบเขียว กระเจี๊ยบแดง กลัวยี่ไข่ กลัวยี่น้ำว่า กลัวยี่เล็บมือ นาง กลัวยี่หอม กลัวยี่หักมุก ขมิ้น ข่า ขิง ชะมวง ชะอม ดาหลา ต้นแค ต้นตำมั่ง ทองหลาง บัวหลวง ผักหวาน มะกรูด มะรุม มะละกอ มันสำปะหลัง หมาแดง หมาเกลือ เอื้องหมายนา

ทรงพุ่ม

ดาวกระจาย ดาวเรือง ตะไคร้ ต้นคนที ต้นเล็บครุฑ ทับทิม บานบุรี บานไม่รู้โรย ใบเตย ผักเหริย พริกขี้หนู พริกขี้ฟ้า ฟ้าทะลายโจร มะกอก มะเขือเปราะ มะเขือเปราะม่วง มะเขือพวง มะเขือยาว มะเขือยาวม่วง มะนาว มะอึก แมงลัก ลั่นทมขาว ลั่นทมแดง เสลดพังพอน แสงจันทร์ หมุย โหระพา อ้อดิบ

ไม้พื้นล่าง

กระชาย กวางตุ้ง กวางตุ้งดอก กะเพรา คะน้า ชะพลู โดไม้รู้ลิม ต้นหลิวบอนส้ม บวบก บัวสาย ผักกาดขาวใหญ่ ผักกาดนกเขา ผักกาดหอม ผักกาดฮ่องเต้ ผักโขม ผักชี ผักชีฝรั่ง ผักชีล้อม ผักชีลาว ผักบั้งจีน ผักปรางค์ ผักเป็ดแดง ผักเป็ดไทย ผักเสี้ยน พลับพลึง ว่านหางจระเข้ แวมยูรา สะระแน้ สับปะรด หนวดปลาชุก หอมต้น

ไม้เถา

แก้วมังกร ต้นขจร ตำลึง แดงกวา ถั่วฝักยาว ถั่วพู ถั่วไร่ค่าง นมแมว บวบงู บวบหอม บวบเหลี่ยม ผักกะเฉด พริกไทย พริกขี้หนู พริกเขียว พริกทอง มะเขือเทศท้อ มะเขือเทศสีดา มะระขี้นก มะระจีนย่านาง รวงจืด เสาวรส อัญชัน

2.2 แบ่งตามลักษณะผิวสัมผัสทางศิลปะ

ผิวสัมผัสหยาบ (ใบใหญ่)

กระเจี๊ยบเขียว กระเจี๊ยบแดง กระชาย กล้วยไข่ กล้วยน้ำว่า กล้วยเล็บมือนาง กล้วยหอม กล้วยหักมุก กวางตุ้ง กวางตุ้งดอก กะหล่ำดอก กะหล่ำปลี แก้วมังกร ขมิ้น ข่า ขิง คื่นช่าย ชะพลู ชะมวง ดาหลา โด่ไม่รู้ล้ม ต้นขจร ต้นตำมั่ง ตะไคร้ ตำลึง แดงกวา ถั่วฝักยาว ถั่วพู ถั่วไร่ค่าง ทองหลาง นมแมว บวบงู บวบหอม บวบเหลี่ยม บอนส้ม บัวสาย บัวหลวง ใบเตย ผักกาดขาวใหญ่ ผักกาดหอม ผักกาดฮ่องเต้ ผักโขม ผักบั้งจีน ผักหวาน ผักเหริยง พริกขี้หนู พริกขี้ฟ้า พริกไทย พลับพลึง พริกขี้หนู พริกเขียว พริกทอง มะกรูด มะเขือเปราะ มะเขือเปราะม่วง มะเขือพวง มะเขือยาว มะเขือยาวม่วง มะนาว มะละกอ มะอึก มันสำปะหลัง ย่านาง รวงจืด ลั่นทมขาว ลั่นทมแดง ว่านหางจระเข้ สับปะรด เสาวรส แสงจันทร์ หมากแดง หมากเหลือง อ้อดิบ เอื้องหมายนา

ผิวสัมผัสละเอียด (ใบเล็ก)

กะเพรา ชะอม ดาวกระจาย ดาวเรือง ต้นคนที ต้นแค ต้นเล็บครุฑ ต้นหลิว ต้นหอม ทับทิมบัวบก บานบุรี บานไม่รู้โรย ผักกะเฉด ผักกาดนกเขา ผักชี ผักชีฝรั่ง ผักชีล้อม ผักชีลาว ผักปราง ผักเป็ดแดง ผักเป็ดไทย ผักเสี้ยน ฟ้าทะลายโจร มะกอก มะขาม มะเขือเทศท้อ มะเขือเทศสีดา มะระขี้นก มะระจีน มะรุม แมงลัก แวมมยุรา สะระแน้ เสดดพังพอน หญ้าฝรั่ง หนวดปลาชุก หมุย โหระพา อัญชัน

2.3 แบ่งตามลักษณะสี

พืชสีเขียว

กระเจี๊ยบเขียว กระชาย กล้วยไข่ กล้วยน้ำว่า กล้วยเล็บมือนาง กล้วยหอม กล้วยหักมุก กวางตุ้ง กะหล่ำปลี ขมิ้น ข่า ขิง คื่นช่าย ชะพลู ชะมวง โด่ไม่รู้ล้ม ต้นตำมั่ง ตะไคร้ ตำลึง แดงกวา ถั่วฝักยาว ถั่วพู ถั่วไร่ค่าง นมแมว บวบงู บวบหอม บวบเหลี่ยม บอนส้ม ใบเตย ผักกาดขาวใหญ่ ผักกาดหอม ผักกาดฮ่องเต้ ผักโขม ผักบั้งจีน ผักหวาน ผักเหริยง พริกไทย มะกรูด มันสำปะหลัง ย่านาง รวงจืด ว่านหางจระเข้ อ้อดิบ เอื้องหมายนา กระเทียม กะเพรา ชะอม ต้นคนที ต้นเล็บครุฑ ต้นหอม บัวบก ผักกะเฉด ผักกาดนกเขา ผักชี ผักชีฝรั่ง ผักชีล้อม ผักชีลาว ผักปราง ผักเป็ดไทย ผักเสี้ยน ฟ้าทะลายโจร มะรุม แมงลัก สะระแน้ เสดดพังพอน หญ้าฝรั่ง หนวดปลาชุก หมุย โหระพา

พืชใบสีอื่น ๆ

ทองหลาง (สีเหลือง) ผักเป็ดแดง (สีแดง) หมากแดง (สีแดง) หมากเหลือง (สีเหลือง) แสงจันทร์ (สีเหลือง)

พืชกินผล

กระเจี๊ยบแดง (สีแดง) แก้วมังกร (สีแดง) ทับทิม (สีเหลือง) พริกขี้หนู (สีแดง) พริกขี้ฟ้า (สีแดง) พริกขี้หนู (สีแดง) พริกเขียว (สีเขียว) พริกทอง (สีเหลือง) มะกอก (สีเขียว) มะขาม (สีน้ำตาล) มะเขือเทศท้อ (สีแดง) มะเขือเทศสีดา (สีแดง) มะเขือเปราะ (สีขาว) มะเขือเปราะม่วง (สีม่วง) มะเขือพวง (สีเขียว) มะเขือยาว (สีเขียว) มะเขือยาวม่วง (สีม่วง) มะระขี้นก (สีเขียว) มะระจีน (สีเขียว) มะละกอ (สีส้ม) มะนาว (สีเขียว) มะอึก (สีส้ม) สับปะรด (สีเขียวเหลือง) เสาวรส (สีเขียวเหลือง)

พืชให้ดอก

กวางตุ้งดอก (สีเหลือง) กะหล่ำดอก (สีขาว) ดาวกระจาย (สีส้ม,สีเหลือง) ดาวเรือง (สีส้ม,สีเหลือง) ดาหลา (สีชมพู,สีขาว) ต้นขจร (สีเหลือง) ต้นแค (สีขาว) ต้นหลิว (สีม่วง) บัวสาย (สีชมพู) บัวหลวง (สีชมพู) บานบุรี (สีเหลือง) บานไม่รู้โรย (สีม่วง,สีขาว,สีชมพู) พลับพลึง (สีขาว,สีชมพู) ลั่นทมขาว (สีขาว) ลั่นทมแดง (สีแดง) แวมมยุรา (สีม่วง,สีชมพู) อัญชัน (สีม่วง,สีขาว)

ภาคผนวก ข.

ตารางบันทึกการซื้อพืชผักของผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

รายการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือน : นายอำนาจ ณ นคร

ชนิดพืชผัก	จำนวน						ราคา (บาท)						รวม
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	
กระชาย	-	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	10
กระเทียม	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	10	10	10	10	10	10	60
ข่า	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	10
คะน้า	2 มัด	-	1 มัด	-	-	1 มัด	20	-	10	-	-	10	40
ชะอม	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	10
ต้นหอม-ผักชี	-	-	-	1 มัด	1 มัด	-	-	-	-	10	10	-	20
แตงกวา	5 กรัม	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	-	15
ใบมะกรูด	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	10
ผักบุ้ง	1 มัด	2 มัด	-	1 มัด	-	-	10	20	-	10	-	-	40
พริกชี้หูสวน	-	1 ถุง	-	1 ถุง	-	-	-	10	-	10	-	-	20
พริกไทยดำ	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	-	-	10	10	10	10	-	-	40
พริกไทยสด	-	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	10
มะเขือเทศ	-	-	-	3 ลูก	-	-	-	-	-	10	-	-	10
มะเขือยาว	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	10
มะนาว	3 ลูก	-	7 ลูก	-	-	3 ลูก	10	-	20	-	-	10	40
มะระ	-	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	21	-	21
หอมแดง	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	10	10	10	10	10	10	60

รายการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือน : นางคล่อง พูลสวัสดิ์

ชนิดพืชผัก	จำนวน						ราคา (บาท)						รวม
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	
กระเทียม	1 ถุง	1 ถุง	3 ถุง	2 ถุง	2 ถุง	2 ถุง	15	15	30	20	20	20	120
กวางตุ้ง	3 มัด	-	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-	30
กะเพรา	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	10
กะหล่ำปลี	-	1 หัว	-	-	3 หัว	1 หัว	-	21	-	-	41	20	82
ขมิ้น	2 มัด	1 มัด	2 มัด	2 มัด	-	-	20	20	20	20	-	-	80
คะน้า	2 มัด	-	2 มัด	-	-	1 มัด	20	-	20	-	-	10	50
ดอกแค	-	-	1 ถุง	-	-	-	-	-	10	-	-	-	10
ต้นหอม-ผักชี	-	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	20
ตะไคร้	1 มัด	-	1 มัด	2 มัด	-	-	10	-	10	20	-	-	40
ตำลึง	-	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	20
แตงกวา	-	-	5 กรัม	1 กก.	-	1 กก.	-	-	15	30	-	30	75
ถั่วฝักยาว	-	-	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	40	40
ถั่วลันเตา	-	1 ถุง	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	20
บล็อกโคลี	-	-	-	-	-	2 หัว	-	-	-	-	-	26	26
บวบก	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	10
ผักกาดขาว	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	10
ผักโขม	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	10
ผักบุ้ง	2 มัด	2 มัด	-	2 มัด	-	1 มัด	20	20	-	20	-	10	70
พริกชี้หูสวน	3 กรัม	4 ถุง	3 กรัม	3 กรัม	1 กรัม	1 กรัม	60	80	60	60	20	20	240
พริกไทยดำ	2 ถุง	2 ถุง	2 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	20	20	20	15	10	10	95
ฟักเขียว	-	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	23	-	23

ฟักทอง	-	-	-	-	-	1 ชิ้น	-	-	-	-	-	24	24
มะขามเปียก	-	-	2 ก้อน	-	1 ก้อน	-	-	-	10	-	5	-	15
มะเขือเปราะ	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	15	-	-	15
มะเขือพวง	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	15	-	-	15
มะเขือยาว	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	15	-	-	15
มะนาว	8 ลูก	7 ลูก	10 ลูก	7 ลูก	7 ลูก	3 ลูก	25	20	30	20	20	10	125
มะพร้าว	2 ลูก	2 ลูก	2 ลูก	-	2 ลูก	2 ลูก	30	50	40	-	20	20	160
ยอดมะพร้าว	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	20	-	-	-	20
หน่อไม้	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	20	-	-	-	20
หอมแดง	2 ลูก	1 ลูก	3 ลูก	3 ลูก	2 ลูก	3 ลูก	30	15	30	30	20	30	155
เห็ดนางฟ้า	-	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	20	-	20
โหระพา	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	10

รายการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือน : นางพับ แก้วประดิษฐ์

ชนิดพืชผัก	จำนวน						ราคา (บาท)						รวม
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	
กระเทียม	5 กรัม	1 กก.	5 กรัม	2 ลูก	1 กก.	5 กรัม	30	60	30	20	60	30	230
กะหล่ำปลี	2 หัว	-	-	-	-	-	35	-	-	-	-	-	35
ขมิ้น	-	2 มัด	-	2 มัด	-	-	-	20	-	20	-	-	40
คะน้า	-	-	-	2 มัด	-	2 มัด	-	-	-	20	-	10	30
แตงกวา	-	1 กก.	-	-	-	-	-	30	-	-	-	-	30
ถั่วฝักยาว	1 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	20
ผักกาดขาว	-	-	2 มัด	2 มัด	-	-	-	-	20	20	-	-	40
ผักโขม	-	-	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	20
ผักบุ้ง	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	20
ผักบุ้ง	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	20
พริกไทยดำ	2 ลูก	1 ลูก	2 ลูก	2 ลูก	2 ลูก	2 ลูก	20	10	20	20	20	20	90
มะนาว	6 ลูก	-	-	-	-	3 ลูก	20	-	-	-	-	10	30
มะพร้าว	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	20	-	-	-	20
มะระ	-	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	23	-	23
ยอดมะพร้าว	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	30	-	-	30
หน่อไม้	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	25
หอมแดง	5 กรัม	5 กรัม	5 กรัม	5 กรัม	5 กรัม	5 กรัม	40	40	40	40	40	40	200

รายการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือน : นายณรงค์ พันทวี

ชนิดพืชผัก	จำนวน						ราคา (บาท)						รวม
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	
กระเทียม	1 ลูก	2 ลูก	5 กรัม	2 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	15	20	30	20	10	10	105
กวางตุ้ง	-	1 มัด	2 มัด	-	-	2 มัด	-	10	20	-	-	20	50
กะเพรา	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	10
กะหล่ำปลี	1 หัว	-	1 หัว	-	1 หัว	-	25	-	22	-	23	-	70
ขมิ้น	1 มัด	2 มัด	2 มัด	2 มัด	2 มัด	-	10	20	15	20	20	-	85
ขึ้นฉ่าย	1 มัด	-	-	1 มัด	-	-	10	-	-	10	-	-	20
คะน้า	-	1 มัด	1 มัด	2 มัด	-	1 มัด	-	10	10	20	-	10	50
ชะอม	1 มัด	1 มัด	-	-	2 มัด	-	20	10	-	-	20	-	50

ต้นหอม-ผักชี	1 มัด	1 มัด	-	1 มัด	1 มัด	-	20	10	-	10	10	-	50
ตำลึง	-	2 มัด	2 มัด	-	-	-	-	20	20	-	-	-	40
ถั่วงอก	1 กก.	-	-	1 กก.	-	-	14	-	-	15	-	-	29
ถั้วฝักยาว	2 มัด	-	1 มัด	-	-	-	40	-	20	-	-	-	60
ถั้วพู	5 กรัม	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	20
บวบเหลี่ยม	-	-	-	-	-	3 ลูก	-	-	-	-	-	-	20
ใบมะกรูด	1 มัด	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	5
ผักกาดขาว	3 มัด	-	-	-	-	1 มัด	20	-	-	-	-	10	30
ผักโขม	-	-	2 มัด	-	-	1 มัด	-	-	20	-	-	10	30
ผักบุ้ง	-	-	2 มัด	2 มัด	-	-	-	-	20	20	-	-	40
ผักหริ่ง	-	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	10
พริกชี้หนู	2.5 กรัม	-	1.5 กรัม	-	1 กรัม	2 กรัม	50	-	30	-	20	20	120
พริกไทยดำ	-	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	-	1 ลูก	-	10	10	10	-	10	40
พริกไทยสด	-	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	10
พริกเขียว	-	1 ลูก	-	-	-	1 ลูก	-	32	-	-	-	26	58
พริกทอง	-	1 ซีน	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	20
มะขามเปียก	-	-	-	2 ก้อน	-	-	-	-	-	10	-	-	10
มะเขือเปราะ	1 กก.	-	1 ลูก	1 ลูก	-	-	30	-	20	10	-	-	60
มะเขือพวง	1 กรัม	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	10
มะเขือยาว	-	-	1 ลูก	1 กก.	-	-	-	-	20	30	-	-	50
มะนาว	-	6 ลูก	7 ลูก	6 ลูก	10 ลูก	7 ลูก	-	20	20	30	30	20	120
มะพร้าว	-	1 ลูก	1 ลูก	-	1 ลูก	-	-	40	20	-	20	-	80
สะตอ	-	-	1 มัด	-	1 มัด	-	-	-	20	-	20	-	40
สายบัว	-	1 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	20
หน่อไม้	1 หน่อ	-	-	1 ลูก	-	-	30	-	-	30	-	-	60
หอมแดง	1 ลูก	1 กก.	-	-	1 ลูก	1 ลูก	5	40	-	-	10	10	65
หอมหัวใหญ่	-	3 หัว	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	15
หัวไชเท้า	-	2 หัว	-	-	1 หัว	-	-	23	-	-	18	-	41
เห็ดเข็มทอง	-	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	20	-	20
เห็ดนางฟ้า	-	-	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	20	20
โหระพา	-	-	1 มัด	1 มัด	-	-	-	-	10	10	-	-	20

รายการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือน : นายฮาจันกัน แซ่ฮ่า

ชนิดพืชผัก	จำนวน						ราคา (บาท)						รวม
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	
กระเทียม	3 ลูก	3 ลูก	2 ลูก	2 ลูก	2 ลูก	1 ลูก	30	30	20	20	20	15	135
กวาดุ้ง	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	10
กะหล่ำปลี	-	2 หัว	-	-	1 หัว	-	-	34	-	-	21	-	55
ขมิ้น	3 มัด	4 มัด	3 มัด	2 มัด	1 มัด	2 มัด	30	40	30	20	10	20	150
คะน้า	2 มัด	1 มัด	1 มัด	1 มัด	-	1 มัด	20	10	10	10	-	10	60
แครอท	-	-	2 หัว	-	-	-	-	-	28	-	-	-	28
ต้นหอม-ผักชี	1 มัด	1 มัด	1 มัด	1 มัด	-	1 มัด	10	10	10	10	-	10	50
ตำลึง	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	20
แตงกวา	-	1 กก.	-	-	-	-	-	30	-	-	-	-	30

ถั่วงอก	-	1 กก.	-	-	-	1 กก.	-	15	-	-	-	15	30
ถั่วฝักยาว	2 กรัม	-	-	2 มัด	-	-	40	-	-	20	-	-	60
ผักกาดขาว	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	20
ผักกาดคอง	2 ถุง	-	-	1 ถุง	-	-	40	-	-	20	-	-	60
ผักโขม	-	-	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	20
ผักบุ้ง	2 มัด	-	1 มัด	1 มัด	-	-	20	-	10	10	-	-	40
พริกชี้หนู	3 กรัม	2 กรัม	2 กรัม	3 กรัม	2 กรัม	2 กรัม	60	40	40	60	40	40	280
พริกไทยดำ	2 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	-	1 ถุง	20	10	10	10	-	15	65
มะเขือเทศ	-	-	6 ลูก	-	-	-	-	-	22	-	-	-	22
มะนาว	8 ลูก	7 ลูก	10 ลูก	-	7 ลูก	3 ลูก	20	20	30	-	20	10	100
มะพร้าว	1 ถุง	2 ถุง	2 ถุง	2 ถุง	1 ถุง	2 ถุง	25	40	40	40	25	40	210
มะระ	-	-	-	-	-	2 ลูก	-	-	-	-	-	42	42
สะตอ	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	20	-	20
หอมแดง	4 ถุง	4 ถุง	1 ถุง	3 ถุง	2 ถุง	2 ถุง	40	40	10	30	20	20	160
หอมหัวใหญ่	-	-	-	-	3 หัว	-	-	-	-	-	14	-	14
หัวไชเท้า	-	-	-	-	2 หัว	-	-	-	-	-	27	-	27
เห็ดเข็มทอง	-	-	-	-	1 ถุง	-	-	-	-	-	20	-	20

รายการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือน : นายสมบุญ แก้วประดิษฐ์

ชนิดพืชผัก	จำนวน						ราคา (บาท)						รวม
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	
กระเทียม	5 กรัม	1 กก.	2 ถุง	1 ถุง	1 ถุง	2 ถุง	30	60	20	10	10	20	135
กวาดุ้ง	1 มัด	1 มัด	2 มัด	-	-	1 มัด	10	10	20	-	-	10	50
กะเพรา	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	10
กะหล่ำปลี	-	1 หัว	1 หัว	-	-	-	-	27	24	-	-	-	51
ขมิ้น	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	20
คะน้า	3 มัด	1 มัด	2 มัด	2 มัด	-	1 มัด	30	10	20	20	-	10	90
ต้นหอม-ผักชี	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	20
ตำลึง	-	2 มัด	-	1 มัด	-	-	-	10	-	10	-	-	20
แตงกวา	-	1 ถุง	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	20
บล็อคโคลี่	-	-	2 หัว	-	-	-	-	-	38	-	-	-	38
ผักกาดขาว	2 มัด	-	-	-	-	2 มัด	20	-	-	-	-	20	40
ผักบุ้ง	4 มัด	3 มัด	4 มัด	2 มัด	1 มัด	-	40	30	40	20	10	-	140
ผักหวาน	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	20
พริกชี้หนู	1.5 กรัม	2 กรัม	2 กรัม	2 กรัม	2 ถุง	-	30	40	40	40	20	-	170
พริกชี้หนูแห้ง	1 ถุง	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	10
พริกดอกใหญ่	-	-	1 ถุง	-	-	-	-	-	16	-	-	-	16
พริกไทยดำ	-	-	1 ถุง	2 ถุง	-	-	-	-	10	20	-	-	30

ผักเขียว	-	1 ลูก	-	-	-	1 ลูก	-	32	-	-	-	24	56
ผักทอง	-	-	1 ชิ้น	-	-	-	-	-	18	-	-	-	18
มะเขือเทศ	-	-	5 ลูก	-	-	-	-	-	19	-	-	-	19
มะเขือยาว	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	15	-	15
มะนาว	7 ลูก	-	-	3 ลูก	10 ลูก	6 ลูก	20	-	-	10	30	20	80
มะพร้าว	-	-	-	2 ถุง	2 ถุง	1 ถุง	-	-	-	40	40	20	100
ยอดมะพร้าว	1 ถุง	-	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-	30
สะตอ	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	20	-	20
หน่อไม้	1 ถุง	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	25
หยวกกล้วย	-	-	-	-	-	1 ถุง	-	-	-	-	-	15	15
หอมแดง	5 กรัม	1 กก.	2 ถุง	2 ถุง	2 ถุง	1 ถุง	40	80	20	20	20	10	150
หอมหัวใหญ่	-	-	2 หัว	-	-	-	-	-	12	-	-	-	12
เห็ดนางฟ้า	-	1 ถุง	-	1 ถุง	-	-	-	20	-	20	-	-	40
โหระพา	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	10

รายการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือน : นางเล็ก พูลสวัสดิ์

ชนิดพืชผัก	จำนวน						ราคา (บาท)						รวม
	มี.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	มี.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	
กระชาย	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	10	-	-	10
กระเทียม	5 กรัม	5 กรัม	3 กรัม	5 กรัม	5 กรัม	2 ถุง	30	30	18	30	30	20	158
กวางตุ้ง	-	1 มัด	-	1 มัด	-	1 มัด	-	10	-	10	-	10	30
กะหล่ำปลี	-	1 หัว	-	1 หัว	-	-	-	17	-	17	-	-	34
ขมิ้น	1 ถุง	2 มัด	2 มัด	2 มัด	-	-	10	20	20	20	-	-	70
คะน้า	-	1 มัด	-	2 มัด	-	1 มัด	-	10	-	20	-	10	40
ชะอม	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	20
ต้นหอม-ผักชี	-	-	2 มัด	-	2 มัด	-	-	-	20	-	20	-	40
ตำลึง	-	-	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	20
แตงกวา	1 กก.	1 ถุง	1 กก.	1 กก.	-	-	30	15	30	30	-	-	105
ถั่วงอก	1 กก.	-	1 กก.	-	-	-	15	-	14	-	-	-	29
ถั้วฝักยาว	2 มัด	-	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-	30
ถั้วพู	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	20
บวบเหลี่ยม	-	-	3 ลูก	-	-	-	-	-	20	-	-	-	20
บัวบก	2 มัด	1 มัด	2 มัด	2 มัด	-	-	20	10	20	20	-	-	70
ใบมะกรูด	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	10
ผักกาดขาว	2 มัด	-	1 มัด	-	-	2 มัด	20	-	10	-	-	20	50
ผักกาดดอง	-	1 ถุง	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	20
ผักโขม	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	10
ผักบุ้ง	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	20
ผักเหรียง	-	-	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	20
พริกชี้หนู	2 กรัม	3 กรัม	3 กรัม	3 กรัม	3 กรัม	-	40	60	60	60	60	-	360
พริกดอกใหญ่	-	1 ถุง	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	10

พริกไทย	2 ลูก	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	20
พริกไทยดำ	-	1 ลูก	1 ลูก	-	-	-	-	10	10	-	-	-	20
พริกเขียว	-	1 ลูก	-	-	-	1 ลูก	-	24	-	-	-	28	52
พริกทอง	-	-	1 ชิ้น	-	-	-	-	-	16	-	-	-	16
มะเขือเปราะ	-	-	1 ลูก	-	1 ลูก	-	-	-	20	-	20	-	40
มะเขือยาว	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	15	-	15
มะนาว	7 ลูก	10 ลูก	7 ลูก	-	10 ลูก	10 ลูก	20	30	20	-	30	30	130
ยอดมะกอก	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	10
ยอดมะพร้าว	-	-	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	20	20
ยอดมะม่วงหิมพานต์	1 มัด	-	-	1 มัด	-	-	10	-	-	10	-	-	20
สะตอ	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	20	-	20
หน่อไม้	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	20	-	-	20
หอมแดง	5 กรัม	5 กรัม	5 กรัม	5 กรัม	4 กรัม	3 กรัม	40	40	40	40	32	24	216
โหระพา	-	1 มัด	1 มัด	-	-	-	-	10	10	-	-	-	20

รายการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือน : นางแฉล้ม เสือพล

ชนิดพืชผัก	จำนวน						ราคา (บาท)						รวม
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	
กระชาย	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	10
กระเทียม	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	5 กรัม	1 ลูก	2 ลูก	10	10	10	30	10	20	90
กวาดุ้ง	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	10
ขมิ้น	1 มัด	1 มัด	-	-	-	-	10	10	-	-	-	-	20
คะน้า	1 มัด	-	2 มัด	-	-	-	10	-	20	-	-	-	30
แครอท	-	2 หัว	-	-	-	-	-	22	-	-	-	-	22
ต้นหอม-ผักชี	1 มัด	1 มัด	-	-	-	1 มัด	10	10	-	-	-	10	30
ตำลึง	-	2 มัด	-	-	-	1 มัด	-	20	-	-	-	10	30
แตงกวา	5 กรัม	1 กก.	-	-	5 กรัม	-	15	30	-	-	15	-	45
ถั่วฝักยาว	-	-	-	1 มัด	-	1 มัด	-	-	-	15	-	15	30
บวบเหลี่ยม	1 มัด	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	-	15
บัวบก	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	10
ผักกาดขาว	1 มัด	1 มัด	-	1 มัด	-	-	10	10	-	10	-	-	30
ผักโขม	-	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	10
ผักบุ้ง	-	-	1 มัด	1 มัด	-	1 มัด	-	-	10	10	-	10	30
พริกชี้หนู	2 กรัม	2 กรัม	-	-	-	-	40	40	-	-	-	-	80
พริกไทยดำ	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	-	-	-	10	10	10	-	-	-	30
พริกเขียว	-	-	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	22	22
พริกทอง	-	-	-	-	1 ชิ้น	-	-	-	-	-	13	-	13
มะขาม	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	10
มะขามเปียก	-	-	-	-	1 ก้อน	-	-	-	-	-	5	-	5
มะเขือยาว	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	10

มะนาว	-	7 ลูก	7 ลูก	3 ลูก	3 ลูก	-	-	20	20	10	10	-	60
มะพร้าว	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	20	-	-	20
สะตอ	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	20
หน่อไม้	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	25	-	-	-	25
หอมแดง	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	5 กรัม	2 ลูก	1 ลูก	10	10	10	40	20	10	100

รายการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือน : นางยุวดี ทองใหญ่

ชนิดพืชผัก	จำนวน						ราคา (บาท)						รวม
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	
กระเทียม	4 ลูก	1 ลูก	2 ลูก	2 ลูก	2 ลูก	2 ลูก	40	15	20	20	20	20	135
กวางตุ้ง	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	20
กะเพรา	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	10
กะหล่ำปลี	1 หัว	-	-	1 หัว	-	2 หัว	25	-	-	24	-	38	87
ขมิ้น	2 มัด	1 มัด	2 มัด	1 มัด	-	-	10	10	10	10	-	-	40
ขึ้นฉ่าย	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	10
คะน้า	-	1 มัด	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	15
แครอท	-	-	2 หัว	-	-	-	-	-	38	-	-	-	38
ชะอม	-	-	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	20
ต้นหอม-ผักชี	1 มัด	-	1 มัด	1 มัด	-	1 มัด	10	-	10	10	-	10	40
ตะไคร้	-	1 มัด	-	-	1 มัด	-	-	10	-	-	10	-	20
ตำลึง	-	-	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	20
แตงกวา	5 กรัม	1 ลูก	1 ลูก	1 กก.	-	-	15	20	18	30	-	-	83
ถั่วงอก	2 กก.	-	-	1 กก.	1 กก.	-	14	-	-	15	15	-	44
ถั้วฝักยาว	3 มัด	2 มัด	-	-	-	1 มัด	30	40	-	-	-	15	85
บัวบก	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	10
ใบมะกรูด	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	10
ผักกาดขาว	6 มัด	-	1 มัด	-	-	-	40	-	20	-	-	-	60
ผักโขม	-	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	20
ผักชีฝรั่ง	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	10
ผักบุ้ง	4 มัด	2 มัด	-	-	-	-	40	20	-	-	-	-	60
พริกชี้หนู	1.5 กรัม	1 กรัม	1 ลูก	2 กรัม	2 กรัม	-	30	20	30	40	40	-	160
พริกดอกใหญ่	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	25	-	-	-	25
พริกไทยดำ	-	-	-	2 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	-	-	-	20	10	10	40
พริกไทยสด	-	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	20
ผักชีลาว	-	-	1 ลูก	-	-	1 ลูก	-	-	24	-	-	22	46
มะเขือเทศ	-	-	-	5 ลูก	-	3 ลูก	-	-	-	21	-	10	31
มะเขือเปราะ	1.5 กก.	1 ลูก	1 ลูก	1 มัด	-	-	38	15	10	10	-	-	73
มะเขือพวง	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	15	-	-	-	15
มะเขือยาว	2 มัด	1 ลูก	1 ลูก	1 มัด	1 กก.	1 กก.	60	20	15	15	30	30	170
มะนาว	-	-	-	3 ลูก	5 ลูก	7 ลูก	-	-	-	10	15	20	45

มะระ		-	-	-	2 ลูก	1 ลูก	-	-	-	-	31	17	48
หน่อไม้	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	20
หอมแดง	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	2 ลูก	2 ลูก	2 ลูก	15	15	10	20	25	20	100
หอมหัวใหญ่	-	-	4 หัว	-	-	-	-	-	25	-	-	-	25
โหระพา	1 มัด	1 มัด	1 มัด	-	-	-	10	10	10	-	-	-	30

รายการซื้อพืชผักเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือน : นายธีรวิทย์ กิตติโสภาก

ชนิดพืชผัก	จำนวน						ราคา (บาท)						รวม
	ม.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ม.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	
กระเทียม	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	10	10	10	10	10	10	60
กะหล่ำปลี	1 หัว	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	10
ข่า	1 มัด	-	1 มัด	-	-	-	10	10	-	-	-	-	20
ตำลึง	1 มัด	-	-	-	-	1 มัด	10	-	-	-	-	10	20
แตงกวา	1 ลูก	-	-	-	5 กรัม	-	15	-	-	-	15	-	30
ถั่วฝักยาว	1 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	20
พริกชี้หนู	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	-	-	10	10	10	10	-	-	40
มะเขือเทศ	3 ลูก	-	4 ลูก	-	-	-	8	-	12	-	-	-	20
มะเขือเปราะ	1 ลูก	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	10
หอมแดง	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	1 ลูก	2 ลูก	1 ลูก	10	10	10	10	20	10	70
ต้นหอม-ผักชี	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	10
ผักกาดขาว	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	10
ผักบุ้ง	-	2 มัด	-	1 มัด	-	-	-	20	-	10	-	-	30
พริกไทยดำ	-	1 ลูก	-	-	1 ลูก	-	-	10	-	-	10	-	20
คะน้า	-	-	2 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	-	20
ใบมะกรูด	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	10
มะเขือยาว	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	-	10
เห็ดนางฟ้า	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	15	-	-	-	15
ถั่วฝักยาว	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	20	-	-	20
ผักโขม	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	-	10
ขมิ้น	-	-	-	-	1 มัด	-	-	-	-	-	10	-	10
บวบเหลี่ยม	-	-	-	-	3 ลูก	-	-	-	-	-	10	-	10
ผักกาดดอง	-	-	-	-	-	1 ลูก	-	-	-	-	-	20	20
ผักชียาว/มะระ	-	-	-	-	-	2 ลูก	-	-	-	-	-	40	40

ภาคผนวก ซ.

ตารางบันทึกการใช้ประโยชน์ผลผลิตสวนสวนกินได้

รายการการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ : นายอำนาจ ณ นคร

วันที่ 1-31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	5	เมล็ดแก่/สุก	30
มะเขือยาว	3	ผลอ่อน	20
ตะไคร้	2	ลำต้น	10
กะเพรา	4	ใบและยอด	20
ผักกาด	2	ลำต้นและใบ	20
คะน้า	2	ลำต้นและใบ	20
ผักน้า	1	ยอด	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 7 ชนิด			130

วันที่ 1-30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	4	เมล็ดแก่/สุก	20
มะเขือยาว	3	ผลอ่อน	20
ตะไคร้	3	ลำต้น	15
กะเพรา	4	ใบและยอด	20
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 4 ชนิด			75

รายการการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ : นางคล่อง พูลสวัสดิ์

วันที่ 1-31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	6	เมล็ดแก่/สุก	30
มะเขือเปราะ	8	ผลอ่อน	30
มะเขือยาว	3	ผลอ่อน	20
ตะไคร้	2	ลำต้น	10
โหระพา	1	ใบและยอด	5
ขมิ้น	1	เหง้า	10
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 7 ชนิด			125

วันที่ 1-30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	7	เมล็ดแก่/สุก	30
มะเขือเปราะ	7	ผลอ่อน	30
มะเขือยาว	2	ผลอ่อน	10
ตะไคร้	2	ลำต้น	10
โหระพา	1	ใบและยอด	5
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 6 ชนิด			105

รายการการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ : นางพับ แก้วประดิษฐ์

วันที่ 1-31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
ผักซีฝรั่ง	3	ใบ	10
พริกขี้หนูสวน	5	เมล็ดแก่/สุก	20
ถั่วฝักยาว	1	ฝักอ่อน	10
ตะไคร้	2	ลำต้น	10
บวบก	1	ใบ	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 6 ชนิด			80

วันที่ 1-30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
พริกขี้หนูสวน	6	เมล็ดแก่/สุก	20
ถั่วฝักยาว	1	ฝักอ่อน	10
มะเขือพวง	1	ผลอ่อน	10
ตะไคร้	2	ลำต้น	15
บวบก	1	ใบ	10
ขมิ้น	1	เหง้า	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 7 ชนิด			95

รายการการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ : นายณรงค์ พันทวี

วันที่ 1-31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	4	เมล็ดแก่/สุก	20
มะเขือเปราะ	3	ผลอ่อน	20
ตะไคร้	2	ลำต้น	10
คะน้า	2	ลำต้นและใบ	20
ถั่วฝักยาว	1	ฝักอ่อน	10
โหระพา	1	ยอดและใบ	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 6 ชนิด			90

วันที่ 1-30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	3	เมล็ดแก่/สุก	30
มะเขือเปราะ	5	ผลอ่อน	20
ตะไคร้	2	ลำต้น	10
โหระพา	1	ยอดและใบ	10
ข่า	1	เหง้า	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 5 ชนิด			80

รายการการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ : นายฮาจันกัน แซ่ฮ่า

วันที่ 1-31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556			
-----------------------------------	--	--	--

ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกชี้หูสวน	5	เมล็ดแก่/สุก	20
โหระพา	2	ยอดและใบ	10
กะเพรา	3	ยอดและใบ	10
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
กวางตุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
คะน้า	2	ลำต้นและใบ	20
ผักเหียง	1	ยอด	20
ตำลึง	1	ยอดและใบ	10
มะเขือยาว	2	ผลอ่อน	20
ผักหวาน	3	ยอดอ่อน	20
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 10 ชนิด			170

วันที่ 1-30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกชี้หูสวน	5	เมล็ดแก่/สุก	30
โหระพา	2	ยอดและใบ	10
กะเพรา	3	ยอดและใบ	10
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
ผักเหียง	2	ยอด	10
ตำลึง	1	ยอดและใบ	10
มะเขือยาว	2	ผลอ่อน	20
ผักหวาน	2	ยอดอ่อน	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 8 ชนิด			120

รายการการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ : นายสมบุญ แก้วประดิษฐ์

วันที่ 1-31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกชี้หูสวน	5	เมล็ดแก่/สุก	30
โหระพา	2	ยอดและใบ	10
กะเพรา	4	ยอดและใบ	10
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
ผักกาด	2	ลำต้นและใบ	20
ตะไคร้	3	ลำต้น	15
ตำลึง	1	ยอดและใบ	20
บัวบก	1	ลำต้นและใบ	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 8 ชนิด			135

วันที่ 1-30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกชี้หูสวน	7	เมล็ดแก่/สุก	30
โหระพา	2	ยอดและใบ	10

กะเพรา	4	ยอดและใบ	10
ผักบุ้ง	1	ลำต้นและใบ	10
ผักกาด	2	ลำต้นและใบ	20
ตะไคร้	3	ลำต้น	10
ตำลึง	1	ยอดและใบ	20
ต้นหอม	1	ลำต้นและใบ	10
ผักชี	1	ลำต้นและใบ	10
บัวบก	1	ลำต้นและใบ	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 10 ชนิด			140

รายการการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ : นางเล็ก พูลสวัสดิ์

วันที่ 1-31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	6	เมล็ดแก่/สุก	30
ผักชีฝรั่ง	1	ใบ	10
คะน้า	2	ลำต้นและใบ	20
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
ผักกาด	1	ลำต้นและใบ	20
กวางตุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
ขมิ้น	1	เหง้า	10
ผักเหริยง	1	ยอดและใบ	20
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 8 ชนิด			150

วันที่ 1-30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	5	เมล็ดแก่/สุก	20
ผักชีฝรั่ง	2	ใบ	10
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
ผักเหริยง	1	ยอดและใบ	10
ขมิ้น	1	เหง้า	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 5 ชนิด			70

รายการการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ : นางแฉล้ม เสือพล

วันที่ 1-31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	5	เมล็ดแก่/สุก	30
ผักเหริยง	2	ยอดและใบ	20
ถั่วฝักยาว	1	ฝักอ่อน	10
มะเขือเปราะ	3	ผลอ่อน	20
ตะไคร้	2	ลำต้น	10
คะน้า	2	ลำต้นและใบ	20
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
กวางตุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
ขมิ้น	1	เหง้า	10

รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 9 ชนิด			160
วันที่ 1-30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	6	เมล็ดแก่/สุก	30
ผักเหียง	2	ยอดและใบ	20
ถั่วฝักยาว	1	ฝักอ่อน	10
มะเขือเปราะ	4	ผลอ่อน	20
ตะไคร้	2	ลำต้น	10
ผักบุ้ง	1	ลำต้นและใบ	20
ขมิ้น	1	เหง้า	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 7 ชนิด			120

รายการการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ : นางยุวดี ทองใหญ่

วันที่ 1-31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	3	เมล็ดแก่/สุก	20
ตะไคร้	2	ลำต้น	15
ถั่วฝักยาว	1	ฝักอ่อน	10
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
กวางตุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
ขมิ้น	1	เหง้า	10
มะเขือพวง	1	ผลอ่อน	10
มะเขือเปราะ	3	ผลอ่อน	10
หนุ่ย	2	ยอดอ่อน	10
บวบก	2	ลำต้นและใบ	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 10 ชนิด			135

วันที่ 1-30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
พริกขี้หนูสวน	3	เมล็ดแก่/สุก	20
ตะไคร้	2	ลำต้น	15
ถั่วฝักยาว	1	ฝักอ่อน	10
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
ขมิ้น	1	เหง้า	10
มะเขือพวง	1	ผลอ่อน	10
มะเขือเปราะ	3	ผลอ่อน	10
หนุ่ย	2	ยอดอ่อน	10
บวบก	2	ลำต้นและใบ	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 9 ชนิด			115

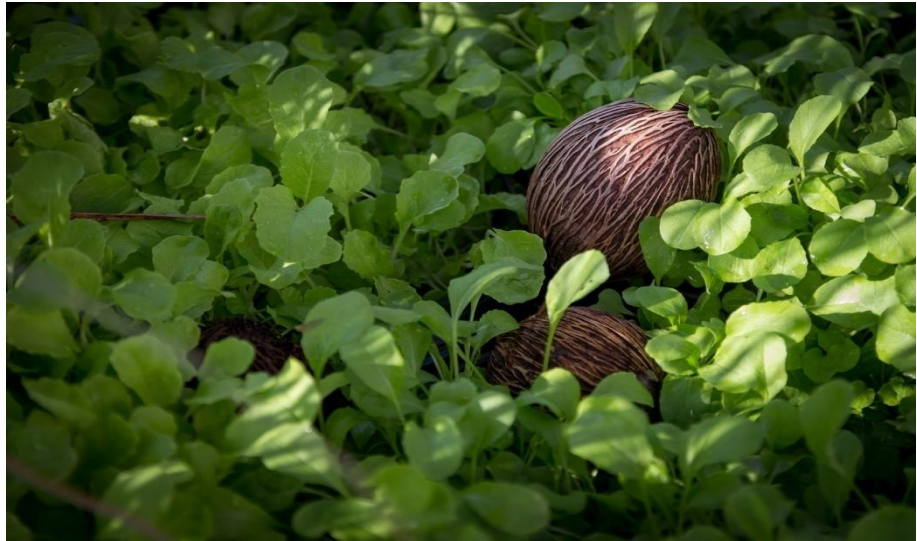
รายการการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากสวนสวดยกินได้ : นายธีรวิทย์ กิตติโสภา

วันที่ 1-31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
มะเขือเปราะ	3	ผลอ่อน	20
มะเขือยาว	2	ผลอ่อน	20
ตะไคร้	1	ลำต้น	5
ถั่วฝักยาว	1	ฝักอ่อน	10
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
คะน้า	2	ลำต้นและใบ	20
พริกขี้หนูสวน	3	เมล็ดแก่/สุก	20
ต้นหอม	1	ผลอ่อน	10
ผักชี	2	ผลอ่อน	10
ผักชีฝรั่ง	2	ยอดอ่อน	10
มะเขือเทศ	3	ผลสุก	10
ผักเหียง	2	ยอดและใบ	20
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 11 ชนิด			175

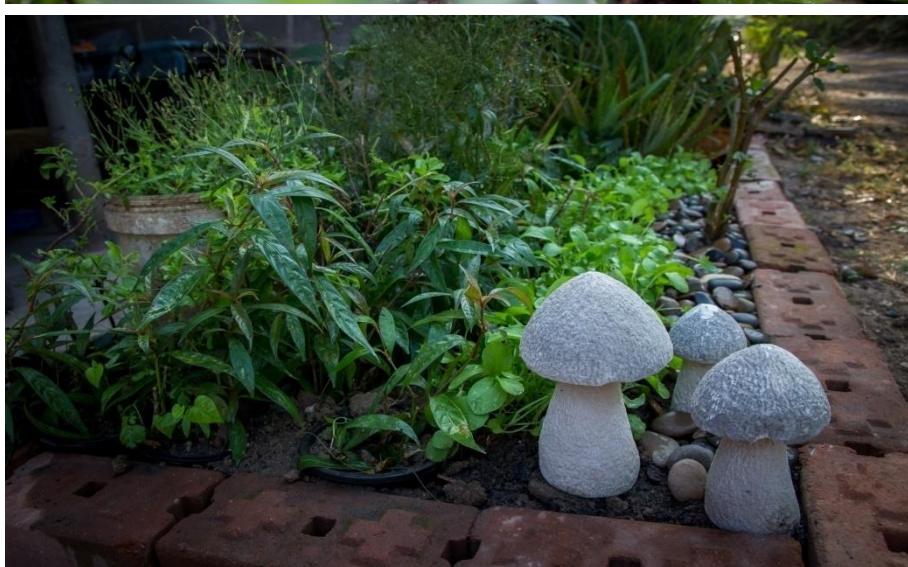
วันที่ 1-31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556			
ชนิดพืชผักที่ใช้ประโยชน์	จำนวนครั้งที่เก็บเกี่ยว (ครั้ง)	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	ราคา (บาท)
มะเขือเปราะ	3	ผลอ่อน	20
มะเขือยาว	2	ผลอ่อน	10
ถั่วฝักยาว	1	ฝักอ่อน	10
ผักบุ้ง	2	ลำต้นและใบ	20
พริกขี้หนูสวน	3	เมล็ดแก่/สุก	20
ผักชีฝรั่ง	2	ยอดอ่อน	10
มะเขือเทศ	4	ผลสุก	15
ผักเหียง	1	ยอดและใบ	10
รวมรายการใช้ประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 11 ชนิด			115

ภาคผนวก ณ.
ภาพประกอบสวนสวยกินได้

สวนสวยกินได้ บ้านนายอำนาจ ณ นคร

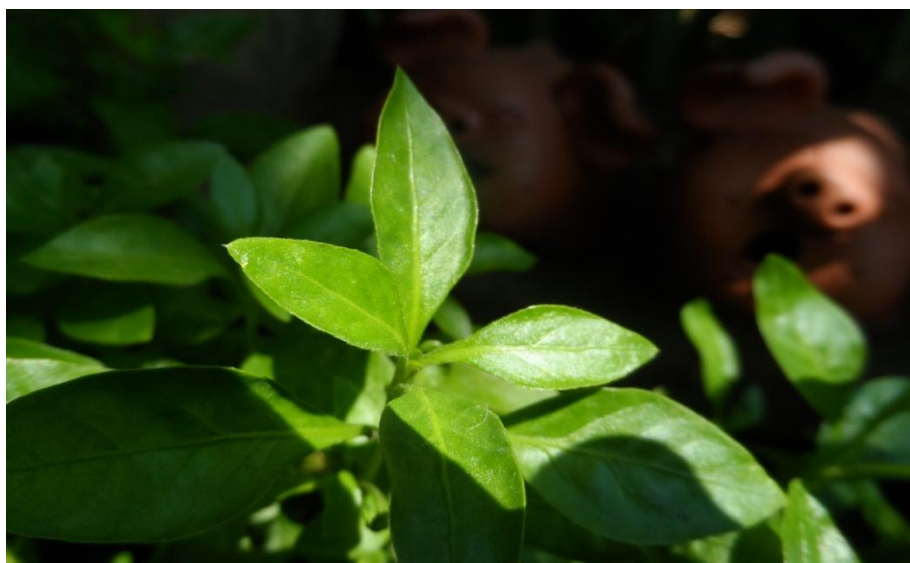
สวนสวยกินได้ บ้านนางคล่อง พูลสวัสดิ์

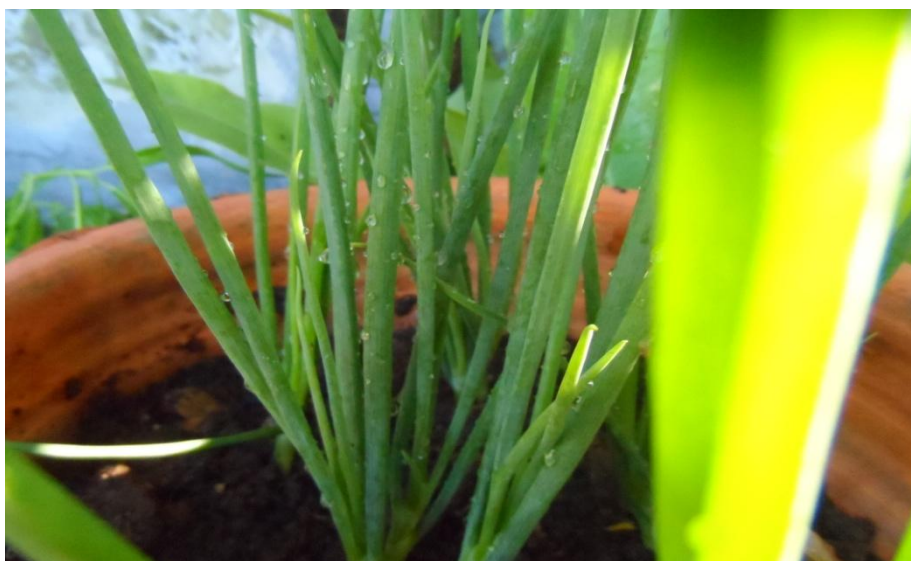
สวนสวยกินได้ บ้านนางพับ แก้วประดิษฐ์

สวนสวยกินได้ บ้านนายณรงค์ พันทวี

สวนสวยกินได้ บ้านนายฮาจันกัน แซ่อ่า

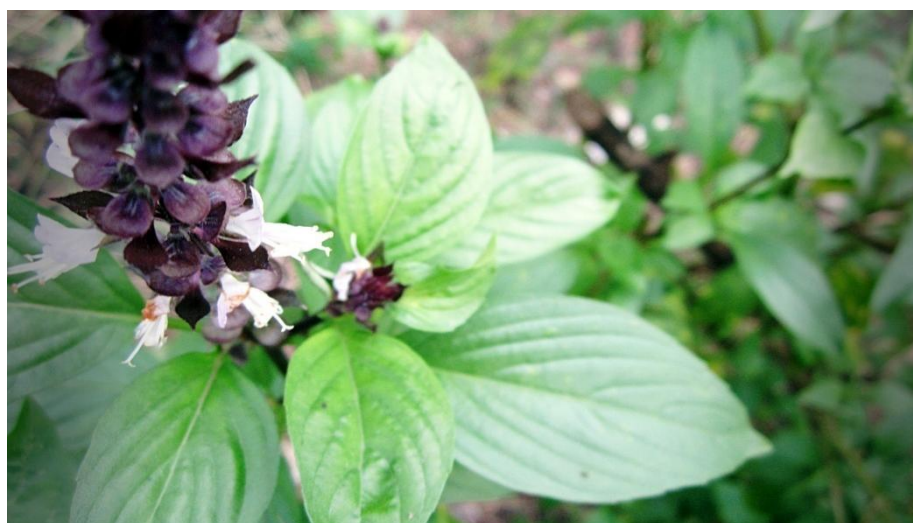
สวนสวยกินได้ บ้านนายสมบูรณ์ แก้วประดิษฐ์

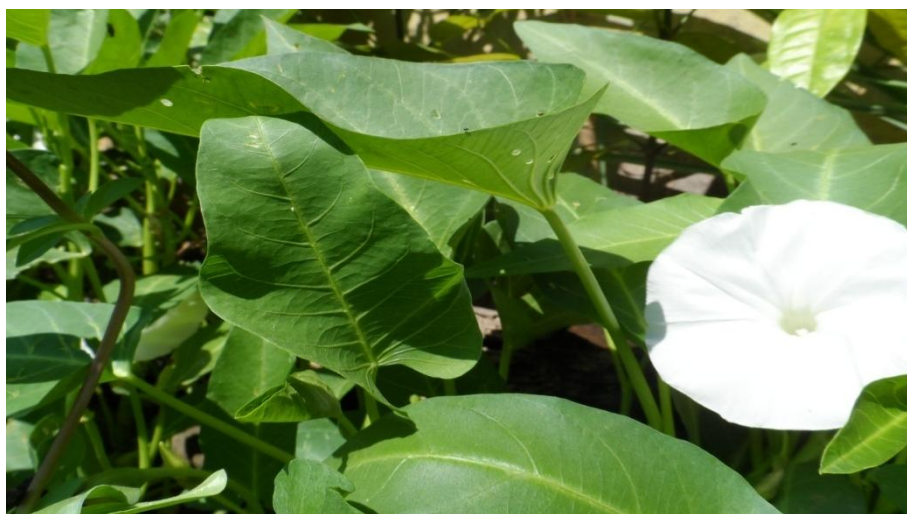
สวนสวยกินได้ บ้านนางเล็ก พูลสวัสดิ์

สวนสวยกินได้ บ้านนางแล้ม เสือพล

สวนสวยกินได้ บ้านนางยุวดี ทองใหญ่

สวนสวยกินได้ บ้านนายธีรวิทย์ กิตติโสภา

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายอัถพงศ์ ปิ่นทองพันธ์	
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5410920038	
วุฒิการศึกษา	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
วุฒิปริญญาตรี วิทยาศาสตรบัณฑิต (วิทยาศาสตรสิ่งแวดล้อม)	มหาวิทยาลัยทักษิณ	2554

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

อัถพงศ์ ปิ่นทองพันธ์ จอมขวัญ ชุมชาติ ทิพทิวา สัมพันธ์มิตร เบ็ญจวรรณ บัวขวัญ และ อาภรณ์ ส่งแสง. 2555. ภูมิปัญญาและระบบการเลี้ยงควายทะเลน้อย : กรณีศึกษาพรุควนขันเสียน อำเภอกวนขัน จังหวัดพัทลุง. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ ครั้งที่ 22 ประจำปี 2555 “วิถีไทย วิถีอาเซียน วิถีแห่งความร่วมมือ” วันที่ 23-26 พฤษภาคม พ.ศ. 2555. ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

อัถพงศ์ ปิ่นทองพันธ์ เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และขวัญจิตร สันติประชา. 2556. การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ประกอบศิลป์ให้กับพืชสวนครัว : กรณีศึกษาชุมชนซอยบ่อนไก่-ท่ายาง ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 29 ประจำปี 2556 วันที่ 24-25 ตุลาคม พ.ศ. 2556 ณ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ตำบลท่าสุต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย.